

Numismatický sborník

34/1

Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu Akademie věd České republiky
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Praha 2020

Numismatický sborník 34/1

Vydává / Published by:

Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu Akademie věd České republiky
Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Vědecký redaktor / Scientific Editor:

doc. PhDr. Jiří Militký, Ph.D., DSc. (militky.jiri@seznam.cz)

Redakční rada / Editors:

dr hab. Jarosław Bodzek; PhDr. Filip Hradil; PhDr. Jiří Lukas; prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc.

Recenzní kruh / Review Board:

Mgr. Marek Budaj, Ph.D.; Mgr. Dagmar Kašparová; MUDr. Zdeněk Petráň; PhDr. Luboš Polanský, Ph.D.;
Mgr. Petr Schneider; PhDr. Eduard Šimek, CSc.; PhDr. Roman Zaoral

Adresa redakce / Contact Address:

Centrum mediévistických studií, Jilská 1, 110 00 Praha 1 (cms@flu.cas.cz)

Technická příprava, grafická úprava a tisk / Production Editing, Graphic Design and Print:

Abalon s.r.o., Branická 32, 147 00 Praha 4 (www.abalon.cz)

Objednávky / Numismatický sborník can be ordered at:

Kosmas s.r.o., Lublaňská 34, 120 00 Praha 2, www.kosmas.cz, info@kosmas.cz, +420 226 519 800

Vyobrazení na přední straně obálky / Image on the Cover:

Brakteát Václava II. z depotu z Vrátna (text na straně 42, č. 181).

© Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu Akademie věd České republiky, 2020
filosofia.flu.cas.cz

ISBN 978-80-7007-652-1
ISSN 0546-9414

Numismatický sborník

34/1

Filosofia, nakladatelství Filosofického ústavu Akademie věd České republiky
Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze

Praha 2020

NÁLEZY KELTSKÝCH MINCÍ OPPIDÁLNÍHO OBDOBÍ V ŠIRŠÍM OKOLÍ OPPIDA HRADIŠTĚ U STRADONIC

Jiří MILITKÝ

Abstract – Finds of Celtic coins of the oppida period in the broad surroundings of the Hradiště u Stradonic oppidum.

Coin finds from the Stradonice oppidum have been published in a 2015 monograph. Until recently, there has, however, been insufficient information concerning the coin circulation. New information is provided by eight newly documented coins from four sites. They partly include individual coin finds from Late Iron Age settlements. This is the case of three obols from Zahořany (nos. 1–3) and a 1/3-stater from Skřípel (no. 4). Also, the three coins from Zdejcina (nos. 6–8) may hypothetically come from a settlement. The coin from Korno (no. 5) on the other hand was lost in open landscape. Along with the presentation of these new finds, also the coin hoard from Křivoklát (no. 9) has been re-studied. This paper presents the first attempt at understanding the coin circulation in the hinterland of Bohemia's principal oppidum.

 Hradiště u Stradonic, Celts, oppidum hinterland, coin circulation, coin

Úvod

V roce 2015 byl monograficky zpracován mincovní nálezový fond pocházející z oppida Hradiště u Stradonic (Militký 2015), ležícím na k. ú. Stradonice (okr. Beroun). Jeho prostřednictvím byl detailně utříděn materiál oppidálního období (LT D) včetně nových typologií, což s ohledem na množství zpracovaných mincí má zásadní dosah pro celé české území. Publikace se však důsledně omezila na nálezy pocházející z areálu stradonického oppida a nálezům z jeho okolí nebyla z pohledu numismatiky věnována žádná další pozornost. Region, který lze považovat za zázemí stradonického oppida, představuje oblast do vzdálenosti zhruba 20 km od této centrální lokality, přičemž základní osu představuje řeka Berounka. V posledních letech se ze zájmového regionu podařilo zachytit několik nových nálezových mincí, které zajímavým způsobem doplňují stávající pohled na oběh keltských mincí v širším okolí oppida v době jeho existence (obr. 2:1–8). V souvislosti se zveřejněním nových nálezů byla v rámci tohoto příspěvku věnována pozornost také starému depotu z Křivokláta (obr. 2:9).

Katalog nálezů

ZAHOŘANY (okr. Beroun)

V srpnu a září roku 2013 provedla Česká společnost archeologická, o.p.s. záchranný archeologický výzkum na ploše určené k zástavbě rodinných domů v západní části obce, na jižní straně Jungmannovy ulice (obr. 1). Plošný výzkum byl realizován v prostoru přístupové komunikace a inženýrských sítí. Zkoumaný pozemek byl situován v prostoru levobřežní nivy Dibešského (Dibřího) potoka a přilehlého svahu sklánějícího se směrem k jihu. Uvedená vodoteč ovlivnila převážně erozní činností charakter reliéfu v nejbližším okolí (vznik asymetrického údolí) a svůj podíl na morfologii terénu měly i svahové pochody spojené s ukládáním koluvií při úpatí svahu. Nadmořské výšky povrchu terénu se zde pohybují přibliž-

ně okolo kót 262–265 m. Území je odvodňováno Dibeřským potokem do Litavky a dále do Berounky. V horní části plochy se nacházela břidličná skála viničného souvrství bez dochovaných archeologických terénů, pouze místy byly ve zvětralé skále nalezeny zbytky zahloubených objektů, především pecí z období pravěku, bohužel bez nálezů. Ve spodní části výzkumu byla zachycena kulturní vrstva, ve které se nacházely nálezy, především z doby laténské, sekundárně přemístěné silnými svahovými pochody. Kromě zlomků keramických nádob jde o tři keltské mince a fragment spony; kovové artefakty byly nalezeny při průzkumech s detektorem kovů.

Obr. 1. Zahořany – celkový pohled na plochu archeologického výzkumu od severu (foto J. Militký).

V blízkosti potoka se nacházely tuhé jílovité náplavy, na kterých se vyvinula tmavá jílovitá nivní půda s charakteristickými bročky rzivého limonitu. V tomto geologickém prostředí bylo nalezeno pyrotechnologické zařízení datované do doby laténské. Četné nálezy strusek vedou k úvaze o výrobním areálu z doby laténské, zaměřeném na zpracování železa, vázaného na výchozy sedimentárních ordovických železných rud v blízkém okolí (Selmi Wallisová 2014; Zavřel 2014). Celý náleзовý soubor včetně mincí je uložen v České společnosti archeologické, o.p.s.¹

ČECHY, Bójové, horizont LT D1a

AR obol, typ **B (Stradonice)**, var. Militký (2015) jako **B-03c:27**

Av.: stylizovaná hlava doleva s nezřetelným obličejem a kuličkovitým okem, stylizované šikmo vzhůru vztyčené vlasy odděleny od obličeje diadémem z oválů, pod hlavou rovná linie, za hlavou pravou mírně prohnutá linie

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček doleva, hlava ze dvou kuliček, hrotité uši a hřiva z kuliček, přední kulička těla přecházející v oblý lineární krk, vidlicovitý (?) lineární ocas (mimo mincovní plochu) vycházející z kuličky spojené s tělem krátkou linií

Lit.: Militký 2015, 286–287, jako č. 404.

1. 0,48 g; 8,2/8,6 mm; 11,5 h (nález č. 6)

AR obol, typ **B (Stradonice)**, var. Militký (2015) **B-05c:27**

Av.: stylizovaná hlava doleva s kuličkovitým okem (oko v nepravidelně trojúhelníkovitém orámování), ústa tvořená dvěma kuličkami, stylizované šikmo vzhůru vztyčené vlasy odděleny od obličeje rovnou linií nad okem a diadémem z oválů

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček doleva, hrotité uši a hřiva z kuliček, přední kulička těla přecházející v masivní krk, vidlicovitý lineární ocas vycházející z kuličky spojené s tělem krátkou linií

Lit.: Militký 2015, 98, TAB. 17:0b/B-05c:27.

Ex.: Militký 2015, 98, TAB. 17:0b/B-05c:27.

2. 0,40 g; 7,6/7,6 mm; 6 h (nález č. 5)

¹ Za poskytnutí mincí k publikaci a informace k výzkumu děkuji Mgr. M. Selmi Wallisové.

AR obol, typ **B (Stradonice)**, var. Militký (2015) **B-08a:10**

Av.: stylizovaná hlava doleva s lineárním nosem, kuličkovitým okem a ústy (mimo mincovní plochu), stylizované šikmo vzhůru vztyčené vlasy odděleny od obličeje rovnou linií, pod hlavou rovná linie, za hlavou perlovec (?)

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček doleva, hrotité uši a hřiva z kuliček, hlava ze dvou kuliček, přední kulička těla přecházející v krátký lineární krk, vidlicovitý (?) lineární ocas (mimo mincovní plochu) vycházející z kuličky spojené krátkou linií s tělem

Lit.: Militký 2015, 386–387, č. 966.

3. 0,26 g; 7,4/- mm; 6 h; olámaný okraj (nález č. 7)

SKŘÍPEL (okr. Beroun)

V nejmenované soukromé sbírce² se od roku 2010 nachází jedna keltská ražba s informací, že byla nalezena v obci Skřípel, „zřejmě na ploše lokality s archeologickým výzkumem,“. Na k. ú. v roce 2010 skutečně proběhl záchranný archeologický výzkum realizovaný Ústavem archeologické památkové péče středních Čech pod vedením Tomáše Polišenského. Zkoumány byly plochy komunikací v prostoru rodných domů ležících na východním okraji obce, jižně od silnice do Osova. Při výzkumu zde bylo zachyceno osídlení z časně doby římské a stopově i z doby laténské (Lutovský a kol. 2011, 1187, č. 134).³ S ohledem na stejný rok výzkumu a získání mince do sbírky se jeví pravděpodobné, že mince mohla být skutečně nalezena někde v prostoru této lokality při privátním průzkumu s detektorem kovů a následně prodána do soukromé sbírky. S jistotou to ovšem nelze doložit ani zpětně ověřit.

Obec Skřípel leží na levém břehu řeky Berounky, 17 km jižně od Stradonic. Z obce jsou známy dvě další lokality z doby laténské. Jihovýchodně od vsi leží čtyřúhelníkové opevnění (Polišenský 2003, 252, č. 26; Kuna a kol. 2014, 349–351) a v roce 1926 zde byl nalezen kostrový hrob (Polišenský 2003, 254, č. 42). Další sídliště leží na k. ú. Radouš západně od Skřípele (Polišenský 2003, 252, č. 25; Stolz – Řezáč 2005, 338, č. 37 /jako Skřípel/).

ČECHY, **Bójové**, horizont LT D1a

AV 1/3statéru, mušlová řada, typ **B**, var. Militký (2015) **1/3-B/III:01**

Av.: excentricky umístěný hladký oválný výrazně ohraničený hrbol vystupující z mírně zvlněné plochy

Rv.: dva protilehlé nepravidelně oválné hrboly, pod pravým (větším) ležící „zrno“, dole šikmá linie, po obvodu klikatka

Lit.: Nemeškalová-Jiroudková 1998, 91, č. 8–12; Militký 2015, 206–207, č. 91.

4. 2,345 g; 9,8/10,6 mm (ev. č. PČ 6092)⁴

KORNO (okr. Beroun)

Při privátním průzkumu s detektorem kovů na k. ú. Korno byla v roce 2017 nalezena jedna keltská mince. Místo nálezů leží na poli na mírném návrší jižně od obce, při jižním okraji k. ú., západně od silnice do obce Dolní Vlence, severně od rybníka Obora, GPS – 49.9121319N, 14.1388925E. Žádné další doklady osídlení na místě nebyly zjištěny a jde tedy o náhodnou ztrátovou ražbu ve volně dobově neosídlené krajině. Ražba je uložena v soukromé sbírce.⁵

Obec Korno leží v oblasti na levém břehu řeky Berounky, 12 km jihovýchodně od Stradonic. Z obce je doloženo sídliště z doby laténské ležící při jihovýchodním okraji obce (Stolz – Řezáč 2005, 336, č. 17).

ČECHY, **Bójové**, horizont LT D1a

AR obol, typ **B (Stradonice)**, var. Militký (2015) **B-09a:03**

Av.: stylizovaná hlava doleva s lineárním nosem, kuličkovitým okem a ústy, stylizované šikmo vzhůru vztyčené vlasy odděleny od obličeje oblou linií, pod hlavou rovná linie s kuličkami na koncích a pod ní oblá linie

2 Za poskytnutí mince k publikaci děkuji jejímu majiteli, soukromému sběrateli.

3 Autorovi výzkumu Mgr. T. Polišenskému děkuji za informace k lokalitě.

4 Evidenční číslo v rámci soukromé sbírky.

5 Za poskytnutí mince k publikaci děkuji jejímu nálezci, v jehož držení se nachází.

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček doleva, hřívá z kuliček na tenkých liniích, hlava z kuliček (1+2), přední kulička těla přecházející ve výrazně oblý lineární krk, vidlicovitý lineární ocas vycházející z kuličky spojené linií s tělem

Lit.: *Militký 2015*, 396–397, č. 1018.

5. 0,461 g; 8,7/7,5 mm; 7 h (ev. č. PS 425-2017-01)⁶

ZDEJCINA (okr. Beroun)

V nejmenované soukromé sbírce⁷ se od roku 2010 nachází tři keltské mince s údajem, že pocházejí z obce Zdejcina. Žádné další údaje k tomu nálezu nejsou známy, je však evidentní, že mince pocházejí z privátní prospekce s detektorem kovů. Pokud je lokalita tohoto nálezu autentická, hypoteticky můžeme uvažovat o původu ražeb nejspíše z nějakého sídliště z doby laténské; tomu by mohla nasvědčovat struktura souboru.

Obec Zdejcina leží na pravém břehu řeky Berounky, asi 2,5 km jihovýchodně od oppida Stradonice po proudu řeky. Z tohoto k. ú. zatím oficiálně žádné sídliště z doby laténské neznáme (*Polišenský 2003*, 250–254; *Stolz – Řezáč 2005*, 335–339), což ovšem nevylučuje jeho případnou existenci.

ČECHY, Bójové, horizont LT D1a

AR obol, typ **B (Stradonice)**, var. *Militký (2015)* jako **B-03e:35**

Av.: stylizovaná hlava doleva s kuličkovitým okem ve výparném oblém orámování a s nezřetelnými ústy, stylizované šikmo vzhůru vztyčené vlasy oddělené od obličeje diadémem z oválů, pod hlavou masivní rovná linie

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček doleva, hlava ze dvou kuliček, hřívá z kuliček, přední kulička těla přechází kontinuálně v kapkovitý krk, nezřetelný ocas vycházející z kuličky přiléhající k zadní kuličce těla

Lit.: *Militký 2015*, 288–289, jako č. 412.

6. 0,224 g; 9,3/9,1 mm; 12 h (ev. č. PČ 6221)⁸

Horizont LT D1b

AV 1/8statéru, mušlová řada, var. *Militký (2015)* **1/8-IX:01**

Av.: bez zvýrazněného hrbolu, nerovná plocha

Rv.: nedoražený trojúhelník s hrotitým vrcholem lemovaný osmi (?) paprsky, dole jedna (?) vodorovná trojice výrazných kuliček; opotřebované a zkorodované razidlo

Lit.: *Paulsen 1933*, Taf. 24:528, 25:530, 533, 537; *Kolníková 1998*, obr. 2:3, 6; *Militký 2015*, 26–27, č. 230–233.

7. 0,852 g; 9,4/8,5 mm (ev. č. PČ 6220)

AR obol, typ **C (Stradonice / Karlstein)**, var. *Militký (2015)* jako C-02:16

Av.: bez obrazu, v ploše nepravidelné kuličky (?)

Rv.: stylizovaný kůň z kuliček doleva, nezřetelná hřívá z kuliček, přední kulička těla přecházející v krátký lineární krk, hlava ze dvou kuliček, vidlicovitý lineární ocas vycházející z kuličky spojené linií s tělem

Lit.: *Militký 2015*, 474–477, jako č. 1515–1524.

8. 0,309 g; 6,9/- mm; vylomený okraj (ev. č. PČ 6222)

KŘIVOKLÁT (okr. Rakovník)

Do oblasti širšího zázemí oppida Stradonice patří také Křivoklát, odkud známe několik nálezů keltských mincí z horizontu LT C (*Nálezy I/1*, 51, č. 54–55; *Militký 2019*, 354–355, č. 55–57) – jde však výhradně o ne-lokalizované nálezy. Do oppidálního období patří depot objevený za neznámých okolností na neznámém místě někdy před rokem 1915 (*Karafiát 1916*, 33). Údajně šlo o větší množství patrně pouze stříbrných mincí,

6 Evidenční číslo v rámci systému vedeného autorem tohoto příspěvku pro nálezový materiál z území České republiky deponovaný v soukromých sbírkách.

7 Za poskytnutí mincí k publikaci děkují jejich majiteli, soukromému sběrateli

8 Evidenční číslo v rámci soukromé sbírky.

z nichž jen jedna je zachována v Regionálním muzeu v Teplicích (inv. č. 6039). Tato ražba, drachma typu Kapos, byla několikrát publikována, avšak bez kvalitního vyobrazení a určení (*Karafiát 1916*, 33; *Koblitz 1918*, 101, č. 6; *Nálezy I/1*, 52, č. 56; *Klusáčková 1990*, 54, obr. 5 /jako Horoměřice/; *Waldhauser 2001*, 284–285, č. 1; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 161). Osud dalších mincí zastoupených v křivoklátském nálezu není znám, pouze hypoteticky předpokládáme, že šlo o mince stejného typu.

PANONIE (Maďarsko)

Billonová drachma, typ **Kapos**

Av.: v perlovci stylizovaná vousatá hlava doprava, na čele diadém s klikatkou

Rv.: kůň se stylizovaným jezdcem doleva

Lit.: *Göbl 1973*, Taf. 39:500/1; *Allen 1987*, 53, č. 92, Pl. VI:92; *Kostial 2003*, 140, č. 799;

Zieguas 2010, 216, č. 573.

9. 2,48 g; 12,4/13,2 mm; 4 h

Obr. 1. Keltské mince ze zázemí oppida Stradonice. 1.–3. Zahořany; 4. Skřípel; 5. Korno; 6.–8. Zdejčina; 9. Křivoklát (čísla odpovídají katalogu; 1:1 a 1:2; foto J. Vaněk /č. 1–4, 6–8/, Abalon s.r.o. /č. 5/, Regionální muzeum v Teplicích /č. 9/).

Zhodnocení

O osídlení v zázemí oppida Stradonice víme stále poměrně málo – toto téma bylo stručně zpracováno z pohledu archeologie (*Polišenský 2003; Stolz – Řezáč 2005*). O oběhu keltských mincí v tomto regionu jsme do nedávné doby věděli ještě méně, neboť jediným zdrojem informací byly staré, zpravidla jen nedostatečně lokalizované nálezy. Jejich prostřednictvím je doložitelný peněžní oběh v tomto regionu již pro předoppidální období (LT C), kam spadá depot z neznámé lokality označovaný jako „Osov 2“ (*Militký 2019, 328–329, č. 4*), depot Stradonice, hájovna Lisek (*Nálezy I/1, 53, č. 62; Militký 2019, 332, č. 6*), depot a dva ojedinělé nálezy z Křivoklátu (*Nálezy I/1, 51, č. 54–55; Militký 2019, 354–355, č. 55–57*). Starý náleзовý fond reprezentuje rovněž několik nálezů oppidálního období. Jde o depoty Osov (*Nálezy I/1, 56, č. 78; Militký 2019, 327–328, č. 3*),⁹ Broumy (*Nálezy I/1, 38–39, č. 4 a 67, č. 130; Smejtek – Lutovský – Militký 2013, 65*) a také výše revidovaný depot z Křivoklátu (č. 9; *Nálezy I/1, 52, č. 56; Smejtek – Lutovský – Militký 2013, 161*). Mezi starými nálezy jsou také dvě jednotlivě nalezené mince – tauriská tetradrachma ze Zbečna-Sýkořice (*Nálezy I/1, 68, č. 135; Militký 2016, 93, č. 7.1*) a blíže nepopsaný obol z Nové Huti (*Nálezy I/1, 55, č. 74*).¹⁰ Prakticky neověřitelné jsou údaje o dalších dvou nálezech – Beroun (*Nálezy I/1, 38, č. 1*) a Křivoklát (*Nálezy I/1, 51, č. 54*). Tento fond rozhojnil před několika lety nálezy importovaného galského potinu z Branova (*Militký 2013, 119*).

Tento relativně nepočetný náleзовý fond výrazně rozšiřuje osm nově podchycených mincí ze čtyř lokalit. Mezi ztrátové mince v areálu sídliště lze zařadit tři oboly ze Zahořan (č. 1–3) a 1/3statéru ze Skřípele (č. 4), o sídlištním původu lze hypoteticky uvažovat také u tří mincí ze Zdejciny (č. 6–8), ale jejich náleзовé okolnosti nejsou známy. Pouze u mince z Korna (č. 5) lze doložit, že jde o ztrátovou minci ve volně dobově neosídlené krajině. Nelze však samozřejmě vyloučit, že se může jednat i o obětinu; s tímto jevem se prokazatelně setkáváme v trase historických komunikací (*Militký 2016, 102*). Souběžně s těmito novými nálezy byl v tomto příspěvku revidován také starý depot z Křivoklátu (č. 9).

Je zřejmé, že pro pochopení intenzity oběhu a celospolečenského rozšíření keltských mincí jsou zásadní nálezy na sídlištích. Zatímco jejich výskyt na centrálních sídlištích je dnes již dostatečně prokázán, o oběhu mincí na sídlištích nižšího řádu víme stále zatím jen málo. Tento obraz je však limitován jediným parametrem – intenzitou užívání detektorů kovů při oficiálních průzkumech a systematickou dokumentací materiálu nacházeného při privátních detektorových průzkumech. Tuto situaci dobře ilustruje i sledovaná kolekce – oficiální průzkum s detektorem kovů proběhl pouze v Zahořanech, zbytek jsou nálezy z privátního prostředí. Je zřejmé, že právě nálezy ze soukromých průzkumů nepochybně přinesly i v této oblasti řadu dalších náleзовých keltských mincí, ale postrádáme o nich informace. Obecně lze také konstatovat, že mincí pocházející z běžných rovinných sídlišť oppidálního období bylo dosud v Čechách publikováno jen málo (např. *Militký 2017; Michálek – Chvojka – John – Jiřík – Fröhlich – Militký 2018*), což již ovšem neodráží aktuální stav známé náleзовé základny. Zveřejněn byl pouze tabelární přehled u lokalit, kde je doložena kontinuita od předoppidálního (LT C) do oppidálního (LT D) období; obvykle jde o jednotlivé exempláře (*Militký 2019, 309, tab. 34*).

Mincovní systém oppidálního období (LT D) v Čechách je bimetalický (zlato a stříbro) a je tvořen zlatými statéry, 1/3statéru, 1/8statéru¹¹ a stříbrnými oboly. Základem poznání mincovnictví tohoto období jsou publikované kolekce z oppida Stradonice (*Militký 2015*), z předhradí hradiště Kolo u Týnce nad Labem (*Militký – Beneš 2016*) či z rovinného sídliště Žehuň (*Militký 2018, 212–220, č. 76–139*). Jen částečně byla zatím zveřejněna kolekce z Hrazan (*Militký 2012*) a nepublikované zatím zůstávají soubory z oppid Trísav, České Lhotice či Závist. U všech jmenovaných lokalit existují v omezené míře určitá lokální specifika, ale principiálně jde stále o stejný nominálový systém se shodnou ikonografií.

Prostřednictvím bohatého náleзовého materiálu z centrálních lokalit lze vyhodnotit i kolekci mincí prezentovanou v tomto příspěvku. Jde o osm nových náleзовých mincí plně korespondujících s poznatky ze stradonického oppida. Dvěma exempláři jsou zde reprezentovány zlaté ražby. Ze Skřípele (č. 4) pochází 1/3statéru ražená s jistotou na českém území. Tento nominál byl nově komplexně zpracován v rámci vyhodnocení kolekce z oppida Stradonice, a to včetně nové typologie (*Militký 2015, 63–69, TAB. 1–4*), v rámci které bylo definováno šest základních typů (A–F). Sledovaný exemplář s hmotností 2,345 g patří do tzv. mušlové řady, tedy nižších nominálů souběžných s mušlovými statéry, a jde o typ B a variantu Militký (2015) 1/3-B/III:01.

9 Součástí tohoto nálezu byly však i mince horizontu LT C.

10 Nelze vyloučit, že šlo ve skutečnosti o minci pocházející z oppida Stradonice.

11 V Čechách, na rozdíl od Moravy, již v oppidálním období nebyly raženy 1/24statéru.

Mince této varianty, nikoliv však ražené stejnými razidly, známe z depotu Starý Kolín (*Nemeškalová-Jiroudková 1998*, 91, č. 8–12) a z oppida Stradonice (*Militký 2015*, 206–207, č. 91). Prakticky s jistotou lze tuto variantu datovat do horizontu LT D1a. Obecně lze konstatovat, že výskyt 1/3statérů na sídlišťích je poměrně vzácný, což je nepochybně ovlivněno jejich vysokou nominální hodnotou. Není tedy náhoda, že 1/3statérů známe dosti početně z depotů, a to buď společně se statéry, např. Starý Kolín (*Nemeškalová-Jiroudková 1998*, 89–108, č. 1–107) nebo i samostatně: Campiglia Marittima – San Vincenzo v Itálii (*Nemeškalová-Jiroudková 1975*). V rámci centrálních sídlišť známe nejpočetnější kolekci tohoto nominálu právě z oppida Stradonice (*Militký 2015*, 49–55, 57, 206–223, č. 83–143) a je pravděpodobné, že zde bylo mnoho variant i raženo; identifikovat je však zatím spolehlivě neumíme a to platí i o exempláři ze Sýkořic.

Druhý zlatý nominál reprezentuje **1/8statéru** pocházející ze Zdejciny (č. 7). Z charakteru kolekce z tohoto souboru lze hypoteticky usuzovat, že by se mohlo jednat o nálezy ze sídliště. Také 1/8statérů oppidálního období byly zpracovány v rámci vyhodnocení kolekce z oppida Stradonice a opět včetně nové typologie, která zahrnuje celkem 14 skupin (*Militký 2015*, 57–62, TAB. 5–7). Zpracování rovněž umožnilo sledování chronologie ražeb tohoto typu (*Militký 2015*, 59, tab. 14), přičemž exemplář ze Zdejciny reprezentuje variantu Militký (2015) 1/8-IX:01. Na líci je nepravidelný hladký hrbol, na rubu je trojúhelníkovitý motiv lemovaný osmi paprsky a dole se dvěma vodorovnými trojicemi kuliček. Ražba je u všech exemplářů dosti nevyrazná a bez zřetelných paprsků vpravo, které zřejmě na razidle již nebyly zřetelné. Mince skupiny IX jsou důležité pro chronologické vztahy – je doložena pěti exempláři ze Stradonice (*Militký 2015*, 178–179, 246–247, č. C16, 230–233), z oppida Třisov, byla zastoupena v depotu na oppidu Trenčianské Bohuslavice na Slovensku (*Kolníková 1998*, obr. 2:3, 6) a známe ji i z výšinného sídliště Oberleiserberg v Dolním Rakousku (*Militký 2011*, Taf. I:5). Právě výskyt v depotu Trenčianské Bohuslavice a na Oberleiserbergu naznačuje jejich dataci nejpravděpodobněji do průběhu horizontu LT D1b, tedy principiálně do 2. čtvrtiny 1. století před Kristem. Zatím není jasné, kde všude byly mince skupiny IX raženy, jejich produkce na stradonickém oppidu je ovšem velmi pravděpodobná. Výskyt 1/8statérů stejné varianty na značně vzdálených lokalitách je zároveň velice důležitým svědectvím o obecně akceptovaném obchodním významu těchto nominálů i v pozdním období jejich produkce (*Militký 2015*, 59, tab. 14).

Nejpočetnější složku v rámci kolekce keltských mincí z oblasti zázemí stradonického oppida reprezentují **oboly typu B (Stradonice)**. Jde o nejdrobnější bójský nominál oppidálního období ražený na českém území. Tato velice obsáhlá skupina mincí byla definována a typologicky zpracována v rámci vyhodnocení nálezového fondu mincí z oppida Stradonice (*Militký 2015*, 75–83, 90–108, TAB. 9–27), kde rovněž tvoří tyto ražby nejpočetnější mincovní složku. Oboly typu B (Stradonice) jsou mince nesoucí na lící straně různě stylizovanou hlavu, která je základem pro typologické třídění tohoto typu. Na rubu je motiv koně ve skoku. Jejich hmotnosti se pohybují nejčastěji v rozmezí 0,5–0,3 g. V rámci stradonické kolekce bylo definováno 38 různě rozsáhlých skupin těchto mincí v celkovém počtu 453 variant (*Militký 2015*, 90–108, TAB. 9–27) a je zřejmé, že toto číslo se se zpracováním dalšího materiálu stále zvyšuje, zároveň je také dosti obtížné identifikovat exempláře ražené stejným párem razidel. Je tedy zřejmé, že oboly typu B (Stradonice) byly raženy skutečně v obrovském množství. Jejich plošné rozšíření dokládá také masový výskyt na všech dalších českých oppidech (Závist, Hrazany, Třisov, České Lhotice), známe je z předhradí hradiště Kolo u Týnce nad Labem (*Militký – Beneš 2016*, 239–245, č. 8–42) i na řadě rovinných sídlišť – výrazné koncentrace např. Žehuň (*Militký 2018*, 213–219, č. 85–126) či Rataje (*Militký 2019*, 309, tab. 34). Datace obolů typu B (Stradonice) spadá především do horizontu LT D1a (*Militký 2015*, 77).

V rámci sledované kolekce bylo zdokumentováno celkem pět obolů typu B (Stradonice), z nichž tři exempláře pocházejí ze sídliště v Zahořanech (č. 1–3). Mince č. 1 je podobná variantě B-03c:27, č. 2 reprezentuje variantu B-05c:27¹² a č. 3 reprezentuje variantu B-08a:10. Výskyt těchto ražeb na zahořanském sídlišti je zajímavý také díky archeologicky doložené výrobě železa z lokální bahenní rudy – jde tedy o doklad oběhu mincí na výrobním sídlišti (obr. 1).¹³ Jeho vztah ke stradonickému oppidu však není jasný. Také mince z Korna (č. 4) je již popsanou variantou B-09a:03. Jeden exemplář obolu typu B pochází rovněž ze Zdejciny (č. 6) – je podobný variantě B-03e:35. Z přehledu těchto obolů jsou zřejmě dvě skutečnosti – i ve venkovském prostředí představují oboly typu B (Stradonice) nejčastěji se vyskytující typ mince a ve sledované kolekci se nevyskytly žádné nové výrazně odlišné varianty oproti stradonické kolekci, tento jev může být ale ovlivněn malou velikostí souboru.

12 Tato mince byla již publikována v rámci stradonické typologie těchto ražeb (*Militký 2015*, 98, TAB. 17:0b/B-05c:27).

13 Je velice pravděpodobné, že na lokalitě byla většina mincí nenalezena, neboť zkoumána byla jen její malá část (obr. 1) a detektor kovů s profesionální obsluhou zde byl používán pouze dva dny.

Nejmladší skupinu drobných stříbrných ražeb oppidálního období v Čechách reprezentují **oboly typu C (Stradonice / Karlstein)**. Jde o mince chronologicky navazující na typ B, jehož lící strana nese jen nepatrné zbytky obrazu, zpravidla je však zcela bez obrazu. Na rubu je však stále dobře zřetelný obraz stylizovaného koně ve skoku. Střížek těchto mincí má často výrazně miskovitý tvar a jejich hmotnosti se pohybují nejčastěji opět v rozmezí 0,5–0,3 g. Označení těchto obolů jako typ C (Stradonice / Karlstein) bylo definováno nově v rámci zpracování souboru těchto mincí z oppida Stradonice, odkud je podchyčeno 19 skupin a celkem 127 variant (*Militký 2015*, 109–114, TAB. 28–33). Výskyt mincí typu C (Stradonice / Karlstein) je kromě oppida Stradonice zaznamenán také na dalších českých lokalitách – oppidum Závist, Hrazany a Třisov. Známe je i z předhradí hradiště Kolo u Týnce nad Labem (*Militký – Beneš 2016*, 245–247, č. 43–62), z rovinného sídliště Žehuň (*Militký 2018*, 219–220, č. 127–138) a také z dalších rovinných sídlišť (*Militký 2015*, 85). Vždy se však při srovnání s typem B vyskytují ve zřetelně menším množství, což může souviset např. s kratší dobou jejich produkce. Název nominálu reflektuje skutečnost, že jde o lokální české ražby úzce související s oboly typu Karlstein doloženými v sousedních bójských regionech. České oboly typu C (Stradonice / Karlstein) jsou tedy blízké s typem Karlstein rozšířeným na západním Slovensku a v podunajském Rakousku, vykazují však řadu lokálních specifik v detailech kresby koně. Mincím typu Karlstein byla v literatuře věnována poměrně obsáhlá pozornost a dnes je zjevné, že oboly typu Karlstein jsou nejdrobnějším stříbrným nominálem typickým pro nejmladší fázi bójského mincovnictví v oblasti severně od Dunaje (*Militký 2015*, 84). Předmětem dlouhodobé diskuze je datace obolů typu Karlstein a tedy i paralelně raženého typu C (Stradonice / Karlstein). Za současného stavu poznání je zřejmé, že spadají s jistotou do horizontu LT D1b až počátku fáze D2, tedy do průběhu 1. a především 2. třetiny 1. století před Kristem (*Militký 2015*, 84). Je ovšem nutné zdůraznit, že vnitřní chronologii obolů typu C neznáme. V rámci sledované kolekce je zastoupen pouze jediný exemplář obolu typu C pocházející ze Zdejciny (č. 8). Jde o ražbu podobnou variantě *Militký (2015) C-02:16*, přesné určení není díky mělké ražbě a otrelosti možné.

Importované mince v rámci sledovaného souboru reprezentuje jediná ražba pocházející z rozchváčeného pokladu v Křivoklátu (č. 9). Jde o billonovou drachmu typu Kapos, raženou v oblasti dnešního jihozápadního Maďarska, kde se jejich nálezy koncentrují především na pravém břehu Dunaje. Mince typu Kapos (či také Kapostaler), označované podle maďarských nálezů také jako typ Regöly, Szekszárd, Dunaszekcső či Tolna, jsou v literatuře dlouhodobě dobře známy (souhrnně *Militký 2015*, 15).¹⁴ Typ Kapos známe jako tetradrachmy a drachmy ze stříbra velmi různorodé jakosti a také z bronzu. Dosud však postrádáme souhrnné typologické zpracování zohledňující vysokou typologickou pestrost. Je značně pravděpodobné, že mince typu Kapos byly raženy na více místech současně. Ikonografie mincí typu Kapos je typická pro východokeltskou oblast. Jde o volně stylizované napodobeniny makedonských tetradrachem Filipa II. – na lici je hlava doprava, na rubu stylizovaný jezdec doleva. Pro kresbu hlavy je typický především diadém s klikátkou a výrazné fousy – způsob ztvárnění hlavy u typu Kapos je zcela specifický. Ztvárnění jezce na rubu je rovněž typické pro oblast Panonie. Nápadný je především účes zakončený jakýmsi „copem“ a výrazný oblý zářez nad zadníma nohama koně. Datace mincí typu Kapos spadá především do oppidálního období (LT D1) a počátek jejich produkce bývá datován do období 2. poloviny či poslední třetiny 2. století před Kristem (*Torbágyi 1997*, 13), raženy však byly i po většinu 1. století před Kristem. Do starší fáze jejich produkce spadají stříbrné emise; mince se sníženým obsahem stříbra, a k nim patří i exemplář z Křivoklátu, a mince bronzové jsou tradičně považovány za mladší. Vzájemný chronologický vztah stříbrných a bronzových mincí typu Kapos, je ovšem velmi složité téma, které přesahuje rámec tohoto příspěvku. Nelze totiž vyloučit, že některé z bronzových mincí mohly být raženy paralelně s ražbami stříbrnými.

V každém případě billonový exemplář z Křivoklátu lze nejspíše datovat do průběhu 1. století před Kristem a jde, společně s dalšími nálezy mincí tohoto typu v Čechách, o doklad dálkových kontaktů s oblastí Panonie v oppidálním období. Celkem devět stříbrných drachem typu Kapos známe z oppida Stradonice (*Militký 2015*, 145, 640–643, č. 2418–2426). Z českého území však pocházejí i další nálezy – jde o stříbrné tetradrachmy z Vetlé (*Nálezy I/1*, 68, č. 133) a z Roudnice nad Labem (*Nálezy I/1*, 64, č. 113).¹⁵ Několik nálezů mincí typu Kapos je doloženo také z území Moravy (*Militký 2015*, 145). Pokud křivoklátský depot skutečně obsahoval pouze mince typu Kapos, což již bohužel nelze ověřit, šlo by v domácím prostředí o zcela jedinečný nález, který zřejmě v obecné rovině odráží dálkové kontakty doložené na stradonickém oppidu.

14 Zde odkazy na další literaturu.

15 Nelze vyloučit, že jde ve skutečnosti pouze o jeden literárně rozdvojený nález.

Závěr

Mince prezentované v tomto příspěvku představují prvou sondu do problematiky peněžního oběhu v oppidálním období v zázemí nejvýznamnějšího českého oppida. Ve srovnání s množstvím ztrátových ražeb ze stradonického oppida se jeví nově zveřejněné nálezy téměř jako početně zanedbatelné. Zde je ovšem znovu nutné zdůraznit, že množství nálezů je přímo úměrné intenzitě detektorových průzkumů, kterým se ve sledované oblasti zatím oficiálně téměř nikdo nevěnoval. Příspěvek je tak nutné vnímat jako prvou sondu do této mimořádně zajímavé problematiky.

Příspěvek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/11.III.b, 00023272).

Literatura

- Allen, D. 1987:* Catalogue of Celtic Coins in the British Museum with Supplementary Material from other British Collections. Volume I. Silver Coins of the East Celts and Balkan Peoples. London.
- Göbl, R. 1973:* Ostkeltischer Typenatlas. Braunschweig.
- Karafiat, K. 1916:* Keltische und römische Münzen aus dem Sammelgebiete des prähistorischen Zentralmuseums in Teplitz. Tätigkeits-Bericht der Museums-Gesellschaft in Teplitz für Verwaltungsjahr 1915/1916, 31–35.
- Klusáčková, V. 1990:* Soupis nálezů mincí uložených v numismatické sbírce Krajského muzea v Teplicích. Zprávy a studie Krajského muzea v Teplicích 18, 51–67.
- Koblitz, H. F. v. 1918:* Beiträge zur keltischen Münzkunde Böhmens. Mitteilungen der Oesterreichischen Gesellschaft für Münz- und Medaillenkunde 14, 97–104.
- Kolníková, E. 1998:* Výpověď nálezov mincí o keltskom hradisku v Trenčianských Bohuslaviciach. Slovenská numizmatika 15, 11–44.
- Kostial, M. 2003:* Kelten im Osten. Gold und Silber der Kelten in Mittel- und Osteuropa. Sammlung Lanz. München (2. Auflage).
- Kuna, M. a kol. 2014:* Archeologický atlas Čech. Vybrané památky od pravěku do 20. století. Praha.
- Lutovský, M. a kol. 2011:* Terénní výzkumy Ústavu archeologické památkové péče středních Čech v letech 2009 a 2010. Archeologie ve středních Čechách 15, 1147–1197.
- Michálek, J. – Chvojka, O. – John, J. – Jirík, J. – Fröhlich, J. – Militký, J. 2018:* Nové nálezy kovových předmětů z doby halštatské a laténské v jižních Čechách, dokumentované v letech 2014–2017. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 31, 133–218.
- Militký, J. 2011:* Die keltischen Münzen vom Oberleiserberg (Niederösterreich). In: Holmes, N. (Ed.): Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress, Glasgow 2009. Glasgow, 1198–1206.
- 2012: Keltské mince z oppida Hrazany (okr. Příbram). Numismatické listy 67, 51–61.
- 2013: Dva nové nálezy jednotlivých galských potinových mincí ze středních Čech – Bukovany (okr. Benešov) a Branov (okr. Rakovník). Numismatický sborník 27/1 (2012–2013), 118–122.
- 2015: Oppidum Hradiště u Stradonic. Komentovaný katalog mincovních nálezů a dokladů mincovní výroby. Praha.
- 2016: The coins of the Taurisci and Norici found in Bohemia and Moravia. In: Karwowski, M. – Ramsel, P. C. (eds.): Boii – Taurisci. Proceedings of the International Seminar, Oberleis-Klement, June 14th–15th, 2012. Mitteilungen der Prähistorischen Kommission 85. Wien, 91–115.
- 2017: A stater hoard and single Celtic coins from settlement of Třebestovice (Nymburk district). In: Kysela, J. – Danielisová, A. – Militký, J. (eds.): Stories that made the Iron age. Studies in the Iron Age Archaeology dedicated to Natalie Venclová. Prague, 110–120.
- 2018: Celtic coins from the central site of Žehuň. Památky archeologické 109, 179–231.
- 2019: Keltské mincovnictví ve 3. a 2. století před Kristem v Čechách. Praha (2. doplněné a upravené vydání).
- Militký, J. – Beneš, Z. 2016:* Keltské mince z předhradí hradiště Kolo u Týnce nad Labem (okr. Kolín). Numismatický sborník 30/2, 234–266.

- Nálezy I/1: Radoměský, P. 1955: Nálezy keltských mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl. Praha, 35–84.
- Nemeškalová-Jiroudková, Z. 1975: Keltské zlaté mince z českých zemí ve střední Itálii. Památky archeologické 66, 383–416.
- 1998: Keltský poklad ze Starého Kolína. Praha.
- Paulsen, R. 1933: Die Münzprägungen der Boier. Leipzig – Wien.
- Polišenský, T. 2003: Příspěvek ke studiu zázemí oppid ve středních Čechách. Archeologie ve středních Čechách 7, 245–255.
- Stolz, D. – Řezáč, M. 2009: Nové nálezy laténských skleněných náramků a švartnového kruhu z Berounska. Katalog sídlištních lokalit LT B–D okresu Beroun. Archeologie ve středních Čechách 7, 329–340.
- Selmi Wallisová, M. 2014: Nálezová zpráva Zahořany u Berouna, CSA-13-98, archiv ČSA, o.p.s. (nepublikovaný rukopis).
- Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. 2013: Encyklopedie pravěkých pokladů. Praha.
- Torbágyi, M. 1997: Keltische Münzprägung im Gebiet Ungarns. Numismatische Zeitschrift 104–105, 7–17.
- Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.
- Zavřel, J. 2014: Zahořany u Berouna. Vyhodnocení morfologických a geologických poměrů. Archiv ČSA (nepublikovaný rukopis).
- Ziegau, B. 2010: Kelten Geld. Münzen der Kelten und angrenzender nichtgriechischer Völkerschaften. Sammlung Christian Flesche. München.

Summary

Jiří Militký, Finds of Celtic coins of the oppida period in the broad surroundings of the Hradiště u Stradonic oppidum

The coin finds from the oppidum of Stradonice have been fully published in a 2015 monograph (Militký 2015). In this way, the coinage of the Bohemian oppida period (LT D) was classified in detail and new typologies were created. Given the sheer amount of studied coins, this study has broad validity for the entire territory of Bohemia. The monograph nevertheless focused exclusively on coins from the Stradonice oppidum itself. Over the last few years several coin finds have been documented in the oppidum's broader hinterland (fig. 2:1–8) complementing in an interesting way our current views on the circulation of Celtic coins in the oppidum hinterland during its existence. The publication of these new finds provided the occasion for restudy of an old find of a coin hoard from Křivoklát (fig. 2:9).

Little was known about coin circulation in the broader hinterland of the Stradonice oppidum – the only available information came from old finds, attesting coin circulation in the region beginning in the pre-oppida period (LT C) with a few old finds dating also to the oppida period: the hoards from Osov, Broumy, and from Křivoklát (restudied *infra*), as well as isolated finds from Zbečno-Sýkořice and Nová Huť. Information about alleged finds from Beroun and Křivoklát cannot be verified. This small lot was augmented a few years ago by the imported Gaulish potin coin discovered in Branov.

This quite limited picture has grown considerably by finds of another eight newly documented coins from four sites. Some of these coins represent individual losses in Late Iron Age settlements: this is the case of three obols from Zahořany (nos. 1–3) and a 1/3-stater from Skřípel (no. 4). Also, the three coins from Zdejcina (nos. 6–8) may hypothetically come from a settlement. The coin from Korno (no. 5) on the other hand can be demonstrably considered to have been lost in open landscape though we cannot exclude the possibility that it was an offering, a phenomenon often attested along communication routes. Along with these new finds, the old hoard find from Křivoklát is revised in this paper (no. 9).

The coinage of the oppida period (LT D) in Bohemia is bimetallic (gold and silver) consisting of gold staters, 1/3-staters, 1/8-staters, and silver obols. Our knowledge of the period coinage is based on large coin collections from the oppidum of Stradonice, from the annexe of the hillfort of Kolo near Týnec nad Labem, and from the open settlement of Žehuň. The coin assemblage from the oppidum of Hrazany has been only partly published while the collections from the oppida of Třisov, České Lhotice, and Závist remain as yet unpublished.

The rich finds from central sites help us assess the coins presented in this paper. The coin from Skřípel (no. 4) is a 1/3-stater definitely struck in Bohemia. The denomination was studied in detail within the works on the Stradonice coin collection and a new typology was created (*Militký 2015*, 63–69, TAB. 1–4). The studied specimen, weighing 2.345 g, belongs to the so-called shell series, i.e. among lower denominations minted concurrently with the shell staters. Within the new typology, the coin can be classed as type B, var. Militký (2015) 1/3-B/III:01. The other gold denomination is a 1/8-stater from Zdejcina (no. 7). Within the classification of this denomination created during the analysis of the Stradonice coin collection (*Militký 2015*, 57–62, TAB. 5–7), the Zdejcina coin can be classified as var. Militký (2015) 1/8-IX:01, most probably dated to LT D1b.

The most numerous component of the Celtic coin collection from the Stradonice oppidum hinterland are the obols of type B (or type Stradonice); their detailed study can be found in the analysis of coins from Stradonice (*Militký 2015*, 75–83, 90–108, TAB. 9–27). The type B obols date principally to LT D1a. Five obols of type B (Stradonice) have been documented in the region, three of them from Zahofany (nos. 1–3). Coin no. 1 is close to var. B-03c:27, coin no. 2 represents var. B-05c:27, and coin no. 3 is of the var. B-08a:10. The coin from Korno (no. 4) belongs to variant B-09a:03. One obol – close to var. B-03e:35 – was discovered in Zdejcina (no. 6).

The most recent group of small silver change of the oppida period in Bohemia are the obols of type C (Stradonice/Karlstein). In terms of chronology, this type follows the type B. The term ‘obols of type C (Karlstein/Stradonice)’ has been redefined during the study of the Stradonice assemblage in which 19 groups of these coins have been documented, broken down into as many as 127 variants (*Militký 2015*, 109–114, TAB. 28–33). The label reflects the fact that these local Bohemian issues are closely associated with the Karlstein type obols widespread in the neighbouring regions of the Boii coinage. Given the present state of knowledge, we can be sure that they date to LT D1b and the beginnings of LT D2, i.e. the first and mainly second third of the 1st century BC. A single specimen of the type C obols is represented in the assemblage under study, found in Zdejcina (no. 8). It is close to the variant Militký (2015) C-02:16.

Only a single coin out of the lot under study represents coinage imported from outside Bohemia, namely no. 9 from the dispersed Křivoklát treasure. It is a billon drachma of the type Kapos, minted in present day Hungary. The Kapos type coins date mainly to the oppida period (LT D1) the billon piece from Křivoklát can be most probably dated to the 1st century BC and – along with other coin finds of this type from Bohemia – it attests long-distance contacts with Pannonia during the oppida period. If the Křivoklát hoard consisted of only Kapos type coins it would be a unique discovery in the local environment, reflecting most probably long-distance contacts of the Stradonice oppidum.

The coins presented in the paper represent the first insight into the complex issue of coin circulation during the oppida period in the hinterland of the most significant oppidum in Bohemia. In comparison with quantities of coins lost in the Stradonice oppidum itself, the several coins presented in this paper may seem insignificant. We must nevertheless stress that the number of finds is directly proportional to the intensity of metal-detector surveys which have so far not been officially undertaken in the region. The present study must thus be first and foremost regarded as only the first foray into an exceptionally significant topic.

English summary by J. Kysela

NEZNÁMÝ DENÁR BOLESLAVA III. ZE STARÉHO PLZENEC (OKR. PLZEŇ-MĚSTO)

Jan VIDEMAN

Abstract – A so-far unknown Boleslaus III denier from Starý Plzenec (Plzeň-City district).

In 2004, two coins were allegedly found together in an imprecisely identified find-spot in the Starý Plzenec hillfort. These included a so-far unknown Bohemian denier type issued by the Duke Boleslaus III (999–1002, 1003) and a Moravian denier issued by Vratislaus II (1061–1092) of the type Cach (1972) 335. The paper deals in detail with the first of these coins.

 10th century, Bohemia, Boleslaus III, denier

Podle zprostředkovaných, avšak poměrně věrohodných informací, měly být v roce 2004 na bližší neupřesněném místě v areálu raně středověkého hradiště Starý Plzenec (okr. Plzeň-město) společně nalezeny dva denáry. Prvním z nich je dosud neznámý český denár knížete Boleslava III., kterému je věnován tento drobný příspěvek, a spolu s ním měl být na stejném místě nalezen moravský denár knížete Vratislava II. typu Cach (1972) č. 335. Základní informace je zaznamenána v soupisu moravských denárů z období 11.–12. století a jejich nálezů (Videman – Paukert 2009, 52, č. 16/6 a 468, č. 241).

Oba denáry tak dále obohacují spektrum raně středověkých ražeb objevených na tomto významném přemyslovském hradišti (Cach 1970, 58–59, č. 46–49; Lukas – Orna – Dudková 2016). Významným přínosem pro naše poznání českého mincovnictví na přelomu prvního a druhého milénia je skutečnost, že denár Boleslava III. je dosud neznámou ražbou tohoto panovníka.

ČECHY, Boleslav III. (999–1002, 1003)

mincovna: Praha nebo Vyšehrad, AR denár

Av: v hladkém kruhu kříž, ve třech jeho úhlech klín, ve čtvrtém kroužek; + BOLEZ[.]S+BV

Rv: kaplice, pod lomenicí EAH (zrcadlořevě); + ILAVRRA[.]

Lit.: –.

0,457g; 18,2/17,4 mm; část mince odlomena

Základní informace o typologii, chronologii a dalších aspektech českého mincovnictví v období denárové měny přinášejí zejména depoty. Pro období vlády Boleslava III. jsou stěžejními opěrnými pilíři dva domácí nálezy, a to Chrášťany (Smolík 1897; Cach 1970, 53, č. 13) a Chodovlice (Skalský – Schráníl 1930; Cach 1970, 52, č. 11). Oba se svým složením do značné míry odlišují a časově se vzájemně doplňují. Chrášťanský nález obsahuje pravděpodobně starší emise denárů Boleslava III., na které po určité časové prodlevě navazují denáry knížete Jaromíra (1003, 1004–1012, 1033–1034) z prvních let jeho druhé vlády, vesměs tzv. řezenského typu kříž / kaplice nebo kaplice / kříž, následně doplněné o jediný typ denáru knížete Oldřicha Cach (1970) č. 293. Poklad chodovlický, zdá se, časově vyplňuje mezeru mezi oběma fázemi shromažďování depotu chrášťanského.

Denáry, připsané podle dosavadní literatury vládě Boleslava III., lze zjednodušeně rozčlenit na čtyři základní skupiny:

- 1) typ **ruka / kaplice**, Cach (1970) č. 185 a Cach (1982) č. 1023;
- 2) typ **kaplice / kříž** nebo **kříž / kaplice**, Cach (1970) č. 186–192, 194–195 (mincovna *Praha*), Cach (1970) č. 212 (?), 213–215 (mincovna *Vyšehrad*), podtyp **kaplice s oblouky pod lomenicí**, Cach (1970) č. 200 a 201;
- 3) typ **kříž / kříž**, Cach (1970) č. 202–208;
- 4) typ **kříž / trojramenný kříž** či **trojice břeven**, Cach (1970) č. 210.

Dále jsou mezi ražby Boleslava III. řazeny atypické denáry Cach (1970) č. 196–199, jejichž původu byla před lety věnována pozornost v článcích Z. Petráně (2004) a J. Lukase (2005a). Provázanost s razidly nesporně českých emisí je u nich zřejmá, stejně tak jako pravděpodobný polský vliv a fabrika ať už jedné či obou stran všech těchto typů denárů. Atypickou ražbou je i denár, přebírající motiv mečů ze starších ražeb Boleslava II., typu Cach (1970) č. 209.

Přidělení nejstaršího typu *ruka / kaplice*, tedy Cach (1970) č. 185 a Cach (1982) č. 1023, se jménem mincmistra Nacuba vládě Boleslava III. je sporné, tyto ražby jednoznačně navazují na početné emise typu *ruka / kaplice* z konce vlády Boleslava II., kladené do 2. poloviny 90. let 10. století. Nedávno přinesl mimořádně významný studijní materiál pro dané údobí nález z Chýště na Pardubicku, u kterého se předpokládá uložení kolem roku 999 (Nekvapil /ed./ 2016; Lukas 2019). V této souvislosti vyslovil J. Lukas poměrně logický názor, že s nástupem Boleslava III. na knížecí stolec došlo k pravděpodobnému přechodu z typu *ruka / kaplice* na typ *kaplice / kříž* (Nekvapil /ed./ 2016, 14; Lukas 2019). V souboru z Chýště byly zastoupeny i oba uvedené typy, dosud přidělované Boleslavu III. (Nekvapil /ed./ 2016, 65 a 73; Lukas 2019), zatímco jeho denáry typu *kaplice / kříž* již nikoli. Denáry typu *ruka / kaplice* Cach (1970) č. 185 a Cach (1982) č. 1023 tak můžeme téměř s jistotou označit za ražby z konce vlády Boleslava II.

Lze pak zjednodušeně konstatovat, že období vlády Boleslava III. pokrývají dva základní denárové typy, a to starší „chráštánský“ *kaplice / kříž* a mladší „chodovlický“ *kříž / kříž*, do jehož rámce, snad na samotný závěr, spadá i podtyp *kříž / trojramenný kříž* či *trojice břeven* (Lukas 2005b, 108). Zatímco mezi denáry chráštánského typu nacházíme i nesporně vyšehradské emise, mezi chodovlickými denáry nebyly dříve ražby z vyšehradské mincovny identifikovány. K přidělení denárů Cach (1970) č. 206 a 207 na Vyšehrad se přiklonil také J. Lukas (2005b, 108).

Dosud neznámý denár Boleslava III. ze Starého Plzně náleží k prvnímu z obou typů, tedy k typu *kříž / kaplice*. Díky nápisu IAH pod lomenicí jej můžeme řadit do společné skupiny s denáry Cach (1970) č. 194 a 195, které F. Cach přiřadil mezi ražby pražské mincovny, přestože název mincovny v opise není uveden, a s denáry Cach (1970) č. 213 až 215, které naopak prokazatelně vznikly na Vyšehradě. Nejblíže má díky shodné podobě nápisu pod lomenicí k denáru Cach (1970) č. 214. Bohužel, vzhledem k odlomení části střížku nelze rekonstruovat celý opis na straně s kaplicí, kde by se dal očekávat název mincovny. Dochovaná část opisu +ILAVRRA[...], zejména pak druhá skupina písmen, naznačuje, že by zde snad mohlo být zamýšlené PRAGA CIVIT [...], jisté to však není. Opis je minimálně do určité míry zkomolený a nelze vyloučit ani to, že by v úplně podobě ukazoval spíše na Vyšehrad. Obdobné sporné příklady lze nalézt i mezi staršími emisemi českých denárů z 2. poloviny 90. let 10. století, jako příklad lze uvést denár Cach (1970) č. 133 (Lukas 2019, 51).

Za zmínku také stojí, že se české mincovnictví ražbou typu *kaplice / kříž* v počátečním období vlády Boleslava III. opět na čas přiblížilo k mincovnictví bavorskému. Samozřejmě však už nikdy s ním nebylo tak úzce provázáno jako v počáteční fázi reprezentované ražbou devitibodového typu. Souběžně ražené bavorské denáry z období první vlády vévody Jindřicha IV. (995–1002) se dokonce vyznačují výplní v úhlech kříže, která je velmi blízká popisované ražbě Boleslava III. Ve dvou protilehlých polích je umístěn klínek a kroužek, ve zbývajících dvou je ovšem místo klínku kulička (Hahn 1976, 82–83, č. 25). Bližší výklad tohoto trendu, který pokračuje i v prvním období vlády knížete Jaromíra, je však obtížný. V Jaromírově případě by se dal jako motiv zvažovat výraznější politický příklon k bavorské (říšské) politice, u Boleslava III. je hledání podobných souvislostí obtížnější.

Lze tedy shrnout, že dosud nepublikovaný denár Boleslava III. z nálezu ve Starém Plzni rozšiřuje počet známých ražeb tohoto panovníka typu *kříž / kaplice* o další neznámou variantu.

Literatura

- Cach, F. 1970:* Nejstarší české mince I. České denáry do mincovní reformy Břetislava I. Praha.
- 1972: Nejstarší české mince II. České a moravské denáry od mincovní reformy Břetislava I. do doby brakteátové. Praha.
- 1982: Nejstarší české mince IV. Dodatky. Praha.
- Hahn, W. 1976:* Moneta Radasponensis. Bayerns Münzprägung im 9., 10. und 11. Jahrhundert. Braunschweig.
- Lukas, J. 2005a:* Poznámky k českému mincovnictví na přelomu 10. a 11. století (I.). Denáry typů C 196–199 a jejich zařazení. Numismatické listy 60, 1–17.
- 2005b: Poznámky k českému mincovnictví na přelomu 10. a 11. století (II.). Denáry typu kříž – tři břevna a jejich zařazení. Numismatické listy 60, 97–111.
- 2019: Hromadný nález denárů z konce 10. století z Chýště (okr. Pardubice) / Denier hoard dating back to the end of the 10th century and found in Chýšť (Pardubice district). Monumenta Numismatica 4. Praha – Pardubice.
- Lukas, J. – Orna, J. – Dudková, V. 2016:* Hrobový nález vzácného denáru Boleslava III. C 205 ve Starém Plzenci (okr. Plzeň – Město). Numismatický sborník 29/2 (2015), 248–254.
- Nekvapil, L. (ed.) 2016:* Denárový poklad z Chýště. Katalog unikátního nálezů českých mincí z konce 10. století. Pardubice.
- Petráň, Z. 2004:* Poznámky ke třem článkům o nejstarších českých denárech. Numismatické listy 59, 1–9.
- Skalský, G. – Schráníl, J. 1930:* Nález českých denárů a sekaného stříbra z prvních let 11. století. Numismatický časopis československý 6, 29–50.
- Smolík, J. 1897:* Nález denárů v Chrástanech u Českého Brodu. Praha.
- Videman, J. – Paukert, J. 2009:* Moravské denáry 11. a 12. století. Kroměříž.

Summary

Jan Videman, A so-far unknown Boleslaus III denier from Starý Plzenec (Plzeň-City district).

In 2004, two coins were allegedly found together in an imprecisely identified find-spot in the Starý Plzenec hillfort: a partly chipped denier issued by Boleslaus III (999–1002, 1003) Duke of Bohemia and a Moravian denier issued by Vratislaus II (1061–1092) of the type Cach (1972) 335.

The Boleslaus II denier from Starý Plzenec of a so-far unknown variant can be classified as the type cross/chapel. The inscription IAH under the gable motif helps class it among the deniers of the group Cach (1970) nos. 194 and 195 (struck in Cach's opinion in the Prague mint, even though the mint name is not mentioned) and of the group Cach (1970) nos. 213 to 215, which were definitely minted in Vyšehrad. The inscription beneath a gable sets it closest to the denier Cach (1970) no. 214. Unfortunately, the legend on the chapel side cannot be reconstructed in its entirety due to the damage to the edge; the name of the mint could be expected to be found there. The preserved part of the legend +ILAVRRA[...], in particular its latter part, suggests that the intended text could have been 'PRAGA CIVIT[...]' though it is not sure. The legend was at least partially misspelled and we cannot exclude that in its full form it referred to Vyšehrad rather than Prague. Similar dubious cases can be found among earlier issues of Bohemian deniers from the second half of the 990s, such as Cach (1970) no. 133. Given the present state of knowledge, the issue of the mint cannot be resolved. In any case, both coins augment the number and the variability of the early medieval coins discovered so-far in the Starý Plzenec hillfort.

English summary by J. Kysela

NÁLEZ ŘEZENSKÝCH FENIKŮ V KBELANECH

Příspěvek k nálezům bavorských feniků 13. století v jihozápadních Čechách

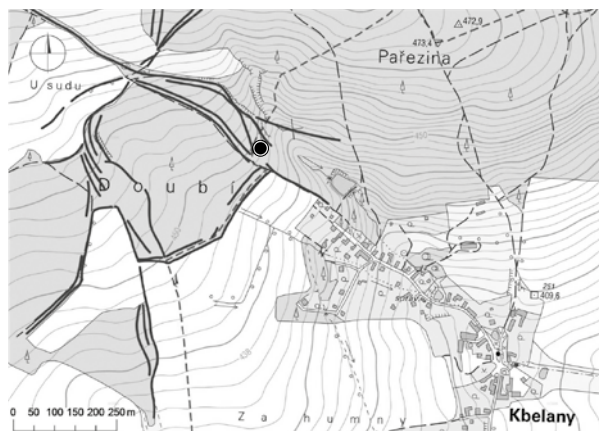
Miroslav HUS – Milan METLIČKA

Regensburg pfennigs discovered in Kbelany. Contribution to the finds of Bavarian 13th century pfennigs in southwest Bohemia.

A lot of 40 Medieval coins was discovered in October 2016 during surface surveys in a forest near Kbelany (Plzeň-sever district) by Nýřany. The coins consisted exclusively of pfennigs minted in the 13th century in Regensburg by Duke Henry I (2 types, 8 pcs), Bishop Albert I (1 type, 12 pcs), Leo I (1 type, 16 pcs.), and jointly by Henry I and Leo I (1 type, 4 pcs.). The description of the hoard itself is complemented with an overview of 37 findspots of Regensburg pfennigs in Southwest Bohemia.

 West Bohemia, Bavaria, Regensburg, 13th century, pfennig, coin hoard

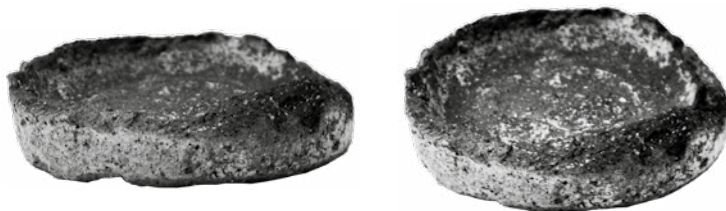
Počátkem října 2016 ohlásil R. Molnár Západočeskému muzeu v Plzni mincovní depot, který nalezl během terénního průzkumu u obce Kbelany (okr. Plzeň-sever). Místo nálezů se nachází ve smíšeném lese v trati „Doubí“, v širším prameništi Kbelanského potoka, přibližně 750 m severozápadně od středu obce při hranici k ú. Kbelany a Hněvnice, v nadmořské výšce zhruba 448 m n. m. Souřadnice GPS jsou N 49°44'12.23" a E 13°07'03.99" (obr. 1). Dne 10. října 2016 byly mince nálezcem předány pracovníkům příslušného oddělení Západočeského muzea a společně s nálezcem bylo prohlédnuto a zdokumentováno místo nálezů.¹ Podle výpovědi nálezce byl depot uložen mělce pod povrchem v hloubce asi 5 cm, na spodní úrovni lesní hrabanky.

Obr. 1. Kbelany – mapa s vyznačením místa nálezů mincovního depotu (zdvojený kroužek) a úvozovými cestami (černé linie) doplněnými podle lidarových snímků. Podklad mapa ZM 11-44-17 (doplnila L. Ornová).

1 Hlášení o nálezů čj. 232/ 2016, z 20. 10. 2016, oddělení prehistorie Západočeského muzea v Plzni, p. o. (autor M. Metlička).

Depot byl vyzvednut společně se dnem malé keramické nádoby, na kterém hromádka stříbrných mincí v půdě ležela. Při prohlídce místa nálezu nebyly zjištěny žádné další zlomky nádoby ani další mince. Vzhledem k tomu, že nález byl uložen jen mělce, mohlo se jednat jen o část původního souboru. To dosvědčuje i skutečnost, že mince ležely pouze na olámaném dně nádoby (obr. 2), jehož vnější průměr činil 47–49 mm a vnější výška stěn maximálně 14 mm, povrch byl krupicový, otřelý, barva uvnitř šedá, vně narůžovělá až hnědošedá, keramická hmota s drobným křemenným ostřivem a výpal oxidací. Torzo nádoby je chronologicky necitlivé a nevymyká se z běžné keramické produkce konce 13. století, nejedná se však v žádném případě o import.

Obr. 2. Kbelany – dno keramické nádoby použité jako schránky depotu mincí (inv. č. HA 31498; foto M. Zemánková).

Při archeologickém průzkumu se na místě nálezu nepodařilo další keramické zlomky nádoby najít. Také pomocí detektoru kovů nebyly nalezeny žádné další mince. Je tak velmi pravděpodobné, že jde jen o část původního depotu vytrženou v minulosti při obdělávání půdy nebo kořeny některého ze starých vývrátů stromů, čímž se část nálezu dostala mělce pod povrch; stejně tak mohl být dobově vyzvednut a nalezené mince jsou pouze jeho malým zbytkem. Tvarová jednotá vrcholně středověkých nádob dává možnost podle velikosti dna, poměrových vlastností a předpokládaného tvaru odhadnout, že v depotu mohlo být při úplném zaplnění nejméně 10x více mincí. To však nelze prokázat, protože nádoba mohla být zaplněna jen z části. Olámaní dna a chybějící vyšší stěny nádoby ukazují na její sekundární porušení.

V těsném sousedství místa nálezu se nachází stopy po původním využívání místa jako pole a také četné staré úvozové cesty. Jak západně, tak východně od místa depotu vedou v převažujícím směru od jihovýchodu k severozápadu četné různé se větvcí úvozy, jejichž průběh je zvláště dobře patrný na lidarových snímcích reliéfu terénu promítnutých do základní mapy (obr. 1). Není jistě náhodou, že místo se nachází nedaleko trasy Norimberské cesty vedoucí z Plzně do Kladrub, která byla v 11. a 12. století vstupem do pohraničního hvozdu. Tato cesta vedla z Plzně údolím Vejprnického potoka přes Skvrňany, Vejprnice, Tlučnou, Nýřany, Horní a Dolní Sekyřany a Ostrov u Stříbra do Kladrub s významným benediktinským klášterem (Vávra 1973, 53–54). Význam této cesty trval ve 13. století, i když se založením královského města Stříbra mezi léty 1240–1250 a růstem jeho významu spojeným s těžbou stříbra a olova se cesta rozvětvila a jedna její větev vedla přes královské město Stříbro. Podle morfologie terénu je pravděpodobné, že se větvila někde mezi Nýřany a Sekyřany a mohla tak vést přes Kbelany, Sulislav a Sytno do Stříbra. Právě tomuto směru odpovídá převažující směr úvozů v těsném sousedství mincovního depotu (obr. 1).

V nálezu jsou zastoupeny pouze o řezenské feniky 2. třetiny či 2. poloviny 13. století bez jakékoliv příměsi jiných mincí. Řezenské feniky byly v té době ovšem běžnou (ne-li převažující) součástí oběživa v jihozápadních Čechách, což tento nález potvrzuje. Depot obsahuje 40 feniků v pěti typech datovaných přibližně do rozmezí let asi 1240 až 1290, přičemž největší počet mincí (možná vše) mohou pocházet z doby kolem 1260–1270; jde tedy o koncentraci jak typovou, tak časovou.

Katalog mincí

BAVORSKO, vévodství, **Jindřich XIII.** (1253–1290)²

AR fenik (se čtyřřázem),³ asi 1240–1260,⁴ typ „vévoda / sv. Petr“

2 Po rozdělení Bavorska roku 1255 jako Jindřich I. Dolnobavorský.

3 Uváděná jakost stříbra je asi 680–760/1000 (Emmerig 1993, 191); 1/2feniky (oboly) od tohoto typu nejsou zatím známy. Není vyloučeno, že typ mohl být ražen i před rokem 1240.

4 Datace jednotlivých typů podle H. Emmeriga (1993).

Av.: v širokém hladkém vydutém kruhu prostovlasé kučeravé poprsí vévodvy čelně (vlasy z drobných kuliček), s mečem opřeným o rameno v pravici, v levici liliové žezlo; límec zdoben perličkami; vně okrajového kruhu věnec z hvězdiček, vesměs otřelých

Rv.: v užším perličkovém kruhu čelně sedící postava kněze s tonsurou v kučeravých vlasech, v pravici klíč, v levici rybu, na prsou pallium (sv. Petr rybář); při okraji nezřetelný věnec z rozetek

Lit.: *Beierlein 1869–1870*, 11, č. 12;⁵ *Cahn 52*, 168, č. 3276;⁶ *Radoměřský 1955a*, 34–36, č. 6; *Emmerig 1993*, 191, č. 233.

1. 0,965 g;⁷ 16,40/17,02 mm⁸ (inv. č. N 14085)

2. 0,819 g; 16,45/17,05 mm; výrazně excentrická ražba (inv. č. N 14086)

3. 1,013 g; 16,79/16,95 mm (inv. č. N 14087)

ŘEZNO, biskupství, **Albert I. z Pietengau** (1247–1259)

AR fenik (se čtyřrázem),⁹ asi 1240–1260, typ „biskup / sv. Petr“

Av.: v širokém hladkém vydutém kruhu poprsí biskupa v mitře čelně, s palliem na prsou, pravici žehná, v levici biskupská berla, oba rukávy nařasené (vodorovné čárky); vně okrajového kruhu věnec z hvězdiček, vesměs nezřetelných

Rv.: v užším perličkovém kruhu čelně sedící postava kněze s tonsurou v kučeravých vlasech, v pravici klíč, v levici rybu, na prsou pallium (sv. Petr rybář); vně perlovce negativ kruhu z líce, při okraji nezřetelný věnec z rozetek

Lit.: *Beierlein 1869–1870*, 11, č. 13;¹⁰ *Radoměřský 1955a*, 34–36, č. 5; *Emmerig 1993*, 192, č. 234.

4. 0,909 g; 16,55/16,67 mm (inv. č. N 14088)

5. 0,747 g; 15,15/15,80 mm (inv. č. N 14089)

6. 0,897 g; 16,10/17,50 mm; excentrická ražba (inv. č. N 14090)

7. 0,833 g; 15,74/15,73 mm (inv. č. N 14091)

8. 0,994 g; 15,82/16,02 mm (inv. č. N 14092)

9. 0,706 g; 15,75/16,45 mm (inv. č. N 14093)

10. 0,985 g; 16,63/17,24 mm; av. v ploše čtyři vrypy (inv. č. N 14094)

11. 0,899 g; 16,85/17,24 mm (inv. č. N 14095)

12. 0,873 g; 16,80/17,37 mm (inv. č. N 14096)

13. 0,833 g; 16,74/17,43 mm; mírně excentrická ražba (inv. č. N 14097)

14. 0,980 g; 16,46/17,54 mm (inv. č. N 14098)

15. 0,939 g; 16,32/17,10 mm (inv. č. N 14099)

Leo I. Thundorfer (1262–1277)

AR fenik (se čtyřrázem),¹¹ asi 1250–1270, typ „gryf s biskupskou hlavou / anděl“¹²

Av.: v širokém hladkém vydutém kruhu okřídlený kráčeji a vstříc hledící lev s hlavou biskupa v mitře,¹³ křídla ze dvou až čtyř per, u okraje po obvodu hvězdičky

Rv.: v užším perličkovém kruhu poprsí s kučeravými vlasy (z kuliček) a s palliem čelně, okřídlené vysoko zvednutými křídly, u perlovce negativ kruhu z líce, při okraji nezřetelný věnec z hvězdiček; rubní perličkový kruh někdy hladký a úzký

Lit.: *Cahn 52*, 168, č. 3281b; *Radoměřský 1955a*, 36–38, č. 8; *Emmerig 1993*, 193, č. 237.

16. 0,833 g; 16,18/17,18 mm; av. dvojráz (inv. č. N 14100)

17. 1,048 g; 16,80/17,01 mm; av. dvojráz (inv. č. N 14101)

18. 0,711 g; 16,00/15,42 mm (inv. č. N 14102)

19. 0,848 g; 16,19/16,23 mm; rv. excentrická ražba (inv. č. N 14103)

5 V této práci je mince přiřazena Otovi II. Jasnému (1228/31–1253).

6 V této práci je mince přiřazena Otovi II. Jasnému (1228/31–1253).

7 Hmotnost mincí je uváděna po vyčištění, původní tudíž mohla být mírně vyšší.

8 Uváděn je největší a nejmenší rozměr.

9 Uváděná jakost stříbra je asi 733–790/1000 (*Emmerig 1993*, 92). U tohoto typu H. Emmerig (1993) uvádí i 1/2feniky (oboly) o průměrné hmotnosti kolem 0,48 g a nezjištěné ryzosti, které však v nálezů z Kbelan nejsou zastoupeny. Není vyloučeno, že typ mohl být ražen i před rokem 1240.

10 V této práci je mince přiřazena Otovi II. Jasnému (1228/31–1253).

11 Uváděná jakost stříbra je asi 675–764/1000 (*Emmerig 1993*, 193). U tohoto typu H. Emmerig (1993) uvádí i 1/2feniky (oboly) o průměrné hmotnosti kolem 0,492 g a ryzosti 812–875/1000 (!), které však v nálezů z Kbelan nejsou zastoupeny

12 Může se jednat o společnou ražbu biskupa s vévodou Jindřichem XIII. z let 1253–1277 (*Radoměřský 1955a*, 30 a 36).

13 Okřídlený lev je zřejmě odkazem na jméno biskupa (lev = Leo). H. Emmerig (1993, 192) jej považuje za lva sv. Marka.

20. 0,974 g; 16,58/16,23 mm; na av. i rv. je nahoře při okraji část obrazu z jiného páru razidel (inv. č. N 14104)
 21. 1,093 g; 17,30/18,20 mm (inv. č. N 14105)
 22. 0,946 g; 15,73/16,20 mm (inv. č. N 14106)
 23. 0,737 g; 17,03/15,64 mm (inv. č. N14107)
 24. 1,066 g; 16,03/16,96 mm (inv. č. N14108)
 25. 0,869 g; 16,84/16,42 mm (inv. č. N14109)
 26. 0,828 g; 16,80/17,06 mm ((inv. č. N14110)
 27. 1,032 g; 16,15/16,82 mm; na av. i rv. přeražba (inv. č. N14111)
 28. 0,856 g; 17,77/17,29 mm (inv. č. N14112)
 29. 0,870 g; 16,57/16,90 mm (inv. č. N14113)
 30. 0,957 g; 16,34/16,68 mm (inv. č. N14114)
 31. 0,738 g; 16,35/15,91 mm (inv. č. (inv. č. N14115)

BAVORSKO, vévodství, Jindřich XIII. (1253–1290)

AR fenik (se čtyřrázem),¹⁴ asi 1250–1270, typ „lev vyrůstající ze zdi / anděl“

Av.: v širokém hladkém vydutém kruhu korunovaný lev (Ivice)¹⁵ vyrůstající z trojřadé kvádrkové zdi, pod koncem ocasu tři štětky chlupů, u okraje po obvodu hvězdičky

Rv.: v užším perličkovém kruhu čelně poprsí s kučeravými vlasy (z kuliček) a s palliem, okřídlené vysoko zvednutými křídly, u perlovce negativ kruhu z líce, při okraji nezřetelný věnec z rozetek či hvězdiček, perličkový kruh někdy hladký a úzký

Lit.: *Cahn 52*, 168, č. 3281a; *Radoměský 1955a*, 36–38, č. 7; *Emmerig 1993*, 192–193, č. 236.

32. 0,901 g; 17,29/16,65 mm (inv. č. N14116)
 33. 0,905 g; 16,53/16,07 mm; mírně excentrická ražba (inv. č. N14117)
 34. 0,950 g; 16,81/18,28 mm (inv. č. N14118)
 35. 0,697 g; 16,06/16,16 mm (inv. č. N14119)
 36. 1,036 g; 16,76/16,20 mm (inv. č. N14120)

AR fenik (se čtyřrázem),¹⁶ asi 1270–1285, typ „pardál / vévoda a biskup“¹⁷

Av.: v širokém hladkém vydutém kruhu pardál ve skoku, za hřbetem opis H•DVX, po obvodu hvězdičky
 Rv.: v hladkém užším kruhu dvě postavy čelně vedle sebe – biskup s berlou a korunovaný rytíř s mečem, při okraji nezřetelný věnec z rozetek

Čtyřráz je na líci, ale někdy i na rubu.

Lit.: *Beierlein 1869–1870*, 14–15, č. 20–21; *Cahn 52*, 168, č. 3280a; *Radoměský 1955a*, 41–42, č. 10; *Emmerig 1993*, 194, č. 238.

37. 1,005 g; 16,12/16,27 mm (inv. č. N14121)
 38. 0,865 g; 16,46/16,61 mm (inv. č. N14122)
 39. 1,000 g; 16,63/16,61 mm (inv. č. N14123)
 40. 0,905 g; 16,79/16,75 mm (inv. č. N14124)

14 Uváděná jakost stříbra je asi 662–734/1000 (*Emmerig 1993*, 193). U tohoto typu H. Emmerig (1993) uvádí i 1/2feniky.

15 V české heraldické terminologii jde o Ivice, neboť heraldické zvíře má jen jeden ocas, lev musí mít ocasy dva. V německých popisech je zvíře obecně označeno jako „Löwe“ bez rozlišení.

16 Uváděná jakost stříbra je asi 790–800/1000 (*Emmerig 1993*, 194).

17 U tohoto typu H. Emmerig (1993) uvádí i 1/2feniky (oboly) o průměrné hmotnosti kolem 0,422 g a ryzosti 780–790/1000, které však v nálezů z Kbelan nejsou zastoupeny. Jedná se snad o společnou ražbu Jindřicha XIII. a biskupa Lea I.

Obr. 3a. Kbelany – mince zastoupené v depotu (čísla odpovídají katalogu; 2:1; foto M. Metlička).

Obr. 3b. Kbelany – mince zastoupené v depotu (čísla odpovídají katalogu; 2:1; foto M. Metlička).

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

Obr. 3c. Kbelany – mince zastoupené v depotu (čísla odpovídají katalogu; 2:1; foto M. Metlička).

Obr. 3d. Kbelany – mince zastoupené v depotu (čísla odpovídají katalogu; 2:1; foto M. Metlička).

Zhodnocení nálezů a metrologická analýza

Ze 40 mincí kbelanského nálezů patří nejvíce (16 ks) mincí typu Emmerig (1993) č. 237 „okřídlený lev / anděl“, ražených patrně v letech 1250–1270. Druhým nejpočetnějším typem je Emmerig (1993) č. 234 „žehnající biskup / sv. Petr“ z let 1240–1260 (12 ks). Zbývající typy jsou zastoupeny málo – Emmerig (1993) č. 236 „lev nad zdí / anděl“ z let 1250–1270 (5 ks), Emmerig (1993) č. 238 „pardál s opisem H. DVX / biskup s vévodou“ z let 1270–1285 (4 ks) a konečně 3 mince typu Emmerig (1993) č. 233 „vévoda / sv. Petr“ vyražených nejspíše v letech 1240–1260. K ukrytí depotu mincí došlo patrně někdy v I. polovině 80. let 13. století, čili v době „Braniborů v Čechách“, v dobách zmatků a násilí za regentství Oty V. Dlouhého¹⁸ a věznění královny Václava.¹⁹

V rámci zpracování nálezů byla věnována pozornost také metrologické analýze (tab. 1). Z 80 možných rozměrů (40 vodorovných průměrů a 40 svislých) bylo jen 9 průměrů pod 16 mm (5 vodorovných a 4 svislé), pouze 18 rozměrů bylo nad 17 mm (7 vodorovných a 11 svislých a jen dva z toho nad 18 mm) a plných 53 měření (28+25) se pohybovalo mezi 16 a 17 mm, což je asi 2/3 všech měření. Nejmenší hodnota byla 15,15 mm (mince č. 5, svislý rozměr u typu Emmerig /1993/ č. 234), největší 18,28 mm (mince č. 34, rovněž svislý rozměr, typ Emmerig /1993/ č. 236). Průměr ze všech 40 měření byl na vodorovné ose **16,57 mm**, na svislé ose **16,63 mm**, celkový průměr mincí tudíž 16,60 mm.

Tab. 1. Rozměry a hmotnosti mincí z depotu z Kbelan.²⁰

č.	vodorovný rozměr (mm)	svislý rozměr (mm)	hmotnost (g)	typ (Emmerig 1993)	datace
1	16,40	17,02	0,965	E 233 (panovník / sv. Petr)	1240–60
2	17,05	16,45	0,819		
3	16,79	16,95	1,013		
4	16,67	16,55	0,909	E 234 (žehnající biskup / sv. Petr)	1240–60
5	15,80	15,15	0,747		
6	16,10	17,50	0,897		
7	15,74	15,73	0,833		
8	15,82	16,02	0,994		
9	15,75	16,45	0,706		
10	16,63	17,24	0,985		
11	16,85	17,24	0,899		
12	16,80	17,37	0,873		
13	16,74	17,43	0,833		
14	17,46	16,54	0,980		
15	17,10	16,32	0,939		
16	17,18	16,79	0,883	E 237 (biskupský gryf / anděl)	1250–70
17	16,80	17,01	1,048		
18	16,00	15,42	0,711		
19	16,19	16,23	0,848		
20	16,58	16,23	0,974		
21	17,30	18,20	1,093		
22	15,73	16,20	0,946		
23	17,03	15,64	0,737		
24	16,03	16,96	1,066		
25	16,84	16,42	0,869		
26	16,80	17,06	0,828		
27	16,15	16,82	1,032		

18 Ota V. Dlouhý (1246–1299), kurfiřt a markrabě braniborský, vnuk českého krále Václava I. a bratranec Václava II. V Čechách vykonával poručnictví nad nezletilým Václavem II. v letech 1278–1283, kdy se země propadla do anarchie, pustošení, drancování a hladomoru a vymřela značná část obyvatelstva.

19 Ota V. si pojal regentství zajištěním Václava II. a vězněním nejprve na Bezdězu (1279) a poté postupně v Žitavě, Španďavě a v Berlíně, nakonec (1283) u mišeňského markraběte Jindřicha III. Osvíceného v Drážďanech. O české „smutě“ konce 13. století nejlépe *Dvořáčková-Malá 2005*; o prvních letech vlády Václava II. např. *Žemlička 1998, 207–229; 2017, 31–99*.

20 Rozměry byly měřeny digitálním posuvným měřidlem s přesností na setinu milimetru, hmotnost na laboratorních váhách A&D Instruments Ltd. GX-200 s přesností na tisícinu gramu. Tučně jsou označeny extrémní hodnoty.

č.	vodorovný rozměr (mm)	svislý rozměr (mm)	hmotnost (g)	typ (Emmerig 1993)	datace
28	17,77	17,29	0,856		
29	16,57	16,90	0,870		
30	16,34	16,68	0,957		
31	16,35	15,91	0,738		
32	17,29	16,65	0,901	E 236 (lev nad hradbou / anděl)	1250–70 1250–70
33	16,53	16,07	0,905		
34	16,81	18,28	0,950		
35	16,06	16,16	0,697		
36	16,76	16,20	1,036		
37	16,12	16,27	1,005	E 238 (panter H.DVX / 2 postavy)	1270–85 1270–85
38	16,46	16,61	0,865		
39	16,63	16,61	1,000		
40	16,79	16,75	0,905		

Velikostní rozdíly u jednotlivých typů jsou minimální a jde maximálně o $\pm 1/3$ milimetru, není to tedy nic zásadního. U typu Emmerig (1993) č. 233 „panovník / sv. Petr“ jsou průměrné rozměry $16,75 \times 16,81$ mm, u typu Emmerig (1993) č. 234 „žehnající biskup / sv. Petr“ je k dispozici již 12 kusů (včetně oně nejmenší mince) a průměrné hodnoty jsou $16,45 \times 16,63$ mm. Typ Emmerig (1993) č. 237 (nejpočetnější s 16 exempláři) se lvem sv. Marka a andělem má průměrné hodnoty $16,60 \times 16,61$ mm. Typ Emmerig (1993) č. 236 „lev nad hradbou / anděl“ je zastoupen 5 kusy a má průměrné hodnoty $16,69 \times 16,67$ mm. Poslední typ Emmerig (1993) č. 238 „panter s opisem H.DVX / 2 postavy“ se čtyřmi kusy pak má velikost průměrně $16,5 \times 16,56$ mm.

Totéž se týká ostatně i hmotnosti. Ze všech 40 mincí je jen šest mincí lehčích než 0,8 g (v tom i jedna pod 0,7 g), pouze sedm kusů je těžších než 1,0 g (žádná nad 1,1 g) a zbytek, tj. 27 kusů (67,5 %), se nalézá v intervalu 0,8–1,0 g. Průměrná hmotnost je pak **0,903 g** (nejlehčí mince vážila 0,697 g, nejtěžší 1,093 g). Hmotnostní rozdíly u typů rovněž nejsou výrazné. Mince typu Emmerig (1993) č. 233 váží průměrně 0,932 g, mince typu Emmerig (1993) č. 234 váží průměrně 0,883 g (a žádná z nich nepřekročila 1 gram). Typ Emmerig (1993) č. 237 je nejpočetnější a má průměrnou hmotnost 0,904 g, což je velmi blízko celkovému průměru. Mince typu Emmerig (1993) č. 236 pak váží v průměru 0,898 g a relativně nejtěžší je nejmladší typ Emmerig (1993) č. 238 s průměrnou hmotností 0,944 g. Rozdíly mezi jednotlivými typy Emmerig (1993) č. 234 a 238 jsou asi jen 0,06 g a od ideálního středu (0,903 g) se odchylují jen maximálně 0,04 g.

Průměrné hmotnosti se jen velmi málo liší od průměrných hmotností mincí z velkého nálezů řezenských feniků ze Stříbra z roku 1953 (*Radoměřský 1955a*). Tam vážily mince typu Emmerig (1993) č. 233 průměrně 0,872 g (rozdíl oproti kbelanským asi 0,060 g), u typu Emmerig (1993) č. 234 je to 0,861 g (rozdíl 0,022 g), u typu Emmerig (1993) č. 236 je to opět cca 0,861 g (rozdíl 0,037 g), u nejpočetnějšího typu (jak ve Stříbře, tak v Kbelanech) Emmerig (1993) č. 237 je to 0,869 g (rozdíl 0,035 g) a konečně stříbrské Emmerig (1993) č. 238 vážily průměrně 0,890 g (rozdíl 0,054 g). Celkový průměr mincí z depotu ve Stříbře by byl asi 0,865 g, zde je rozdíl od ideálního kbelanského průměru minus 0,038 g. Všechny stříbrské mince jsou průměrně lehčí, v rozmezí od 0,22 do 0,60 g podle typu, ale je tu nepoměrně větší metrologický vzorek (1430 ks), a rozdíl je statisticky nevýznamný, pouze asi 4,2 % – navíc tu jistě došlo k určitým váhovým změnám jak při přirozené korozi, tak čištěním při laboratorním zpracování.

Můžeme tak konstatovat, že všechny typy ražené kolem nebo po polovině 13. století vycházely ze stejných instrukcí a jsou metrologicky velmi podobné. Rozdíly tak připadají pouze na vrub nedokonalé ruční výrobě. Vzhledem k malému počtu mincí u typů Emmerig (1993) č. 233, 236 a 238 nejsou získané výsledky (průměrné rozměry a hmotnosti) pochopitelně plně signifikantní.

Nálezy bavorských feniků 13. století

Bavorské, resp. řezenské feniky jsou běžnou součástí mincovních nálezů ze 13. a z 1. poloviny 14. století především v oblasti jihozápadních Čech. Na české území se dostávaly jihoněmecké feniky již ke konci 12. století v době úpadku české denárové měny: např. nálezy Hodousice (*Nálezy II/1*, 38, č. 1561; *Emmerig 1993*, 246, č. 9), Běhařov (*Emmerig 1993*, 249–250, č. 19), Slapaný (*Emmerig 1993*, 264, č. 70)

nebo Vřeskovice (*Nálezy II/1*, 38, č. 1646; *Emmerig 1993*, 258, č. 46). Tyto ražby získaly v Čechách tak dobrou pověst, že pokuty zahraničním kupcům v Praze roku 1178 byly vyměřovány pouze v řezenských fenikách (*CDB I*, 255–257, č. 290; *Emmerig 1997*, 5). Ovšem hlavní etapou slávy bavorských feniků v Čechách byla 2. a 3. třetina 13. století.

Jde minimálně o 37 nálezů tehdy uložených, přičemž v některých nálezech tvoří řezenské feniky převažující (ne-li jedinou) složku, v jiných jsou zastoupeny v několika nebo jen v jednom kuse a v některých nálezech jsou zastoupeny i feniky pasovské či norimberské. I tak se zdá pravděpodobné, že ve 13. století byly v této části Čech bavorské fenikové denáry běžnou a snad i dominantní součástí oběživa. Snaha českého krále Václava II. vzdorovat této tendenci ražbou „vlastních“ řezenských denárů v Plzni (tzv. Eberlinovo privilegium ve formuláři Zdeňka z Třebíče: „...*item si denarii pragenses in Pilsna loco cursum non habuerit, suo iure cencessimus ipsi, ut ibidem ratisponenses denarios debeat fabricare...*“; *Skalský 1940a*; *Klíma 1983*; *Hus 1991*) se nesetkala s úspěchem, byť v Plzni se pravděpodobně skutečně takto razilo (např. nálezy Tetín 7²¹ či Starý Plzeňec 29).

Kromě bavorských (příp. pasovských a norimberských) feniků do Čech plynuly i obchodní haláže ze Švábského Hallu, jak dosvědčují nedávné rozsáhlé depoty ve Sv. Kříži u Chebu (*Militký 2014*) a v Opatově u Lubů z roku 2014 (*nepublikováno*). V jižních Čechách plnily bezpochyby stejnou roli feniky rakouských zemí: např. nálezy Česká Olešná (*Radoměřský 1968*), Stará Hlína 26, Týn nad Vltavou 34, Třeboň-okolí 33, České Budějovice 9.

Na Moravě byla situace mírně odlišná, obihaly tu totiž masově místní moravské fenikové denáry (Vladislava I. Jindřicha až Přemysla II. Otakara), po polovině století zase malé brakteáty Přemysla II. Otakara, a tak rakouské mince tvořily sice významnou, ale přeci jen menší část oběživa. Bavorské feniky, včetně např. pasovských, tu byly jen nepatrnou příměsí v řádu jednotek kusů, až ke konci století mírně přibývaly: např. nálezy Jezdovice (*Nálezy II/2*, 102, č. 1887), Kuchařovice (*Nohejlová 1941*; *Nálezy II/2*, 142, č. 2087), Blansko (*Sejbal 1979*, 161) a Střelice (*Sejbal 1979*, 159).

Malé počty bavorských feniků známe i ze slovenských nalezišť: např. Skalica (*Kraskovská 1958a*), Kopčany (*Kraskovská – Nohejlová–Prátová 1958*), Milanovce (*Kraskovská 1958b*) či Želiezovce (*Kolníková 1962*).

Většina zde zmíněných českých nálezů s bavorskými feniky ze 13. století obsahovala i jiné soudobé, tj. české, chebské či míšeňské a rakouské mince; řada depotů navíc přesáhla svým složením 13. století a obsahovala i mince z průběhu 1. poloviny 14. století. U některých starších nálezů či nálezů rozchvácených navíc není zcela jasné, o jaké feniky se jedná a do které periody je můžeme zařadit: např. Vintířov 35, Tetín 32 aj. Bohužel u řady nálezů jsou dochované informace o jejich složení a i počtech zastoupených ražeb jen neurčité.

Nálezy s velkým počtem bavorských feniků v Čechách (nad 100 ks)

1. **Hrádek** (okr. Plzeň-sever), 1927 (?).

Asi **442 ks**. V depotu byl větší, dnes neznámý počet mincí.

Lit.: *Ječný 1927*, 195; *Nálezy II/2*, 92, č. 1792.

2. **Kolvín** (zaniklá obec, okr. Plzeň-jih), 1939.

810 ks. V depotu bylo 816 celých mincí a 7 obolů.

Lit.: *Skalský 1940c*; *Nálezy II/2*, 87, č. 1799; *Emmerig 1993*, 271, č. 102.

3. **Lhota pod Rohanovem** (okr. Prachatice), 2013.

139 ks + 35 zlomků. V celém depotu bylo asi 188 mincí včetně prvních pražských grošů; nálezy byly ukryty ve 14. století.

Lit.: *Militký 2016*, 231.

4. **Nehodiv** (okr. Klatovy), 1939.

Asi **500 ks**. V depotu bylo snad 1500 mincí včetně českých brakteátů.

Lit.: *Ječný 1927*, 190; *Nálezy II/2*, 88, č. 1805; *Emmerig 1993*, 278, č. 134.

21 Číslo u nálezů odkazuje na katalog.

5. **Ražice** (okr. Písek), 1886.

Několik stovek. V depotu bylo několik tisíc mincí – („2 plné hrnce“).

Lit.: *Fiala 1895*, 217, č. 205; *Nálezy II/2*, 91, 1820; *Emmerig 1993*, 272, č. 105.

6. **Stříbro** (okr. Stříbro), 1953.

1509 ks. V depotu bylo 1530 mincí včetně českých brakteátů a jednoho rakouského feniku.

Lit.: *Radoměrský 1955a*; *Emmerig 1993*, 281–282, č. 146.

7. **Tetín** (okr. Beroun), 2006.

638 ks. V depotu bylo 874 mincí včetně českých, míšeňských a rakouských, včetně plzeňských (?) napodobenin (6 ks).

Lit.: *Militký – Stolz – Stolzová – Zaoral 2008*; *Zaoral 2008*; *Zaoral – Militký 2011*.

8. **Újezd** (okr. Beroun), 1905.

Několik set, snad **téměř 700 ks.** V depotu bylo jistě přes 700 mincí, včetně rakouských a českých.

Lit.: *Ječný 1927*, 194; *Nálezy II/2*, 93, č. 1830; *Emmerig 1993*, 272, č. 107.

Nálezy s malým počtem feniků nebo jednotlivé nálezy v Čechách

9. **České Budějovice**, 1904.

Patrně **3 ks.** V depotu bylo několik desítek mincí včetně rakouských a mladších bavorských ze 14. století.

Lit.: *Militký 2016*, 233.

10. **Doksany** (okr. Litoměřice), 1936.

15 ks. V depotu bylo 75 mincí včetně českých brakteátů.

Lit.: *Skalský 1940b*; *Emmerig 1993*, 278, č. 133.

11. **Horní Slavkov** (okr. Sokolov), 1927 (?).

Několik mincí. V depotu bylo neznámé množství mincí bez bližších podrobností.

Lit.: *Nálezy II/2*, 95, č. 1844.

12. **Hořovice** (okr. Beroun), 1907 (?).

Asi **50 ks.** V depotu bylo „velké množství“ mincí bez bližších podrobností.

Lit.: *Ječný 1927*, 195; *Nálezy II/2*, 86, č. 1791; *Emmerig 1993*, 271, č. 101.

13. **Jakule u Nových Hradů** (okr. České Budějovice), 1922.

Několik mincí. V depotu bylo snad kolem 500 mincí včetně rakouských; nález byl ukryt ve 14. století.

Lit.: *Militký 2016*, 232–233.

14. **Kbelany** (okr. Plzeň-sever), 2016.

40 ks. Depot pouze z těchto mincí.

15. **Krukanice** (okr. Plzeň-sever), 1916.

Několik mincí. V depotu bylo neznámé množství mincí, včetně českých brakteátů a rakouských feniků.

Lit.: *Ječný 1927*, 194; *Nálezy II/2*, 87, č. 1800; *Emmerig 1993*, 272, č. 104.

16. **Křenov** (okr. Svitavy),²² 2013.

Asi **10 ks.** V depotu bylo celkem na 117 ks + několik zlomků.

Lit.: *Grossmannová – Vích 2014*; *Brádle 2018*.

22 Křenov je *de iure* součástí Pardubického kraje, ale *de facto* je to již lokalita moravská.

17. **Libotyně** (okr. Prachatice), 2004.

1 ks. Jednotlivý nález při archeologickém výzkumu.

Lit.: *Militký – Parkman 2005a*.

18. **Marčovice** (okr. Strakonice), 1900.

Několik mincí. V depotu bylo neznámé množství mincí, patrně i české malé brakteáty.

Lit.: *Radoměrský 1956*, č. 1803.

19. **Nepomuk** (okr. Plzeň-jih), 1906.

Asi **33 ks.** V depotu bylo kolem 50 mincí, včetně českých.

Lit.: *Nálezy II/2*, 88, č. 1806; *Brádle 2018*.²³

20. **Praha 1–Staré Město, Ungelt**, 1951.

1 ks. Jednotlivý nález při archeologickém výzkumu.

Lit.: *Radoměrský 1955b*; *Emmerig 1993*, 321, č. 344.

21. **Praha 7–Bubeneč, Stromovka**, po 1870.

Několik desítek (?) mincí. V depotu neznámé struktury bylo větší množství mincí, snad několik stovek.

Lit.: *Fiala 1895*, 217, č. 204;²⁴ *Nálezy II/2*, 91, č. 1819; *Emmerig 1993*, 272, č. 106.

22. **Prachatice**, 2000.

1 ks. Jednotlivý nález při archeologickém výzkumu.

Lit.: *Militký – Parkman – Zavřel 2005*.

23. **Radčice** (okr. Strakonice), 1900 (?).

2 ks. Depot neznámého složení a množství.

Lit.: *Militký 2006*.

24. **Radíkovice** (okr. Hradec Králové), 2011.

1 ks. V depotu bylo na 200 různých mincí.

Lit.: *Brádle – Bláha – Skala 2015*.

25. **Staré Prachatice** (okr. Prachatice), 2003.

1 ks. Jednotlivý nález při archeologickém výzkumu.

Lit.: *Militký – Parkman 2005*.

26. **Stará Hlína** (okr. Jindřichův Hradec), 1894.

5–9 ks? Velký depot (snad až 2000 ks) převážně rakouských feniků.

Lit.: *Radoměrský 1956*, č. 1822; *Militký 2016*, 183–230.

27. **Starý Plzenec** (okr. Plzeň-město), 1921.

1 ks. Jednotlivý nález při archeologickém výzkumu.

Lit.: *Ječný 1927*, 195; *Nálezy II/2*, 92, č. 1825; *Emmerig 1993*, 321, č. 348.

28. **Starý Plzenec** (okr. Plzeň-město), 1990.

1 ks. Jednotlivý nález při archeologickém výzkumu.

Lit.: *nepublikováno*.²⁵

23 V *Nálezech II/2* je zmíněno sedm bavorských mincí a osm (plus fragment) brakteátů uložených v Národním muzeu. V *Brádle (2018, 99)* uvádí z hradního muzea v Pecce 24 řízenských feniků (plus dvě mince ztracené) a dva malé brakteáty z konce 13. století, v Západočeském muzeu v Plzni se nepodařilo žádný z feniků či brakteátů z Nepomuku spolehlivě identifikovat, i tak známe tudíž nejméně 33 německých feniků (snad všechny řízenské) a nejméně 11 českých (?) brakteátů.

24 E. Fiala (1895, 214, pozn. 2) nevylučuje, že část mincí jsou ony plzeňské napodobeniny řízenských feniků.

25 Archeologický výzkum ZČM v Plzni (inv. č. N 20175).

29. **Starý Plzenec** (okr. Plzeň-město), 2002.

5 ks. Jednotlivé nálezy různých mincí při archeologickém výzkumu (7 ks).²⁶

Lit.: *Kaiser – Militký 2006*.

30. **Strmilov** (okr. Jindřichův Hradec), 1898.

Několik málo (2 ks?). Depot možná až 4000 různých mincí včetně moravských, uherských, rakouských ad.

Lit.: *Nálezy II/2*, 78, č. 1741; *Emmerig 1993*, 266, č. 76.

31. **Strunkovice nad Blanicí** (okr. Prachatice), 1974.

2 ks. V nálezu bylo několik českých a pasovských mincí.

Lit.: *Parkman 2003*, 143.

32. **Tetín** (okr. Beroun), 1853.

Několik mincí. Malý nález několika rakouských a bavorských feniků.

Lit.: *Fiala 1895*, 218, č. 207; *Nálezy II/2*, 92, č. 1826; *Emmerig 1993*, 324, č. 371.

33. **Třeboň** – okolí (okr. Jindřichův Hradec), 1895.

Několik mincí (3–8 ks?). Větší nález stovek rakouských a bavorských mincí.

Lit.: *Nálezy II/2*, 92, č. 1828; *Militký 2016*.

34. **Týn nad Vltavou** (okr. České Budějovice), 19. století.

Patrně **13–27 ks.** V depotu bylo několik set²⁷ různých mincí, převážně rakouských feniků; nález byl uložen ve 14. století.

Lit.: *Militký 2016*, 232.

35. **Vintířov** (okr. Sokolov), 1870.

Několik mincí. V depotu bylo neznámé, ale větší množství mincí, včetně rakouských a braniborských.

Lit.: *Fiala 1895*, 219, č. 217; *Nálezy II/2*, 93, č. 1831.

36. **Vraňany** (okr. Mělník), 1858.

Několik mincí. V depotu bylo neznámé, ale větší množství mincí, včetně českých a solnohradských.

Lit.: *Nálezy II/2*, 97, č. 1864.

37. **Zliv** (okr. České Budějovice), 1900 (?).

Nejméně **1 ks.** V depotu bylo neznámé, ale větší množství mincí, včetně rakouských i jiných.

Lit.: *Nálezy II/2*, 93, č. 1832; *Emmerig 1993*, 321–322, č. 349.

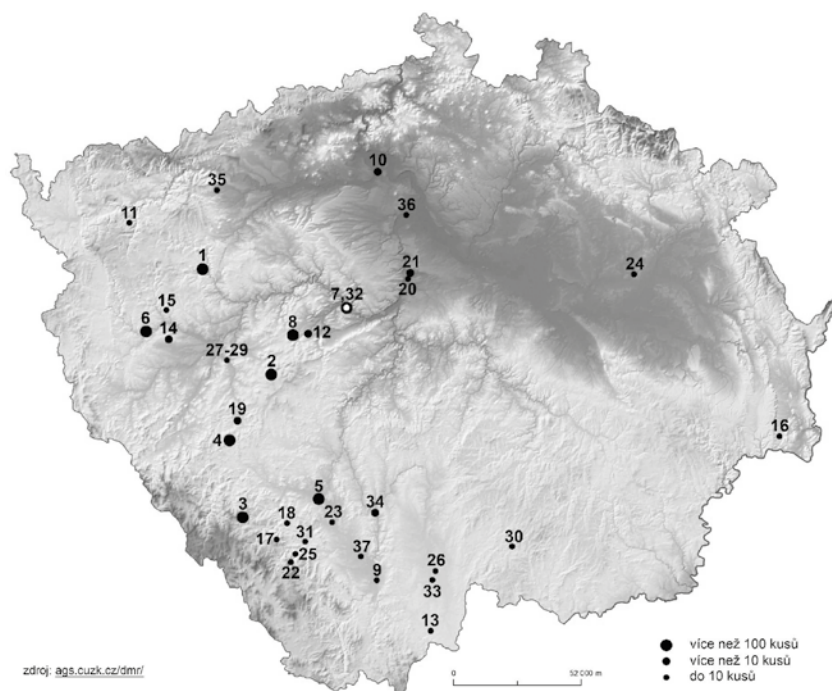
Jen v blízkém okolí Stříbra to jsou tři nálezy (Stříbro 6, Krukanice 15 a Kbelany 14), v širším okolí na Plzeňsku pak osm dalších nálezů (Nepomuk 19, Nehodiv 4, Újezd 8, Kolvín 2, Hrádek 1 a Starý Plzenec 27–29). Vyjmenovaný přehled nálezů mincí jen potvrzuje důležitou úlohu Stříbrska ve 13. století (obr. 4). Královské horní město Stříbro bylo založeno sice až kolem roku 1240, ale osada tu byla již v polovině 12. století (ve 13. století tu působil krajský soud a místní těžba stříbra podložila mocenskou základnu přemyslovských králů); kromě Stříbra tu prosperovala v polovině 13. století i poddanská městečka Kladruby (založeno 1230), Město Touškov (asi 1239), Stod (trhová ves již 1235, městečko až od 1315) a Dobřany (před 1259), resp. i Přestice (po 1245). Trhové osady Bor, Černošín, Merklín, Pňovany, Stráž a Všeruby byly přeměněny v města až ve vrcholném středověku.²⁸ Na Stříbrsku vznikly také významné kláštery: benediktýnský klášter Kladruby (1115) i blízký premonstrátský ženský klášter v Chotěšově (před 1209), nemluvě o městských kláštřech – přímo ve Stříbře byly dva (minoritů a křížovníků s červenou hvězdou) a v blízkých Dobřanech klášter magdalenitek. Oblast byla i mateřským územím mocných šlechtických

26 Ony dvě zbývající mince je český brakteát a patrně plzeňský „beischlag“ rezenských feniků.

27 Zachováno je 143 kusů, což je jen malá část (*Militký 2016*, 232)

28 Naopak města Holýšov, Heřmanova Huť a Nýřany jsou až novodobá (*Pelant 1988*).

rodů, zejm. Hroznatoviců, Drslaviců a pánů ze Skviřina (Švamberků). Oblast procházela bouřlivým obdobím vnitřní kolonizace, zakládáním měst a hradů a ekonomickým rozvojem. Řezenské (i jiné jihoněmecké) feniky se tu logicky mohly velmi dobře uplatnit.

Obr. 4. Místa nálezů řezenských feniků v Čechách s rozlišením četnosti nálezů: 1. Hrádek; 2. Kolvín; 3. Lhota pod Rohanovem; 4. Nehodiv; 5. Ražice; 6. Stříbro; 7. Tetín; 8. Újezd; 9. České Budějovice; 10. Doksany; 11. Horní Slavkov; 12. Hořovice; 13. Jakule u Nových Hradů; 14. Kbelany; 15. Krukanice; 16. Křenov; 17. Libotyně; 18. Marčovice; 19. Nepomuk; 20. Praha 1-Staré Město, Ungelt; 21. Praha, Stromovka; 22. Prachatice; 23. Radčice; 24. Radíkovice; 25. Staré Prachatice; 26. Stará Hlína; 27.–29. Starý Plzeňec; 30. Strmilov; 31. Strunkovice nad Blaníci; 32. Tetín; 33. Třeboň; 34. Týn nad Vltavou; 35. Vintřív; 36. Vraňany; 37. Zlív (mapa L. Ornová).

Apendix 1: Soupis bavorských vévodů, řezenských biskupů a panovníků Svaté říše římské od poloviny 13. do konce 13. století

BAVORŠTÍ VÉVODOVÉ

Ota II. Jasný (1231–1253), kurfiřt rýnský

Ludvík II. a **Jindřich XIII.**, společná vláda (1253–1255)

První dělení Bavor roku 1255 (synové a vnuci Oty II.)

DOLNÍ BAVORY (Landshut-Oetting)

Jindřich XIII. / **I.** (1255–1290)

Štěpán I. a jeho bratři **Ludvík III.** a **Ota III.**, společná vláda (1290–1296/1310)

HORNÍ BAVORY (Mnichov)

Ludvík II. Přísny, kurfiřt rýnský (1253–1294)

Ludvík IV. Bavor a **Rudolf I.**, společná vláda (1294–1317)

ŘEZNO, biskupství

Siegfried (1227–1246)

Albert I. z Pietengau (1247–1259)

Albert II. Veliký (1260–1262)

Leo I. Thundorfer (1262–1277)

Jindřich II. z Rottenecku (1277–1296)

Konrád V. z Lupburgu (1296–1313)

KRÁLOVÉ A CÍSAŘOVÉ SVATÉ ŘÍŠE ŘÍMSKÉ

Fridrich II. Štaufský, 1237 exkomunikován, 1245 sesazen (1212–1250)

Konrád IV. Štaufský (1237–1254)

Vilém II. Holandský, protikrál (1247–1256)

Richard I. Plantagenet (1257–1272)

Alfons I. Moudrý Kastilský, protikrál (1257–1284)

Rudolf I. Habsburg (1273–1291)

Adolf I. Nasavský (1292–1298)

Albrecht I. Habsburg (1298–1308)

Literatura

Beierlein, J. P. 1869–1870: Die bayerischen Münzen des Hauses Wittelsbach, von dem Ende des zwölften bis zur Mitte des sechzehnten Jahrhunderts (1180–1550). Oberbayerisches Archiv für vaterländische Geschichte 29, 1–64.

Brádle, V. 2018: Poznámky k depotu z Nepomuku (okr. Plzeň-jih). Numismatický sborník 32/1, 97–101.

Brádle, V. – Bláha, R. – Skala, J. 2015: Středověký depot z Radkovic. Platidla 13. století. Fontes Musei Reginae-hradecensis 21. Hradec Králové.

Cahn 52: Adolph E. Cahn 1924: Versteigerung-Katalog No. 52. Sammlung des Herrn Geheimrats Professor Dr. h. c. Ferdinand Friedensburg. Münzen des deutschen Mittelalters. Versteigerung Montag, den 27. Oktober und folgende Tage.

CDB I: Friedrich G. (ed.) 1904–1907: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomus I. Pragae.

Emmerig, H. 1993: Der Regensburger Pfennig. Die Münzprägung in Regensburg von 12. Jahrhundert bis 1409. Berliner numismatische Forschungen – Neue Folge. Band 3. Berlin.

– 1997: Der Regensburger Pfennig in Böhmen im 12. und 13. Jahrhundert. In: Setkání na hranicích. 2. česko-hornofalcké archivní symposium 1994 / Treffen an der Grenze. 2. Böhmischoberpfälzer Archivsymposium 1994. Ústí nad Labem, 5–10.

Fiala, E. 1895: České denáry. Praha.

Grossmannová, D. – Vích, D. 2014: Nález mincí z Křenova. Folia numismatica 28/2, 163–179.

Hus, M. 1991: Plzeňská mincovna ve středověku. Sborník Západočeského muzea v Plzni – Historie 6, 5–27.

Ječný, J. 1921: Soupis a rozbor nálezů mincí v jihozápadních Čechách po stránce numismatické. Plzeň.

– 1927: Poznámky k nálezu nehodivskému. Numismatický časopis československý 3, 190–205.

Kaiser, L. – Mílitký, J. 2006: Hromadný nález mincí 2. poloviny 13. století ze Starého Plzeňce (okr. Plzeň-jih). Numismatický sborník 21, 234–241.

Klíma, V. J. 1983: Plzeňská mincovna ve 13. století. Numismatické listy 38, 1–12.

Kolníková, E. 1962: Hromadný nález fenigov v Želiezovciach, Slovensko. Numismatický sborník 7, 317–318.

Kraskovská, L. 1958a: Nález fenigov v Skalici, Slovensko. Numismatický sborník 5, 338.

– 1958b: Nález fenigov v Milanovciach, Slovensko. Numismatický sborník 5, 340–341. Praha.

Kraskovská, L. – Nohejlová-Prátová, E. 1958: Nález fenigov v Kopčanoch, Slovensko. Numismatický sborník 5, 338–339.

Dvořáčková-Malá, D. 2005: Braniboři v Čechách a zajištění Václava II. (česko-braniborské vztahy ve 13. století). In: Bobková, L. – Konvičná, J. (eds.): Korunní země v dějinách českého státu II. Společné a rozdílné. Česká koruna

v životě a vědomí jejich obyvatel ve 14.–16. století. Sborník příspěvků přednesených na kolokviu pořádaném ve dnech 12. a 13. května 2004 v Clam-Gallasově paláci v Praze. Praha, 129–158.

- Militký, J. 1997:* Nález středověkých mincí v Jakuli u Nových Hradů, okr. Česká Budějovice. Výběr 34, 233–245.
- *2006:* Nález pasovských feniků z přelomu 12. a 13. století z Radčic (okr. Strakonice). Numismatický sborník 21, 220–222.
- *2014:* Depot obchodních haléřů města Hall am Kocher (Švábský Hall) ze Svatého Kříže (okr. Cheb). Numismatické listy 69, 16–23.
- *2016:* Depot feniků ze Staré Hlíny (okr. Jindřichův Hradec). Příspěvek k poznání struktury oběživa v 1. polovině 14. století v jižních Čechách. Numismatický sborník 29/2 (2015), 183–240.
- Militký, J. – Parkman, M. 2005a:* Nález Řezenského feniku ze 13. století v Libotyni (okr. Prachatice). Numismatický sborník 20, 157–158.
- *2005b:* Nález středověkého pasovského feniku ze Starých Prachatic (okr. Prachatice). Numismatický sborník 20, 161–162.
- Militký, J. – Parkman, M. – Zavřel, P. 2005:* Mince nalezené při archeologickém výzkumu Velkého náměstí v Prachaticích. Numismatický sborník 20, 162–163.
- Militký, J. – Stolz, D. – Stolzová, D. – Zaoral, R. 2008:* Poklad mincí ze 13. století z Tetína. Předběžná zpráva o nález a stavu jeho zpracování. Folia numismatica 21, 137–145.
- Nálezy II/1:* Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí období denárového (10.–12. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 5–73.
- Nálezy II/2:* Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí období brakteátového (13. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 75–111.
- Nálezy II/3:* Nohejlová-Prátová, E. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí období grošového (1300–1547). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 113–298.
- Nohejlová, E. 1941:* Nález rakouských feniků v Kuchařovicích u Znojma (Znaim). Numismatický časopis československý 16–17, 79.
- Pelant, J. 1988:* Města a městečka Západočeského kraje. Stručné dějiny, současnost a výběrová bibliografie 129 míst. Plzeň.
- Parkman, M. 2003:* Osídlení Prachaticka v raném středověku. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 16, 129–194.
- Radoměřský, P. 1955a:* Bavorský fenik na českém jihu západě ve 13. století. Nález mincí ve Stříbře 1953. Numismatický sborník 2, 27–56.
- *1955b:* Mince z archeologických výzkumů v Praze I. Ungeltu, z r. 1951. Numismatický sborník 2, 159.
- *1968:* Nález rakouských feniků 13. století v České Olešné u Jindřichova Hradce. Numismatický sborník 10, 111–122.
- Sejbal, J. 1979:* Dějiny peněz na Moravě. Brno.
- Skalský, G. 1940a:* Ražba dvoustranných denárů v Čechách v době brakteátové. Nález v Dolním Městě u Světlé n. Sázavou. Numismatický časopis československý 15, 1939 (1940), 23–40.
- *1940b:* Nález českých brakteátů a bavorských feniků z druhé poloviny 13. století v Doksanech. Numismatický časopis československý 15 (1939), 44–46.
- *1940c:* Nález bavorských feniků pravděpodobně z druhé poloviny 13. století v Kolvině u Rokycan. Numismatický časopis československý 15 (1939), 46–48.
- Vávra, I. 1973:* Řezenská a Norimberská cesta. Historická geografie 11, 31–100.
- Zaoral, R. 2008:* Tetínský poklad na výstavě v Berouně. Numismatické listy 63, 90–92.
- Zaoral, R. – Militký, J. 2011:* The Hoard of Tetín (Czech Republic) in the Light of Currency Conditions in the Thirteenth-Century Bohemia. In: Holmes, N. (ed.): Proceedings of the XIVth International Numismatic Congress Glasgow 2009. Glasgow, 1664–1670.
- Žemlička, J. 1998:* Století posledních Přemyslovců. Český stát a společnost ve 13. století. Praha.
- *2017:* Do tří korun. Poslední rozmach Přemyslovců (1278–1301). Praha.

Summary

Miroslav Hus – Milan Metlička, Regensburg pfennigs discovered in Kbelany. Contribution to the finds of Bavarian 13th century pfennigs in southwest Bohemia.

A lot of 40 medieval coins and the remains of a small pottery vessel (late 13th century) were discovered in 2016 during surface surveys in a forest near Kbelany (Plzeň-sever district) by Nýřany, at a cross-roads of two hollow ways. The coins consisted exclusively of pfennigs minted in the second half of the 13th century in Regensburg by the following authorities: Duke Henry I (1253–1290), type ‘duke / St. Peter’ (*Emmerig 1993*, no. 233), 3 pcs; type ‘lion over a wall / angel’ (*Emmerig 1993*, no. 236), 5 pcs. Bishops Albert I von Pietengau (1247–1259), type ‘bishop / St. Peter’ (*Emmerig 1993*, no. 234), 12 pcs; Leo I Thundorfer (1262–1277), type ‘griffin with bishop’s head / angel’ (*Emmerig 1993*, no. 237), 16 pcs; a common (?) issue of Henry I and probably Leo I of the type ‘panther / duke and bishop’ (*Emmerig 1993*, no. 238), 4 pcs. All the coins were minted in the timespan of 1255–1270. In terms of metronomy, the diameter of the coins ranged from 15.15 to 18.28 mm (average 16.6 mm), the weights from 0.697 to 1.093 g (average 0.903 g). The size and weight differences within the single types were negligible. The hoard was surely buried during the Brandenburg rule in Bohemia in 1278–1283, i.e. in a period of violence and chaos. Regensburg pfennigs were an important and popular component of coinage circulating in 13th century Bohemia; they were even copied there (Starý Plzenec) and their finds are attested from 37 sites in the southwestern half of Bohemia. Some of the hoards contained large quantities (hundreds or thousands) of coins of which the Regensburg pfennigs made up the absolute majority (Hrádek 1, Kolvín 2, Lhota pod Rohanovem 3, Nehodiv 4, Ražice 5, Stříbro 6, Tetín 7 a Újezd 8). In most finds however (29 sites) the Regensburg or Bavarian pfennigs were either only a marginal component of a hoard or individual finds. The find from Kbelany is different from all the other known finds in that it contained exclusively the Regensburg pfennigs without other admixtures. It is likely the remainder of a larger treasure, in any case it underlines the importance of the Regensburg pfennigs for the economy of 13th century Bohemia and once again confirms the significance of the western Pilsen region for both local and long-distance trade: it was through here that the so-called Nuremberg route ran and where the extraordinarily important town of Stříbro and Monasteries of Kladruby, Chotěšov, and Teplá were located.

English summary by J. Kysela

NÁLEZ BRAKTEÁTŮ PŘEMYSLA II. OTAKARA A VÁCLAVA II. Z VRÁTNA (OKR. MLADÁ BOLESLAV)

Petr SCHNEIDER – Filip KRÁSNÝ

Abstract – A hoard of Ottokar II and Wenceslaus II bracteates from Vrátno (Mladá Boleslav district).
In 1964, a ceramic vessel was discovered in the cadastral area of Vrátno containing roughly 480 medium-sized bracteates issued by the Bohemian kings Ottokar II of Bohemia (1253–1278) and Wenceslaus II (1278/1283–1305). The hoard was buried in the last decade of the 13th century, probably around 1295.

 Central Bohemia, Přemyslid dynasty, 13th century, coin hoard, bracteate

Nálezové okolnosti a dochování depotu

Roku 1964 došlo na katastru obce Vrátno (okr. Mladá Boleslav) k odkrytí keramické nádoby, která obsahovala několik set brakteátů a stříbrný pečetní prsten. K objevu došlo v areálu místní farmy patřící tehdy pod Státní statek Katusice, patrně při kopání základů severozápadní zdi zemědělského objektu – teletníku, jehož polohu lze zaměřit souřadnicemi GPS – 50°25'50.0"N, 14°41'35.4"E (obr. 1). Místo nálezů leží při jižním okraji intravilánu obce a stejně tak tomu bylo již před polovinou 19. století, jak dokládá mapa stabilního katastru. Záslouhou vedoucího farmy Josefa Vocáška (15. 5. 1920–9. 11. 1965), který byl s dalšími pracovníky odkrytí depotu přítomen, nedošlo k jeho rozchvácení, ale torzo nádoby a její obsah byly odevzdány do územně příslušného Okresního muzea v Mladé Boleslavi, nyníššího Muzea Mladoboleslavska.¹

Obr. 1. Vrátno: výřez z mapy stabilního katastru z roku 1842 – místo nálezů označeno šipkou (Ústřední archiv zeměměřictví a katastru; císařský povinný otisk 8808-1-004).

¹ Uvedené nálezové okolnosti včetně upřesnění doby odkrytí depotu a jeho lokalizace vycházejí z ústního sdělení Magdy Formánkové, dcery J. Vocáška a starostky Vrátna.

Depot z Vrátna byl krátce po odkrytí zapůjčen k odbornému zpracování a publikování Jarmile Háskové, dlouholeté vedoucí numismatického oddělení Národního muzea v Praze, která provedla základní typologické určení a rozdělení ražeb, ovšem k úplné realizaci záměru z nejasných příčin nedošlo. Asi z její iniciativy byla provedena na 13 brakteátech destruktivní zkouška jakosti kovu, jejíž výsledky se bohužel nedochovaly. Zapsání nálezového souboru do sbírek mladoboleslavského muzea provedl až po jeho vrácení v květnu roku 1972 externí spolupracovník a člen tamější pobočky České numismatické společnosti Josef Manda, který k evidenčním kartám už pouze doplnil ručně psaný listek s výčtem zničených exemplářů (obr. 2). Nádoba, prsten a repliky mincí jsou od roku 2009 vystaveny v archeologické části expozice Muzea Mladoboleslavska v městském paláci Templ; brakteáty jsou uloženy v trezorovém depozitáři.

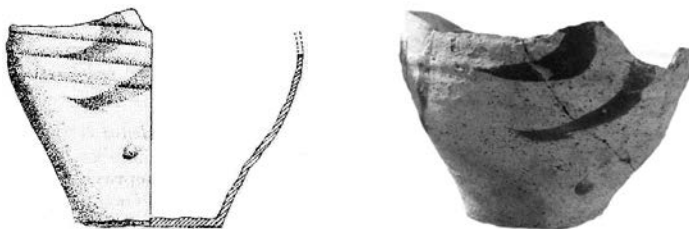
Nález Vrátno.		cl.	MUSEUM V MLADÉ BOLES
Znanéky			
Čís 43	0312 = 292 ✓		Českobratrské numismatické muzeum
62	0323 = 283 ✓		
66	0332 = 292 ✓		
88	0348 = 308 ✓		
95	0356 = 316 ✓		
102	0369 = 329 ✓		
109	0376 = 336 ✓		
132	0389 = 349 ✓		
156	0393 = 353 ✓		
201	0446 = 404 ✓		
256	0458 = 419 ✓		
	0473 = 434 ✓		
	483 = 444 ✓		

Obr. 2. Listek psaný numismatikem J. Mandou v květnu 1972 – seznam brakteátů zničených při zkoušce jakosti.

V literatuře je depot z Vrátna uveden především v souvislosti s keramickou nádobou (*Radoměský – Richter 1974, 84–85, č. 43*). Dále ho zběžně zmiňují R. Nový (*1974, 390–391*) a J. Hásková (*1976, 71*), ve druhém případě ovšem s chybným odkazem na druhý brakteátový nález z Kolína (*Nálezy II/2, 87, č. 1798*). Krátce ho připomněl také A. Vavřín (*1985, 71*), který bez dalších informací upřesňuje počet brakteátů na 474 kusů a dobu odkrytí správně datuje do roku 1964, ačkoliv P. Radoměský a M. Richter (*1974, 85*) s odkazem na „*sdělení J. Háskové, která nález zpracovává*“, mylně uvádějí rok 1965. V nedávné době se tímto nálezem zabýval ještě A. Kout (*2012, 75–76, č. 13*), který jeho obsah shrnul na základě muzejní kartotéky do stručného registru, badatelsky však neměl mince k dispozici.

Keramická nádoba

Keramická nádoba (inv. č. 22344), jejíž spodní část se dochovala ve střepech a následně byla slepena a doplněna po největší výduť, patří do okruhu tzv. červeně malované keramiky (výška 89 mm; průměr dna 60 mm; průměr největší výduť 120 mm). Její kresbu a černobílou fotografii uveřejnili P. Radoměský a M. Richter (*1974, 85, č. 43*) s následujícím popisem: „*Plášť zdoben širokou vývalkovitou šroubovicí a nepravidelnými obloučkovitými tahy červenou barvou. Uvnitř nápadné rotační žlábký. Dno s výraznou obvodovou lištou (po jedné straně odlomena), drobnou podsýpkou a skvrnami červené barvy. Tenkostěnný střep žlutavé barvy. Hlína bohatě ostřena křeménky vystupujícími místy na povrch střepu.*“

Obr. 3. Fragment keramické nádoby (kresba podle *Radoměský – Richter 1974, 84, č. 43*; foto F. Krásný).

Pečetní prsten

Součástí mincovního depotu byl i jeden stříbrný předmět – pečetní prsten s kruhovým štítkem (obr. 4), na kterém vidíme negativně provedený obraz orlice vložené do vnitřního perlovcového kruhu a zrcadlově obrácený majuskulní opis + S[IGILLVM] VGONIS vloženy do vnějšího perlovcového kruhu (hmotnost 7,19 g; rozměry štítku 21/23 mm; vnitřní průměr 20–21 mm; největší vnější průměr 25 mm; inv. č. 22343).

Obr. 4. Stříbrný pečetní prsten s obrazem orlice na kruhovém štítku (foto A. Kout; grafická kresba opisu L. Funkl).

Katalog mincí

Při popisu depotu z Vrátna je standardně odkazováno na klasické dílo E. Fialy (1895) a katalog F. Cacha (1974), které mají však tu nevýhodu, že mincovní typy vyobrazují jen s použitím perokreseb a neuvádějí veškeré varianty. Tento nedostatek částečně nahrazuje studie G. Skalského (1936, 1–32), který mincovní typy včetně jemu známých variant prezentuje prostřednictvím fotografií.

U každého exempláře jsou uvedeny metrologické údaje – hmotnost s přesností na 0,001 g, křížové rozměry s přesností na 0,1 mm (vodorovná/svislá osa), případně defekty střížku (olámaný, rozlámaný, půlený, přehnutý, pomačkaný, dvojráz); nezbytný je také identifikátor v podobě inventárního čísla Muzea Mladoboleslavská (inv. č.). Katalog obsahuje rovněž brakteáty, které byly zničeny při zkoušce jakosti, jejichž metrologické údaje nebylo možné ověřit. Čísla vyobrazených exemplářů jsou v katalogu zvýrazněna tučně.

ČECHY, Přemysl II. Otakar (1253–1278)

mincovny: *České Budějovice* / *Hradec Králové* / *Jablonné* / *Kadaň* / *Kladsko* / *Klatovy* / *Litoměřice* / *Litomyšl* / *Most* / *Pisek* / *Plzeň* / *Praha* / *Smilův Brod* / *Vysoké Mýto* / *Žatec* (?)

AR střední brakteát (1 ks)

Av.: pod trojdielným obloukem s cimbuřím a třemi věžemi navrchu (prostřední s cimbuřím, postranní se špičatou střešou) korunovaná hlava panovníka čelně, po obou stranách hlavy růžice, perlovec

Lit.: *Skalský 1936*, 16, b, tab. II:34; *Cach 1974*, 42, č. 839.

1. 0,525 g; 24,8/25,4 mm (inv. č. 22233)

AR střední brakteát (2 ks)

Av.: kráčející korunovaný dvouocasý lev zleva, perlovec

Lit.: *Fiala 1895*, 426, č. 2216, 434, č. 2322, tab. XXII:2; *Skalský 1936*, 21, g1, tab. III:65; *Cach 1974*, 42, č. 843.

Kom.: Na nedoražených exemplářích je perlovec málo zřetelný, o variantu „bez perlovce“ se však nejedná.

2. 0,521 g; 22,8/23,9 mm (inv. č. 22237)

3. 0,481 g; 23,9/24,2 mm; přehnutý (inv. č. 22238)

AR střední brakteát (5 ks)

Av.: harpyje zprava s korunovanou hlavou panovníka čelně, v pravé ruce meč, v levé ruce rakouský štít, perlovec

Lit.: *Fiala 1895*, 427, č. 2228, tab. XXII:21; *Cach 1974*, 43, č. 844a.

Kom.: Na nedoražených exemplářích je perlovec málo zřetelný, o variantu „bez perlovce“ se však nejedná.

4. 0,651 g; 26,8/26,2 mm (inv. č. 22242)

5. 0,553 g; 25,8/24,9 mm (inv. č. 22184)

6. 0,480 g; 24,7/25,0 mm (inv. č. 22240)

7. 0,464 g; 24,2/24,6 mm (inv. č. 22241)

8. 0,454 g; 25,2/25,1 mm (inv. č. 22243)

AR střední brakteát (1 ks)

Av.: poprsí korunovaného panovníka zprava, v pravé ruce ratolestí zakončené žezlo, v levé ruce říšské jablko
Lit.: *Fiala 1895*, 428, č. 2240, 430, č. 2267, tab. XX:27; *Cach 1974*, 43, č. 848.
9. 0,458 g; 25,2/25,6 mm (inv. č. 22342)

AR střední brakteát (2 ks)

Av.: harpyje zleva s rozepjatými křídly, zatočeným dračím ocasem a korunovanou hlavou panovníka čelně
Lit.: *Fiala 1895*, 426, č. 2220, tab. XXII:7; *Cach 1974*, 43, č. 850.
10. 0,716 g; 26,7/27,3 mm (inv. č. 22239)
11. 0,557 g; 27,7/27,1 mm (inv. č. 22302)

Václav II. (1278/1283–1305)

mincovny: *České Budějovice / Hradec Králové / Jablonné / Kadaň / Kladsko / Klatovy / Litoměřice / Litomyšl / Most / Písek / Plzeň / Praha / Smilův Brod / Vysoké Mýto / Žatec (?)*

AR střední brakteát (10 ks)

Av.: harpyje zleva se zdviženým pravým křídlem, rybím ocasem a korunovanou hlavou panovníka čelně, perlovec
Lit.: *Fiala 1895*, 426, č. 2222–2223, tab. XXII:9; *Cach 1974*, 43, č. 851.
Kom.: Na nedoražených exemplářích je perlovec málo zřetelný, o variantu „bez perlovce“ se však nejedná.
12. 0,677 g; 24,5/24,6 mm; pomačkaný (pod inv. č. 22335)
13. 0,529 g; 27,9/25,9 mm (inv. č. 22312)
14. 0,503 g; 25,7/26,5 mm (inv. č. 22247)
15. 0,453 g; 25,9/25,4 mm (inv. č. 22249)
16. 0,444 g; 24,5/24,8 mm (inv. č. 22246)
17. 0,428 g; 25,4/25,5 mm (inv. č. 22245)
18. 0,420 g; 26,7/26,6 mm (inv. č. 22250)
19. 0,405 g; 27,2/26,4 mm; olámaný (inv. č. 22244)
20. 0,365 g; 24,9/24,7 mm (inv. č. 22251)
21. 0,335 g; 24,9/26,4 mm (inv. č. 22248)

AR střední brakteát (1 ks)

Av.: korunovaná hlava panovníka čelně mezi dvěma věžemi se špičatou střechou, pod hlavou z kroužku vyrůstající tři trojlísté palmety
Lit.: *Fiala 1895*, 427, č. 2238, tab. XX:25; *Skalský 1936*, 13–14, Q–R, tab. II:28–29; *Cach 1974*, 43, č. 852.
22. 0,472 g; 26,1/25,2 mm (inv. č. 22236)

AR střední brakteát (1 ks)

Av.: korunovaná hlava panovníka čelně mezi dvěma věžemi se špičatou střechou, pod hlavou z kroužku vyrůstající dvě trojlísté palmety a uprostřed nich zeď s cimbuřím
Lit.: *Fiala 1895*, 427, č. 2237, tab. –; *Skalský 1936*, 14, S–T, tab. II:30–31; *Cach 1974*, 43, č. 853.
Kom.: F. Cach vyobrazuje z kroužku vyrůstající palmety a zeď nepřesně.
23. 0,613 g; 26,4/25,8 mm (inv. č. 22235)

AR střední brakteát (1 ks)

Av.: z růžice vyrůstající korunovaná polopostava panovníka čelně, v obou rukou trojlístou palmetou zakončená žezla
Lit.: *Fiala 1895*, –, tab. XX:20; *Skalský 1936*, 23, tab. III:68; *Cach 1974*, 44, č. 856 [var.].
24. 0,609 g; 26,8/26,6 mm (inv. č. 22234)

AR střední brakteát (35 ks)

Av.: korunovaná polopostava panovníka čelně, obě zdvižené ruce zakončené místo dlaní věžemi se špičatou střechou
Lit.: *Fiala 1895*, 426, č. 2217, tab. XXII:1, 434, č. 2320, tab. XXXVI:25; *Skalský 1936*, 5, č. 1, tab. I:4, 11–12, A, tab. I:13; *Cach 1974*, 44, č. 857.

25. 0,633 g; 27,5/27,5 mm (inv. č. 22313)
 26. 0,599 g; 26,8/27,5 mm (inv. č. 22299)
 27. 0,581 g; 26,1/26,8 mm (inv. č. 22297)
 28. 0,568 g; 25,7/25,3 mm (inv. č. 22304)
 29. 0,556 g; 26,9/26,1 mm (inv. č. 22296)
 30. 0,543 g; 26,5/26,5 mm (inv. č. 22292)
 31. 0,537 g; 27,1/26,9 mm (inv. č. 22301)
 32. 0,531 g; 27,0/26,8 mm (inv. č. 22314)
 33. 0,529 g; 26,9/27,0 mm (inv. č. 22306)
 34. 0,526 g; 25,6/25,9 mm (inv. č. 22311)
 35. 0,525 g; 26,8/26,2 mm (inv. č. 22309)
 36. 0,501 g; 26,5/26,9 mm (inv. č. 22294)
 37. 0,500 g; 25,5/25,8 mm (inv. č. 22303)
 38. 0,498 g; 27,1/27,1 mm (inv. č. 22310)
 39. 0,463 g; 27,3/26,7 mm (inv. č. 22300)
 40. 0,453 g; 26,2/25,4 mm (inv. č. 22291)
 41. 0,449 g; 26,6/26,5 mm (inv. č. 22293)
 42. 0,449 g; 25,1/26,3 mm (inv. č. 22298)
 43. 0,448 g; 27,9/27,6 mm (inv. č. 22295)
 44. 0,441 g; 26,0/26,2 mm (inv. č. 22305)
 45. 0,433 g; 27,6/27,0 mm (inv. č. 22319)
 46. 0,425 g; 25,9/25,7 mm (inv. č. 22308)
 47. 0,407 g; 26,7/26,6 mm; olámaný (inv. č. 22318)
 48. 0,406 g; 26,3/26,8 mm (inv. č. 22315)
 49. 0,401 g; 26,1/23,7 mm; olámaný (inv. č. 22321)
 50. 0,397 g; 25,6/27,1 mm (inv. č. 22307)
 51. 0,390 g; 26,1/23,0 mm; olámaný (inv. č. 22325)
 52. 0,386 g; 25,2/26,5 mm; olámaný (inv. č. 22317)
 53. 0,376 g; 24,0/23,5 mm; olámaný (inv. č. 22197)
 54. 0,358 g; 26,1/25,0 mm; olámaný (inv. č. 22316)
 55. 0,357 g; 26,1/25,8 mm; olámaný (inv. č. 22326)
 56. 0,320 g; 26,7/26,6 mm; olámaný (inv. č. 22324)
 57. 0,318 g; 24,0/26,2 mm; olámaný (inv. č. 22322)
 58. 0,311 g; 24,3/25,6 mm; olámaný (inv. č. 22320)
 59. 0,298 g; 23,1/26,8 mm; olámaný (inv. č. 22323)

AR střední brakteát (3 ks)

Av.: korunované poprsí panovníka čelně, místo obou paží stonkem spojené a věžemi se špičatou střechou zakončené rozviliny, perlovec

Lit.: *Fiala 1895*, 427, č. 2233, tab. XXII:26; *Cach 1974*, 44, č. 859.

Kom.: Na nedoražených exemplářích je perlovec málo zřetelný, o variantu „bez perlovce“ se však nejedná.

60. 0,451 g; 24,8/25,1 mm (inv. č. 22328)

61. 0,444 g; 25,4/25,6 mm (inv. č. 22327)

–, Av.: jako předchozí, stoněk pod poprsím rozšířen dvěma výběžky

Lit.: *Skalský 1936*, 13, K, tab. I:22; *Cach 1974*, 44, č. 859 [var.].

62. 0,528 g; 25,3/25,5 mm (inv. č. 22329)

AR střední brakteát (1+1/2 ks)

Av.: korunované poprsí panovníka čelně, v obou rukou o ramena opřená a křížkem (liliovitým hrotem?) zakončená žezla

Lit.: *Skalský 1936*, 23, tab. III:69; *Cach 1974*, 45, č. 870.

63. 0,433 g; 26,3/27,7 mm (inv. č. 22252)

64. 0,226 g; 14,6/26,7 mm; půlený (inv. č. 22253)

AR střední brakteát (36 ks)

Av.: dvě zády k sobě otočená lví těla se společnou korunovanou hlavou panovníka čelně

Lit.: *Fiala 1895*, 427, č. 2234, tab. XXII:28; *Skalský 1936*, 5, č. 2, tab. I:5–7; *Cach 1974*, 45, č. 872.

- 65. 0,654 g; 29,9/30,0 mm (inv. č. 22259)
- 66. 0,618 g; 28,4/28,3 mm (inv. č. 22256)
- 67. 0,587 g; 27,6/27,4 mm (inv. č. 22281)
- 68. 0,540 g; 28,1/27,4 mm (inv. č. 22287)
- 69. 0,539 g; 28,3/28,4 mm (inv. č. 22290)
- 70. 0,538 g; 28,3/27,8 mm (inv. č. 22263)
- 71. 0,536 g; 29,2/29,6 mm (inv. č. 22254)
- 72. 0,509 g; 29,7/29,5 mm (inv. č. 22257)
- 73. 0,497 g; 26,9/27,9 mm (inv. č. 22267)
- 74. 0,492 g; 28,8/27,6 mm (inv. č. 22258)
- 75. 0,492 g; 29,4/29,0 mm (inv. č. 22266)
- 76. 0,490 g; 27,0/27,9 mm (inv. č. 22277)
- 77. 0,478 g; 28,4/29,1 mm (inv. č. 22275)
- 78. 0,468 g; 27,5/28,1 mm (inv. č. 22288)
- 79. 0,467 g; 28,0/28,2 mm (inv. č. 22276)
- 80. 0,466 g; 25,7/25,3 mm (inv. č. 22278)
- 81. 0,461 g; 26,7/27,1 mm (inv. č. 22282)
- 82. 0,458 g; 29,4/28,9 mm (inv. č. 22260)
- 83. 0,450 g; 29,5/28,9 mm (inv. č. 22264)
- 84. 0,447 g; 27,4/27,8 mm (inv. č. 22285)
- 85. 0,442 g; 28,9/28,5 mm (inv. č. 22273)
- 86. 0,436 g; 29,2/28,5 mm (inv. č. 22255)
- 87. 0,429 g; 26,3/26,3 mm (inv. č. 22272)
- 88. 0,424 g; 27,1/27,3 mm (inv. č. 22283)
- 89. 0,422 g; 27,5/26,4 mm (inv. č. 22261)
- 90. 0,417 g; 26,7/26,7 mm (inv. č. 22268)
- 91. 0,417 g; 28,0/27,9 mm (inv. č. 22286)
- 92. 0,413 g; 27,0/26,7 mm (inv. č. 22270)
- 93. 0,411 g; 27,0/26,7 mm (inv. č. 22284)
- 94. 0,407 g; 27,0/27,3 mm (inv. č. 22262)
- 95. 0,397 g; 27,2/27,6 mm (inv. č. 22269)
- 96. 0,380 g; 27,2/27,6 mm (inv. č. 22271)
- 97. 0,379 g; 27,1/27,2 mm (inv. č. 22289)
- 98. 0,378 g; 29,3/28,4 mm; olámaný (inv. č. 22334)
- 99. 0,376 g; 26,7/26,8 mm (inv. č. 22274)
- 100. 0,362 g; 28,1/28,4 mm (inv. č. 22265)

AR střední brakteát (2+1/2 ks)

Av.: harpyje s rozepjatými křídly a korunovanou hlavou panovníka čelně

Lit.: *Fiala 1895*, 430, č. 2268, 435, č. 2332, tab. XX:21; *Skalský 1936*, 5, č. 3, tab. I:8; *Cach 1974*, 45, č. 873.

- 101. 0,533 g; 30,1/31,1 mm (inv. č. 22211)
- 102. 0,414 g; 29,4/29,4 mm (inv. č. 22232)
- 103. 0,305 g; 16,6/30,0 mm; půlený (inv. č. 21929)

AR střední brakteát (18 ks)

Av.: harpyje s rozepjatými křídly a korunovanou hlavou panovníka čelně, perlovec

Lit.: *Fiala 1895*, 427, č. 2231, tab. XXII:23; *Skalský 1936*, 6, č. 4, tab. I:9; *Cach 1974*, 45, č. 874.

- 104. 0,554 g; 27,3/27,0 mm (inv. č. 22227)
- 105. 0,550 g; 27,6/28,0 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 22217)
- 106. 0,529 g; 30,1/29,9 mm (inv. č. 22230)
- 107. 0,525 g; 28,5/27,7 mm (inv. č. 22212)
- 108. 0,521 g; 28,9/28,8 mm (inv. č. 22214)

109. 0,516 g; 27,2/28,2 mm (inv. č. 22218)
110. 0,503 g; 27,6/27,5 mm (inv. č. 22223)
111. 0,496 g; 27,8/28,2 mm (inv. č. 21987)
112. 0,491 g; 26,1/26,4 mm (inv. č. 22221)
113. 0,488 g; 27,0/27,8 mm (inv. č. 21945)
114. 0,488 g; 27,5/27,6 mm (inv. č. 22219)
115. 0,487 g; 27,2/26,6 mm (inv. č. 22224)
116. 0,483 g; 27,4/27,4 mm (inv. č. 22213)
117. 0,481 g; 27,2/27,0 mm (inv. č. 22216)
118. 0,417 g; 29,5/29,2 mm (inv. č. 21944)
119. 0,411 g; 27,8/27,9 mm (inv. č. 22215)
120. 0,388 g; 31,0/29,8 mm (inv. č. 22226)
121. 0,382 g; 25,7/25,1 mm (inv. č. 21890)

AR střední brakteát (350 ks)

Av.: harpyje bez pařátů s rozepjatými křídly a korunovanou hlavou panovníka čelně

Lit.: *Skalský 1936*, 6, č. 4a, tab. I:10.

- 122.** 0,647 g; 26,1/26,0 mm (inv. č. 21962)
123. 0,568 g; 28,9/28,6 mm (inv. č. 22004)
124. 0,534 g; 26,7/26,9 mm (inv. č. 21870)
125. 0,531 g; 26,7/27,1 mm (inv. č. 21903)
126. 0,525 g; 26,5/26,6 mm (inv. č. 21933)
127. 0,522 g; 27,4/27,7 mm (inv. č. 21969)
128. 0,520 g; 26,2/26,5 mm (inv. č. 22012)
129. 0,519 g; 27,3/27,0 mm (inv. č. 21932)
130. 0,517 g; 26,0/26,6 mm (inv. č. 21925)
131. 0,515 g; 27,4/27,6 mm (inv. č. 22003)
132. 0,511 g; 27,2/27,2 mm (inv. č. 21876)
133. 0,509 g; 26,2/26,5 mm (inv. č. 21958)
134. 0,508 g; 26,9/27,0 mm (inv. č. 21902)
135. 0,508 g; 26,8/27,7 mm (inv. č. 21873)
136. 0,507 g; 27,4/27,0 mm (inv. č. 21946)
137. 0,505 g; 28,0/27,5 mm (inv. č. 21961)
138. 0,505 g; 25,9/25,5 mm (inv. č. 21936)
139. 0,504 g; 27,8/28,1 mm (inv. č. 21965)
140. 0,499 g; 27,8/27,1 mm (inv. č. 21954)
141. 0,497 g; 28,7/28,4 mm (inv. č. 21893)
142. 0,495 g; 27,7/27,7 mm (inv. č. 21950)
143. 0,488 g; 27,0/27,4 mm (inv. č. 21872)
144. 0,487 g; 26,4/26,7 mm (inv. č. 21966)
145. 0,486 g; 29,9/29,2 mm (inv. č. 22231)
146. 0,483 g; 27,1/27,3 mm (inv. č. 21951)
147. 0,483 g; 26,8/26,7 mm (inv. č. 22229)
148. 0,480 g; 28,5/27,9 mm (inv. č. 21877)
149. 0,479 g; 27,7/27,6 mm (inv. č. 21881)
150. 0,474 g; 26,9/26,8 mm (inv. č. 21927)
151. 0,471 g; 26,8/26,4 mm (inv. č. 21896)
152. 0,470 g; 27,3/27,2 mm (inv. č. 21869)
153. 0,468 g; 26,2/27,0 mm (inv. č. 21981)
154. 0,467 g; 27,6/27,2 mm (inv. č. 21874)
155. 0,466 g; 27,9/27,8 mm (inv. č. 21923)
156. 0,465 g; 27,6/27,8 mm (inv. č. 21957)
157. 0,463 g; 26,7/26,2 mm (inv. č. 22014)
158. 0,462 g; 27,5/27,6 mm (inv. č. 21995)
159. 0,462 g; 26,9/27,7 mm (inv. č. 21949)

160. 0,462 g; 26,2/26,6 mm (inv. č. 21992)
161. 0,456 g; 26,4/26,2 mm (inv. č. 21979)
162. 0,451 g; 28,3/27,5 mm (inv. č. 22185)
163. 0,451 g; 27,7/27,8 mm (inv. č. 21909)
164. 0,451 g; 27,1/26,9 mm (inv. č. 21894)
165. 0,450 g; 27,4/26,5 mm (inv. č. 22176)
166. 0,450 g; 26,3/26,5 mm; olámaný (inv. č. 21884)
167. 0,449 g; 26,8/27,0 mm (inv. č. 21924)
168. 0,447 g; 27,0/26,4 mm (inv. č. 21975)
169. 0,445 g; 26,5/27,6 mm (inv. č. 21986)
170. 0,445 g; 26,0/25,5 mm (inv. č. 22010)
171. 0,440 g; 27,5/27,5 mm (inv. č. 21952)
172. 0,438 g; 26,3/24,1 mm; olámaný (inv. č. 21879)
173. 0,434 g; 27,7/28,0 mm (inv. č. 21971)
174. 0,433 g; 26,5/26,9 mm (inv. č. 21948)
175. 0,432 g; 27,0/27,2 mm (inv. č. 21943)
176. 0,431 g; 27,4/27,7 mm (inv. č. 22013)
177. 0,431 g; 26,1/25,8 mm (inv. č. 21910)
178. 0,430 g; 28,7/28,9 mm (inv. č. 22225)
179. 0,430 g; 26,8/27,1 mm (inv. č. 21955)
180. 0,429 g; 26,5/27,2 mm (inv. č. 21871)
181. 0,428 g; 27,1/27,4 mm (inv. č. 21942)
182. 0,427 g; 26,4/26,7 mm (inv. č. 21976)
183. 0,421 g; 26,5/26,8 mm (inv. č. 22001)
184. 0,418 g; 26,7/26,0 mm (inv. č. 22204)
185. 0,416 g; 26,8/26,5 mm (inv. č. 22140)
186. 0,413 g; 27,5/27,4 mm (inv. č. 21953)
187. 0,413 g; 27,1/27,0 mm (inv. č. 21959)
188. 0,407 g; 26,4/26,7 mm (inv. č. 21892)
189. 0,407 g; 26,4/25,7 mm (inv. č. 21947)
190. 0,407 g; 25,9/25,9 mm (inv. č. 21941)
191. 0,404 g; 26,0/26,2 mm (inv. č. 22009)
192. 0,402 g; 25,3/25,6 mm (inv. č. 21900)
193. 0,400 g; 26,4/26,0 mm (inv. č. 21985)
194. 0,399 g; 27,7/27,8 mm (inv. č. 21875)
195. 0,398 g; 26,7/27,3 mm (inv. č. 21964)
196. 0,395 g; 27,0/26,5 mm (inv. č. 22280)
197. 0,394 g; 27,4/27,5 mm (inv. č. 21967)
198. 0,387 g; 28,0/27,2 mm (inv. č. 21915)
199. 0,386 g; 27,5/27,3 mm (inv. č. 21939)
200. 0,384 g; 26,9/27,6 mm (inv. č. 22011)
201. 0,380 g; 26,4/26,9 mm (inv. č. 21940)
202. 0,373 g; 26,4/26,6 mm (inv. č. 21878)

–, Av.: jako předchozí, ocas liliovitého tvaru

Lit.: *Skalský 1936*, 6, č. 4b, tab. I:11.

203. 0,563 g; 25,4/24,8 mm (inv. č. 22018)
204. 0,551 g; 26,4/26,5 mm (inv. č. 22188)
205. 0,541 g; 25,8/26,7 mm (inv. č. 22062)
206. 0,532 g; 27,5/27,9 mm (inv. č. 22167)
207. 0,532 g; 26,9/27,3 mm (inv. č. 22086)
208. 0,529 g; 26,5/26,7 mm (inv. č. 22193)
209. 0,523 g; 27,3/26,9 mm (inv. č. 22156)
210. 0,519 g; 26,4/27,4 mm (inv. č. 22139)
211. 0,518 g; 25,6/25,8 mm (inv. č. 22115)

212. 0,513 g; 27,7/27,6 mm (inv. č. 22181)
213. 0,512 g; 26,9/27,3 mm (inv. č. 22149)
214. 0,505 g; 27,4/27,3 mm (inv. č. 22090)
215. 0,497 g; 26,6/26,9 mm (inv. č. 22060)
216. 0,494 g; 26,8/26,5 mm (inv. č. 22026)
217. 0,491 g; 27,7/26,9 mm (inv. č. 22078)
218. 0,487 g; 25,6/25,9 mm (inv. č. 22023)
219. 0,485 g; 26,0/26,1 mm (inv. č. 22114)
220. 0,484 g; 27,5/26,7 mm (inv. č. 21974)
221. 0,480 g; 26,3/25,8 mm (inv. č. 22021)
222. 0,478 g; 26,2/26,3 mm (inv. č. 22029)
223. 0,472 g; 27,5/27,7 mm (inv. č. 22178)
224. 0,472 g; 26,5/25,9 mm (inv. č. 22131)
225. 0,471 g; 27,9/27,2 mm (inv. č. 22206)
226. 0,469 g; 26,5/26,5 mm (inv. č. 22076)
227. 0,468 g; 26,5/26,3 mm (inv. č. 22031)
228. 0,468 g; 25,9/25,9 mm (inv. č. 22119)
229. 0,463 g; 27,7/27,4 mm (inv. č. 22182)
230. 0,463 g; 27,3/26,4 mm (inv. č. 22073)
231. 0,460 g; 26,0/26,6 mm (inv. č. 22123)
232. 0,459 g; 26,8/26,4 mm (inv. č. 22054)
233. 0,459 g; 26,1/26,2 mm (inv. č. 22082)
234. 0,458 g; 27,4/27,4 mm (inv. č. 22162)
235. 0,457 g; 26,5/26,5 mm (inv. č. 22032)
236. 0,456 g; 26,2/26,9 mm (inv. č. 22045)
237. 0,454 g; 26,8/27,1 mm (inv. č. 22142)
238. 0,453 g; 26,8/26,3 mm (inv. č. 22195)
239. 0,452 g; 26,7/26,7 mm (inv. č. 22083)
240. 0,451 g; 27,5/27,1 mm (inv. č. 22033)
241. 0,451 g; 25,8/25,8 mm (inv. č. 22117)
242. 0,450 g; 27,5/27,0 mm (inv. č. 22171)
243. 0,449 g; 27,6/27,8 mm (inv. č. 22179)
244. 0,449 g; 26,2/24,5 mm (inv. č. 22116)
245. 0,446 g; 26,3/26,2 mm (inv. č. 22041)
246. 0,445 g; 25,6/25,6 mm (inv. č. 22075)
247. 0,443 g; 26,4/27,0 mm (inv. č. 22137)
248. 0,442 g; 25,8/26,3 mm (inv. č. 22068)
249. 0,441 g; 27,1/27,6 mm (inv. č. 22092)
250. 0,441 g; 26,4/26,5 mm (inv. č. 22088)
251. 0,440 g; 27,6/27,5 mm (inv. č. 22077)
252. 0,439 g; 27,1/26,7 mm (inv. č. 22153)
253. 0,439 g; 26,4/26,3 mm (inv. č. 22191)
254. 0,438 g; 26,7/26,7 mm (inv. č. 22145)
255. 0,436 g; 27,6/27,9 mm (inv. č. 22173)
256. 0,436 g; 26,3/25,8 mm (inv. č. 22071)
257. 0,436 g; 26,1/26,4 mm (inv. č. 22122)
258. 0,436 g; 25,6/25,7 mm (inv. č. 22101)
259. 0,435 g; 25,7/25,5 mm (inv. č. 22079)
260. 0,433 g; 26,9/25,8 mm (inv. č. 22147)
261. 0,433 g; 27,3/27,5 mm (inv. č. 22165)
262. 0,432 g; 26,7/26,8 mm (inv. č. 22196)
263. 0,427 g; 26,3/25,7 mm (inv. č. 22129)
264. 0,427 g; 25,6/25,5 mm (inv. č. 22100)
265. 0,426 g; 26,7/27,1 mm (inv. č. 22199)
266. 0,425 g; 27,4/27,2 mm (inv. č. 22159)

267. 0,425 g; 26,6/26,2 mm (inv. č. 22037)
268. 0,425 g; 26,3/26,5 mm (inv. č. 22163)
269. 0,424 g; 26,4/26,7 mm (inv. č. 21913)
270. 0,423 g; 26,3/26,3 mm (inv. č. 22133)
271. 0,422 g; 27,5/27,6 mm (inv. č. 22172)
272. 0,422 g; 26,0/25,8 mm (inv. č. 22113)
273. 0,420 g; 27,1/26,8 mm (inv. č. 22091)
274. 0,418 g; 26,5/26,7 mm (inv. č. 22170)
275. 0,417 g; 25,8/25,3 mm (inv. č. 22019)
276. 0,415 g; 26,4/26,0 mm (inv. č. 22027)
277. 0,413 g; 27,8/27,8 mm (inv. č. 22183)
278. 0,412 g; 27,4/27,4 mm (inv. č. 22164)
279. 0,412 g; 26,4/26,1 mm (inv. č. 22160)
280. 0,412 g; 26,2/25,7 mm (inv. č. 22118)
281. 0,411 g; 26,2/25,6 mm (inv. č. 22059)
282. 0,411 g; 25,5/25,8 mm (inv. č. 22067)
283. 0,410 g; 26,6/27,1 mm (inv. č. 22201)
284. 0,409 g; 27,1/26,7 mm (inv. č. 22152)
285. 0,409 g; 26,7/26,6 mm (inv. č. 22200)
286. 0,408 g; 27,4/27,7 mm (inv. č. 22081)
287. 0,408 g; 26,6/26,0 mm (inv. č. 22084)
288. 0,405 g; 26,1/26,0 mm (inv. č. 22108)
289. 0,404 g; 26,6/27,1 mm (inv. č. 22190)
290. 0,404 g; 26,4/26,3 mm (inv. č. 22186)
291. 0,403 g; 27,3/27,4 mm (inv. č. 22166)
292. 0,403 g; 27,0/26,3 mm (inv. č. 22169)
293. 0,401 g; 26,2/26,1 mm (inv. č. 22111)
294. 0,400 g; 27,2/26,9 mm (inv. č. 22056)
295. 0,399 g; 27,1/27,0 mm (inv. č. 22143)
296. 0,399 g; 26,4/26,6 mm (inv. č. 22038)
297. 0,398 g; 26,9/27,2 mm (inv. č. 22043)
298. 0,398 g; 26,3/26,3 mm (inv. č. 22040)
299. 0,397 g; 27,3/27,3 mm (inv. č. 22144)
300. 0,397 g; 26,2/25,9 mm (inv. č. 22087)
301. 0,397 g; 25,0/25,9 mm (inv. č. 22036)
302. 0,396 g; 26,5/26,9 mm (inv. č. 22042)
303. 0,395 g; 27,5/27,2 mm (inv. č. 22180)
304. 0,394 g; 25,2/25,1 mm (inv. č. 22016)
305. 0,393 g; 26,7/27,2 mm (inv. č. 22194)
306. 0,393 g; 26,7/26,3 mm (inv. č. 22046)
307. 0,392 g; 27,4/27,0 mm (inv. č. 22158)
308. 0,389 g; 27,8/27,5 mm (inv. č. 22177)
309. 0,389 g; 27,3/27,8 mm (inv. č. 22168)
310. 0,389 g; 26,5/26,5 mm (inv. č. 22063)
311. 0,389 g; 26,1/25,6 mm (inv. č. 22044)
312. 0,389 g; 25,7/24,2 mm; olámaný (inv. č. 22102)
313. 0,389 g; 25,1/25,1 mm (inv. č. 22015)
314. 0,386 g; 27,8/27,7 mm (inv. č. 22035)
315. 0,385 g; 25,4/25,1 mm (inv. č. 22017)
316. 0,384 g; 26,2/26,0 mm (inv. č. 22025)
317. 0,384 g; 25,8/25,1 mm (inv. č. 22022)
318. 0,383 g; 26,5/26,6 mm (inv. č. 22187)
319. 0,383 g; 25,8/26,4 mm (inv. č. 22020)
320. 0,382 g; 26,8/26,2 mm (inv. č. 22202)
321. 0,382 g; 26,3/25,9 mm (inv. č. 22058)

322. 0,381 g; 26,8/27,0 mm (inv. č. 22146)
323. 0,381 g; 27,3/27,5 mm (inv. č. 21935)
324. 0,381 g; 25,6/26,7 mm (inv. č. 22065)
325. 0,379 g; 26,3/27,3 mm (inv. č. 22138)
326. 0,379 g; 25,1/24,9 mm (inv. č. 22094)
327. 0,377 g; 26,7/26,9 mm (inv. č. 22141)
328. 0,375 g; 26,1/26,2 mm (inv. č. 22064)
329. 0,374 g; 26,2/26,5 mm (inv. č. 22061)
330. 0,372 g; 26,4/26,7 mm (inv. č. 22134)
331. 0,368 g; 25,2/25,0 mm (inv. č. 22096)
332. 0,366 g; 26,1/25,9 mm (inv. č. 22103)
333. 0,363 g; 26,5/26,1 mm (inv. č. 22055)
334. 0,362 g; 25,7/26,4 mm (inv. č. 22121)
335. 0,361 g; 25,9/27,2 mm (inv. č. 22126)
336. 0,361 g; 24,9/25,3 mm (inv. č. 22095)
337. 0,357 g; 26,4/27,0 mm (inv. č. 22174)
338. 0,356 g; 26,0/25,5 mm (inv. č. 22070)
339. 0,349 g; 27,0/26,3 mm (inv. č. 22034)
340. 0,348 g; 26,1/25,8 mm (inv. č. 22107)
341. 0,345 g; 26,3/27,2 mm (inv. č. 22130)
342. 0,344 g; 26,5/25,9 mm (inv. č. 22132)
343. 0,341 g; 25,5/26,1 mm (inv. č. 22097)
344. 0,336 g; 25,6/26,1 mm (inv. č. 22151)
345. 0,335 g; 26,4/27,0 mm (inv. č. 22125)
346. 0,313 g; 26,1/25,9 mm (inv. č. 22104)
347. 0,305 g; 24,3/24,5 mm; pomačkaný (inv. č. 22339)

–, Av.: jako předchozí, kroužek na prsou harpyje

Lit.: *Skalský 1936*, 6, č. 4b, tab. I:11 [var.].

348. 0,597 g; 27,9/28,2 mm (inv. č. 21882)
349. 0,509 g; 27,6/27,5 mm (inv. č. 22175)
350. 0,499 g; 28,5/28,4 mm (inv. č. 21960)
351. 0,486 g; 26,0/25,4 mm (inv. č. 22049)
352. 0,440 g; 27,4/26,5 mm (inv. č. 22057)
353. 0,434 g; 27,2/27,2 mm (inv. č. 22093)
354. 0,429 g; 25,3/25,4 mm (inv. č. 22106)
355. 0,420 g; 27,5/27,2 mm (inv. č. 21918)
356. 0,409 g; 25,6/26,1 mm (inv. č. 22109)
357. 0,401 g; 27,6/27,3 mm (inv. č. 22080)
358. 0,400 g; 27,3/27,1 mm (inv. č. 22161)
359. 0,398 g; 25,4/25,9 mm (inv. č. 22050)
360. 0,389 g; 26,6/27,2 mm (inv. č. 22192)
361. 0,359 g; 25,9/25,3 mm (inv. č. 22028)
362. 0,358 g; 26,4/27,2 mm (inv. č. 21883)
363. 0,354 g; 26,8/27,0 mm (inv. č. 22008)

–, Av.: jako předchozí, ocas tvaru vykrajovaného vějíře, perlovec

Lit.: *Skalský 1936*, 6, č. 4c, tab. I:12.

Kom.: Perlovec je patrný jen u exempláře kat. č. 364.

- 364.** 0,569 g; 28,4/27,8 mm (inv. č. 22207)
365. 0,501 g; 27,4/27,8 mm (inv. č. 21999)
366. 0,470 g; 27,1/26,3 mm (inv. č. 22209)
367. 0,462 g; 26,0/25,9 mm (inv. č. 22210)
368. 0,452 g; 26,7/27,0 mm (inv. č. 21978)
369. 0,435 g; 27,4/26,4 mm (inv. č. 22208)

–, Av.: jako předchozí, blíže neurčitelné varianty

Lit.: *Skalský 1936*, 6, č. 4a–c, tab. I:10–12 [?].

Kom.: Jedná se o nedoražené a špatně dochované exempláře včetně brakteátů, které byly zničeny při zkoušce jakosti a jejichž rozdělení na varianty nelze tudíž provést.

- 370. 0,659 g; 27,6/27,9 mm (inv. č. 21891)
- 371. 0,541 g; 25,6/25,5 mm (inv. č. 21887)
- 372. 0,534 g; 25,5/25,9 mm; pomačkaný (inv. č. 22337)
- 373. 0,530 g; 26,7/27,0 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 21911)
- 374. 0,528 g; 27,5/27,7 mm (inv. č. 21897)
- 375. 0,523 g; 26,8/26,9 mm (inv. č. 21982)
- 376. 0,513 g; 25,9/26,2 mm (inv. č. 22105)
- 377. 0,509 g; 26,9/27,0 mm (inv. č. 22072)
- 378. 0,506 g; 28,2/27,9 mm (inv. č. 21972)
- 379. 0,503 g; 26,5/26,2 mm (inv. č. 22220)
- 380. 0,500 g; 27,6/27,0 mm (inv. č. 22157)
- 381. 0,492 g; 26,6/26,5 mm (inv. č. 21889)
- 382. 0,491 g; 26,5/26,5 mm (inv. č. 22048)
- 383. 0,490 g; 29,0/29,0 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 22000)
- 384. 0,490 g; 27,0/26,6 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 21970)
- 385. 0,484 g; 27,2/26,9 mm (inv. č. 21928)
- 386. 0,484 g; 27,7/27,1 mm (inv. č. 22222)
- 387. 0,482 g; 27,5/27,7 mm (inv. č. 21898)
- 388. 0,481 g; 27,4/26,9 mm (inv. č. 22228)
- 389. 0,480 g; 27,0/27,1 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 21977)
- 390. 0,476 g; 27,3/27,0 mm (inv. č. 21998)
- 391. 0,476 g; 25,8/25,5 mm (inv. č. 22051)
- 392. 0,474 g; 27,6/27,3 mm (inv. č. 21922)
- 393. 0,472 g; 26,5/26,6 mm (inv. č. 21885)
- 394. 0,469 g; 27,0/27,3 mm (inv. č. 21895)
- 395. 0,463 g; 27,2/27,6 mm (inv. č. 21899)
- 396. 0,463 g; 26,7/25,5 mm (inv. č. 21990)
- 397. 0,459 g; 26,9/26,9 mm (inv. č. 22155)
- 398. 0,457 g; 26,6/25,5 mm (inv. č. 22148)
- 399. 0,456 g; 27,1/27,3 mm (inv. č. 21905)
- 400. 0,456 g; 26,6/26,8 mm (inv. č. 22006)
- 401. 0,455 g; 26,1/26,7 mm (inv. č. 21931)
- 402. 0,454 g; 26,8/27,4 mm (inv. č. 22198)
- 403. 0,454 g; 26,1/26,4 mm (inv. č. 21917)
- 404. 0,450 g; 27,1/27,5 mm (inv. č. 22127)
- 405. 0,450 g; 26,7/26,0 mm (inv. č. 22002)
- 406. 0,450 g; 26,4/27,1 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 21963)
- 407. 0,449 g; 27,4/28,7 mm (inv. č. 22331)
- 408. 0,449 g; 27,2/27,0 mm (inv. č. 22128)
- 409. 0,449 g; 26,6/26,3 mm (inv. č. 21937)
- 410. 0,448 g; 26,9/26,8 mm (inv. č. 22150)
- 411. 0,448 g; 26,1/26,1 mm (inv. č. 22052)
- 412. 0,448 g; 25,4/26,0 mm (inv. č. 21912)
- 413. 0,447 g; 26,8/27,0 mm (inv. č. 21886)
- 414. 0,446 g; 26,6/26,5 mm (inv. č. 22005)
- 415. 0,445 g; 26,2/25,0 mm (inv. č. 21904)
- 416. 0,445 g; 26,0/26,5 mm (inv. č. 21916)
- 417. 0,443 g; 26,7/26,7 mm (inv. č. 21906)
- 418. 0,442 g; 26,6/26,8 mm (inv. č. 21926)
- 419. 0,440 g; 26,4/26,5 mm (inv. č. 21968)
- 420. 0,438 g; 27,7/28,1 mm (inv. č. 21880)

421. 0,437 g; 27,8/27,8 mm (inv. č. 22066)
422. 0,436 g; 27,1/27,0 mm (inv. č. 22089)
423. 0,434 g; 26,8/26,3 mm (inv. č. 22203)
424. 0,430 g; 27,0/27,0 mm (inv. č. 22030)
425. 0,430 g; 26,6/25,0 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 21930)
426. 0,427 g; 26,4/26,2 mm (inv. č. 22333)
427. 0,427 g; 26,0/26,2 mm (inv. č. 21980)
428. 0,426 g; 26,9/26,6 mm (inv. č. 21996)
429. 0,423 g; 25,5/26,0 mm (inv. č. 22098)
430. 0,422 g; 27,3/26,7 mm (inv. č. 21994)
431. 0,420 g; 27,0/27,0 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 21934)
432. 0,419 g; 26,8/26,9 mm (inv. č. 21907)
433. 0,419 g; 26,8/26,2 mm (inv. č. 21993)
434. 0,418 g; 26,6/27,1 mm (inv. č. 22135)
435. 0,418 g; 25,9/24,7 mm (inv. č. 22112)
436. 0,415 g; 26,8/26,2 mm (inv. č. 22047)
437. 0,414 g; 26,6/26,4 mm (inv. č. 22189)
438. 0,414 g; 26,3/26,4 mm (inv. č. 22279)
439. 0,413 g; 26,4/27,5 mm (inv. č. 21991)
440. 0,411 g; 25,8/26,5 mm (inv. č. 21989)
441. 0,410 g; 26,0/26,8 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 21956)
442. 0,410 g; 26,0/26,8 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 22124)
443. 0,408 g; 26,0/26,0 mm (inv. č. 21984)
444. 0,403 g; 26,4/26,8 mm (inv. č. 22136)
445. 0,401 g; 27,0/27,2 mm (inv. č. 22007)
446. 0,400 g; 26,4/26,3 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 22024)
447. 0,400 g; 25,7/26,4 mm (inv. č. 21938)
448. 0,398 g; 25,7/25,5 mm (inv. č. 21921)
449. 0,397 g; 26,7/26,7 mm (inv. č. 21908)
450. 0,397 g; 26,6/27,0 mm (inv. č. 21920)
451. 0,396 g; 26,1/26,1 mm (inv. č. 22039)
452. 0,395 g; 26,2/26,4 mm (inv. č. 22120)
453. 0,395 g; 26,6/26,0 mm (inv. č. 22332)
454. 0,394 g; 26,3/26,5 mm (inv. č. 21919)
455. 0,391 g; 27,0/26,6 mm (inv. č. 21914)
456. 0,390 g; 26,2/27,3 mm; zničen při zkoušce jakosti (inv. č. 22069)
457. 0,383 g; 25,7/26,0 mm (inv. č. 21973)
458. 0,382 g; 27,5/26,8 mm (inv. č. 21997)
459. 0,382 g; 26,2/26,1 mm (inv. č. 22085)
460. 0,378 g; 27,1/27,0 mm (inv. č. 21901)
461. 0,375 g; 27,6/27,6 mm (inv. č. 21988)
462. 0,371 g; 27,0/27,2 mm (inv. č. 22053)
463. 0,370 g; 26,7/26,7 mm (inv. č. 22205)
464. 0,362 g; 27,0/26,8 mm (inv. č. 22154)
465. 0,357 g; 25,8/26,2 mm (inv. č. 22110)
466. 0,352 g; 25,7/25,4 mm (inv. č. 22099)
467. 0,343 g; 24,6/25,5 mm; olámaný (inv. č. 22340)
468. 0,327 g; 26,8/26,4 mm (inv. č. 22074)
469. 0,323 g; 26,4/26,3 mm (inv. č. 21888)
470. 0,263 g; 27,7/16,0 mm; pūlený a olámaný (inv. č. 22341)
471. 0,240 g; olámaný (inv. č. 21983)

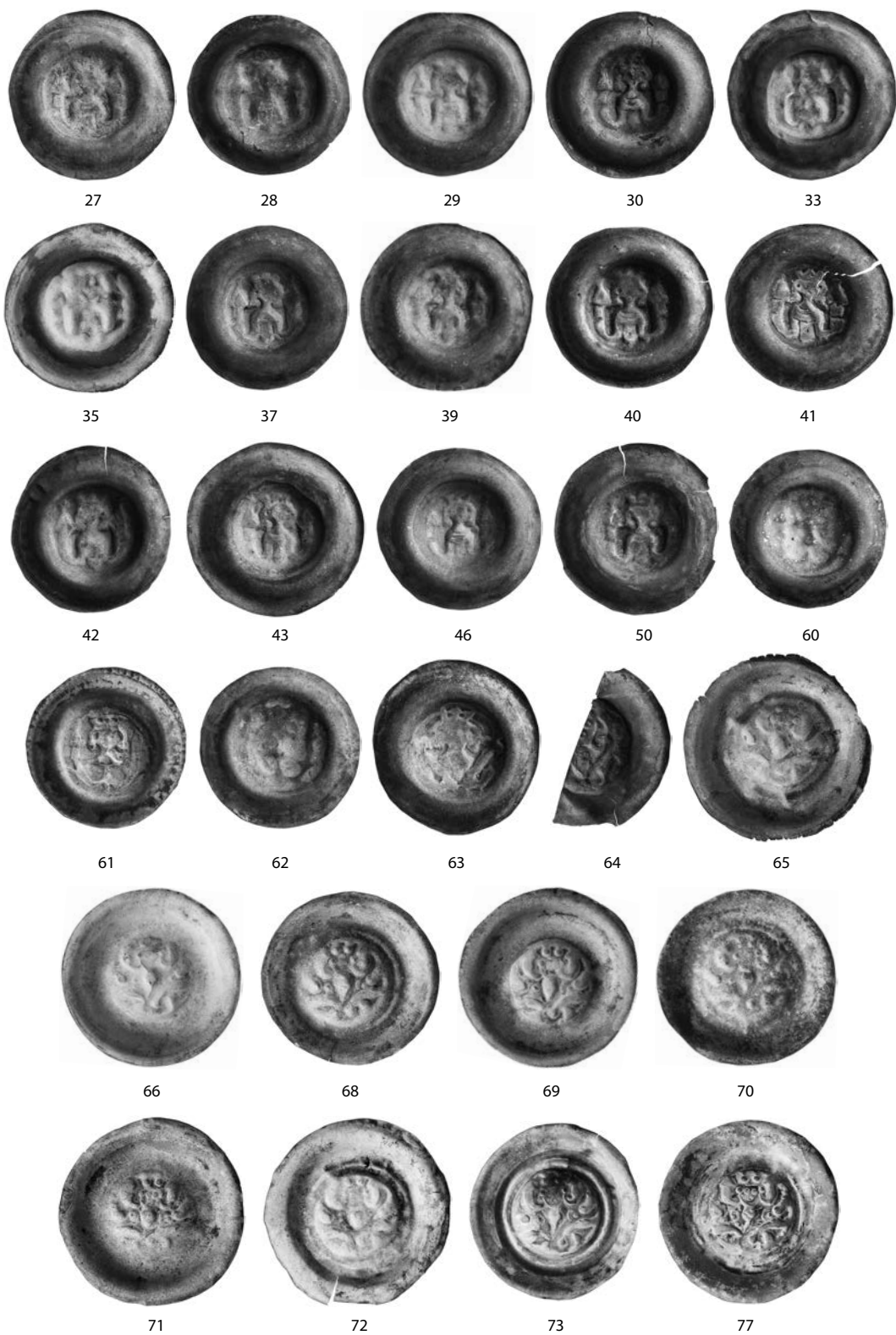
AR neurčitelné typy, pūlky a zlomky brakteátů

472. 0,523 g; 28,0/25,4 mm (inv. č. 22338)
473. 0,380 g; rozlámaný (inv. č. 22330)

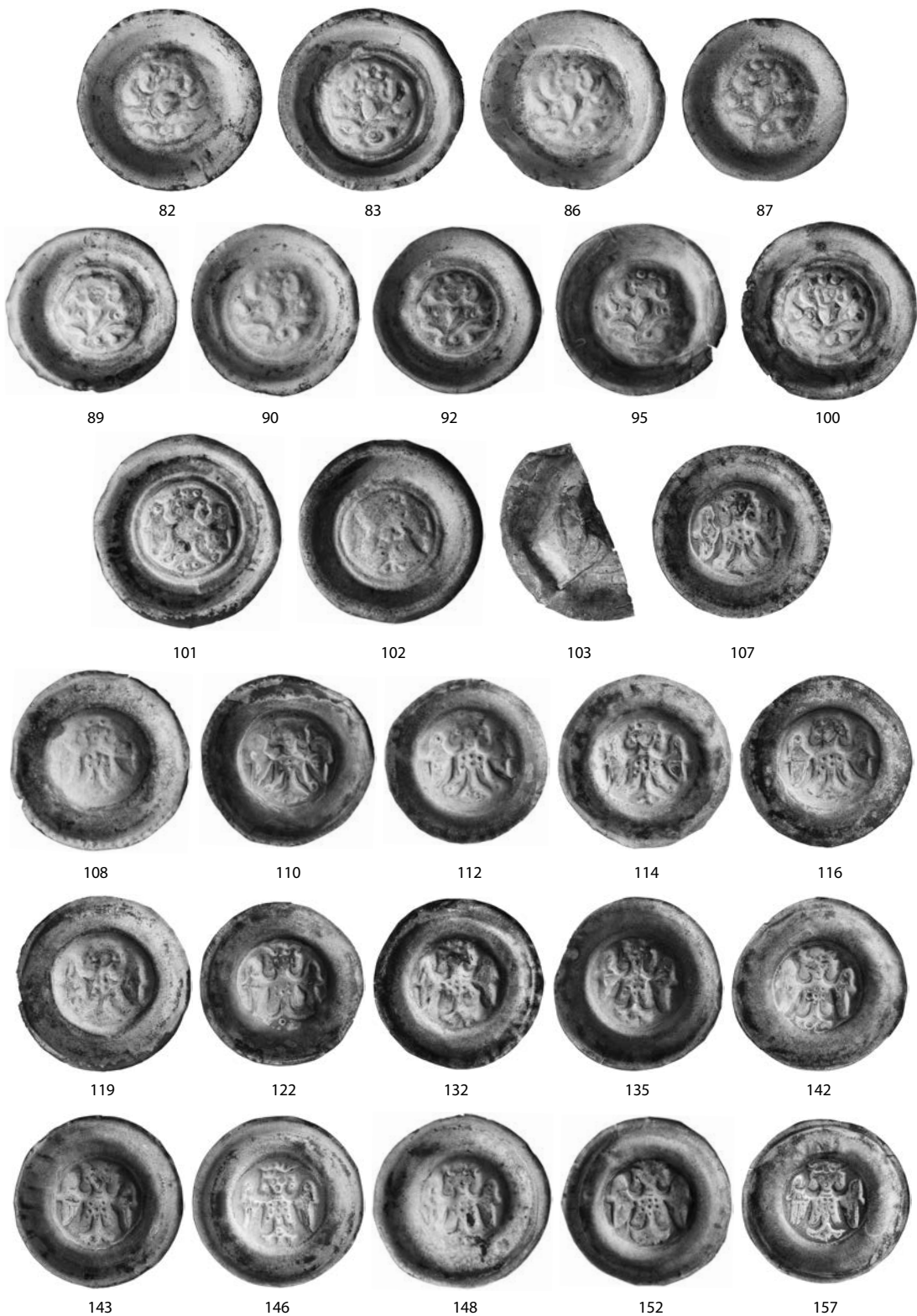
474. 0,289 g; 25,5/25,0 mm; pomačkaný (pod inv. č. 22335)
 475. 0,330 g; 30,3/16,1 mm; pŕlený (pod inv. č. 22335)
 476. 0,204 g; 27,8/14,6 mm; pŕlený (pod inv. č. 22335)
 477. 0,160 g; 26,6/17,8 mm; pŕlený (pod inv. č. 22335)
 478. 0,340 g; 29,3/17,9 mm; pŕlený (pod inv. č. 22336)
 479. 0,176 g; 26,0/14,2 mm; pŕlený (pod inv. č. 22336)
 480. 0,856 g; 12 zlomkŭ (pod inv. č. 22336)

Obr. 5a. Vrátno – výběr mincí zastoupených v depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Abalon s.r.o.).

Obr. 5b. Vrátno – výběr mincí zastoupených v depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Abalon s.r.o.).

Obr. 5c. Vrátno – výběr mincí zastoupených v depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Abalon s.r.o.).

Obr. 5d. Vrátno – výběr mincí zastoupených v depotu (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto Abalon s.r.o.).

Rozbor obsahu depotu

Prsten

Velice neobvyklou a zajímavou součástí depotu z Vrátna je stříbrný pečetní prsten, který v opise + S[IGILLVM] VGNIS nese latinizované jméno původního vlastníka prstenu zapsané v genitivu s významem „pečeť Ugova“ či „Hugova“, přičemž latinské slovo *sigillum* (pečeť) je v tomto případě zkráceno přeškrtnutým písmenem „S“.²

Ve srovnání se soudobými sfragistickými památkami působí provedení pečetního obrazu nenáročně až jednoduše. V českých zemích byly osobní pečeti užívány od 2. poloviny 13. století krom šlechtického a duchovenského prostředí také u měšťanstva – nejstaršími doklady měšťanské sfragistiky jsou pečeti mincmistrů Jindřicha Ptáka a Eberharda datované listinou z roku 1258 (*Musilek 2008*, 477–478; *Schneider 2012*, 149). Majitel patrně nebyl příslušníkem šlechtických elit, spíše se tedy mohlo jednat o měšťana. Dokonce jméno „Hugo“ se v písemných pramenech ve sledovaném období několikrát vyskytuje, ale ztotožnit držitele prstenu s konkrétní osobou – byť by byla skutečně listinně zachycena – není ani hypoteticky možné. Užití orlice jako heraldické figury je ve středověku poměrně časté a identifikaci nijak neusnadňuje, proto na přímou souvislost mezi majitelem depotu a prstenem lze těžko usuzovat. Stříbrný prsten mohl být do depotu vložen jen pro hodnotu drahého kovu a vůbec nemusel mít přímý vztah k vlastníkovi finanční hotovosti; v takovém případě nemůžeme vyloučit ani jeho zahraniční import.

Výskyt šperků v depotech společně s mincemi není v českých zemích ve 13. století častým jevem. Velmi početně však byly šperky včetně několika typů prstenů zastoupeny v jedinečném depotu z Fuchsenhofu u Freistadtu v Horním Rakousku, ukrytém kolem roku 1278; všechny zde zastoupené kusy však mají pouze rytím (vždy jinak) zdobený kruhový či lehce oválný štítek bez jména majitele (*Krabath – Bühler et al. 2004*, 578–609, č. 266–291, 622–627, č. 304, 317–318). Velice blízké analogie k prstenu z Vrátna poskytuje nemincovní poklad stříbrných nádob a šperků z Vídeňského Nového Města, ukrytý ve 2. polovině 14. století, jehož součástí však byly předměty datovatelné i do 13. století. Byla zde zastoupena rovněž řada prstenů, a to včetně štítkových pečetních prstenů (*Singer 2014*, 342–343, č. 6–11, 14–16, tab. 6–11, 14–16). Velice blízké analogie pak představují dva stříbrné prsteny s motivem kráječjícího ptáka ve vnitřním perlovci. Po obvodu jednoho je imitace opisu VIVIVIVI (*Singer 2014*, 342, č. 10, tab. 10), u druhého exempláře je opis MVAICITLOA (*Singer 2014*, 342, č. 11, tab. 11). Oba prsteny jsou jen rámcově datovány do 13.–14. století a právě exemplář z Vrátna naznačuje jejich dataci před rok 1300.

Mince

Nejstarší složku depotu z Vrátna tvoří ražby Přemysla II. Otakara, které byly zastoupeny marginálně – pouze 11 kusy v pěti mincovních typech (kat. č. 1–11; tab. 1). Mincovní typ Cach (1974) č. 839 (kat. č. 1: 1 ks) se vyskytl v šesti nálezech: České Budějovice II (3 ks; *Radoměřský 1966*, 7–8, č. 4, tab. I:4), Dubnice pod Ralskem (1 ks; *Skalský 1941*, 28, č. 10, tab. I:8), Fuchsenhof (Freistadt; 5+21? ks; *Zaoral 2004*, 112, č. 168; *2005*, 88, tab. 7:168), Krosigk (Petersberg; 8 ks; *Stenzel 1878*, 539, č. 10–12, tab. 52:12), Levínská Olešnice (157 ks; *Schneider 2018*, 124–137, č. 199–355) a Ohrdruf II (1 ks; *Hävernick – Mertens – Suhle 1955*, 387, č. 760, tab. 39:760). Mincovní typ Cach (1974) č. 843³ (kat. č. 2–3: 2 ks) patří vůbec k nejrozšířenějším českým brakteátům, byl registrován dokonce ve 25 nálezech: Bolesławiec (? ks; *Becker 2012*, 402, č. 6), Čejč (4+5/2 ks; *Červinka 1932*, 26, č. 5), České Budějovice I (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 172, 422, č. 2216, tab. XXII:2), České Libchavy (? ks; *Cach 1974*, 65, č. 387), Český Brod (1 ks; *Katz 1922*, 156, č. 9), Drážďany (4 ks; *Günther 1952*, 234, č. 104), Dubnice pod Ralskem (7+1/2 ks; *Skalský 1941*, 23, č. 8), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 2 ks; *Haupt 1931*, 4, č. 12), Hřibsko (Stěžery; ? ks; *Petryl 1969a*, 110, č. 4), Jablonce nad Nisou (? ks; *Fiala 1895*, 434, č. 2322, tab. XXII:2), Kolín I (4 ks; *Ječný 1922*, 184), Křenov (18+1/2 ks; *Grossmannová – Vich 2014*, 174–176, č. 85–102), Levínská Olešnice (68 ks; *Schneider 2018*, 142–149, č. 421–488), Mnichovice (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 173, 422, č. 2216, tab. XXII:2), Nesměřice (Zruč nad Sázavou; několik set ks; *Fiala 1895*, 207, č. 165, 422, č. 2216, tab. XXII:2), Ohrdruf II (2 ks; *Hävernick – Mertens – Suhle 1955*, 388, č. 769), Pfaffenmünster (Steinach; 347+37/2+2/4 ks; *Raimann 1895*, 77, č. 31), Písek (nejméně 2 ks; *Militký 2006b*, 230, č. 1–2), Praha 1,

2 Autoři děkují za konzultaci ohledně opisu pečetního prstenu Mgr. Martině Jamborové (Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i.) a Dr. Franz-Albrechtu Bornschlegelovi (Ludwig-Maximilians-Universität München, Fakultät für Geschichts- und Kunstwissenschaften).

3 E. Fiala (1895, 426, č. 2216, tab. XXI:2) uvádí tento typ také v nálezu z Chotěšova, ve kterém však podle popisu J. Smolíka (1896, 685–686) nebyl zastoupen.

rotunda sv. Kříže (? ks; *Fiala 1895*, 206–207, č. 162, 426, č. 2216, tab. XXII:2), Praha 1, V Jirchářích (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 174), Praha 1, Kaprova (? ks; *D. 1886–1889*, 215), Praha 1, Michalská („větší počet“ ks; *Radoměrský 1955b*, 24), Radíkovice (52 ks; *Brádle – Bláha – Skala 2015*, 35–38, č. 173–224), Trhový Štěpánov (? ks; *Fiala 1895*, 207, č. 163) a Uhřice (2 ks; *Červinka 1936*, 4, č. 28). Mincovní typ Cach (1974) č. **844a** (kat. č. **4–8**: 5 ks) doznal také značného rozšíření, byl zdokumentován v 17 nálezech: Čejč (1/2 ks; *Červinka 1932*, 27, č. 7), České Budějovice I (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 172, 427, č. 2226, tab. XXII:21), Český Brod (2 ks; *Katz 1922*, 157, č. 15), Dubnice pod Ralskem (13 ks; *Skalský 1941*, 23, č. 10), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 4 ks; *Haupt 1931*, 4, č. 14), Chotěšov (69 ks; *Fiala 1895*, 208, č. 168; *Smolik 1896*, 685–686), Josefov (? ks; *Cach 1974*, 78, č. 450), Kolín I (1 ks; *Ječný 1922*, 184), Levínská Olešnice (14 ks; *Schneider 2018*, 148–149, č. 489–502), Mnichovice (? ks; *Fiala 1895*, 427, č. 2227, tab. XXII:21), Nesměřice (Zruč nad Sázavou; několik set ks; *Fiala 1895*, 207, č. 165, 427, č. 2227–2228, tab. XXII:21), Ohrdruf II (3 ks; *Hävernick – Mertens – Suhle 1955*, 388, č. 767), Pfaffenmünster (Steinach; 6 ks; *Raimann 1895*, 76, č. 28), Praha 1, rotunda sv. Kříže (? ks; *Fiala 1895*, 206–207, č. 162, 427, č. 2226–2227, tab. XXII:21), Radíkovice (25+1? ks; *Brádle – Bláha – Skala 2015*, 38–40, č. 225–250), Trhový Štěpánov (? ks; *Fiala 1895*, 207, č. 163, 427, č. 2227, tab. XXII:21) a Vadín (Okrouhlice; 7 ks;⁴ *Petryl 1969a*, 112, č. 14). Mincovní typ Cach (1974) č. **848** (kat. č. **9**: 1 ks) se vyskytl v 11 nálezech: Čejč (1 ks; *Červinka 1932*, 26, č. 2), České Budějovice I (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 172, 428, č. 2240, tab. XX:27), České Budějovice II (51 ks; *Radoměrský 1966*, 8–9, č. 10, tab. I:11), Dubnice pod Ralskem (1 ks; *Skalský 1941*, 24, č. 15), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 2 ks; *Haupt 1931*, 4, č. 6), Levínská Olešnice (26 ks; *Schneider 2018*, 148–151, č. 503–528), Mnichovice (? ks; *Fiala 1895*, 430, č. 2267, tab. XX:27), Pfaffenmünster (Steinach; 14+3/2 ks; *Raimann 1895*, 72, č. 16), Praha 1, Kaprova (? ks; *D. 1886–1889*, 215), Radíkovice (19+1 ks; *Brádle – Bláha – Skala 2015*, 41, č. 251–270) a Vadín (Okrouhlice; 1 ks;⁵ *Petryl 1969a*, 112, č. 14). Mincovní typ Cach (1974) č. **850** (kat. č. **10–11**: 2 ks) byl zaznamenán v devíti nálezech: České Budějovice II (86 ks; *Radoměrský 1966*, 8–9, č. 8, tab. I:8–9; *Militký 2005*, 158, č. 2–3), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 1 ks; *Haupt 1931*, 4, č. 7), Kolín II (1 ks; *Skalský 1932*, 47, č. 4, tab. III:11), Levínská Olešnice (39 ks; *Schneider 2018*, 150–155, č. 529–567), Mnichovice (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 173, 426, č. 2220), Pfaffenmünster (Steinach; 5 ks; *Raimann 1895*, 76, č. 29), Praha 1, rotunda sv. Kříže (? ks; *Fiala 1895*, 206–207, č. 162, 426, č. 2219, tab. XXII:7), Praha 1, Kaprova (? ks; *Militký 2010*, 334) a Trhový Štěpánov (? ks; *Fiala 1895*, 207, č. 163, 426, č. 2219, tab. XXII:7).

Tab. 1. Přehled výskytu mincovních typů středních brakteátů Přemysla II. Otakara ve zdokumentovaných nálezových lokalitách (řazeno abecedně).

Kat. č.	Typ	Naleziště, stát, doba odkrytí	Doba ukrytí	Počet ks
1	Cach (1974) č. 839	České Budějovice II, CZ, 1936	kolem 1285	3
		Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	1
		Fuchsenhof (Freistadt), AT, 1997	kolem 1280	5+21?
		Krosigk (Petersberg), DE, 1877	kolem 1280	8
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	157
		Ohrdruf II, DE, 1909	kolem 1295	1
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	1
2–3	Cach (1974) č. 843	Bolesławiec, PL, 1817	kolem 1280	?
		Čejč, CZ, 1931	kolem 1290	4+5/2
		České Budějovice I, CZ, 1881	kolem 1285	?
		České Libchavy, CZ, 1914	kolem 1270	?
		Český Brod, CZ, 1921	kolem 1285	1
		Drážďany, DE, 1929	kolem 1270	4
		Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	7+1/2
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	2
		Hřibsko (Stěžery), CZ, po 1900	kolem 1270	?
Jablonec nad Nisou, CZ, 1896	kolem 1280	?		
Kolín I, CZ, 1913	kolem 1295	4		

4 Národní muzeum, inv. č. H5-7022–H5-7028.

5 Národní muzeum, inv. č. H5-7029.

		Křenov, CZ, 2013	kolem 1285	18+1/2
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	68
		Mnichovice, CZ, 1872	kolem 1285	?
		Nesměřice (Zruč nad Sázavou), CZ, 1891	kolem 1275	několik set
		Ohrduf II, DE, 1909	kolem 1295	2
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	347+37/2+2/4
		Písek, CZ, 1881	kolem 1280	nejméně 2
		Praha 1, rotunda sv. Kříže, CZ, 1864	kolem 1295	?
		Praha 1, V Jirchářích, CZ, po 1870	kolem 1285	?
		Praha 1, Kaprova, CZ, 1886	kolem 1280	?
		Praha 1, Michalská, CZ, 1935	kolem 1275	„větší počet“
		Radíkovice, CZ, 2011–2012	kolem 1285	52
		Trhový Štěpánov, CZ, 1890	kolem 1290	?
		Uhřice, CZ, 1932	kolem 1295	?
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	2
4–8	Cach (1974) č. 844a	Čejč, CZ, 1931	kolem 1290	1/2
		České Budějovice I, CZ, 1881	kolem 1285	?
		Český Brod, CZ, 1921	kolem 1285	2
		Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	13
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	4
		Chotěšov, CZ, 1893	kolem 1275	69
		Josefov, CZ, 1901	kolem 1290	?
		Kolín I, CZ, 1913	kolem 1295	1
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	14
		Mnichovice, CZ, 1872	kolem 1285	?
		Nesměřice (Zruč nad Sázavou), CZ, 1891	kolem 1275	několik set
		Ohrduf II, DE, 1909	kolem 1295	3
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	6
		Praha 1, rotunda sv. Kříže, CZ, 1864	kolem 1295	?
		Radíkovice, CZ, 2011–2012	kolem 1285	25+1?
		Trhový Štěpánov, CZ, 1890	kolem 1290	?
		Vadín (Okrouhlice), CZ, 1965	kolem 1285	7
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	5
9	Cach (1974) č. 848	Čejč, CZ, 1931	kolem 1290	1
		České Budějovice I, CZ, 1881	kolem 1285	?
		České Budějovice II, CZ, 1936	kolem 1285	51
		Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	1
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	2
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	26
		Mnichovice, CZ, 1872	kolem 1285	?
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	14+3/2
		Praha 1, Kaprova, CZ, 1886	kolem 1280	?
		Radíkovice, CZ, 2011–2012	kolem 1285	19+1
		Vadín (Okrouhlice), CZ, 1965	kolem 1285	1
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	1
10–11	Cach (1974) č. 850	České Budějovice II, CZ, 1936	kolem 1285	86
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	1
		Kolín II, CZ, 1928	kolem 1295	1
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	39
		Mnichovice, CZ, 1872	kolem 1285	?
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	5
		Praha 1, rotunda sv. Kříže, CZ, 1864	kolem 1295	?
		Praha 1, Kaprova, CZ, 1886	kolem 1280	?
		Trhový Štěpánov, CZ, 1890	kolem 1290	?
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	2

Střední brakteáty Václava II. jsou v depotu z Vrátna zastoupeny 460 kusy v 11 typech (kat. č. 12–471; tab. 2). Mincovní typ Cach (1974) č. 851 (kat. č. 12–21: 10 ks) byl registrován v devíti nálezech: Český Brod (113 ks; *Katz 1922*, 156–157, č. 10a–b, tab. IX:19, 21), Dubnice pod Ralskem (59 ks; *Skalský 1941*, 22, č. 4), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 11 ks; *Haupt 1931*, 4, č. 8), Levínská Olešnice (2 ks; *Schneider 2018*, 154–155, č. 568–569), Ohrdruf II (2+1/2 ks; *Hävernicks – Mertens – Suhle 1955*, 388, č. 766, tab. 40:766), Praha 1, rotunda sv. Kříže (? ks; *Fiala 1895*, 206–207, č. 162, 426, č. 2222–2223, tab. XXII:9), Radíkovice (6+1? ks; *Brádle – Bláha – Skala 2015*, 43, č. 271–277), Trhový Štěpánov (? ks; *Fiala 1895*, 207, č. 163, 426, č. 2223, tab. XXII:9) a Uhřice (2 ks; *Červinka 1936*, 5–6, č. 40). Mincovní typ Cach (1974) č. 852 (kat. č. 22: 1 ks) se vyskytl v devíti nálezech: Bitterfeld-Wolfen (1/2 ks; nepublikováno),⁶ Čáslav (? ks; *Cach 1974*, 64, č. 383), České Budějovice I (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 172, 427, č. 2238, tab. XX:25), České Budějovice II (83 ks; *Radoměský 1966*, 10–11, č. 13, tab. II:16–17; *Militký 2005*, 158, č. 4–6), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 2 ks; *Haupt 1931*, 4, č. 13), Levínská Olešnice (14 ks; *Schneider 2018*, 154–157, č. 570–583), Olomouc, Barviřská (1 ks; *Grossmannová 2015*, 215), Pfaffenmünster (Steinach; 1+1/2 ks; *Raimann 1895*, 73, č. 22) a Radíkovice (2 ks; *Brádle – Bláha – Skala 2015*, 43, č. 278–279). Mincovní typ Cach (1974) č. 853 (kat. č. 23: 1 ks) byl zastoupen v pěti nálezech: České Budějovice II (40 ks; *Radoměský 1966*, 10–11, č. 12, tab. II:14–15), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 2 ks; *Haupt 1931*, 3, č. 1), Levínská Olešnice (6 ks; *Schneider 2018*, 156–157, č. 584–589), Pfaffenmünster (Steinach; 4+1/2 ks; *Raimann 1895*, 73, č. 21) a Radíkovice (2 ks; *Brádle – Bláha – Skala 2015*, 45, č. 280–281). Mincovní typ Cach (1974) č. 856 (kat. č. 24: 1 ks) byl zachycen v osmi nálezech: Čejč (2+1/2 ks; *Červinka 1932*, 26, č. 4), České Budějovice II (43 ks; *Radoměský 1966*, 9–10, č. 11, tab. II:12–13), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 6 ks; *Haupt 1931*, 3, č. 1), Levínská Olešnice (9 ks; *Schneider 2018*, 166–167, č. 712–720), Ohrdruf II (1 ks; *Hävernicks – Mertens – Suhle 1955*, 387, č. 762, tab. 40:762), Pfaffenmünster (Steinach; 7+1/2 ks; *Raimann 1895*, 72, č. 17), Radíkovice (12+1 ks; *Brádle – Bláha – Skala 2015*, 45–46, č. 282–294) a Starý Plzenec (1? ks; *Kaiser – Militký 2006*, 235, 237, obr. 4:1a–b). Mincovní typ Cach (1974) č. 857 (kat. č. 25–59: 35 ks) se vyskytl v 17 nálezech: Český Brod (4 ks; *Katz 1922*, 156, č. 5a–c, tab. IX:14), Čistá (22 ks; *Petrtyl 1966b*, 226, č. 1–13, 15–23), Dubnice pod Ralskem (159 ks; *Skalský 1941*, 21, č. 1), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 11 ks; *Haupt 1931*, 3, č. 4), Hirschau (1 ks; *Habich 1910*, 158, č. 22, tab. VIII:22), Jablonec nad Nisou (? ks; *Fiala 1895*, 434, č. 2320),⁷ Kolin II (1 ks; *Skalský 1932*, 46, č. 2), Kralice na Hané (? ks; *Červinka 1932*, 24, č. 21), Mnichovice (? ks; *Fiala 1895*, 426, č. 2217, tab. XXII:1), Pfaffenmünster (Steinach; 1/2 ks; *Raimann 1895*, 75, č. 25), Písek (1 ks; *Militký 2006*, 230, č. 3), Praha 1, rotunda sv. Kříže Menšího (? ks; *Fiala 1895*, 206, č. 162, 426, č. 2217, tab. XXII:1), Rešov (Horní Město; 1 ks; *Burian 1964*, 222, č. 3), Rybná nad Zdobnicí (7+1 ks; *Skalský 1936*, 5, č. 1, tab. I:4; *Brádle 2020*, 18, č. 1–4, 41–42, č. 165), Soutice (nejméně 10 ks; nepublikováno),⁸ Trhový Štěpánov (? ks; *Fiala 1895*, 426, č. 2217, tab. XXII:1) a Uhřice (1 ks; *Červinka 1936*, 6, č. 41). Mincovní typ Cach (1974) č. 859 (kat. č. 60–62: 3 ks) patří k nejrozšířenějším českým brakteátům, byl registrován dokonce ve 28 nálezech: Boleslawiec (? ks; *Becker 2012*, 404, č. 8), Brno (? ks; *Petrtyl 1969b*, 51, č. 6), Čejč (1 ks; *Červinka 1932*, 26, č. 3), České Budějovice I (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 173, 427, č. 2233, tab. XXII:26), České Budějovice II (4 ks; *Radoměský 1966*, 8–9, č. 9, tab. I:10), Český Brod (66 ks; *Katz 1922*, 156, č. 6a–c, tab. IX:16–18), Čistá (1+3? ks; *Petrtyl 1966b*, 226, č. 14, 24–26), Dubnice pod Ralskem (23 ks; *Skalský 1941*, 21–22, č. 2), Gilów (1 ks; *Kubiak – Paszkiewicz 1998*, 15, č. 33), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 7 ks; *Haupt 1931*, 3, č. 3), Kralice na Hané (nejméně 2 ks; *Cach 1974*, 78, č. 451), Krukanice (? ks; *Ječný 1927*, 194), Křenov (1 ks; *Grossmannová – Vích 2014*, 177, č. 112), Levínská Olešnice (11 ks; *Schneider 2018*, 166–167, č. 721–731), Litomyšlsko (4 ks; *Petrtyl 1966a*, 14, č. 15), Lukovna (Sezemice; 57 ks; *Fiala 1895*, 207, č. 166), Mnichovice (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 173, 427, č. 2233, 430, č. 2264, tab. XXII:26), Nehodiv (2 ks; *Ječný 1927*, 190, č. 1), Ohrdruf II (2 ks; *Hävernicks – Mertens – Suhle 1955*, 387, č. 763), Pfaffenmünster (Steinach; 1+1? ks; *Raimann 1895*, 73, č. 19–20), Podmoky (? ks; *Fiala 1895*, 208, č. 167),⁹ Praha 1, V Jirchářích (? ks; *Fiala 1895*, 209, č. 174, 427, č. 2233, 430, č. 2264, tab. XXII:26), Radíkovice (2+1? ks; *Brádle – Bláha – Skala 2015*, 46–47, č. 295–297), Tr-

6 Landesamt für Denkmalpflege und Archäologie Sachsen Anhalt, Landesmuseum für Vorgeschichte (PSch: vlastní zjištění).

7 E. Fiala (1895, 434, č. 2320) uvádí pouze slovní popis tohoto mincovního typu bez odkazu na vyobrazení v tabulkách, zastoupení brakteátu typu Cach (1974) č. 857 v jabloneckém nálezu je tudíž nejisté.

8 Kolem roku 2000 došlo při amatérské prospekci detektorem kovů na katastru obce Soutice (okr. Benešov) k nálezům cca 200 brakteátů vesměs střední velikosti, které byly nálezcem rozprodány a rozdány. 10 exemplářů (5 ks volných a 5 ks ve svitku) typu Cach (1974) č. 857 získal do sbírky Jaroslav Korbel († 2015) z Týnce nad Sázavou (PSch: vlastní zjištění).

9 E. Fiala (1895, 208, č. 167) uvádí nálezovou lokalitu jako „Pánova u Podmok“, přičemž se jedná o místní jméno lesa u obce Podmoky.

hový Štěpánov (? ks; *Fiala 1895*, 207, č. 163, 427, č. 2233, tab. XXII:26), Uhřice (1 ks; *Červinka 1936*, 6, č. 51), Vadín (Okrouhlice; 100 ks;¹⁰ *Petrtyl 1969a*, 112, č. 14) a Želetice (4 ks; *Halačka 1960*, 54, obr. 3); dále byl zdokumentován jako „obolus mrtvých“ v kostrovém hrobu ve Vraclavi (1 ks; *Militký 2001*, 110, obr. 1). Mincovní typ Cach (1974) č. 870 (kat. č. 63–64: 2 ks) byl zastoupen ve čtyřech nálezech: Český Brod (94 ks; *Katz 1922*, 156, č. 4a–d, tab. IX:11–13), Dubnice pod Ralskem (67 ks; *Skalský 1941*, 22, č. 3–3a–b), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 3 ks; *Haupt 1931*, 4, č. 11, 16) a Kralice na Hané (? ks; *Červinka 1932*, 24, č. 20). Mincovní typ Cach (1974) č. 872 (kat. č. 65–100: 36 ks) se vyskytl v devíti nálezech: Kolín I (221 ks; *Ječný 1922*, 183–184), Kolín II (1 ks; *Skalský 1932*, 46–47, č. 3), Lukovna (Sezemice; 16 ks; *Fiala 1895*, 207, č. 166), Podmokly (? ks; *Fiala 1895*, 208, č. 167), Rybná nad Zdobnicí (72 ks; *Skalský 1936*, 5, č. 2, tab. I:5–7; *Brádle 2020*, 19–25, č. 5–70, 41–42, č. 166–168), Staré Ždánice (4+2; *Petrtyl 1969a*, 112, č. 13), Stříbro (4 ks; *Radoměský 1955a*, 44–45, č. 2, tab. III:15a–b), Trhový Štěpánov (20 ks; *Fiala 1895*, 207, č. 163) a Uhřice (8 ks; *Červinka 1936*, 6, č. 49). Mincovní typ Cach (1974) č. 873 (kat. č. 101–103: 2+1/2 ks) byl zachycen v osmi nálezech: Bohuňovice (cca 200 ks; *Petrtyl 1969*, 111, č. 5), Čáslav (? ks; *Cach 1974*, 64, č. 383), Hirschau (1+1 ks; *Habich 1910*, 158, č. 23, tab. VIII:23), Cheb (? ks; *Fiala 1895*, 211, č. 182, 435, č. 2332, tab. XX:21), Kolín II (?/62 ks; *Skalský 1932*, 45–46, č. 1, tab. III:1), Kralice na Hané (? ks; *Červinka 1932*, 24, č. 18), Rybná nad Zdobnicí (4 ks; *Skalský 1936*, 5, č. 3, tab. I:8; *Brádle 2020*, 26–27, č. 71–73, 41, 43, č. 169) a Uhřice (3 ks; *Červinka 1936*, 6, č. 50). Mincovní typ Cach (1974) č. 874 (kat. č. 104–121: 18 ks) se vyskytl v jedenácti nálezech: Doksany (6 ks;¹¹ *Skalský 1939*, 44–45), Kolín I (8 ks; *Ječný 1922*, 184), Kolín II (?/62 ks; *Skalský 1932*, 45–46, č. 1, tab. III:2), Kralice na Hané (? ks; *Červinka 1932*, 24, č. 17), Krukanice (? ks; *Ječný 1927*, 194), Litomyšlsko (4 ks; *Petrtyl 1966a*, 14, č. 15), Ohrdruf II (0+1 ks; *Häverníck – Mertens – Suhle 1955*, 388, č. 765), Podmokly (? ks; *Fiala 1895*, 208, č. 167), Praha 1, rotunda sv. Kříže (? ks; *Fiala 1895*, 206, č. 162, 427, č. 2231, tab. XXII:23), Querfurt (? ks; *Häverníck – Mertens – Suhle 1955*, 61, č. 88:29) a Rybná nad Zdobnicí (9+1/2 ks; *Skalský 1936*, 6, č. 4, tab. I:9; *Brádle 2020*, 28–29, č. 74–82, 41, 43, č. 170). Mincovní typ Skalský (1936) č. 4a–c (kat. č. 122–471: 350 ks), který starší badatelé většinou mylně považovali za variantu typu Cach (1974) č. 874 (resp. *Fiala 1895*, 427, 2231, tab. XXII:23) a ne vždy ji důsledně odlišovali, byl registrován v sedmi nálezech: Doksany (20 ks;¹² *Skalský 1939*, 44), Dubnice pod Ralskem (2 ks; *Skalský 1941*, 23, č. 9), Grubschütz (Doberschau-Gaußig; 5 ks; *Haupt 1931*, 4, č. 5), Kolín I (45 ks; *Ječný 1922*, 184), Kolín II (?/62 ks; *Skalský 1932*, 45–46, č. 1, tab. III:3–4), Rybná nad Zdobnicí (80 ks; *Skalský 1936*, 6, č. 4a–c, tab. I:10–12; *Brádle 2020*, 31–34, č. 85–122, 36–40, č. 123–159, 42–43, č. 171–173) a Stříbro (12 ks;¹³ *Radoměský 1955a*, 44, č. 1, tab. III:14a–c).

Tab. 2. Přehled výskytu mincovních typů středních brakteátů Václava II. ve zdokumentovaných nálezech lokalitách (řazeno abecedně).

Kat. č.	Typ	Naleziště, doba odkrytí	Doba ukrytí	Počet ks
12–21	Cach (1974) č. 851	Český Brod, CZ, 1921	kolem 1285	113
		Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	59
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	11
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	2
		Ohrdruf II, DE, 1909	kolem 1295	2+1/2
		Praha 1, rotunda sv. Kříže, CZ, 1864	kolem 1295	?
		Radíkovice, CZ, 2011–2012	kolem 1285	6+1?
		Trhový Štěpánov, CZ, 1890	kolem 1290	?
		Uhřice, CZ, 1932	kolem 1295	2
	Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	10	

10 Národní muzeum, inv. č. H5-7030–H5-7129.

11 Národní muzeum, inv. č. H5-330022–H5-330027.

12 Národní muzeum, inv. č. H5-330028–H5-330047.

13 P. Radoměský (1955, 44, č. 1) určuje tento typ jako „Ném. Rybná č. 4 (Fiala XX, 21)“, v čemž je zřejmý nesoulad, neboť G. Skalský (1936, 6) u typu č. 4 správně odkazuje na Fialův (1895, 427, č. 2231) typ vyobrazený na tab. XXII:23. Podle fotografií zveřejněných P. Radoměským (1955, tab. III:14a–c) se však jednoznačně jedná o typ Skalský (1936) č. 4a, případně o nevyobrazené varianty č. 4b–c s harpyji bez pařátů (kat. č. 122–471).

22	Cach (1974) č. 852	Bitterfeld-Wolfen, DE, 1926	kolem 1280	1/2
		Čáslav, CZ, 1889	kolem 1295	?
		České Budějovice I, CZ, 1881	kolem 1285	?
		České Budějovice II, CZ, 1936	kolem 1285	83
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	2
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	14
		Olomouc, Barvířská, CZ, 1977	kolem 1290	1
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	1+1/2
		Radíkovice, CZ, 2011–2012	kolem 1285	2
23	Cach (1974) č. 853	Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	1
		České Budějovice II, CZ, 1936	kolem 1285	40
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	2
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	6
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	4+1/2
		Radíkovice, CZ, 2011–2012	kolem 1285	2
24	Cach (1974) č. 856	Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	1
		Čejč, CZ, 1931	kolem 1290	2+1/2
		České Budějovice II, CZ, 1936	kolem 1285	43
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	6
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	9
		Ohrdruf II, DE, 1909	kolem 1295	1
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	7+1/2
		Radíkovice, CZ, 2011–2012	kolem 1285	12+1
		Starý Plzenec, CZ, 2002	kolem 1275	1?
25–59	Cach (1974) č. 857	Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	1
		Český Brod, CZ, 1921	kolem 1285	4
		Čistá, CZ, 1919	kolem 1285	22
		Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	159
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	11
		Hirschau, DE, před 1910	kolem 1285	1
		Jablonec nad Nisou, CZ, 1896	kolem 1280	?
		Kolín II, CZ, 1928	kolem 1295	1
		Kralice na Hané, CZ, 1903	kolem 1295	?
		Mnichovice, CZ, 1872	kolem 1285	?
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	1/2
		Písek, CZ, 1881	kolem 1280	1
		Praha 1, rotunda sv. Kříže, CZ, 1864	kolem 1295	?
		Rešov (Horní Město), CZ, před 1906	kolem 1295	1
		Rybná nad Zdobnicí, CZ, 1934	kolem 1295	7+1
		Soutice, CZ, kolem 2000	kolem 1280	nejméně 10
60–62	Cach (1974) č. 859	Trhový Štěpánov, CZ, 1890	kolem 1290	?
		Uhřice, CZ, 1932	kolem 1295	1
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	35
		Bolesławiec, PL, 1817	kolem 1280	?
		Brno, CZ, 1886	kolem 1285	?
		Čejč, CZ, 1931	kolem 1290	1
		České Budějovice I, CZ, 1881	kolem 1285	?
		České Budějovice II, CZ, 1936	kolem 1285	4
		Český Brod, CZ, 1921	kolem 1285	66
		Čistá, CZ, 1919	kolem 1285	1+3?
60–62	Cach (1974) č. 859	Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	23
		Gilów (Niemcza), PL, 1887	kolem 1280	1
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	7
		Kralice na Hané, CZ, 1903	kolem 1295	nejméně 2
		Krukanice, CZ, 1916	kolem 1295	?

		Křenov, CZ, 2013	kolem 1285	1
		Levínská Olešnice, CZ, 1982	kolem 1285	11
		Litomyšlsko, CZ, ?	kolem 1295	4
		Lukovna (Sezemice), CZ, 1884	kolem 1290	57
		Mnichovice, CZ, 1872	kolem 1285	?
		Nehodiv, CZ, 1903	kolem 1280	2
		Ohrdruf II, DE, 1909	kolem 1295	2
		Pfaffenmünster (Steinach), DE, 1873	kolem 1280	1+1?
		Podmoky, CZ, 1888	kolem 1295	?
		Praha 1, V Jirchářích, CZ, po 1870	kolem 1285	?
		Radíkovice, CZ, 2011–2012	kolem 1285	2+1?
		Trhový Štěpánov, CZ, 1890	kolem 1290	?
		Uhřice, CZ, 1932	kolem 1295	1
		Vadín (Okrouhlice), CZ, 1965	kolem 1285	100
		Vraclav, hrob, CZ, 1997	kolem 1285	1
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	3
		Želetice, CZ, 1933	kolem 1285	4
63–64	Cach (1974) č. 870	Český Brod, CZ, 1921	kolem 1285	94
		Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	67
		Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	3
		Kralice na Hané, CZ, 1903	kolem 1295	?
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	1+1/2
65–100	Cach (1974) č. 872	Kolín I, CZ, 1913	kolem 1295	221
		Kolín II, CZ, 1928	kolem 1295	1
		Lukovna, CZ, 1884	kolem 1290	16
		Podmoky, CZ, 1888	kolem 1295	?
		Rybná nad Zdobnicí, CZ, 1934	kolem 1295	72
		Staré Ždánice, CZ, 1881	kolem 1290	4+2
		Stříbro, CZ, 1953	kolem 1290	4
		Trhový Štěpánov, CZ, 1890	kolem 1290	20
		Uhřice, CZ, 1932	kolem 1295	8
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	36
101–103	Cach (1974) č. 873	Bohuňovice, CZ, 1902	kolem 1285	cca 200
		Čáslav, CZ, 1889	kolem 1295	?
		Hirschau, DE, před 1910	kolem 1285	1+1
		Cheb, CZ, před 1895	kolem 1285	?
		Kolín II, CZ, 1928	kolem 1295	?/62
		Kralice na Hané, CZ, 1903	kolem 1295	?
		Rybná nad Zdobnicí, CZ, 1934	kolem 1295	4
		Uhřice, CZ, 1932	kolem 1295	8
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	2+1/2
104–121	Cach (1974) č. 874	Doksany, CZ, 1936	kolem 1295	6
		Kolín I, CZ, 1913	kolem 1295	8
		Kolín II, CZ, 1928	kolem 1295	?/62
		Kralice na Hané, CZ, 1903	kolem 1295	?
		Krukanice, CZ, 1916	kolem 1295	?
		Litomyšlsko, CZ, ?	kolem 1295	4
		Ohrdruf II, DE, 1909	kolem 1295	0+1
		Podmoky, CZ, 1888	kolem 1295	?
		Praha 1, rotunda sv. Kříže, CZ, 1864	kolem 1295	?
		Querfurt, DE, 1857	kolem 1295	?
		Rybná nad Zdobnicí, CZ, 1934	kolem 1295	9+1/2
		Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	18

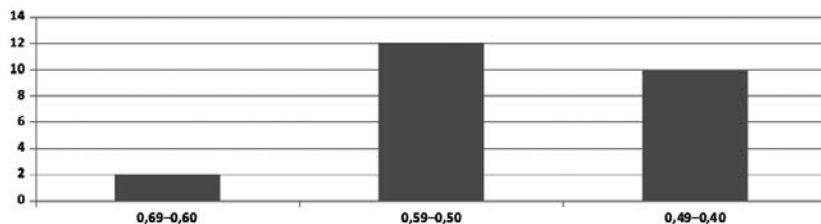
122-471 Skalský (1936) č. 4a-c	Doksany, CZ, 1936	kolem 1295	20
	Dubnice pod Ralskem, CZ, po 1920	kolem 1295	2
	Grubschütz (Doberschau-Gaußig), DE, 1896	kolem 1295	5
	Kolín I, CZ, 1913	kolem 1295	45
	Kolín II, CZ, 1928	kolem 1295	?/62
	Rybná nad Zdobnicí, CZ, 1934	kolem 1295	80
	Stříbro, CZ, 1953	kolem 1290	12
	Vrátno, CZ, 1964	kolem 1295	350

K rozboru metrologie českých středních brakteátů Přemysla II. Otakara a Václava II., které výhradně tvoří obsah depotu z Vrátna, lze přistoupit dvojím způsobem: výpočtem průměrné váhy nebo grafickým znázorněním rozložení hmotností nominálů podle jednotlivých typů, pro které je však nutné mít k dispozici více brakteátů; v této studii jsme minimální počet stanovili na 10 kompaktních exemplářů, čemuž vyhovují pouze nominály Václava II.¹⁴ Průměrné váhy a hmotnostní rozpětí mincovních typů přehledně uvádíme v tabulárním přehledu (tab. 3), ve kterém jsou údaje komparovány s hmotnostmi zjištěnými F. Cachem (1974). Pro metrologický rozbor byly vždy použity jen neolámané kusy, aby nedošlo ke zkrácení získaných váhových údajů.

Tab. 3. Průměrné, maximální a minimální hmotnosti mincovních typů Přemysla II. Otakara a Václava II. z depotu z Vrátna v komparaci s údaji uvedenými F. Cachem (1974).

Kat. č.	Typ	Prům.; max.–min. váha (g) / ks	Váhy podle Cach 1974 (g) / ks
1	Cach (1974) č. 839	0,525 / 1	0,680; 0,860–0,420 / 7
2–3	Cach (1974) č. 843	0,501; 0,521–0,481 / 2	0,570; 0,760–0,350 / 26
4–8	Cach (1974) č. 844a	0,520; 0,651–0,454 / 5	0,550; 0,930–0,400 / 25
9	Cach (1974) č. 848	0,458 / 1	0,610; 0,870–0,500 / 62
10–11	Cach (1974) č. 850	0,637; 0,716–0,557 / 2	0,630; 0,730–0,400 / 78
12–21	Cach (1974) č. 851	0,462; 0,677–0,335 / 9 z 10	0,530; 0,600–0,360 / 77
22	Cach (1974) č. 852	0,472 / 1	0,610; 0,740–0,550 / 82
23	Cach (1974) č. 853	0,613 / 1	0,670; 0,780–0,570 / 41
24	Cach (1974) č. 856	0,609 / 1	0,610; 0,630–0,430 / 50
25–59	Cach (1974) č. 857	0,500; 0,633–0,397 / 24 z 35	0,540; 0,650–0,280 / 62
60–62	Cach (1974) č. 859	0,474; 0,528–0,444 / 3	0,550; 0,720–0,400 / 71
63–64	Cach (1974) č. 870	0,433 / 1 ze 2	0,500; 0,600–0,400 / 25
65–100	Cach (1974) č. 872	0,466; 0,654–0,362 / 35 z 36	0,530; 0,680–0,380 / 81
101–103	Cach (1974) č. 873	0,474; 0,533–0,414 / 2 ze 3	0,600; 0,820–0,430 / 34
104–121	Cach (1974) č. 874	0,484; 0,554–0,382 / 18	0,480; 0,560–0,280 / 115
122-471	Skalský (1936) č. 4a-c	0,437; 0,659–0,305 / 344 z 350	

Hmotnosti nominálů mincovního typu Cach (1974) č. 857 (kat. č. 25–59: váženo 24 z 35 ks;¹⁵ obr. 6) se koncentrují v intervalu 0,59–0,50 g (12 ks), dále se pohybují v rozmezí 0,49–0,40 g (10 ks) a po dvou kusech v intervalu 0,69–0,60 g.

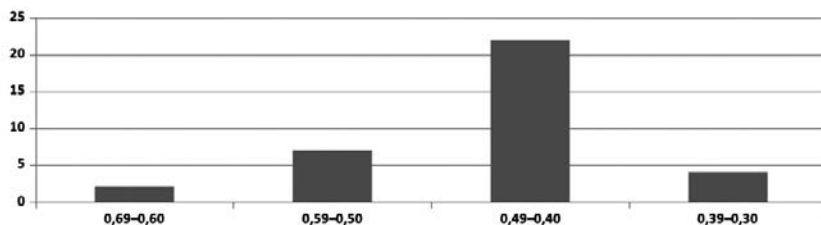

Obr. 6. Grafické znázornění rozložení hmotností mincovního typu Cach (1974) č. 857 (kat. č. 25–59: váženo 24 z 35 ks).

14 Grafické znázornění rozložení hmotností nebylo kvůli nízkému počtu provedeno u následujících mincovních typů: Cach (1974) č. 839 (kat. č. 1: 1 ks); č. 843 (kat. č. 2–3: 2 ks); č. 844a (kat. č. 4–8: 5 ks); č. 848 (kat. č. 9: 1 ks); č. 850 (kat. č. 10–11: 2 ks); č. 851 (kat. č. 12–21: 10 ks); č. 852 (kat. č. 22: 1 ks); č. 853 (kat. č. 23: 1 ks); č. 856 (kat. č. 24: 1 ks); č. 859 (kat. č. 60–62: 3 ks); 870 (kat. č. 63–64: 1+1/2 ks) a č. 873 (kat. č. 101–103: 2+1/2 ks).

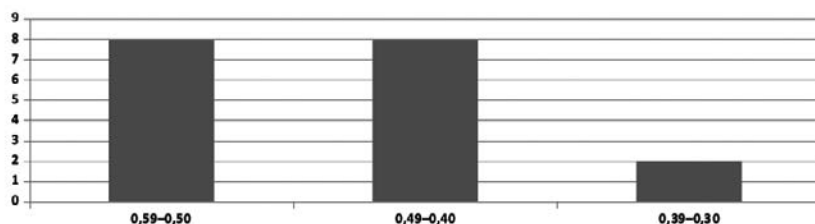
15 Do grafického znázornění hmotností nebylo zahrnuto 11 olámaných brakteátů typu Cach (1974) č. 857 (kat. č. 47, 49 a 51–59).

Hmotnosti nominálů mincovního typu Cach (1974) č. 872 (kat. č. **65–100**: váženo 35 z 36 ks;¹⁶ obr. 7) se koncentrují v intervalu 0,49–0,40 g (22 ks), dále se pohybují v rozmezích 0,59–0,50 g (7 ks), 0,39–0,30 g (4 ks) a po dvou kusech v intervalu 0,69–0,60 g.

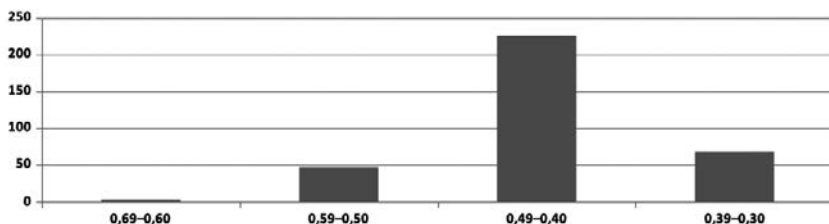
Obr. 7. Grafické znázornění rozložení hmotností mincovního typu Cach (1974) č. 872 (kat. č. 65–100: váženo 35 z 36 ks).

Hmotnosti nominálů mincovního typu Cach (1974) č. 874 (kat. č. **104–121**: 18 ks; obr. 8) se shodně po osmi kusech koncentrují v intervalech 0,59–0,50 g a 0,49–0,40 g a dále se pohybují v rozmezí 0,39–0,30 g (2 ks).

Obr. 8. Grafické znázornění rozložení hmotností mincovního typu Cach (1974) č. 874 (kat. č. 104–121: 18 ks).

Hmotnosti nominálů mincovního typu Skalský (1936) č. 4a–c (kat. č. **122–471**: váženo 344 z 350 ks;¹⁷ obr. 9) se koncentrují v intervalu 0,49–0,40 g (226 ks), dále se pohybují v rozmezích 0,39–0,30 g (68 ks), 0,59–0,50 g (47 ks) a po třech kusech v intervalu 0,69–0,60 g.

Obr. 9. Grafické znázornění rozložení hmotností mincovního typu Skalský (1936) č. 4a–c (kat. č. 122–471: váženo 344 z 350 ks).

Závěrečné shrnutí

Nález z Vrátna obsahoval 471 určitelných českých středních brakteátů (kat. č. 1–471; z toho tři dobově půlené; kat. č. 64, 103, 470), dále tři neurčitelné exempláře (kat. č. 472–474), pět neurčitelných půlených ražeb (kat. č. 475–479) a 12 blíže nepřiraditelných zlomků různé velikosti (kat. č. 480). Starší a výrazně marginální část depotu tvoří v počtu 11 kusů střední brakteáty Přemysla II. Otakara (1253–1278; kat. č. **1–11**), které byly v Čechách zavedeny v důsledku královské reformy pravděpodobně mezi léty 1255–1258 (*Schneider 2012*, 147–148); ostatní nominály v počtu 460 kusů připisujeme době vlády Václava II. (1278/1283–1305) před zavedením grošové měny v červenci roku 1300 (kat. č. **12–471**).

¹⁶ Do grafického znázornění hmotností nebyl zahrnut jeden olámaný brakteát typu Cach (1974) č. 872 (kat. č. 98).

¹⁷ Do grafického znázornění hmotností nebylo zahrnuto šest olámaných brakteátů typu Skalský (1936) č. 4a–c (kat. č. 166, 172, 312, 467 a 470–471).

V posledních zhruba čtyřech desetiletích 13. století fungovalo v Čechách snad dokonce 15 mincoven (Schneider 2018, 27–28), ovšem zatím žádné z nich, a to i přes pokusy některých badatelů (Radoměřský 1966, 16–19; Zaoral 2004, 103–113; 2005, 76–88), nedokážeme s jistotou přiřadit konkrétní emise. Bronzová razidla byla patrně odlévána centrálně a poté distribuována do mincoven pronajatých podnikatelským konsorciím (Hoffmann 1979, 253–261; Žemlička 2011, 240–241; 2014, 323–324), jeden typ mohl být tedy ražen ve stejnou dobu na více místech. Správnost této úvahy podporují závěry plynoucí ze zpracování depotů z východočeských Radíkovice a Levínské Olešnice, ležící v jihozápadní části Krkonošského podhůří, ve kterých se ve vyšších počtech vyskytly mincovní typy dříve připisované mincovně v Českých Budějovicích (Brádle – Bláha – Skala 2015, 41, pozn. 35; Schneider 2018, 90), avšak s ohledem na geografickou polohu obou nálezů by měly patřit spíše do Hradce Králové, případně Prahy či Litoměřic.

Stejně tak komplikovaná je otázka chronologie českých brakteátových emisí, a to zejména z poslední čtyř desetiletí 13. století. Pokus R. Nového (1974, 392, tab. 3, 394, tab. 4) o vytvoření chronologického přehledu ražeb Přemysla II. Otakara a Václava II. dopadl nepřesvědčivě, neboť autor řešil především peněžně-historické otázky a s nálezovými celky nebo mincemi samotnými vůbec nepracoval. Ve stejném roce jako Nového studie vyšel třetí svazek katalogu F. Cacha (1974), který je dosud v úplnosti nepřekonaným korpusem nálezových lokalit a českých a moravských mincovních typů 13. století. Výhradně z metrologických údajů (průměrná váha, jakost) pak vychází návrh chronologického uspořádání českých středních brakteátů od K. Castelina a I. Pánka (1977, 110–121), kteří jednotlivé nominály rozdělili do tří na sebe navazujících skupin A, B a C, nebrali však v úvahu fabriku mince. Podstatné ale je, že v případě nejmladší skupiny C, která má zahrnovat výhradně ražby Václava II., dospěli k podobným závěrům jako F. Cach, neboť do ní zařadili právě typy Cach (1974) č. 870, 872, 873 a 874 vyskytnuvší se ve vrátském depotu.

Zvláštní pozornost si zaslouží brakteáty s vyobrazením harpyje s korunovanou lidskou hlavou, které jsou ve starší literatuře poněkud nepřesně rozděleny na dva základní typy – Cach (1974) č. 873 (= *Fiala 1895*, 430, č. 2268, 435, č. 2332, tab. XX:21; kat. č. **101–103**) a č. 874 (= *Fiala 1895*, 427, č. 2231, tab. XXII:23; kat. č. **104–121**). Prvně jmenovaný má „miskovitý“ tvar střížku o průměru kolem 30 mm a obvykle vyšší průměrnou hmotnost 0,600 g;¹⁸ druhý má „knoflikovitý“ tvar střížku o průměru kolem 27–28 mm a nižší průměrnou hmotnost 0,484 g.¹⁹ K typu Cach (1974) č. 874 byly přiřazovány také varianty s kresbou harpyje bez pěstí či pařátů (Skalský 1936, 6, č. 4a–c, tab. I:10–12), které se navzájem liší pouze v provedení ocasu mytické bytosti. Tyto nominály, k nimž připojujeme ještě další v literatuře zatím nepopisovanou variantu (kat. č. 348–363), ovšem v katalogu mincí z Vrátna považujeme za jeden samostatný typ (kat. č. **122–471**), jehož tvar střížku je rovněž „miskovitý“, průměr měří kolem 27–28 mm a průměrná hmotnost činí 0,437 g.²⁰ Jeho zastoupení ve starších depotech bylo možné ověřit jen díky publikovaným fotografiím nebo konkrétním exemplářům z numismatické sbírky Národního muzea, ale v případě nedostatečného nebo chybného popisu nálezových souborů nelze výskyt tohoto nominálu ve všech lokalitách uvedených v tabulce 2 považovat za prokázaný.

Zajímavé metrologické srovnání typů Cach (1974) č. 874 a Skalský (1936) č. 4a–c nabízí grafické znázornění rozložení hmotností (obr. 8 a 9): Zatímco u prvně jmenovaného se v intervalech 0,59–0,50 g a 0,49–0,40 g shodně vyskytuje po osmi exemplářích (tj. dohromady 88,9 %), tak u druhého se většina exemplářů (226 a 68 ks; tj. dohromady 85,5 %) nachází v rozmezích 0,49–0,40 g a 0,39–0,30 g. Tento typ tedy vykazuje – podobně jako v nedávno revidovaném depotu z Rybné nad Zdobnicí (Brádle 2020, 58, graf 2) – relativně nižší rozložení hmotností v závislosti na četnosti a lze ho velmi pravděpodobně považovat za mladší. Získané metrologické údaje ovšem nekorrespondují s písemnými prameny. Podle nedatovaného formuláře z doby Václava II. (*RBM II*, 1014–1015, č. 2334; *Jan 2006*, 93; 2015, 485–486) mělo být z hřívný stříbra (253 g) vybičeno do svátku sv. Petra (1. srpna) nejprve 26 solidů krátkých a čtyři denáry (*viginti sex solidos breves, et quatuor denarios de marcha argenti*; tj. 316 denárů), a po něm 30 solidů krátkých a čtyři denáry (*XXX solidos breves et quatuor denarios*; tj. 364 denárů). Z těchto mincovních čísel vyplývá, že střední brakteát měl mít sice po roce 1268 ideální hmotnost 0,80–0,70 g, ale někdy v průběhu posledních dvou desetiletí 13. století muselo dojít ke změně předpisu, v jehož důsledku byly přemyslovské ražby zlehčeny.

18 Průměrná hmotnost 0,474 g získaná z pouhých dvou kompaktních vrátských exemplářů není v tomto směru relevantní (srov. tab. 3). F. Cach (1974, 45, č. 873) u tohoto typu uvádí 0,600 g; V. Brádle (2020, 49, tab. 3) dokonce 0,621 g.

19 F. Cach (1974, 45, č. 874) u tohoto typu uvádí průměrnou hmotnost 0,480 g (srov. tab. 3); V. Brádle (2020, 49, tab. 3) 0,581 g.

20 V. Brádle (2020, 49, tab. 3) vyhodnocuje varianty mincovního typu Skalský (1936) č. 4a–c samostatně a uvádí u nich následující průměrné hmotnosti: 0,465 g (č. 4a), 0,436 g (č. 4b) a 0,443 g (č. 4c).

Střední brakteáty Václava II. typu Skalský (1936) č. 4a–c (kat. č. 122–471) reprezentované 350 kusy (tj. 74,3 %) tvoří výrazný kmen vrátenského depotu. V tomto případě se tedy nejedná o dlouhodobé úspory, ale spíše aktuální hotovost doplněnou relativně nečetnými staršími nominály a stříbrným pečetním prstenem. Právě ražby s motivem korunované harpyje měly mít podle mínění J. Háskové (1976, 71–72) v letech 1296–1300 „výjimečné postavení jako královské – celozemské mince“, která byla ražena „na různých místech země“ a zároveň reprezentovala závěrečnou fázi ražby brakteátů v Čechách a na Moravě. Své tvrzení ještě podpořila údajnou vysokou ryzostí až 0,927, blížící se tak ryzosti pražského groše. Snad pro ověření této teze došlo ke zničení exemplářů při destruktivní zkoušce jakosti, jejíž výsledky se nám bohužel nedochovaly (obr. 2). Nové zkoušky jakosti nedestruktivními metodami zatím provedeny nebyly. Korunovaná harpyje s rozepjatými křídly byla ve 2. polovině 13. století oblíbeným motivem řezačů želez, poněvadž se objevuje už na středních brakteátech Přemysla II. Otakara typu Cach (1974) č. 821, patrně z let 1265–1267, zastoupených v nálezech Fuchsenhof (Freistadt; 4+14–15 ks; *Zaoral 2004*, 104, č. 162; *2005*, 77, tab. 2:162), Jedouchov (Věž; 11 ks; *Skalský 1936*, 4, č. 2, tab. I:3), Nebra (3 ks; *Steguweit 1996*, 326, č. 283, tab. 19:10) a Zalesie Śląskie (Lešnica; 6+3 ks; *Friedensburg 1922*, 28, č. 24–26 [č. 25]);²¹ nově se ještě tři exempláře složené do svitku vyskytly v Opolánkách (Opolany; *Lukas 2019*, 167–168, č. 12–14, 169, obr. 3b:12–14). Zda se v případě nominálů s korunovanou harpyjí jednalo o „poslední brakteátovou minci“, jak soudí J. Hásková (1976, 72), se ve světle současných poznatků nezdá pravděpodobné (*Schneider – Smělý 2014*, 129–130; *Brádle 2020*, 53–54). Přijatelná je pouze rámcová datace mincovních typů Cach (1974) č. 873, 874 a Skalský (1936) č. 4a–c do 2. poloviny 80. až průběhu 90. let 13. století. V souladu s tímto zjištěním můžeme uložení depotu z Vrátna klást do doby kolem roku 1295.

Mladoboleslavsko v rámci širšího úrodného regionu dolního Pojizeří patří k nejstaršímu sídelnímu území s výskytem tradičních pravěkých zemědělských kultur a kontinuálním raně a vrcholně středověkým osídlením (*Weber 1978*, 407–413; *Šmilauer 2015*, 116–117). Vrátno, rozkládající se přibližně 17 km západně od Mladé Boleslavi, se snad poprvé jmenuje v listině Soběslava I. (1125–1140) vydané pro vyšehradskou kapitolu, hlásící se k roku 1130 (*Wratne; CDB I*, 113, č. 111); jiní badatelé ovšem uvádějí jako nejstarší zmínku o obci až rok 1348 (*Profous – Svoboda 1957*, 620).²² Přesné místo odkrytí depotu, tedy ve smyslu jeho přesného zaměření, není dnes bohužel jednoznačně identifikovatelné. S jistotou však můžeme říct, že lokalizace depotu na výrazné výšinné poloze nad levobřežím Košáteckého potoka (310 m n. m.), ležící navíc v blízkosti staré stezky mezi Mladou Boleslaví a Mšenem, naznačuje možnou vazbu na dobové osídlení. Zda byl tehdy depot uložen v sídlištním areálu, nebo ve volné krajině, nelze prozatím rozhodnout, ovšem existence Vrátna nejpozději ve 2. polovině 13. století je velice pravděpodobná. Další informace o lokalitě snad přinesou budoucí archeologické výzkumy. Přímo z katastru Vrátna je ve sbírce Muzea Mladoboleslavská (resp. v pobočce Muzeu Podbezdězí v Bělé pod Bezdězem) uložen pouze jeden artefakt – středověká miskovitá lampička. V okolí obce jsou evidovány významné archeologické lokality v čele se 4 km vzdáleným Zadním Hrádkem či středověkým osídlením Hradska u Mšena, vzdáleném 7,5 km. Severně od Vrátna byly odkryty další mincovní nálezy 13. století – míšeňské velké brakteáty se vyskytly v Nosálově (*Nálezy II/2*, 80, č. 1755) a Oknech (*Nálezy II/2*, 80, č. 1756), dále byly české a slezské střední brakteáty objeveny v Doksech (*Nálezy II/2*, 85, č. 1789), které mohou přímo indikovat trasu lokální komunikace směřující od Staré Boleslavi na sever (*Novotný 1986*, 69–70). Z širšího pohledu tedy Vrátno leželo v osídlené krajině, navíc v blízkosti tras středověkých komunikací, s jejichž existencí a užíváním má uložení prezentovaného depotu nepochybnou souvislost.

Autorský podíl P. Schneidera na předloženém příspěvku vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/11.V.b, 00023272).

21 J. Hásková (1976, seznam vyobrazení, 217, tab. XXI:3) mylně uvádí zastoupení typu Cach (1974) č. 821 také v depotu z Vrátna a tudíž ho chybně datuje do období 1296–1300.

22 G. Friedrich (*CDB I*, 113, č. 111, pozn. 22) přemyslovské hradské centrum Vrátno, uváděné v listině Soběslava I., s Vrátnem na Mladoboleslavsku nezotožňuje (*Vratno, arx provincialis, ubi quaerenda sit, nescitur*).

Prameny a literatura

- Becker, J.-E.* 2012: Ein Brakteatenfund aus der Nähe von Bunzlau/Niederschlesien (1817), verborgen nach 1280. In: Dethlefs, G. – Pol, A. – Wittenbrink, S. (eds.): Nummi Docent! Münzen – Schätze – Funde. Festschrift für Peter Ilich zum 65. Geburtstag am 28. April 2012. Osnabrück, 397–407.
- Brádle, V.* 2020: Depot brakteátů z Rybné nad Zdobnicí. *Fontes Musei Reginaehradecensis* 24. Hradec Králové.
- Brádle, V. – Bláha, R. – Skala, J.* 2015: Středověký depot z Radíkovic. Platidla 13. století. *Fontes Musei Reginaehradecensis* 21. Hradec Králové.
- Burian, V.* 1964: Olomoucká část nálezu brakteátů v Rešově u Rýmařova (Nálezy č. 1921). *Numismatický sborník* 8, 221–224.
- Cach, F.* 1974: Nejstarší české mince III. České a moravské mince doby brakteátové. Praha.
- Castelin, K. – Pánek, I.* 1977: Poznámky k českému mincovnictví druhé poloviny 13. století. *Numismatické listy* 32, 110–121.
- CDB I.* Friedrich, G. (ed.) 1904–1907: *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomus I. Pragae.*
- Červinka, I. L.* 1932: Nálezy mincí z Moravy. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 45, 1–36.
- 1936: Nálezy mincí z Moravy. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 49, 1–16.
- D.* 1886–1889: Bracteatenfund in Prag. In: Höfken v. Hattingsheim, R. (ed.): *Archiv für Bracteatenkunde. I. Band.* Wien, 215.
- Fiala, E.* 1895: České denáry. Praha.
- Friedensburg, F.* 1922: Schlesische Münzfunde. *Altschlesien* 1, 27–36.
- Grossmannová, D.* 2015: Denáry a brakteáty na Moravě ve 2. polovině 13. století / Deniers and Bracteates in Moravia in the Second Half of the 13th Century. Brno.
- Grossmannová, D. – Vích, D.* 2014: Nález mincí z Křenova. *Folia numismatica* 28/2. Supplementum ad Acta Musei Moraviae, *Scientiae sociales* 99, 163–179.
- Günther, K.* 1952: Der Brakteatenfund von Dresden. *Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 2, 201–241.
- Habich, G.* 1910: Fund von Hirschau (Bez.-A. Amberg). *Mitteilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft* 28, 146–161.
- Halačka, J.* 1960: Nález českých brakteátů v Želeticích u Znojma. *Moravské numismatické zprávy* 7, 53–54.
- Hásková, J.* 1976: Konec brakteátové ražby v českých zemích. In: Sejbál, J. (ed.): *Sborník II. numismatického symposia 1969. K problematice moravského mincovnictví 13. století.* Brno, 69–74.
- Haupt, W.* 1931: Der Brakteatenfund von Grubschütz 1896. *Der Münzensammler* 4. Beilage zu Nr. 39 (3). B. Budweis.
- Häverníck, W. – Mertens, E. – Suhle, A.* 1955: Die mittelalterlichen Münzfunde in Thüringen. *Veröffentlichungen der Thüringischen Historischen Kommission* IV. Jena.
- Hoffmann, F.* 1979: Mincmistří Přemysla Otakara II. *Folia historica Bohemica* 1, 253–261.
- Jan, L.* 2006: Václav II. a struktury panovnické moci. Brno.
- 2015: Václav II. Král na stříbrném trůnu 1283–1305. Praha.
- Ječný, J.* 1922: Brakteaty nalezené v Kolíně. *Věstník Numismatické společnosti československé* 4, 183–184.
- 1927: Poznámky k nálezu nehodiřskému. *Numismatický časopis československý* 3, 190–205.
- Kaiser, L. – Milítký, J.* 2006: Hromadný nález mincí 2. poloviny 13. století ze Starého Plzeň (okr. Plzeň-jih). *Numismatický sborník* 21, 234–241.
- Katz, V.* 1922: Brakteáty Přemysla Otakara II. *Věstník Numismatické společnosti československé* 4, 155–158.
- Kout, A.* 2012: Nálezy mincí na Mladoboleslavsku, jejich souvislosti a vypovídací hodnota. *Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav pro archeologii. Bakalářská práce (nepublikovaný rukopis).*
- Krabath, S. – Bühler, B. et al.* 2004: Katalog der nichtmonetären Fundstücke. In: Prokisch, B. – Kührtreiber, T. (eds.): *Der Schatzfund von Fuchsenhof. Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich* 15. Linz, 425–733.
- Kubiak, S. – Paszkiewicz, B.* 1998: Znaleziska monet z lat 1146–1500 z terenu Polski. *Inwentarz.* Poznań.

- Lukas, J. 2019:* Nálezy mincí z 12. a 13. století z areálu raně středověkého sídliště v Opolánkách (okr. Nymburk). Numismatický sborník 33/2, 165–172.
- Militký, J. 2001:* Exkurs: Mince z hrobu č. 13 z míst presbytáře kostela sv. Václava ve Vraclavi. Průzkumy památek 8, 109–112.
- 2005: Dodatek a poznámky k nálezu brakteátů z Českých Budějovic II. Numismatický sborník 20, 158–161.
- 2006: Depot středních brakteátů z 2. poloviny 13. století z Písku. Numismatický sborník 21, 228–233.
- 2009: Hromadný nález brakteátů z Prahy (1)-Starého Města. Numismatický sborník 24, 334–336.
- Musílek, M. 2008:* Odraz dvorské kultury v městském prostředí ve 13. a 14. století. In: Dvořáčková-Malá, D. – Zelenka, J. (eds.): Dvory a rezidence ve středověku II. Skladba a kultura dvorské společnosti. Mediaevalia Historica Bohemica. Supplementum 2. Praha, 475–505.
- Nálezy II/2: Radoměřský, P. 1956:* České, moravské a slezské nálezy mincí údobí brakteátového. In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II/2. Praha, 77–111.
- Novotný, B. 1986:* Staré obchodní cesty v Čechách a na Moravě ve světle nálezů mincí z 10. až 13. století a jejich vztahy k archeologickým a písemným pramenům. In: Sejbal, J. (ed.): Denárová měna na Moravě. Sborník prací z III. numismatického symposia 1979. Ekonomicko-peněžní situace na Moravě v období vzniku a rozvoje feudalismu (8.–12. století). Brno, 52–85.
- Nový, R. 1974:* Organizace a vývoj českého mincovnictví v 13. století do měnové reformy Václava II. Sborník archivních prací 24, 366–425.
- Petryl, J. 1966a:* Nálezy mincí v oblasti Trstenické stezky na Litomyšlsku a jejich historická dokumentárnost. Knižnice Vlastivědného muzea v Litomyšli 1. Litomyšl.
- 1966b: Nález brakteátů v Čisté na Litomyšlsku. Numismatický sborník 9, 225–227.
- 1969a: Nálezy brakteátů ve východních a severovýchodních Čechách (Rozbor nálezové struktury). Acta Musei Reginahradensis. Serie B – Scientiae sociales 11, 101–113.
- 1969b: Dodatky k moravským nálezům z 13. století v numismatické sbírce Quidona Šimka v litomyšlském muzeu. Zprávy z muzeí od Trstenické stezky 6, 49–52.
- Profous, A. – Svoboda, J. 1957:* Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl IV. S–Ž. Praha.
- Radoměřský, P. 1955a:* Bavorský fenik na českém jihozápadě ve 13. století. Nález mincí ve Stříbře r. 1953. Numismatický sborník 2, 27–56.
- 1955b: Románská Praha ve světle nálezů mincí. Nálezy přemyslovských denárů v Praze. Časopis Národního muzea – oddíl věd společenských 134, 12–38.
- 1966: Studie k českému mincovnictví 13. století (I). Nález brakteátů v Českých Budějovicích r. 1936 a otázka budějovické mincovny ve 13. století. Časopis Národního muzea – řada historická 135, 5–24.
- Radoměřský, P. – Richter, M. 1974:* Korpus české středověké keramiky datované mincemi. Sborník Národního muzea v Praze, řada a – Historie 28, 57–168.
- Raimann, Dr. von 1895:* Der Münzfund bei Pfaffenmünster. Mittheilungen der Bayerischen Numismatischen Gesellschaft 14, 67–91.
- RBM II: Emler, J. (ed.) 1882:* Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II. Annorum 1253–1310. Pragae.
- Singer, M. 2014:* Objektkatalog des Schatzfundes von Wiener Neustadt. In: Hofer, N. (ed.): Der Schatzfund von Wiener Neustadt. Wien, 340–360.
- Schneider, P. 2012:* Eberhardus, magister monete per Boemiam. Několik sporných otázek týkajících se jeho osobnosti. In: Musílek, M. a kol. (ed.): Havelské Město pražské ve středověku. Historie – archeologie – stavební historie. Praha, 142–157.
- 2018: Levinská Olešnice. Nález mincí ze 13. století. Praha.
- Schneider, P. – Smělý, T. 2014:* Nález brakteátů z katastru obce Opolany (okr. Nymburk). Numismatický sborník 28/1, 129–131.
- Skalský, G. 1932:* Studie o českých a moravských brakteátech II. Numismatický časopis československý 8, 28–62.
- 1936: Studie o českých a moravských brakteátech III. Numismatický časopis československý 11–12, 1–32.

- 1941: Studie o českých a moravských brakteátech IV. Nález u Dubnice pod Ralskem (Hennersdorf am Rollberge). Numismatický časopis československý 16–17, 20–39.
- Smolik, J. 1896: Zprávy a drobnosti: Brakteaty. Památky archeologické a místopisné 16, 685–686.
- Steguweit, W. 1996: Der Brakteatenfund von Nebra, Ldkr. Burgenlandkreis, gefunden 1986, vergraben um 1275. Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte 78, 265–338.
- Stenzel, Th. 1878: Der Münzfund von Krosigk. Blätter für Münzfreunde 14, 537–547.
- Šmilauer, V. 2015: Osídlení Čech ve světle místních jmen. Praha (2. vydání).
- Vavřín, A. 1985: Poklady pod zemí (Vyprávění o nálezích mincí na Mladoboleslavsku). In: Dvořák, B. (ed.): Sborník ke 30. výročí vzniku pobočky České numismatické společnosti v Mladé Boleslavi. Mladá Boleslav, 69–72.
- Weber, V. 1978: Osídlení Pojizeří v 10. až 11. století. Archaeologia historica 3, 407–413.
- Zaoral, R. 2004: Die böhmischen und mährischen Münzen des Schatzfundes von Fuchsenhof. In: Prokisch, B. – Kühnreiter, T. (eds.): Der Schatzfund von Fuchsenhof. Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich 15. Linz, 95–132.
- 2005: České a moravské ražby z pokladu Fuchsenhof. Numismatický sborník 20, 61–108.
- Žemlička, J. 2011: Přemysl Otakar II. Král na rozhraní věků. Praha.
- 2014: Království v pohybu. Kolonizace, města a stříbro v závěru přemyslovské epochy. Praha.

Summary

Petr Schneider – Filip Krásný, A hoard of Ottokar II and Wenceslaus II bracteates from Vrátno (Mladá Boleslav district).

In 1964, a ceramic vessel was discovered in the cadastral area of Vrátno containing ca. 480 bracteates and a silver signet ring. The hoard was unearthed in the premises of the then Katusice state farm. The entire hoard was later consigned to the then District museum in Mladá Boleslav, i.e. the current Museum of the Mladá Boleslav region.

The Vrátno hoard contained 471 classifiable Bohemian medium-sized bracteates (cat. nos. 1–471; three of them were halved on purpose: cat. nos. 64, 103, 470), three non-classifiable exemplars (cat. nos. 472–474), five non classifiable halved coins (cat. nos. 475–479), and 12 non-classifiable fragments of various sizes (cat. no. 480). The earlier and clearly minor component of the hoard is made up of 11 bracteates of Ottokar II (1253–1278; cat. nos. 1–11); the other denominations totalling 460 pieces have been attributed to the period of the reign of Wenceslaus II (1278/1283–1305; cat. nos. 12–471). The bulk of the hoard consists of the type Skalský (1936) no. 4a–c (cat. nos. 122–471) amounting to 350 pieces (i.e. 74.3 %).

In roughly the last four decades of the 13th century as many as 15 mints may have been active in Bohemia, we are however, not able to link them with the individual issues. The bronze dies were probably cast in a central workshop and then distributed to the individual mints leased to private entrepreneur consortia. Therefore, one type could have been issued in several places at the same time.

The medium-sized bracteates of the types Cach (1974) nos. 873, 874 and Skalský (1936) nos. 4a–c bearing the depiction of a harpy with spread wings and a crowned head of a king were issued from the second half of the 1280s to the 1290s. Considering this date, the burying of the Vrátno hoard can be dated roughly to 1295.

As a part of the broader fertile area of the lower reaches of the Jizera, the Mladá Boleslav region ranks among the zones with the earliest occupation of agricultural archaeological cultures and with a settlement continuity through the Early and High Middle Ages. Therefore, the village of Vrátno was situated in a populated landscape and in the vicinity of medieval communication routes. It is with these that we can doubtlessly associate the deposition of the hoard.

English summary by J. Kysela

DEPOT PRAŽSKÝCH GROŠŮ A PARVŮ ZE PTENÍ (OKR. PROSTĚJOV)

Příspěvek k poznání drobné mince
Jana Lucemburského a Karla IV.

Miroslav POPELKA – Jan VIDEMAN

Abstract – A hoard of Prague groschen from Ptení (Prostějov district). Contribution to the knowledge of small change issued by John the Blind and Charles IV.

A hoard of three Prague groschen and several parvi issued by John the Blind and Charles IV discovered near Ptení brings new data on the typology and chronology of both sovereigns' small denominations. The find context of the hoard provides precious information on the maintenance of medieval hollow ways.

 hollow way, John the Blind, Charles IV, parvus, Prague groschen, hoards

Nálezové okolnosti

Na počátku roku 2018 byl v zalesněném prostředí Konické vrchoviny na katastru obce Ptení (okr. Prostějov) objeven depot několika desítek mincí z poloviny 14. století. Mince i další doprovodné předměty (viz níže) získané při prospekci v prostoru zaniklých úvozových cest byly nálezci předány Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i. ke zpracování a následnému předání příslušné regionální sbírkotvorné instituci (Muzeum a galerie v Prostějově, p.o.).¹

Místo nálezů souboru mincí se nachází severozápadně od polohy „U tří dubů“ v nadmořské výšce přibližně 475 m. Mince byly nalezeny mělko pod povrchem na rozhraní lesní hrabanky a podloží na ploše přibližně 3 × 3 m. Od koridoru zaniklých úvozových cest bylo odděleno nevýrazným hřbetem, na jehož jižním úbočí probíhají doširoka rozvětvené úvozy, které zde překonávaly výškový rozdíl a zařezávaly se tak do terénu. Severní úbočí, pod jehož temenem byl depot objeven, žádné výrazné stopy antropogenní aktivity nenese. S komunikačním koridorem úvozových cest nepochybně souvisí další nález, který byl při této prospekci učiněn. Jedná se o depot dvou železných předmětů vrcholně středověkého stáří (radlice a krojidla), které byly nalezeny bezprostředně poblíž výraznějšího úvozu. Krojidlo bylo uloženo naplcho v hloubce cca 30 cm a překryto radlicí. Tento nález nepochybně souvisí s potřebou příležitostné údržby hran úvozových cest, které byly erodovány a průběžně přírodními procesy zanášeny. Úvozové cesty lze na laserovém snímkování terénu (LIDAR) pozorovat velmi dobře v celém širším prostoru nálezů přičemž jejich směr je přibližně ve směru SZ–JV a tvoří spojnici mezi Prostějovskem a Malou Hanou (téměř přímá linie mezi Prostějovem a Jevíčkem). O využití prostoru ve starším období pak hovoří další doprovodné nálezky získané při prospekci.²

Interpretace nálezů a místa původního uložení mincí není zcela jednoznačná. Vzhledem k tomu, že se jedná o nevelkou sumu tvořenou převážně drobnými mincemi, je obtížné o nich uvažovat jako o re-

1 Nálezci souboru mincí a doprovodných předmětů byli V. Kalenda, M. Malý a R. Skácel, kterým za vzorný a příkladný přístup a dlouhodobou spolupráci patří poděkování.

2 Jedná se o soubor čtyř bronzových předmětů – celá bronzová jehlice s českou profilací z počátku mladší doby bronzové, bronzová šipka a dva břity bronzových seker. Bronzovou šipku ani břity seker není možné blíže determinovat a je nutné se spokojit s obecným datováním do doby bronzové. Tyto nálezy souvisí s využitím zalesněného prostředí pro lov či těžbu surovin. Další, dosud nepublikovaná kolínkovitá jehlice s očkem pocházející ze stejného prostoru a datovaná do střední doby bronzové, je ve zpracování na prostějovské pobožce Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i. (za informaci děkujeme kolegovi P. Fojtkovi).

verzibilním depozitu. Stejně tak jejich distribuce na větší ploše by napovídala spíše tomu, že se jedná o náhodnou ztrátu (rozsyp). K dislokaci mincí mohlo dojít však i postdepozičními procesy, především prostřednictvím kořenů stromů. V prostoru nálezu nebyly nalezeny žádné keramické fragmenty, které by napovídaly původnímu uložení v nádobě. Uložení v původním organickém obalu (měšec) nelze vyloučit, ale ani potvrdit. Složení nálezu však ukazuje nejspíše na menší osobní hotovost.

Základní charakteristika nálezu

Numismatickému bádání přináší sledovaný soubor cenné informace o struktuře oběživa v době kolem poloviny 14. století. Je do značné míry výjimečný v tom, že kromě početnější části, reprezentované několika desítkami parvů Jana Lucemburského (1310–1346) a parvů/haléřů Karla IV. (1346–1378), obsahuje i tři grošové ražby, jednu Janovu a dvě Karlovy. Je tedy významnou datovací pomůckou. Absence nominálně smíšených nálezů z daného období je dosud citelná právě zejména pro pevnější dataci drobných nominálů obou panovníků (*Hána 2005*, 112–113).³

Popis nálezu

A. Pražské groše

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš z let 1340–1346

Lit.: *Castelin 1960*, 159, typ VIII/47.

1. 3,530 g; 27,9 mm

Karel IV. (1346–1378)

mincovna: *Kutná Hora*, AR pražský groš z let 1346–1348

Lit.: *Pinta 2015*, 72–73, typ I.a/1; rubní značka: *Hána 1998*, 17 č. 2e (?) s opačným prohnutím, zdvojeně vypuncována.

2. 3,432 g; 29,4 mm

AR pražský groš z let 1346–1348

Lit.: *Pinta 2015*, 72–73, typ I.b/2; rubní značka: *Hána 1998*, 17 č. 3a.

3. 3,538 g; 28,3 mm

Obr. 1. Ptení – pražské groše z hromadného nálezu (čísla odpovídají katalogu; 1:1).

3 Za konzultaci a cenné připomínky patří poděkování J. Cihlářovi.

Obř. 2. Ptení – pražský groš Karla IV. (č. A2), detail zdvojené rubní značky (zvětšeno).

B. Parvy

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346)

mincovna: *Kutná Hora*, AR parvus z let 1311–1319 (?)⁴

Lit.: *Castelin 1953*, 57, č. 11.

- 4. 0,392 g; 13,2 mm
- 5. 0,222 g; 13,1 mm
- 6. 0,243 g; 13,1 mm
- 7. 0,240 g; 12,9 mm
- 8. 0,372 g; 13,3 mm
- 9. 0,280 g; 11,5/11,9 mm

AR parvus z let 1311–1319 (?)

Lit.: *Castelin 1953*, 57, č. 9–12 (blíže neurčené).

- 10. 0,271 g; 12,5 mm; olámaný
- 11. 0,451 g; 12,3 mm
- 12. 0,360 g; 13,2 mm
- 13. 0,330 g; 12,9 mm; olámaný
- 14. 0,334 g; 12,9 mm
- 15. 0,271 g; 12,5 mm
- 16. 0,417 g; 13,6 mm
- 17. 0,202 g; 12,4/11,7 mm; olámaný

AR parvus z let 1320–1326, spíše však mladší (?)

Lit.: *Castelin 1953*, 61, č. 14–15, 18, blíže neurčené

- 18. 0,333 g; 13,0 mm = *Castelin 1953*, 61, č. 18.
- 19. 0,344 g; 12,3 mm
- 20. 0,208 g; 13,2 mm
- 21. 0,321 g; 13,1 mm
- 22. 0,335 g; 13,8 mm
- 23. 0,299 g; 13,3 mm = *Castelin 1953*, 61, č. 18.
- 24. 0,359 g; 13,5 mm
- 25. 0,198 g; 11,7/11,3 mm
- 26. 0,222 g; 14,4 mm; olámaný
- 27. 0,228 g; 12,9 mm

4 Datování podle K. Castelina (*1953*, 48), avšak časové vymezení ražby parvů Jana Lucemburského vycházející z uvedených prací je sporné.

- 28. 0,184 g; 12,7 mm
- 29. 0,265 g; 12,6 mm
- 30. 0,304 g; 13,5 mm
- 31. 0,186 g; 14,3 mm
- 32. 0,153 g; 13,1 mm
- 33. 0,105 g; 10,2/9,1 mm
- 34. fragment
- 35. 0,258 g; 13,1 mm
- 36. 0,509 g; 13,0 mm
- 37. 0,257 g; 13,0 mm
- 38. 0,284 g; 14,4/12,6 mm
- 39. 0,342 g; 13,1 mm
- 40. 0,234 g; 11,5 mm

AR parvus z let 1320–1326, spíše však mladší (?)

Lit.: *Castelin 1953*, 61, č. 17 var.

41. 0,477 g; 12,9 mm

42. 0,311 g; 12,8 mm

Obr. 3a. Ptení – parvy Jana Lucemburského z hromadného nálezů (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 2:1).

Obr. 3b. Ptení – parvy Jana Lucemburského z hromadného nálezu (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 2:1).

Karel IV. (1346–1378)

mincovna: *Kutná Hora*, AR parvus z let 1346–asi 1350

Lit.: *Castelin 1953*, 75–76, č. 20–21; *Hána 2005*, 122, typ I.a/1 (nimbus z perel).

43. 0,281 g; 12,4 mm

44. 0,382 g; 13,2 mm

AR parvus z let 1346–asi 1350

Lit.: *Castelin 1953*, 75–76, č. 20–21; *Hána 2005*, 122, typ I.b/1 (nimbus hladký).

45. 0,365 g; 12,9 mm; olámaný

46. 0,307 g; 13,2 mm; vylomený
 47. 0,269 g; 14,2 mm
 48. 0,303 g; 13,3 mm; vylomený
 49. 0,138 g; 12,4 mm
 50. 0,159 g; 13,0 mm; olámaný
 51. 0,204 g; 13/11mm; olámaný
 52. 0,124 g; 13/11mm; olámaný

AR parvus z let 1346–asi 1350
 Lit.: *Castelin 1953*, 75–76, č. 20–21 var.;

Hána 2005, 122, typ I var. (bez svatozáře?).

53. 0,436 g; 13,9 mm; olámaný

AR parvus z let 1346–asi 1350

Lit.: *Castelin 1953*, 75–76, č. 20–21;

Hána 2005, 122, typ I (blíže neurčitelný).

54. 0,376 g; 13,3 mm

55. 0,198 g; 13,0 mm

56. 0,181 g; 12,2 mm

57. 0,048 g; 8/7 mm; fragment

Obr. 4. Ptení – parvy Karla IV. z hromadného nálezu (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 2:1).

ČECHY, Jan Lucemburský (1310–1346) nebo Karel IV. (1346–1378)

mincovna: *Kutná Hora*, AR parvus z let 1310–asi 1350 (blíže neurčené fragmenty)

58. 0,210 g; 14,0/12,0 mm

59. 0,120 g; 12,4/8,3 mm

60. 0,076 g; 12,0/7,0 mm

61. 0,075 g; 12,5/7,5 mm

62. 0,060 g; 11,5/7,0 mm

63. 0,059 g; 10,0/5,5 mm

64. 0,042 g; 11,0/7,0 mm

65. 0,012 g; 7,0/3,0 mm

Vyhodnocení nálezu

Typologie drobných nominálů obou lucemburských panovníků nemá doposud příliš ustálenou podobu. V případě parvů Jana Lucemburského je stále jedinou oporou práce K. Castelina (1953, 57–72). Zde je ovšem nutné mít na paměti, že autor pracoval jen s malým množstvím materiálu a neměl k dispozici žádné náleзовé soubory. Absence novější revidované typologie je v tomto případě mimořádně citelná. K. Castelin (1953) Janovy parvy rozděluje do chronologických skupin, do první z let 1310–1319 zahrnuje varianty č. 9–12, do druhé z let 1320–1326 varianty č. 13–17. Do pozdějšího období Janovy vlády pouze prozatímně řadí varianty č. 18–19, jejichž rozlišovacím parametrem podle K. Castelina není obraz, ale pouze jakost. Není jasné, z jakého důvodu K. Castelin téměř všechny typy Janových parvů zařadil do první poloviny jeho vlády. Toto členění odporuje podstatě pravidelné mincovní produkce v Kutné Hoře, jejíž nedílnou součástí byly kromě pražských grošů také parvy.

Drobné mince z doby Karlovy vlády, zpracované také ve stejném díle K. Castelina (1953, 73–94), se dočkaly systematické revize ve studii J. Hány (2005). Pro nejstarší typy Karlových drobných nominálů v ní autor používá zavedený termín parvus, který reflektuje obrazovou a opisovou návaznost na drobné nominály Janovy, na rozdíl od pozdějších, převážně bezopisových ražeb. Této terminologie se přidržujeme i v předkládané stati. Ani v případě Karlových parvů však není typologie jednotná. Nesporné je rozdělení parvů na dva obrazově odlišné typy, starší typ lev / sv. Václav (Smolík 1971, tab. I:13; Castelin 1953, 75–76, č. 20–21; Hána 2005, 122, typ I.) a mnohem méně se vyskytující mladší typ koruna / sv. Václav (Smolík 1971, tab. I:14; Castelin 1953, 80, č. 23; Hána 2005, 123, typ II), který byl podle všeho ražen v omezeném rozsahu.

Starší typ, parvus lev / sv. Václav, dělí J. Hána (2005) obdobně jako K. Castelin (1953) na dvě varianty, oba autoři však volí odlišná kritéria. Zatímco K. Castelin definuje jako č. 20 ražbu, na níž se svatozář světce kryje s vnitřním perlovcem, zatímco u č. 21 svatozář dělí perlovec a vniká zčásti do opisu, Hána rozlišuje typ I a se dvěma podvariantami a/1, a/2 podle nimbu z perel a typ I.b s nimbem hladkým. Na ilustračních perokresbách svatozář zasahuje do opisu v obou případech, tedy I.a i I.b.

Je dobře známou skutečností, že zejména v případě parvů Karlových je značnou komplikací pro studium detailů převažující špatná zchovalost či spíše méně pečlivá technologie výroby. Nejinak je tomu i v případě souboru parvů z nálezu ze Ptení, přesto lze některé exempláře využít k doplnění či upřesnění dosud zavedené typologie.

Nejprve se však vraťme k početnějšímu souboru parvů Janových, který čítá 39 exemplářů, včetně fragmentů. Pokusíme se je v rámci možnosti zařadit dle Castelinovy typologie. Kresebná vyobrazení v Castelinově (1953) práci ovšem nevystihují dostatečně detaily charakteristické pro jednotlivé varianty a ani slovní popis není úplně pevným vodítkem. Přesto můžeme v popisovaném souboru vyčlenit tři základní skupiny ražeb, které rámcově odpovídají Castelinovým chronologickým skupinám, nikoliv však úplně.

Hlavním rozlišovacím znakem mezi prvními dvěma skupinami je podle našeho názoru ztvárnění opsu a hlavy světce, které je v případě skupiny Castelin (1953) č. 9–13 pečlivě provedeno, se zřetelnými detaily portrétu, nad hlavou světce je sestava znaků *+*. Dvě samostatně vyčleněné Castelinovy varianty parvů z této skupiny považujeme za sporné či nejisté. Castelin (1953) č. 12, exemplář z publikace J. Ječného (1929), není podle fotografie v této publikaci zásadně odlišný od jiných exemplářů varianty Castelin (1953) č. 11. Varianta Castelin (1953) č. 13 má podle perokresby pouze nevyražené S, zkratku slova Sanctvs, a jinak se od předchozích variant rovněž neodlišuje. Naopak k této skupině můžeme přiřčlenit několika exempláři doloženou variantu s dělicími znaménky v lícním opise v podobě dvojic

kroužků, pečlivě rytým poprsím i sestavou znaků **+. Castelin (1953) ji uvádí pod č. 16 pouze v kombinaci s mladší sestavou znaků nad hlavou světce o+o, na základě exempláře ze sbírky J. Hraběte v Praze (Castelin 1953, 61, č. 6). Neuvádí však perokresbu této varianty, není proto jisté, nakolik zřetelně vyražený byl citovaný exemplář. Zdůrazňujeme však, že předmětem této statě není revize Castelinovy typologie, která vyžaduje daleko důkladnější studium dané problematiky, pouze zde uvádíme některé dílčí poznatky, související se snahou správně popsat jednotlivé exempláře z daného nálezu.

U skupiny Castelin (1953) č. 14–16 je kresba poprsí světce značně primitivní, hlavu má pouze hrubě stylizovanou. Variantu Castelin (1953) č. 16, jak už jsme výše uvedli, považujeme za nejistou, naopak k této druhé skupině můžeme přiřadit na základě několika průkazně doložených exemplářů i variantu Castelin (1953) č. 18.

Třetí typ Janova parvu, který K. Castelin znal pouze v podobě tlustého odražku ze sbírky Národního muzea (Castelin 1953, 61, č. 17), se od předchozích liší ve dvou významných detailech. Světec drží nikoli kopí, ale praporec, a jeho levá paže je obloukovitě odsazena od těla, které je ztvárněno subtilněji, takže vyvolává dojem vyššího poprsí.

V nálezu ze Ptení lze bezpečně identifikovat 14 exemplářů parvů Jana Lucemburského skupiny Castelin (1953) č. 9–13, 23 exemplářů skupiny Castelin (1953) č. 14–15, 18 a pouze dva kusy Castelin (1953) č. 17 o hmotnosti klasického parvu.

Mezi ražbami první skupiny Castelin (1953) č. 9–13 lze jen obtížně a v minimu případů rozeznat charakteristické znaky některé konkrétní Castelinem specifikované varianty. Dělicí znaménko v lícním opise, pokud lze rozpoznat, je vždy jednoduchý kroužek, chybí tedy varianta Castelin (1953) č. 16. Dělicí znaménka na rubu přísluší k jednotlivým Castelinovým variantám následně:

Castelin (1953) č. 9: S ° WENCEZLAVS

Castelin (1953) č. 10: S * WENCEZLAVS

Castelin (1953) č. 11: S ´ WENCEZLAVS

V souboru ze Ptení můžeme identifikovat šest exemplářů varianty Castelin (1953) č. 11, u ostatních kusů není možné konkrétní variantu určit.

Castelin ve svém přehledu nerozlišuje další detaily, minimálně je možno zmínit existenci parvů s lícním opisem IOh´ES (Hásková 1991, 34, č. 78) i IOhES (Hásková 1991, 34, č. 76–77). V nálezu ze Ptení lze bezpečně rozlišit pouze první z těchto podob psaní jména panovníka. Podle drobných, ale ne dostatečně průkazných detailů pocházejí exempláře z této skupiny z více různých razidel. Za zaznamenání stojí alespoň exemplář s neobvyklou „zubatou“ variantou písmene N ve slově WENCEZLAVS (č. 12; obr. 5:2)

Obr. 5. Ptení – varianty písmene N ve slově WENCEZLAVS. 1. normální N – č. 4; 2. „zubaté“ N – č. 12 (zvětšeno).

Přehled Castelinem (1953) uvedených variant druhého typu Janova parvu s různými dělicími znaménky pak vypadá následně:

Castelin (1953) č. 14: S ° WENCEZLAVS

Castelin (1953) č. 15: S WENCEZLAVS

Castelin (1953) č. 18: S ´ WENCEZLAVS

Z parvů druhé skupiny v souboru ze Ptení rovněž nenalzáme spornou variantu Castelin (1953) č. 16 s dvojicemi kroužků v opisích. Naopak jsou v něm zastoupeny dva exempláře Castelin (1953) č. 18 s opisem S ´ WENCEZLAVS.

Obr. 6. Ptení – parvus č. 23 (zvětšeno); typ Castelin (1953), 61, č. 18.

Pokud jde o třetí typ, jeden z exemplářů vzácného typu Castelin (1953) č. 17 z nálezů ze Ptení (č. 42; obr. 7) je dílčí subvariantou, má v lícním opise za slovem REX kroužek místo křížku uváděného Castelinem. Toto odlišné razidlo již bylo zaznamenáno dříve (ex. aukce *Aurea eLive 5/2015*, č. 5791).

Obr. 7. Ptení – parvus č. 42 (zvětšeno); subvarianta s ° za slovem REX.

Mezi parvy Karla, zjištěnými v počtu 15 kusů, jsou zastoupeny pouze mince typu Smolík (1971) I:13, tedy lev / sv. Václav. Mladší typ koruna / sv. Václav chybí, což potvrzuje platnost zavedené chronologie i předpoklad, že ke změně obrazu došlo kolem roku 1350.

Všechny Karlovy parvy z nálezů ze Ptení jsou jako tradičně hůře zachovány, pro upřesnění typologie jsou tedy využitelné pouze částečně. Přesto lze mezi nimi bezpečně rozlišit pět exemplářů, které mají hladký nimbus nezasahující do opisového pole. S perlovým kruhem oddělujícím opisový kruh buď nimbus splývá, nebo k němu vůbec nedosahuje. Podle tohoto kritéria je lze určit jako typ Castelin (1953) č. 20. Dva exempláře mají nimbus perlový, zasahující do opisového kruhu, lze je tedy určit jako Castelin (1953) č. 21 či Hána (2005) I.a. Na lépe dochovaném exempláři je dobře viditelné, že rysy světce obličeje jsou daleko pečlivěji provedeny než u skupiny předchozí. U jednoho dalšího exempláře s hrubou kresbou se jeví, že světec nemá svatozář, pouze vévodskou čepici stylizovaně tvořenou třemi kuličkami. Vzhledem ke stavu zachovalosti to však nelze tvrdit s jistotou.

Za pozornost stojí blízkost hrubého výtvarného provedení druhé skupiny Janových a Karlových parvů s hladkým nimbem, nezasahujícím do opisu. Můžeme předpokládat, že tyto ražby na sebe časově navazují a že tedy Janovy parvy této skupiny vznikaly na konci jeho vlády a jsou prací stejné řemeslné dílny (obr. 8).

Obr. 8. Ptení – srovnání hrubého výtvarného provedení druhé skupiny Janových a Karlových parvů s hladkým nimbem nezasahujícím do opisu. 1. č. 18; 2. č. 45 (zvětšeno).

Závěr

Složení nálezu ze Ptení umožňuje datovat jeho uložení do doby kolem roku 1350 či snad těsně před tímto datem. Svědčí o tom zastoupení nejstarších typů pražských grošů Karla IV., jejichž ražba je kladena do období let 1346–1348 a zároveň absence mladšího typu parvu Karla IV. koruna / sv. Václav, která se odehrála zřejmě záhy po polovině století. Významný podíl mladších variant parvů Jana Lucemburského typ Castelin (1953) č. 14–15, 18 a obrazová blízkost starším parvům Karlovým nasvědčuje, že jejich ražba spadá do pozdějšího období než předpokládala starší literatura, nejspíše do druhé poloviny a samotného závěru Janovy vlády.

Literatura

Aurea eLive 5/2015: Aurea, aukční katalog 5. eAukce 7.–11. 12. 2015. Praha.

Castelin, K. 1953: Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471. Praha.

– 1960: O chronologii pražských grošů Jana Lucemburského. Numismatický sborník 6, 129–168.

Hána, J. 1998: Rubní značky pražských grošů. Plzeň.

– 2005: Haléře „Rotlevovy“ a „Kaplířovy“. Příspěvek k chronologii české drobné mince z let 1346–1384. Numismatický sborník 20, 109–126.

Hásková, J. 1991: České, moravské a slezské mince 10.–20. století. Národní muzeum v Praze – Chaurova sbírka. Svazek III. Pražské groše (1300–1546). Praha.

Ječný, J. 1929: Vývoj českého mincovnictví. Plzeň.

Pinta, V. 2015: Typologie a chronologie pražských grošů Karla IV. (1346–1378). Praha.

Smolík, J. 1971: Pražské groše a jejich díly (1300–1547). Praha (doplnili Castelin, K. a Pánek, I.).

Summary

Miroslav Popelka – Jan Videman, A hoard of Prague groschen from Ptení (Prostějov district). Contribution to the knowledge of small change issued by John the Blind and Charles IV.

A coin hoard from the mid-14th century discovered at a hollow-way near Ptení is unique in its composition. Apart from its majority component of several dozens of Charles IV's and John the Blind's parvi it contained also three Prague groschen – one of John the Blind and two of Charles IV. No such mixed hoard has been documented so far among the published hoards of the groschen period. Based on the available typologies, all three groschen date to the transitional years of the two kings' reigns. The chronology of the small coins, parvi, of both rulers, concord with the chronology of the groschen and confirm – mainly in the case of Charles's issues – the previously formulated assumption that the early type of Charles's parvi based on the same denominations issued by John and depicting the Bohemian lion and St. Wenceslaus was minted before 1350. The later type with the image of a crown was not represented in the hoard, confirming that its production started slightly later. The continuity of the images between John's and Charles's parvi on the other hand suggests that unlike some earlier theories, the production of this denomination carried on to the later years of John's reign. A hoard of iron implements of a similar, high medieval date was unearthed near the hoard's find-spot as well as a ploughshare and a coulter related to the holloway maintenance and four bronze artefacts from other historical periods.

English summary by J. Kysela

NÁLEZ MINCÍ Z KATASTRÁLNÍHO ÚZEMÍ HORKA U CHRUDIMI (OKR. CHRUDIM)

Vojtěch BRÁDLE – Pavel GREGOR

Abstract – A coin hoard from the cadastral area of Horka u Chrudimi (Chrudim district).

In May 1938, Jaroslav Moučka discovered a vessel containing probably around 250 coins while working in a forest on the border of the cadastral area of Horka u Chrudimi. An assemblage of 111 coins which came down to the – no longer existing – museum of Kostelec nad Orlicí probably originated from this find. Out of these, 102 coins are extant and presently kept in the numismatic collection of the Museum of Eastern Bohemia in Hrádec Králové. They include small silver minted in various places, dated to the 14th and 15th centuries.

 hoard, four-strike penny, 15th century

V rámci přehledové studie, která se věnovala nálezům mincí na Pardubicku a Chrudimsku, byla publikována informace o depotu z Vrbatova Kostelce (okr. Chrudim), jenž byl v danou chvíli uložen v muzeu v Rychnově nad Kněžnou (Petřtyl – Šebek 1970, 70, č. 93). O jeho existenci měli být její autoři informováni Jaroslavem Šúlou, tehdejší správcem numismatické sbírky dnešního Muzea východních Čech v Hradci Králové (dále jen MVČ HK). Depot se měl skládat z více než stovky ražeb, které reprezentovaly pražské groše Václava IV. (1378–1419) a drobné mince různé provenience. K jejich objevu údajně došlo kolem roku 1939 snad směrem na Včelákov a uložení souboru bylo datováno do 2. poloviny 15. století. J. Petřtyl a F. Šebek vyslovili názor, že by se mohlo jednat o část depotu z blízké Horky (okr. Chrudim).

Nález z Horky publikovala E. Nohejlová (1940, 59–60). Podle jejího příspěvku byly mince nalezeny 24. května 1938 Jaroslavem Moučkou v lese při dobývání pařezů. Ukryty byly v malé nádobce a k popisu se jich dostalo 142. Z toho 31 ražeb bylo ve vlastnictví muzea v Chrudimi a zbylých 111 bylo do Národního muzea v Praze posláno k prostudování četnickou stanicí ve Vrbatově Kostelci. Nález se skládal z drobných mincí se čtyřřádem, mezi nimiž figurovaly české peníze se lvem, moravské peníze s orlicí a dále feniky např. z Dolních Rakous nebo oblasti Bavor. O uložení 31 kusů v Chrudimi se následně zmiňuje i heslo v soupisu domácích nálezů. Naopak se zde neobjevuje žádná zmínka o tom, že by nějaké mince zůstaly v Praze (Nálezy II/3, 169, č. 2261) a po prostudování je tak zřejmě autorka všechny poslala zpět.¹

Popsaných 142 ražeb ovšem evidentně nepředstavovalo celou nalezenou hotovost, o čemž svědčí stručné zprávy uveřejněné již v průběhu roku 1938 (es 1938, 5; Anonym 1938, 51). Podle nich měl J. Moučka, pocházející z Vrbatova Kostelce, objevit na 250 mincí, které následně údajně rozdával okolním školám, a část jich získala muzea v Chrudimi a Skutči. Jejich samotný popis je ale dosti zavádějící, neboť podle nejmenovaných „odborníků“ mělo jít o přemyslovské denáry ze 13. století. Zprávy opět zmiňují nálezové okolnosti, ale chybí jakékoliv informace týkající se lokalizace onoho lesa, kde jmenovaný pařezy kopal.

Pokud se vrátíme k mincím, o jejichž existenci se zmínil J. Petřtyl a F. Šebek, tak původně byly získány do dnes neexistujícího muzea v Kostelci nad Orlicí (k jeho dějinám Hladký 1969, 91–103; Štěpánová – Hladký 2016, 864–870; Vinterová 2017, 26–27; přehledový popis vývoje jeho numismatické sbírky Brádle 2020b, 147–156). Pro tamní sbírku nález v počtu 111 ražeb zakoupil Eduard Böhm, někdejší předseda kosteleckého muzejního spolku, a to 5. května 1939. Původ souboru je popsán jako „nález mincí v nádobce Vrbatův

1 Podle sdělení PhDr. Jana Boublika z numismatického oddělení Národního muzea, jemuž děkujeme za konzultaci v této věci, se skutečně žádné mince z popisovaného nálezu v tamní sbírce nenacházejí. Zmínky o depotu z Horky můžeme nalézt dále v různých numismatických pracích (Petřtyl 1950a, 198; 1950b, 117, 119, 126, 129; Castelin 1951, 115, pozn. 2; 1953, 208, pozn. 28; Sejbal 1965, 276–277; Petřtyl – Šebek 1970, 68, č. 85; Radoměřský 1979, 197, č. 13).

Kostelec – Včelákov – Chrudim“ (Přehled inventarisace, 13).² Ražby byly do příslušné knihy zapsány pod čísly 12/3374–30/3392, pod nimiž je najdeme rovněž ve specializovaném inventáři mincí (*Inventář Kostelec*, nestránkováno). V něm je lehce pozměněno místo nálezu, který měl pocházet „z Vrbatova Kostelce – Včelákov – Chrudimsko“. Z popisu vlastních mincí vyplývá, že se jednalo pouze o drobné nominály původem z Čech, Moravy, rakouských zemí nebo Bavor. V zapsaném souboru tak nefigurovaly žádné pražské groše.

Po podání žádosti na likvidaci kosteleckého muzea (1963) byl popisovaný nález spolu s dalšími předměty předán do současného Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou. Do zdejší přírůstkové knihy byly mince zapsány teprve v roce 1978 (*Knihy přírůstků Rychnov*, 67–68, př. č. 5066/1978–5081/1978, inv. č. 18-A-4023–18-A-4038). Také v ní se objevuje původ souboru jako nález z Vrbatova Kostelce koupený E. Böhmem. Ze zápisů jednotlivých přírůstků a srovnání se staršími záznamy z kosteleckého muzea lze snadno poznat, že někdy před zapsáním do rychnovské evidence muselo dojít k porušení celistvosti depotu. Z dřívějších 111 mincí jich bylo zaevidováno nově jen 102. V tuto chvíli nedokážeme říci, co se se zbývajících devíti ražbami, které představují feniky z oblasti Bavor, stalo. Nevíme ani, jestli k jejich „odtržení“ od zbytku nálezu došlo ještě v Kostelci nebo teprve v Rychnově.³

V roce 1987 došlo k převodu většiny sbírky mincí rychnovského muzea do dnešního MVČ HK. Jeho součástí byl i popisovaný depot. Na příslušném převodním seznamu sice není nálezkový původ mincí uveden, ale díky odkazům na výše citovanou přírůstkovou knihu nemůže být o něm pochyb (*Převodní seznam*, položky č. 483–498). Aktuálně jsou identifikované ražby uloženy v numismatickém depozitáři královéhradeckého muzea a po zpracování jsou evidovány pod inventárními čísly N/N 26945–27046.

Katalog mincí

ČECHY, Václav IV. (1378–1419)

mincovna: *Kutná Hora*, AR peníz se čtyřřázem, po roce 1384

Lit.: *Hána 2002*, 42, I.2.

1. 0,299 g; 12,1/14,1 mm⁴ (inv. č. N/N 26947)
2. 0,456 g; 13,5/15,7 mm (inv. č. N/N 26948)

Lit.: *Hána 2002*, 42, I.2 (?).

3. 0,279 g; 14,3/15,6 mm (inv. č. N/N 26961)
4. 0,345 g; 13,7/15,6 mm (inv. č. N/N 26964)

Lit.: *Hána 2002*, 42, II.A1.

5. 0,411 g; 13,2/15,1 mm (inv. č. N/N 26952)
6. 0,313 g; 13,4/15,9 mm (inv. č. N/N 26953)
7. 0,299 g; 13,8/15,4 mm (inv. č. N/N 26956)
8. 0,278 g; 13,1/14,2 mm (inv. č. N/N 26963)

Lit.: *Hána 2002*, 43, II.A3.

9. 0,356 g; 13,6/15,1 mm (inv. č. N/N 26949)
10. 0,370 g; 14,0/15,2 mm (inv. č. N/N 26951)
11. 0,421 g; 14,3/15,6 mm (inv. č. N/N 26954)
12. 0,506 g; 13,9/15,5 mm (inv. č. N/N 26955)

Lit.: *Hána 2002*, 43, II.A3 (?).

13. 0,485 g; 13,6/15,0 mm (inv. č. N/N 26950)
14. 0,290 g; 14,0/16,0 mm (inv. č. N/N 26959)

2 Za možnost prostudovat písemné materiály ke kostelecké sbírce uložené v rychnovském muzeu bychom rádi poděkovali Mgr. Tomáši Zelenkovi, Mgr. Tereze Vinterové a Ing. Tereze Zemánkové.

3 Popisovaný soubor není zdaleka jediný, jehož celistvost byla narušena. Rovněž v případě jiných částí někdejší kostelecké sbírky mincí lze dokladovat určité „ztráty“ (*Brádle 2020a*, 12; *2020b*, 152–153). Vyloučit zatím ale zcela nemůžeme, že zbylé ražby z nálezu, který je v tomto příspěvku prezentován, byly do rychnovské evidence také zapsány. Snaha o jejich identifikování ovšem dosud úspěšná nebyla.

4 Uváděné rozměry představují minimální a maximální průměr.

Lit.: *Hána 2002*, 44, II.A4 (?).

15. 0,288 g; 14,6/16,1 mm (inv. č. N/N 26960)

Lit.: *Hána 2002*, 44, II.B.

16. 0,465 g; 12,3/16,0 mm (inv. č. N/N 26945)

17. 0,362 g; 12,7/15,7 mm (inv. č. N/N 26946)

Václav IV. (1378–1419) nebo **husité** (po 1419)

mincovna: *Kutná Hora* (?), AR peníz se čtyřrázdem, po roce 1384

Lit.: *Hána 2002*, ?.

18. 0,464 g; 13,0/15,2 mm (inv. č. N/N 26957)

19. 0,280 g; 12,6/14,7 mm (inv. č. N/N 26958)

20. 0,231 g; 13,7/15,4 mm (inv. č. N/N 26962)

21. 0,236 g; 14,2/15,1 mm (inv. č. N/N 26965)

MORAVA, Jošt (1375–1411)

mincovna: *Brno*, AR peníz se čtyřrázdem, z let 1404–1411

Lit.: *Sejbal 1965*, 108, V.B.28.

22. 0,231 g; 13,4/14,5 mm (inv. č. N/N 26966)

Albrecht Rakouský (1423–1439)

mincovna: *Brno*, AR peníz se čtyřrázdem, z let 1423–1435

Lit.: *Sejbal 1965*, 160, VIII.A.65 (?).

23. 0,329 g; 13,9/14,7 mm (inv. č. N/N 26968)

Lit.: *Sejbal 1965*, 161, VIII.B.74.

24. 0,301 g; 13,9/15,5 mm (inv. č. N/N 26967)

Lit.: *Sejbal 1965*, 164, IX.A.90.

25. 0,291 g; -/15,9 mm (inv. č. N/N 26974)

Lit.: *Sejbal 1965*, 166, IX.D.101.

26. 0,244 g; 13,9/14,9 mm (inv. č. N/N 26969)

27. 0,437 g; 13,4/15,6 mm (inv. č. N/N 26970)

28. 0,318 g; 12,8/15,1 mm (inv. č. N/N 26971)

29. 0,368 g; 14,0/15,7 mm (inv. č. N/N 26972)

30. 0,271 g; 13,8/15,7 mm (inv. č. N/N 26975)

Lit.: *Sejbal 1965*, 172, X.D.140.

31. 0,406 g; 13,2/14,3 mm (inv. č. N/N 26973)

DOLNÍ RAKOUSY, Albrecht III. (1365–1395)

mincovna: *Vídeň*, AR feník se čtyřrázdem

Lit.: *CNA I*, 90, B266, Taf. 23:B266.

32. 0,267 g; 14,0/14,9 mm (inv. č. N/N 26976)

33. 0,231 g; 13,7/15,3 mm (inv. č. N/N 26977)

AR feník se čtyřrázdem, po roce 1388

Lit.: *Radoměský 1967*, 131, VI.5; *CNA I*, 312, Fa2, Taf. 83:Fa2.

34. 0,340 g; 13,3/15,8 mm (inv. č. N/N 27000)

35. 0,546 g; 13,8/15,9 mm (inv. č. N/N 27001)

36. 0,422 g; -/15,7 mm (inv. č. N/N 27002)

37. 0,571 g; 13,7/16,2 mm (inv. č. N/N 27003)

38. 0,543 g; 13,7/16,3 mm (inv. č. N/N 27004)

39. 0,623 g; 13,7/15,7 mm (inv. č. N/N 27005)

- 40. 0,636 g; 14,4/16,4 mm (inv. č. N/N 27006)
- 41. 0,459 g; 13,9/15,8 mm (inv. č. N/N 27007)
- 42. 0,602 g; 13,6/15,7 mm (inv. č. N/N 27008)
- 43. 0,404 g; 13,2/15,8 mm (inv. č. N/N 27009)
- 44. 0,406 g; 14,2/15,9 mm (inv. č. N/N 27010)
- 45. 0,481 g; 13,8/16,5 mm (inv. č. N/N 27011)
- 46. 0,381 g; 13,3/15,5 mm (inv. č. N/N 27012)
- 47. 0,383 g; 13,8/16,0 mm (inv. č. N/N 27013)
- 48. 0,740 g; 13,7/16,2 mm (inv. č. N/N 27014)
- 49. 0,505 g; 14,5/16,3 mm (inv. č. N/N 27015)
- 50. 0,589 g; 13,5/15,8 mm (inv. č. N/N 27016)
- 51. 0,483 g; 14,2/16,0 mm (inv. č. N/N 27017)
- 52. 0,446 g; 12,9/15,4 mm (inv. č. N/N 27018)
- 53. 0,423 g; 13,3/14,9 mm (inv. č. N/N 27019)
- 54. 0,423 g; 14,3/15,8 mm (inv. č. N/N 27020)

Vilém, Albrecht IV. a Albrecht V. (1395–1406)

mincovna: *Videň*, AR půlfenik se čtyřrázem

Lit.: *Radoměský 1967*, 131, VI.8; *CNA I*, 312, Fa3 Hälbling, Taf. 83:Fa3 Hälbling.

- 55. 0,184 g; 11,0/14,0 mm (inv. č. N/N 26978)
- 56. 0,294 g; 11,5/14,0 mm (inv. č. N/N 26979)

AR fenik se čtyřrázem

Lit.: *Radoměský 1967*, 131, VI.7; *CNA I*, 312, Fa3a, Taf. 83:Fa3a.

- 57. 0,453 g; 13,5/15,8 mm (inv. č. N/N 26980)
- 58. 0,431 g; 12,4/17,1 mm (inv. č. N/N 26981)
- 59. 0,573 g; 15,3/16,9 mm (inv. č. N/N 26982)
- 60. 0,406 g; -/17,2 mm (inv. č. N/N 26983)
- 61. 0,386 g; 13,1/14,8 mm (inv. č. N/N 26984)
- 62. 0,416 g; -/15,4 mm (inv. č. N/N 26985)
- 63. 0,563 g; 13,6/15,8 mm (inv. č. N/N 26986)

Lit.: *Radoměský 1967*, 131, VI.9; *CNA I*, 312, Fa3b, Taf. 83:Fa3b.

- 64. 0,471 g; 15,3/17,2 mm (inv. č. N/N 26987)
- 65. 0,542 g; 14,1/17,2 mm (inv. č. N/N 26988)
- 66. 0,559 g; 13,7/15,5 mm (inv. č. N/N 26989)
- 67. 0,494 g; 13,3/14,7 mm (inv. č. N/N 26990)
- 68. 0,437 g; 13,6/15,4 mm (inv. č. N/N 26991)
- 69. 0,492 g; 13,7/15,5 mm (inv. č. N/N 26992)
- 70. 0,550 g; 13,6/15,0 mm (inv. č. N/N 26993)
- 71. 0,503 g; 13,0/15,8 mm (inv. č. N/N 26994)
- 72. 0,557 g; 14,7/15,7 mm (inv. č. N/N 26999)

Leopold IV. a Albrecht V. (1406–1411)

mincovna: *Videň*, AR fenik se čtyřrázem

Lit.: *Radoměský 1967*, 132–133, VI.11; *CNA I*, 313, Fa4, Taf. 83:Fa4.

- 73. 0,563 g; 14,0/16,0 mm (inv. č. N/N 26995)
- 74. 0,490 g; 13,5/14,9 mm (inv. č. N/N 26996)
- 75. 0,514 g; 12,8/16,3 mm (inv. č. N/N 26997)
- 76. 0,394 g; 14,1/15,1 mm (inv. č. N/N 26998)

ŠTÝRSKO, Arnošt (1406–1424)

mincovna: *Štýrský Hradec*, AR fenik se čtyřrázem

Lit.: *Radoměský 1967*, 136–137, VI.32; *CNA I*, 325, Fb2, Taf. 87:Fb2.

- 77. 0,485 g; 13,8/16,0 mm (inv. č. N/N 27022)

Lit.: *Radoměrský 1967*, 137, VI.35a; *CNA I*, 325, Fb2 n. Fb2a.
78. 0,467 g; 12,5/15,6 mm (inv. č. N/N 27023)

Blíže nepřiráženo

mincovna: *neznámá*, AR feník (beischlág) se čtyřřázem, asi z let 1400–1425/1430

Lit.: *Radoměrský 1967*, 138, VI.42; *CNA I*, 334, Fc2, Taf. 91:Fc2.

79. 0,279 g; -/15,7 mm (inv. č. N/N 27021)

BAVORY, Jan II. (1375–1397)

mincovna: *Mnichov*, AR feník se čtyřřázem, asi před 1392

Lit.: *Radoměrský 1967*, 144, 146, VIII.1; *Emmerig 2007*, 313, BM–1.1, Taf. XIV:BM–1.1.

80. 0,363 g; 13,8/15,4 mm (inv. č. N/N 27025)

81. 0,413 g; 13,5/14,9 mm (inv. č. N/N 27026)

82. 0,467 g; 14,0/15,8 mm (inv. č. N/N 27027)

Lit.: *Radoměrský 1967*, 144, 146, VIII.2; *Emmerig 2007*, 314, BM–1.4, Taf. XIV:BM–1.4.

83. 0,446 g; 14,0/15,2 mm (inv. č. N/N 27029)

Lit.: *Radoměrský 1967*, 144, 146, jako VIII.1; *Emmerig 2007*, 313–314, BM–1, var.?

84. 0,536 g; 13,2/15,4 mm (inv. č. N/N 27024)

85. 0,589 g; 13,2/15,1 mm (inv. č. N/N 27028)

Jan II. (1375–1397) nebo Štěpán III., Friedrich a Jan II. (1375–1392) (?)

mincovna: *Mnichov* nebo *Neuötting* (?), AR feník se čtyřřázem, asi před 1392

Lit.: *Radoměrský 1967*, 144, 146, jako VIII.1–3, ale jednostranný; *Emmerig 2007*, 248, jako BL–17, ale jednostranný, 313, jako BM–1, ale jednostranný, 315, jako BM–3, ale jednostranný.⁵

86. 0,496 g; 14,2/16,3 mm (inv. č. N/N 27041)

87. 0,423 g; 13,5/15,1 mm (inv. č. N/N 27042)

BAVORY-MNICHOV, Arnošt (1397–1438) a Vilém III. (1397–1435)

mincovna: *Mnichov*, AR feník se čtyřřázem, z let 1397–1406

Lit.: *Radoměrský 1967*, 144, 146, VIII.3b; *Emmerig 2007*, 316, BM–7.1, Taf. XV:BM–7.1.

88. 0,429 g; 15,1/17,8 mm (inv. č. N/N 27031)

Lit.: *Radoměrský 1967*, 144, 146, VIII.3a; *Emmerig 2007*, 316, BM–7.2, Taf. XV:BM–7.2.

89. 0,522 g; 13,3/15,2 mm (inv. č. N/N 27030)

BAVORY-LANDSHUT, Jindřich XVI. (1393–1450)

mincovna: *Landshut*, AR feník se čtyřřázem, z let 1395–1406

Lit.: *Radoměrský 1967*, 151, VIII.49a; *Emmerig 2007*, 239, BL–10.1, Taf. IX:BL–10.1.

90. 0,406 g; 14,2/16,5 mm (inv. č. N/N 27037)

Lit.: *Radoměrský 1967*, 151, VIII.49b; *Emmerig 2007*, 240, BL–10.3, Taf. IX:BL–10.3.

91. 0,507 g; 14,6/16,6 mm (inv. č. N/N 27038)

AR feník se čtyřřázem, z let 1406–1450

Lit.: *Radoměrský 1967*, 150, VIII.42; *Emmerig 2007*, 241, BL–12.7, Taf. IX:BL–12.7.

92. 0,520 g; 14,6/15,9 mm (inv. č. N/N 27032)

93. 0,491 g; 13,8/15,6 mm (inv. č. N/N 27033)

Lit.: *Radoměrský 1967*, 151, VIII.46; *Emmerig 2007*, 242, BL–12.11, Taf. X:BL–12.11.

94. 0,435 g; 14,3/16,2 mm (inv. č. N/N 27034)

95. 0,547 g; 14,0/16,9 mm (inv. č. N/N 27035)

96. 0,516 g; 14,0/15,5 mm (inv. č. N/N 27036)

5 Za konzultaci ohledně možného určení dvojice jednostranných feníků děkujeme ao. Univ.-Prof. Dr. Hubertu Emmerigovi M. A.

mincovna: *Neuötting*, AR feník se čtyřrázem, z let 1406–1450

Lit.: *Radoměský 1967*, 152, VIII.54; *Emmerig 2007*, 251, BL–21.13, Taf. XIII:BL–21.13.

97. 0,518 g; 14,4/16,2 mm (inv. č. N/N 27039)

BAVORY-INGOLSTADT (?), Štěpán III. (1392–1413) (?)

mincovna: *Ingolstadt* (?), AR feník se čtyřrázem

Lit.: *Radoměský 1967*, neuvádí; *Emmerig 2007*, 183, BI–28.1, Taf. VII:BI–28.1.

98. 0,507 g; 13,8/16,0 mm (inv. č. N/N 27040)

AUGSBURG, biskupství, **Burkhard** (1373–1404) – **Petr ze Schaumburgu** (1424–1469), společně s městem

mincovna: *Dillingen*, AR feník se čtyřrázem

Lit.: *Radoměský 1967*, 162, XIII.7 (?).

99. 0,336 g; 13,3/15,2 mm (inv. č. N/N 27043)

Blíže neurčeno

mincovna: *neznámá*, AR mince se čtyřrázem

Lit.: ?.

100. 0,193 g; 12,5/14,0 mm (inv. č. N/N 27044)

101. 0,212 g; 12,8/14,3 mm (inv. č. N/N 27045)

102. 0,353 g; 13,2/15,1 mm (inv. č. N/N 27046)

Obr. 1a. Horka – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto P. Kopecká).

Obr. 1b. Horka – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto P. Kopecká).

Obr. 1c. Horka – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto P. Kopecká).

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

Obr. 1d. Horka – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto P. Kopecká).

Obr. 1e. Horka – hromadný nález mincí (čísla odpovídají katalogu; zvětšeno 1,5:1; foto P. Kopecká).

Pokud srovnáme výše prezentovaný přehled identifikovaných ražeb z někdejšího kosteleckého muzea a k nim se vážící písemné zprávy se zmínkou v práci J. Petřyla a F. Šebka (1970, 70, č. 93), zjistíme, že je třeba drobné opravy dříve uveřejněných informací. Předně nic nesevřdí pro to, že by v tomto souboru byly někdy zastoupeny pražské groše Václava IV., ale tvořila ho pouze drobná mince. Zároveň se nezdá, že by k nálezu mělo dojít směrem na Včelákov. Ten je spíše (podobně jako Chrudim/Chrudimsko) zmíněn pouze pro doplnění lokalizace. Naopak jejich domněnka, že se jedná o část nálezů z katastrálního území Horka u Chrudimi, se jeví jako správná.

Zde je nutné upozornit na nápadnou shodu mezi počtem mincí, které k popisu E. Nohejlové poslala četnická stanice ve Vrbatově Kostelci, a těch získaných kosteleckým muzeem. Bohužel v tuto chvíli nevíme, jakým způsobem se k jejich zakoupení v roce 1939 dostal E. Böhm. Ačkoliv to nelze jednoznačně prokázat, snad koupil přímo tu část nálezů, jež po popsání v Praze byla opět vrácena do Vrbatova Kostelce. Jestliže by ji jmenovaný získal tady, mohlo by to vysvětlovat, proč do muzejní evidence nebyla zapsána jako soubor z Horky. Tomu, že se v prvním odborném popisu nálezů a tomto příspěvku jedná o totožné exempláře, by neodporovalo ani určení jednotlivých ražeb. Kromě v zásadě drobných odlišností (nejistě určené feniky apod.) mezi oběma popisy nespátříme výraznější rozdíl. Jako další podpůrný argument nám poslouží samotné formulace u příslušných evidenčních kosteleckých záznamů (č. 12/3374–30/3392). Ty se totiž z velké části přímo shodují právě s těmi v příspěvku E. Nohejlové. Mince tak teoreticky při koupi mohly být stále rozříděné autorkou později publikovaného rozboru.⁶

6 Tento soubor není jediný, který získalo kostelecké muzeum a u něhož byly mince do evidence zapsány shodným způsobem jako v publikovaném odborném příspěvku. Stejná situace nastala v případě brakteátového depotu z Rybné nad Zdobnicí. Ten prostudoval a publikoval na základě kosteleckých mincí svého času G. Skalský (1936, 4–10). Shoda mezi jeho popisem a muzejní evidencí byla zjištěna v rámci nedávné revize depotu (Brádle 2020a).

Jistotu by nám dalo studium ražeb z Chrudimi. Pokud by byl správný závěr o totožnosti popsaných mincí, dalo by se u některých poměrně snadno určit, které patřily do vlastnictví tamního muzea. Na tuto sbírku by tak teoreticky měly připadat např. čtyři české peníze se lvem nebo jeden moravský s orlicí. Bohužel s popisovaným nálezem nelze spojit žádné zde v současné době přechovávané mince.⁷

Výše bylo zmíněno, že některé mince z depotu získalo rovněž muzeum ve Skutči. Do zdejší sbírky pan Moučka věnoval šest ražeb. Evidovány jsou pod inventárním číslem 4817. Bohužel jejich identifikování znemožňuje fakt, že ke stejnému číslu byly přidány čtyři mince, které muzeu věnoval hajný Matras z nedaleké vsi Dřevesh.⁸ Se stejným jménem se setkáme i v numismatické literatuře, neboť v roce 1942 vyoral mincovní depot na katastru obce Tisovec, jehož podstatnou část mělo získat právě skutečské muzeum. Kromě převážujících pražských grošů jsou mezi získanými mincemi zmiňovány dva dolnorakouské feniky (*Petrtyl 1955*, 188, č. 11; *Nálezy II/3*, 193, č. 2384; *Petrtyl – Šebek 1970*, 69, č. 89). Snad tedy ražby uložené pod inv. č. 4817 pocházejí z tohoto nálezu a došlo tak ke smíchání mincí ze dvou místně i časově blízkých depotů. Dodát můžeme, že zmíněný malý soubor představují feniky se čtyřrázem z Dolních Rakous a oblasti Bavor. Ve své době šlo o velmi rozšířené ražby, jejichž nálezy nejsou nijak vzácné. Ostatně lze dále uvést, že prakticky v sousedství Horky leží obec Smrček, z níž je také znám jejich hromadný depot (*Petrtyl 1950a*, 197–198; *Nálezy II/3*, 191, č. 2373; *Petrtyl – Šebek 1970*, 69, č. 90).

Na doprovodném lístku k oněm deseti mincím jsou uvedeny některé doplňující údaje o souboru z Horky. Předně se tu objevuje datum získání, a to 19. května 1938, což by zpochybňovalo dataci objevu, jak ji uvedla E. Nohejlová (24. květen 1938). Vzhledem k tomu, že jde evidentně o přepisovanou číslovku, tak nepůsobí nijak věrohodně. Navíc se nejedná o jedinou opravu na příslušném lístku, ale přepisován byl i samotný počet mincí (zjevně ze šesti na deset), doba jejich ražby, materiál apod.⁹ Jako mnohem důležitější se ukázal zápis na evidenční kartě, který kromě jména nálezce, data v podobě 19. května 1938 a celkového počtu mincí v nález (asi 250) uvádí bližší lokalizaci objevu depotu. K němu mělo dojít „v *Písníkách v biskupském lese u Hlíný*“, a to na katastru Vrbatův Kostelec.

Znovu se tak dostáváme k otázce, zda má být nález uváděn jako depot z Horky, nebo Vrbatova Kotelce. Odpověď spočívá v lokalizaci oněch „*Písníků v biskupském lese u Hlíný*“. S obcí Hlína to máme více než jednoduché, neboť leží v sousedství Vrbatova Kotelce. Za zmíněný biskupský les je třeba považovat velmi rozsáhlou parcelu číslo 722/1, jejímž vlastníkem je Biskupství královéhradecké a patří ke katastrálnímu území Horka u Chrudimi. Při jejím okraji ve směru k Hlíně se nachází lokalita označovaná jako U písníku, jež odkazuje na dřívější těžbu písku a kterou dokládají starší mapy se zachycením pískovny v daném místě. Parcely, které zde sousedí s uvedeným „*biskupským lesem*“, přitom již patří ke katastrálnímu území Hlína. Pro doplnění můžeme uvést, že katastr Vrbatova Kotelce končí cca 150 metrů jihovýchodním směrem. Podle všeho se tedy zdá, že J. Moučka nález učinil během práce někde při okraji zmiňovaného lesního porostu ještě na katastru Horka u Chrudimi. Blíže se nález asi již lokalizovat nepodaří.¹⁰

Z hlediska svého složení odpovídá podle známých mincí popisovaný nález četným dalším depotům, které byly v Čechách ukryty v průběhu 1. poloviny 15. století, s jistým přesahem za rok 1450. Jsou-li tvořeny drobnými nominály, zjistíme v nich kromě domácích českých ražeb se lvem pravidelně mince různorodé provenience, mezi nimiž nechybí v hojné míře feniky se čtyřrázem z rakouských zemí a oblasti Bavor. Nezřídka se v nich objevuje v různém měřítku i grošová mince, nejčastěji v podobě pražských grošů Václava IV. Za příklad nám opět může posloužit už zmíněný depot u Smrčku, jenž kromě drobných mincí obsahoval v malé míře rovněž Václavovy groše (*Petrtyl 1950a*, 197–198). Jestli v nález z Horky byl původně zastoupen nějaký groš, nelze v současné době zjistit. V každém případě mezi dochovanými ražbami žádný není a dobové písemné zprávy o nich neví.

7 Za poskytnutí informací jsme zavázáni Mgr. Davidu Richterovi, správci numismatického fondu Regionálního muzea v Chrudimi. Zároveň k nim tady nejsou uloženy ani jakékoliv písemné záznamy. Možné písemné zprávy o depotu byly hledány rovněž ve Státním okresním archivu Chrudim. I zde byl výsledek negativní. Za cennou pomoc při hledání příslušných materiálů a konzultace k nim děkujeme Mgr. Petru Bočkoví, Mgr. Davidu Novotnému, Ph.D. a Mgr. Radce Šulcové, pracovníkům chrudimského archivu.

8 Informace o souboru spolu s dalšími údaji poskytl Libor Aksler, MBA, ředitel Městského muzea Skuteč, jemuž tímto za ně také děkujeme.

9 U mincí je přiložen také výstřížek z novin, které se bohužel dosud nepodařilo identifikovat. Ten obsahuje prakticky totožné informace jako již výše citované zprávy (*es 1938*, 5; *Anonym 1938*, 51).

10 Za cennou pomoc při lokalizaci místa a zjišťování informací v rodině někdejšího nálezce děkujeme Ing. Pavle Němcové, starostce Vrbatova Kotelce.

Za bližší zmínku stojí výskyt jednoho feniku se čtyřřázem, který bývá v literatuře řazen mezi napodobeniny vídeňských ražeb (beischlägy). V rámci zpracování velkého nálezu z Králova Dvora u Berouna byl zařazen mezi mince ražené před rokem 1430, potenciaálně přiřazen k hrabství Leuchtenberg a písmena kolem štítu čtena jako Я–b–B (*Radoměský 1967*, 138, VI.42). V pozdější studii od stejného autora, která se věnovala přímo problematice beischlägů, byl fenik na základě čtení písmen Я–B–G (RosenBerG) interpretován jako mince rožmberská, ražená od roku 1422 (*Radoměský 1979*, 169–170, 188–194, č. 2). B. Koch ve své souhrnné práci o rakouském středověkém mincovnictví ponechal otázku místa ražby otevřenou, fenik přiřadil do let asi 1400–1425/1430 a písmena interpretoval opět jako Я–b–B (*CNA I*, 333–334, Fc2). Nově však byl publikován příspěvek, který oba uvedené způsoby čtení zpochybnil a přinesl další možnost interpretace v podobě A–B–TV. Mince byla mj. na jejím základě určena jako možný fenik Albrechta V. (1411–1439), pocházející přibližně z let 1416–1426 (*Gregor – Bajnok 2018*, 114–117).

Vzhledem k tomu, že z původních přibližně 250 ražeb máme k dispozici jen necelou polovinu, je těžké se zodpovědně nějak přesně vyjádřit k dataci ukrytí hotovosti. Podle E. Nohejlové, jež mohla pracovat s větší částí nálezu (142 ks), byl soubor ukryt někdy kolem roku 1430 (*Nohejlová 1940*, 60). Ovšem ani ona neměla možnost jej prohlédnout celý a nelze vyloučit, že již v tehdy nedostupné části depotu mohly být zastoupeny ražby, které by její mínění ohledně datace ukrytí změnily. Datování k roku 1430 sice objevíme rovněž v další literatuře (*Nálezy II/3*, 169, č. 2261; *Radoměský 1979*, 197, č. 13), ale v rámci zpracování moravských ražeb s orlicí bylo ukrytí posunuto až do rozmezí let 1435–1453 (*Sejbal 1965*, 276).¹¹ Snad právě v důsledku jisté obezřetnosti byla při vytvoření regionálního přehledu mincovních nálezů z Pardubicka a Chrudimska použita široká datace do 1. poloviny 15. století (*Petrtyl – Šebek 1970*, 68, č. 85). Jistě k ukrytí však nedošlo již někdy na jejím začátku, ale zjevně nejdříve teprve ve 20. letech. V depotu zastoupené typy ražeb byly používány po několik desetiletí a setkáváme se s nimi běžně ještě v nálezech ukrytých po roce 1450, takže určit horní hranici je poněkud problematičtější. S jistotou výhradou možné nepřesnosti by tak mohla být stanovena na 50. léta.

V případě takto vymezeného rámce se ocitáme v době husitských válek a navazujícího poválečného období, které nelze označit za nějak klidné či bezpečné. Mnoho osob, které svůj majetek v obavách o bezpečnost ukrylo, si jej už nikdy nemělo příležitost vyzvednout, což se odráží právě v častých nálezech mincovních souborů, k nimž evidentně náleží i depot z katastrálního území Horka u Chrudimi.

Prameny a literatura

Anonym 1938: Nález denárů. *Sběratel* 9/7 (20. září 1938), 51.

Brádle, V. 2020a: Depot brakteátů z Rybné nad Zdobnicí. *Fontes Musei Reginaehradensis* 24. Hradec Králové.

– *2020b*: Poznámky k numismatickým sbírkám muzei Rychnovska I (Městské muzeum v Kostelci nad Orlicí). Orlické hory a Podorlicko. Přírodou, dějinami, současností. *Časopis Muzea a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou* 27/1–2, 147–156.

Castelin, K. 1951: O české mincovní reformě roku 1450. *Numismatické listy* 6, 113–116.

– *1953*: Česká drobná mince doby předhusitské a husitské 1300–1471. Praha.

CNA I: Koch, B. 1994: *Corpus Nummorum Austriacorum (CNA)*. Band I. Mittelalter. Wien.

Emmerig, H. 2007: *Bayerns Münzgeschichte im 15. Jahrhundert. Münzpolitik und Münzprägung der bayerischen Herzogtümer und ihrer Nachbarn von 1390 bis 1470. Teilband 1–2*. München.

es 1938: Mince z třináctého století. *Lidové noviny* 46/275 (1. června 1938), 5.

Gregor, P. – Bajnok, P. 2018: Malé zamyšlení nad tzv. rožmberským beischlägem. *Denarius* 7, 114–117.

Hána, J. 2002: *Obrazové analogie na mincích. Příspěvek k typologii českých peněz se lvem a čtyřřázem*. In: Polanský, L. (ed.): *Pavel Radoměský. Sborník numismatických studií k 75. výročí narození*. Praha, 40–61.

Hladký, L. 1969: *Z dějin muzea a muzejního spolku v Kostelci nad Orlicí. Orlické hory a Podorlicko. Přírodou, dějinami, současností. Sborník vlastivědných prací* 2, 91–103.

11 Jestliže je správná úvaha, že mince z kosteleckého muzea jsou totožné s těmi, jež popsala E. Nohejlová, je vhodné doplnit, že je prakticky vyloučeno, aby J. Sejbal si při práci na své publikaci mohl tyto ražby osobně prohlédnout.

- Inventář Kostelec*: Inventář sbírky mincí muzea v Kostelci nad Orlicí. Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou, kniha č. 23.
- Kniha přírůstků Rychnov*: Kniha přírůstků z let 1978–1982. Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.
- Nálezy II/3*: Nohejlová-Prátová, E. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového (1300–1547). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): *Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl II. Praha, 113–298.
- Nohejlová, E. 1940*: Nález ve Vrbatově Kostelci. *Numismatický časopis* 15 (1939), 59–60.
- Petrtyl, J. 1950a*: Nález u Smrčku na Chrudimsku s kontramarkou „ježka“. *Numismatický časopis* 19, 197–198.
- *1950b*: Nálezy mincí na Chrudimsku. *Numismatický časopis* 19, 116–130.
- *1955*: Nálezy mincí na Hlinceku. *Numismatický sborník* 2, 184–192.
- Petrtyl, J. – Šebek, F. 1970*: Historická dokumentárnost nálezů mincí na Pardubicku a Chrudimsku. Pardubice.
- Přehled inventarisace*: Přehled inventarisace jednotlivých odborů musejních sbírek muzea v Kostelci nad Orlicí. Muzeum a galerie Orlických hor v Rychnově nad Kněžnou.
- Převodní seznam*: Převodní seznam k přírůstkovému číslu H312/1987. Muzeum východních Čech v Hradci Králové.
- Radoměřský, P. 1967*: Nález mincí z 15. století v Králově Dvoře u Berouna. *Sborník Národního muzea v Praze*. Řada A – Historie 21, 109–191.
- *1979*: Beischlág doby husitské a příspěvek k jihlavskému a rožmberskému mincovnictví 15. století. *Časopis Národního muzea – Historické muzeum* 145 (1976), 165–206.
- Sejbal, J. 1965*: Moravská mince doby husitské. Brno.
- Skalský, G. 1936*: Studie o českých a moravských brakteátech III. *Numismatický časopis československý* 11–12 (1935–1936), 1–30.
- Štěpánová, L. – Hladký, L. 2016*: Městské instituce v ozvěnách času. In: *Kostelec nad Orlicí v zrcadle času II*. Kostelec nad Orlicí, 822–871.
- Vinterová, T. 2017*: Z historie zrušených městských muzeí. Orlické hory a Podorlicko. Přírodou, dějinami, současností. *Sborník vlastivědných prací* 24/1–2, 26–33.

Summary

Vojtěch Bradle – Pavel Gregor, A coin hoard from the cadastral area of Horka u Chrudimi (Chrudim district).

The numismatic collections of the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové keep 102 coins which most probably originate from a hoard discovered by Jaroslav Moučka in May 1938 in a forest on the border of the cadastral area of Horka u Chrudimi, close to the ‘U písničku’ location. Originally, the hoard may have contained around 250 coins, deposited in a small ceramic vessel. The discoverer allegedly gave out the coins to local schools and to the museums in Chrudim and Skuteč.

The Horka find was published by E. Nohejlová (1940, 59–60). She already did not have the chance to work with the entire assemblage but only with a part (142 pcs). The majority of them (111 pcs) were sent to her for study by the gendarmerie station in Vrbatův Kostelec where the discoverer lived. The same number of coins was later bought by the – no longer existing – museum of Kostelec nad Orlicí as ‘a coin find from Vrbatův Kostelec’. The coins bought by the Kostelec nad Orlicí museum seem to be the same as those which the gendarmes sent to Nohejlová in order to document them. After the Kostelec museum was shut down the coins came down first to Rychnov nad Kněžnou and later to Hradec Králové. This part of the collection, however, did not remain intact over the following decades so that only 102 coins have been certainly identified; they are kept in the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové under the inv. nos. N/N 26945–27046. They include small silver four-strike coins minted in various places, dated to the 14th and 15th centuries. Besides Bohemian coins with a lion and Moravian ones with an eagle, there are also pfennigs from various Austrian lands as well as from Bavaria. The coins allegedly donated by the discoverer to the Chrudim museum (31 pcs) are not preserved. Six coins donated to the Skuteč museum are kept under the inv. no. 4817. Unfortunately, the identification of the specific pieces from the hoard is impossible as they were mingled with other coins.

Since less than a half of the hoard is available, we cannot soundly discuss the date of the hoard's concealment. According to E. Nohejlová (1940, 60) the assemblage entered the ground sometime around 1430. Thanks to a restudy of the Moravian coins with an eagle (*Sejbal 1965, 276*) it seems nevertheless, that the concealment of the hoard is to be shifted to the time-span of 1435–1453. With some precaution, the hoard was as a result dated to the first half of the 15th century (*Petrtyl – Šebek 1970, 68, no. 85*). It is obvious that the assemblage could not have been buried before the 1420s though the represented issues could have circulated for several decades. The upper limit could be set with some circumspection to the 1450s, keeping in mind a certain potential for error. This time-span covers the turbulent period of the Hussite wars and subsequent post-war period. Many hoards are known which were buried in these years and their owners never managed to recover them.

English summary by J. Kysela

ÚČTY PRAŽSKÉ KAPITULY Z ROKU 1530

Stavební a ekonomické aspekty opravy katedrály sv. Víta a kostela Všech svatých na Pražském hradě

Marek SUCHÝ

Abstract – Accounts of the Prague Chapter from 1530. Construction and economic aspects of the reconstruction of St. Vitus Cathedral and of the All Saints church in Prague Castle.

Construction invoices of the Prague Chapter from 1530 help us better understand the works on St. Vitus Cathedral, supervised by Benedikt Ried. The roof of the neighbouring All Saints Church was being repaired concurrently. The invoices document the costs of construction works during one building season. The wages documented in the bills are confronted with the period sources including normative documents from Prague and accounts from the Royal town of Pilsen, as well as from the fief town of Třeboň. The costs of the building material are confronted with the municipal accounts of the town Pilsen. Last but not least, the construction bills enable us to calculate the overall costs of the reconstruction of both churches.

 St. Vitus cathedral, All Saints church in Prague Castle, construction bills, costs and wages, building crafts.

Úvod

Stavební historie svatovítského chrámu nesestává jen z období velkolepého budování, ale i více či méně kontinuálních oprav již stojící konstrukce. Pokud jde o písemné prameny, lze středověkou stavební činnost sledovat jen v poměrně omezené míře. O vztyčení vysokého chóru informují především svatovítské účty ze 70. let 14. století (*Neuwirth 1890; Suchý 2003; 2016; 2019a; 2019b; 2019c; Chotěbor – Suchý 2019*), opravy jagellonského věku v kapitulních účtech sledoval A. Podlaha (*1902–1903; 1914*; srov. též *Leminger 1887–1889; Kotrba 1972*) a přestože je známo, že již v polovině 30. let 16. století projeví zájem o opravu katedrály také Habsburkové, skoupé prameny podle P. Zahradníka (*1994, 295; Libal – Zahradník 1999, 25*) nedovolují poznat, jak daleko tyto práce pokročily. Obraz stavebních dějin svatovítského chrámu, včetně ekonomických aspektů, však mohou před velkým požárem (1541)¹ doplnit ještě kapitulní účty z roku 1530.²

Ceny a mzdy

Stavební účty jsou zaznamenány v papírové složce, která čítá 22 listů, přičemž některé strany zůstaly nepopsané.³ Je pravděpodobné, že vznikly jako podklad pro finanční audit, neboť zachycují náklady na stavební práce a materiály v časovém rozpětí jedné stavební sezóny.⁴ Tomu odpovídají i tematicky utříděné záznamy výdajů na tesaře s pomocníky; zedníky, přidavače a kameníky; dřevo; kováře a železo;

1 K jeho následkům srov. svědectví Václava Hájka z Libočan (*Libal – Zahradník 1999, 25–26*).

2 APH, AMK, kart. č. 275.

3 Základ složky tvoří devět dvoulistů, do kterých byly vloženy dva dvoulisty separátní (f. 17–18: kovář a železo; f. 20–21: sklenář a zámečnick). Rozpis jednotlivých folií a záznamů byl sesazen do tabelárního přehledu (tab. 1). Objevují se tři filigrány: dvě varianty volské hlavy s latinským křížem a hadem, tři věže ve štítě. Posledně jmenovaný filigrán odpovídá exempláři se stejnou datací (1530) ve sbírce *Piccard-Online*, dostupné z <https://www.wasserzeichen-online.de/wzis/detailansicht.php?id=7618> [cit. 2019-08-24].

4 Obdobného charakteru jsou též svatovítské účty z let 1372–1378 (*Suchý 2020*).

cihly, písek, kámen; nakonec i sklenáře a zámečnicka (tab. 1). V textu se objevuje zdvojení sousloví svědčící o přehlédnutí písaře na opisovaném textu, což by mohlo dokládat existenci předloh dočasného charakteru, které vznikaly během stavebního provozu a ze kterých byl dochovaný výkaz následně sestavován.⁵ Jednotlivé poměrně úhledné kurzivní záznamy psané jednou rukou tvoří zřetelné odstavce. V ideálním případě obsahují dataci, účel vydání, jednotkovou i celkovou sumu, která je nejdříve vypsána slovně a pak vyjádřena ještě jednou při okraji strany numericky římskou číslicí.⁶

Tab. 1. Výdaje na opravu katedrály sv. Víta a kostela Všech svatých na Pražském hradě (v kulatých závorkách uvedeny správné součty; slovně vyjádřené hodnoty a římské číslice jsou zde (pro přehlednost) převedeny na čísla arabská).

Folio / Den	Stavební práce a materiál	k.	gr.	d.
1r	Registra kostela svatého Václava na Hradě pražském – Anno 1530			
2r	Znamenává se vydaní na stavení aneb opravu kostela svatého Václava na Hradě pražském a to léta Božího 1530			
2r	Tesařom			
21. 5.	6 tesařom – tesali les k lešení a pobijeli kostel Všech svatých			
	2 za 6 dní			
	2 za 3 dni			
	2 za 1 den			
	na den po 3,5 gr. č., učiní toho	1	10	
28. 5.	7 tesařom – dělali lešení a dříví tesali a kostel Všech svatých pobijeli			
	3 (každému) za 4 dni			
	2 (každému) za 5 dní			
	2 za 2 dni			
	na den po 3,5 gr. č., učiní toho	1	31	
2v				
4. 6.	3 tesařom – dělali na lešení a kostel Všech svatých jeden pobijel			
	1 za 5 dní			
	2 (každému) za 2 dni			
	učiní toho			31,5
11. 6.	2 tesařom – na kostele Všech svatých pobijeli			
	(každému) za 4 dni			
	na den 3,5 gr. č., učiní toho			28
2. 7.	5 tesařom – lešení strojili v kostele a šindel štosoval jeden u Všech svatých			
	každému za 1 den po 3,5 gr. č., učiní toho			17,5
3r				
3. 7.	4 tesařom – lešení dělali			
	každému za dva dni, na den 3,5 gr. č., učiní toho			28
	těž týž den dáno 5 nádeníkom, ješto pomáhali lešení táhnuti v kostele. Více nežli za za puol dne, každému po 1,5 gr, učiní toho			7,5
13. 8.	2 tesařom – na kostele Všech svatých střechu pobijeli			
	každému za 3,5 dne, na den po 3,5 gr. č., učiní toho	24		4 (3,5)
	těž téhož dne dáno jednomu nádeníku při tesařích ješto šindelu přidával. Za 1 den			2

5 Dále odkazují na datum, popř. i folio, podle kterých lze daný záznam dohledat v účtech i v (tab. 1) : 7. 10. 1530 (f. 7r): „ ... Ctyřem zedníkom čtyřem zedníkom ...“.

6 Např. (f. 4r): „V sobotu po svatě Ludmile, to jest 17. dne měsíce září. Dvěma tesařom, každému za jeden den po puolčtvrtu gr.č. Tahali pokštele na kostel. Učiní toho sedm gr. č. – VII gr.“. Jinde (f. 2r) může být uvedena pouze datace pomocí svátku: „V sobotu po hodu Božího vstupení“ (28. 5.). V dataci se však objevují i chyby (f. 4v): „V sobotu před svatým Divišem, to jest devátého dne měsíce října“ – 9. 10. bylo v neděli na Diviše, tj. v sobotu bylo 8. 10.; (f. 9r): „V sobotu po Všech svatých, to jest 12. dne měsíce listopadu“ – první sobotu po Všech svatých (1. 11.) bylo 5. 11., 12. 11. bylo až druhou listopadovou sobotu. Objeví se i nedokončená datace: „V sobotu před hodem Božího narození to jest“ – dále je v záznamu vynecháno místo na dataci, která již nebyla doplněna (Friedrich 1997, 182–183, č. 27). Stane se, že slovní a číselná částka nesouhlasí: 12. 5. (f. 12r): „Tomášovi na stravu ... jednu kopu gr. českých – Ij ss gr.“ (polovina kopy označena škrtem číslovky, zde jako: j). V tomto případě není možné výsledné číslo přepočítat (dle jednotkových položek), tak se správné částky již nedopátráme.

Folio / Den	Stavební práce a materiál	k.	gr.	d.
3v				
20. 8.	2 tesařom – pokrývali aneb pobíjeli na kostele Všech svatých i také výhni kovářovu strojili každému za 3 dni, na den po 3,5 gr. č., učiní toho			21
	1 nádeníku při tesařích – podával šindelů – za 1 den dáno			2
3. 9.	6 tesařom – při železích tažení v kostele a také lešení přenášení 2 každému za 4 dni 2 každému za 2 dni 2 každému za 1 den na den po 3,5 gr. č., učiní toho			49
4r				
10. 9.	4 tesařom – strojili pokštele i také lešení každému za 5 dni, na den po 3,5 gr. č., učiní toho	1	10	
17. 9.	2 tesařom – táhli pokštele na kostel každému za 1 den, po 3,5 gr. č., učiní toho			7
24. 9.	3 tesařom – lešení přestavovali a některé doluov spouštěli každému za 3 dni, na den po 3,5 gr. č., učiní toho			31,5
4v				
8. 10.	5 tesařom – dělali na lešení doluov spouštějíc 2 každému za 5 dni 1 za 4 dni 2 každému za 1 den (po 3,5 gr. č.)			56
5r	Zedníkom a přidavačom i také jiným nádeníkom a i také kameníkom			
21. 5.	1 nádeníku ještě vozil cihly do kostela a je rovnal; za 3 dni po 2 gr. č., učiní toho			6
	1 nádeníku ještě pomáhal šindelů nositi a táhnuti na kostel Všech svatých; za 1 den			2
25. 6.	2 kameníkom – díry proráželi skrze pilíře každému za 3 dni, na den po 3,5 gr. č., učiní toho			21
2. 7.	2 kameníkom – díry prolamovali skrze pilíře každému za 4 dni, na den po 4 gr., učiní toho			32
5v				
9. 7.	2 kameníkom – při vrtání děr v pilířích každému za 5 dni, na den po 4 gr. č., učiní toho			40
16. 7.	2 kameníkom – při vrtání děr v pilířích každému za 3 dni, na den po 4 gr.č., učiní toho			24
6. 8.	2 kameníkom – při vrtání děr v pilířích každému za 6 dni, na den po 4 gr. č., učiní toho			44(48)
13. 8.	2 kameníkom – při vrtání pilířův každému za 2 dni, na den po 3,5 gr, učiní toho			16(14)
6r				
20. 8.	1 zedníku – ještě strojil výhň kovářovi ve dvoře, aby železo svařovali; za 1 den dáno			3,5
	2 přidavačom při téměř díle při zedníku – a k tomu vymazávali nad výhňemi pro voheň každému za 1 den po 2 gr. č., učiní toho			4
3. 9.	2 kameníkom – železa v vlačiovali skrze pilíře každému za 4 dni, na den po 4 gr. č., učiní toho			32
10. 9.	2 kameníkom – při vrtání děr v pilířích každému za 3 dni, po 4 gr. č., učiní toho			24
6v				
17. 9.	2 kameníkom – při vrtání děr v pilířích každému za 4 dni, po 4 gr. na den, učiní toho			32
	4 nádeníkom – ještě cihly nosili z kostela k rumpálu, aby se táhly na kostel; každému za 1 den, po 2 gr. č., učiní toho			8
	1 nadeníku v pisku prosívání; za 4 dni, na den po 2 gr. č., učiní toho			8
24. 9.	2 kameníkom – při vrtání děr skrze pilíře; každému za 4 dni, na den po 4 gr. č, učiní toho			32

Folio / Den	Stavební práce a materiál	k.	gr.	d.
7r				
24. 9.	5 nádeníkom – kteří cihly na kostel svatého Václava táhli; každému za 2 dni a za ¼ dne, na den po 2 gr. č., učiní toho		32	(22,25)
1. 10.	4 zedníkom – dělali na rampouších na kostele každému za 4 dni a jednomu za 2 dni			
	Urbanovi (za 4 dny) na den po 4 gr. a jiným po 3,5 gr. č., učiní toho		51	
	7 přidavačem při zednicích a témž díle; každému za 4 dny, na den po 2 gr., učiní toho		56	
	2 kameníkom – při vrtání děr v pilířích; každému za 4 dni, na den po 4 gr. č., učiní toho		32	
7v				
1. 10.	1 nádeníku – od prosívání pisku u vobory; za 4 dni, na den po 2 gr. č., učiní toho		8	
8. 10.	5 zedníkom – dělali na rampouších nad sklepy každému za 6 dní; Urbano na den po 4 gr. a jednomu z kameníků po 3,5 gr. a jiným též po 3,5 gr., učiní toho	1	34(48)	
	8 přidavačem při zednicích a témž díle; každému za 6 dní, na den po 2 gr. č., učiní toho	1	36	
15. 10.	5 zedníkom – při rampouších nad sklepy dělání každému za 6 dní; Urbanovi na den po 4 a jednomu z kameníkuov po 3,5 gr. a jiným zedníkom po 3 gr., učiní toho	1	39	
8r				
15. 10.	1 nádeníku v pisku u vobory prosívání; za 6 dní, na den po 2 gr., učiní toho		12	
	9 přidavačem při zednicích; každému za 6 dní, na den po 2 gr., učiní toho	1	48	
22. 10.	4 zedníkom – dělali na rampouších nad sklepy každému za 6 dní, Urbanovi na den po 3 gr. č. a jiným po 2,5 gr. č., učiní toho	1	3	
	10 přidavačem při zednicích; každému za 6 dní, na den po 1,5 gr a 7 halířích, učiní toho	1	45	
8v				
29. 10.	4 zedníkom – dělali na rampouších nad sklepem každému za 1 den, Urbanovi na den po 3 gr. a jiným po 2,5 gr. č., učiní toho		10,5	
	8 nádeníkom – kteří cihly tahali a vápno nahoru a přidávali; sedmi každému za 5 dní a jednomu za 2 dni, na den po 1,5 gr. a 7 halířích, učiní toho	1	4,5 (4,75)	
	1 nádeníku – ještě písek prosíval u vobory; za 4 dni, na den po 1,5 gr., učiní toho		6	
	též více dáno 1 pokrývači – který skřídlo pokrýval na kostele; za 6 dní, na den po 4 gr. č., učiní toho		24	
9r				
12. 11.	1 nádeníku v pisku od prosívání; za 4 dni, na den po 1,5 gr., učiní toho		6	
31. 12.	2 nádeníkom – ještě rum z kostela metali doluov; každému za 4,5 dne, na den po 1,5 gr. č., učiní toho		13,5	
	Více též dáno Mistru Benediktovi kameníku, ještě přihledal mezi zedníky a radu dával		30	
9v–11v	Vacua			
12r	Za dříví, prkna i také jiné potřeby k témuž stavení a opravování kostela svatého Václava			
12. 5.	za 6 dřev velikých k lešení od Soumara z Malé Strany Tomášovi z Ungeltu na stravu, ještě jezdil vo železo do Czahlowa /1k/		2 1,5	
17. 5.	za 4 vozy lesu k lešení a k tesání po 18 gr. i s plavbou, učiní za ně	1	12	
	Pavlovi formanu z Malé Strany od vyvezení téhož lesu i také velikých 6 dřev z vody na zámek	1		
12v				
17. 5.	2 pacholkom, kteří týž les váleli na hromadu; každému po 2 gr. č., učiní toho		4	
19. 5.	za 52,5 kopy (3150) šindelů na kostel Všech Svatých, po 12 peněžích č., učiní zaň		1,5	
24. 5.	za 61 prken jedlových od Jakubové ze mlýna, prkno po 2 gr., učiní za ně	2	2	
	Kašparovi formanu z Košif ode 3 for týchž prken přivezení ze mlýna, dáno		15	
27. 5.	za 54 kop (3240) šindelův na kostel Všech Svatých, 1 kopa po 13 peněžích č., učiní zaň	1	21(40)	5(2)
13r				
28. 5.	za 42 (kop) šindeuov a 40 šindelův (2560) na kostel Všech Svatých, kopa za 12 peněz č., učiní za ně	1	13	(1)
	10 000 hřebíkuov šindelních na kostel Všech Svatých, 8 gr. č. jeden tisíc, učiní za nich	1	20	
	4 kopy (240) hřebuov latovních, též na kostel Všech Svatých, po 1,5 gr. č., učiní za ně		6	

Folio / Den	Stavební práce a materiál	k.	gr.	d.
	těž za prostranky a lýčence na lešení		10	
14. 6.	za 39 kop (2340) šindeluo v po 13,5 d. č. na kostel Všech Svatých, učiní zaň	1	15	1,5
13v				
29. 7.	za 60 kop (3600) šindeluo v a za 3 kopy (180) šindeluo v, 1 kopa po 2 gr. č., učiní toho	2	6	
	za 61 kopy (3721) šindeluo v, 1 kopa po 13 d. č. a to všecko do kostela svatého Václava, učiní za ně	1	53	2
4. 8.	za 56 kop (3360) šindeluo v po 2 gr. č. ke kostelu Všech Svatých, učiní za něj	1	52	
18. 8.	za 5,5 tisíce hřebíkuo v šindelných na kostel Všech svatých i také k svatému Václavu		45,5	
14r				
18. 8.	za 4 vozy hlíny kovářo vi k výhni		10	
	za 3 vozy uhlí kovářo vi téhož železa strojení	1	43	
27. 8.	za 2 vozy uhlí kovářo vi do huti aneb do výhně, dáno	1	1	
	za 2 škopky a 3 necky vápna nošení na kostele, dáno		3,5	
	za tesanice k pokšteluo m i s forou z Podskalí, bylo jich 15 tesanic, dáno		31	
29. 10.	za 3,5 tisíce hřebíkuo v pod skřidlu, dáno za ně		30	
	za 3 tisíce hřebíkuo v šindelných po 8,5 gr. č., učiní za ně		25,5	
14v				
29. 10.	za 2 necky k přidávání zedníko m a za 3 konve vodné, dáno		3	1
	za 4 lopaty železné k vápnu a za kolečko		34	5
	a za 8 prostrankuo v velikých k lešení a za 5 kop (300) hřebuo v latových			
	za 20 lýčencuo v k lešení a za řešato k vápnu učiní toho			
	bečváři za 3 štrokvasy dubové k vodě a k vápnu		15	
17r	Za železo i také kovářo vi			
3. 9.	za 20,5 centněuo v a 33 liber železa ždiarzkého v huti ve Žďáře kupované; jeden centněř koupen i s forou za 80 gr. č., učiní za ně	27	45	
	k tomu více dáno pacholkom na pivo, kteří pomáhali téhož železa z vozu k váze skládati		5	
	Hanzlovi a Rouskovi kovářo m od téhož železa svařování a strojení zdících plechuo v, klínuo v děláni – dáno oukolem	13	14	
	více týmž kovářo m dáno na pivo, aby pilněji a lépe dělali		16	
17v				
3. 9.	těž více dáno Vaňkovi z Ungeltu za svazek železa cáhlovského na klíny a na zděř k týmž štafo m a za voce l	1	7	17
	více též téhož dne dáno Rouskovi kováři za železa do rampouchuo v nad sklep k svírání, bylo jich 16	2	50	3,5
	i také od vostření a ocelování nádobí zedníko m			
18r–18v	Vacua			
19r	Za cihly zdící po vápenicích kupované k kostelu svatého Václava i také vození písku a kamene			
27. 5.	za 2,5 tisíce (a) 2,5 sta (2 750) cihel zdících, 100 po 9,5 gr. č. i s forou z vápenice Mrázovy, učiní za ně	5 (4)	56 (21)	2 (1,75)
15. 10.	Voborníkovi od přivezení kamene a písku, 38,5 vozov k kostelu svatého Václava, od vozu po 3 gr. č., učiní toho	1	57 (55,5)	
22. 10.	Voborníkovi za 31 for písku k kostelu svatého Václava, fůra jedna po 3 gr. č., učiní toho	1	33	
	6 300 cihel zdících z vápenice Mrázovy, 100 po 9,5 gr. č. i s forou	9	58,5	
19v				
22. 10.	více též z Mrázovy vápenice za 17 korbí vápna, jedna korba po 11 gr. českých i s forou, učiní za ně	3	7	
20r–20v	Vacua			
21r	Sklenáři od voken v týmž kostele svatého Václava opravování			
3. 9.	sklenáři od opravování voken všudy po kostele	24	30	
	těž Hanušovi zámečnicku za dva nová zámky a dva stará opravoval		31	
	a za dva klíče nová k jiným zámkom a za dva panty ke dveřom k šnekuo m v kostele			

Výdaje jsou účtovány v kopách, resp. groších českých (1 k. = 60 gr.) a jejich dílech, tedy peněžích či denárech (1 gr. = 7 d.), přičemž oba termíny jsou pro drobnou měnu užívány paralelně. Ve dvou ojedinělých případech byla uvedena denní mzda nádeníkům i jako 1,5 gr. a 7 halěrů. Nejedná se však o halěř český počítaný v poměru 1 gr. = 14 hal., neboť by účetní mohl rovnou uvést částku jako 2 gr. Výsledná suma spočítaná v tomto poměru navíc řádově nesouhlasí se součtem uvedeným v účtech. Čísla však vycházejí, pokud bereme 28 halěrů na jeden groš.⁷ Zdá se tedy, že v tomto případě účetní vyplatil nádeníkům část mzdy v nekvalitní drobné minci, což explicitně zmínil v záznamech.⁸ Přestože po sobě písař záznamy opravoval, setkáme se nejen s písařskými, ale i početními chybami, podobně jako v případě svatovítských účtů ze 70. let 14. století.⁹ Ty se obvykle pohybují v sumách do 19 gr. Výjimku představuje nákup 2 750 cihel vykázaný v pátek 29. května, kdy je rozdíl opravdu značný, neboť činí 1 k. 35 gr. v neprospěch účetního.¹⁰

Stavební materiál mohl být vyplácen v průběhu týdne, platy řemeslníkům a nádeníkům jsou však pocho-pitelně uváděny k sobotnímu termínu, tj. vždy za uplynulý týden. Zároveň platí, že počet odpracovaných dní nebyl omezen jen množstvím svátků v týdnu, neboť jednotliví tesaři, zedníci a nádeníci pracovali i ne-stejný počet dnů. Nádeníci pak byli někdy najímáni také v časovém horizontu poloviny (31. 12.) či čtvrtiny dne (24. 9.), jednou dokonce za „více nežli za puol dne“ (30. 7.).¹¹ Výplaty se řídily denní sazbou, která však nebyla v rámci jednotlivých profesí jednotná (tab. 2). Nejhůře byli samozřejmě placeni nekvalifikovaní nádeníci, kteří dostávali 1,5–2 gr. č. na den, ojediněle 1,5 gr. č. za necelý den, resp. více než polovinu dne. Nižší denní mzda (1,5 a 1,75 gr. č.) se objevuje od poloviny října (22. 10.), což odpovídá snížení v rámci zimního tarifu. Zedník si přišel na 2,5–4 gr. č., přičemž zde tarif mohl odrážet pracovní zařazení, neboť v jeden výplatní termín byli zedníci ohodnoceni různou sazbou, například Urban získal 4, jeho kolegové pak 3,5 a 3 gr. č. (15. 10.). Všichni však hotovili prampouchy („*rampouchy*“), tedy zděné podpěrné oblouky (viz *Kotrba 1960*, 583–585), a tak byla případná diferenciací prací opravdu v detailu. K ruce měli navíc přidavače, takže se muselo jednat o kvalifikované zednické práce. O týden později pak přišlo i snížení v rámci zimního tarifu (podobně jako u nádeníků), neboť Urban získal 3 a ostatní zedníci 2,5 gr. č. (22. 10.).

Tab. 2. Denní mzdy: Pražský hrad 1530.

Řemeslo	sazba	grošů českých			
tesař	na den				3,5
pokryvač	na den				4
kameník	na den				3,5 4
zedník	na den			2,5 3	3,5 4
přidavač	na den	1,75	2		
nádeník	na den	1,5	1,75	2	
	> 0,5 dne	1,5			

7 Záznam 22. 10. (f. 8r): 10 přidavačům za 6 dnů, na den 1,5 gr. a 7 hal. = 90 gr. + 420 hal. (+28 = 15 gr.) = 105 gr. = 1 k. 45 gr. (v účtech uveden součet 1 k. 45 gr.); součet v poměru 1:14=2 k. gr.

Záznam 29. 10. (f. 8v): 7 nádeníkům za 5 dnů, 1 za 2 dny, na den 1,5 gr. a 7 hal. = 55,5 gr. + 259 hal. (+28 = 9,25gr.) = 64,75 gr. = 1 k. 4,75 gr. (v účtech uveden součet 1 k. 4,5 gr.); součet v poměru 1:14=1 k. 14 gr.

7 halěrů tedy představovalo 1/4 českého groše, což znamená, že denní mzda činila 1,75 gr. Poměr odpovídá peněžní početní jednotce „halěř míšeňský“, jak uvádí P. Vorel (2010, 219–233).

8 S obdobnou situací se setkáme i ve svatovítských účtech ze 70. let 14. století, kde byl 1 groš počítán po 12 parvech (halěřích). Ve dvou ojedinělých případech je však výplata nádeníkům účtována v poměru 1:14, což zřejmě reflektovalo nekvalitní drobnou minci, ve které byla realizována celá částka nominálně vyjádřená v kopách a groších (*Suchý 2020*, 116).

9 28. 5. (f. 2r): oprava v celkovém součtu vydajů na tesaře vyškřábáním a přepsáním (součet odpovídá); obdobně 6. 8. (f. 5v) u kameníků, kde však ani opravený součet nesedí: 44 gr. (správně: 48 gr.). Jinde 8. 10. (f. 7v) vykázal účetní plat „*pěti zedníkom, každému za šest dní. Urbanovi na den po čtyřech gr. č. a jednomu z kameníků po puol čtvrti gr. a jiným též*“ (dodatečně nadepsáno) „*po iiii*“ (vyškřábáno a přepsáno) „*gr. č.*“ Původně tedy písař zapsal, že Urban pracoval za 4 gr. na den, jeden z kameníků za 3,5 gr., další za jinou částku, kterou však vyškřábal a opravil. Aby text dával smysl, doplnil, že pracovali *těž* za 3,5 gr. Celkový součet mu však ani po opravě nevyšel: 1 k. 34 gr. (správně: 1 k. 48gr.). Lépe se mu povedl obdobný záznam hned následující den, viz 15. 10. (f. 7v). Formulace záznamu navíc svědčí o tom, že terminologicky zaměňoval kameníky a zedníky. 28. 5. (f. 13r) písaři vypadly kopy v počtu nakoupených šindelů, tedy správně: „*42 (kop) šindeuov a 40 šindeluoov*“, což je číslo, kterému odpovídá zaplacená částka. Opravy textu se objevují i mimo součty, např.

27. 5. (f. 12v) při nákupu šindelů, kde písař vyškřábal původní místo určení, tj. kostel (sv. Václava?) a nahradil je kostelem *Všech svatých*; k pražské katedrále jako kostelu sv. Václava a současným vydajům na opravy obou sousedících chrámů – viz pozn. 36 a oddíl Stavba. K opravám a početním chybám v účtech z let 1372–1378: *Suchý 2003*, 8; *2020*, 116–120. K počítání ve středověku a raném novověku: *Heß 1977*.

10 Všechny chyby lze dohledat v (tab. 1). Správné součty jsou uvedeny v kulatých závorkách.

11 Poloviny dne u výplat zedníků a přidavačů uvádí pro Rakovnik k roku 1527 A. Nachtmannová (2000, 21). Měření na polovinu, vzácné i na čtvrtinu pracovního dne eviduje pro Třeboň v letech 1525–1526 A. Stejskal (2001, 15). Poloviny dne se objevují v případě tesařů, zedníků, pokrývačů a nádeníků také v Plzni v letech 1524–1525 (*Bělohávek /ed./ 1957*, 132, 138, 139, 145, 158, 131, 161, 162).

Kameníci vydělali 3,5–4 gr. č., avšak nelze prokázat letní a zimní tarif, neboť se v účtech po 22. říjnu již neobjevují. Různý tarif v letním období ovšem, podobně jako u zedníků, plně nepotvrzuje ani tezi o různě ohodnocených úkolech, neboť prolamování, resp. prorážení dřer skrze pilíře bylo ohodnoceno částkou 3,5 i 4 gr. č. (25. 6.; 2. 7.). Tesaři byli placeni jednotnou sazbou 3,5 gr. č., avšak opět není možné prokázat snížení tarifu v zimním období, neboť se naposledy objeví ve vyúčtování 8. října. Pokrýváč pracující s břidlicí byl naopak vyplacen jen jednou, a to po 22. říjnu. Jeho denní plat 4 gr. č. tedy nelze srovnat s případným letním zvýšením. Specifická byla práce kovářů, kteří připravovali stavební železo, opravovali a ostřili náradí, přičemž byli placeni „oukolem“, případně dostali ještě bonus „na pivo, aby pilněji a lépe dělali“ (3. 9.).¹² Obdobným způsobem byl odměněn i sklenář, který získal jen jednu platbu počátkem září „od opravování voken všudy po kostele“ (3. 9.).

Mzdový řád, tedy normativní pramen z roku 1539, uvádí pro pražská města letní kamenickou a zednickou mzdu ve výši 4 gr. č., zimní pak o jeden groš nižší, tedy 3 gr. č. Pro rok 1347 jsou známy údaje pro kameníky, zedníky, tesaře a pokrýváče, a to v hodnotě 4 gr. č. (bez stravy) v létě a 3gr. č. v zimě (mistr s početnou čeledí sám pracující měl brát o 0,5 gr. č. více); podavači a nádeníci bez stravy v létě 2,5 gr. č., v zimě 2 gr. č. (Mádl 1893–1895, 648; Tomas 1972, 76; Ebelová 2001, 119). To jsou hodnoty, kterých se naše údaje v rámci zedníků a kameníků dotknou, ale jinak jsou zde tarify i o ca. 0,5–1 gr. č. nižší, podobně jako v případě tesařů a nádeníků, kde rozdíl činí 0,25–0,5 gr. č. Srovnání údajů pro tesaře, zedníky a nádeníky s téměř soudobým účetním materiálem z královské Plzně z let 1524–1525 a poddanské Třeboň z let 1525–1526 (tab. 3)¹³ pak potvrzuje skutečnost, že v letním období, které počítalo s delším dnem, byla mzda vyšší než v zimním asi o 0,5–1,5 gr. č.¹⁴ Zároveň je však třeba zdůraznit, že nemusela existovat jednotná (normativní) letní a zimní sazba, ale že se zadavatel práce pohyboval v rámci různých letních a zimních tarifů, které se mohly lišit v řádu od 0,25 do 1 gr. č.¹⁵ Vzhledem k tomuto rozptylu, jehož konkrétní důvody nám unikají, je pak v podstatě nemožné srovnání mzdových hladin jednotlivých měst, neboť se zde opět pohybujeme buď ve shodách nebo rozdílech právě v rozmezí 0,25–1 gr. č. Výraznější rozdíl vykazují jen pokrýváči v Praze a Plzni, kde je rozdíl v zimní mzdě 1,5 gr. č. Zde by ovšem mohl svou roli sehrát i typ střešní krytiny, se kterou daní řemeslníci pracovali (břidlice, keramika, šindel). Tu však v případě Plzně neznáme a tak není přesnější srovnání možné. Přestože lze také například sledovat četnost jednotlivých tarifů, tedy srovnávat převažující tarif,¹⁶ nepovažují to při komparaci za reprezentativní, neboť množství různě ohodnocené práce mohlo být v různých lokalitách a letech proměnlivé.

Tab. 3. Denní sezónní mzdy: Plzeň (1524–1525), Třeboň (1525–1526) a Pražský hrad (1530). Údaje uvedeny v groších míšeňských a českých (hodnotu českých grošů označují kulaté závorky).

Tesaři	Léto / gr. míšeňské (české)	Zima / gr. míšeňské (české)
	29. 6.–16. 10. 1524 a 30. 4.–30. 6. 1525	23. 10.–23. 4. 1525
Plzeň – mistr tesař	8 (4) 7 (3,5)	7 (3,5)
– tesař	7 (3,5) 6 (3) 5 (2,5)	6 (3) 5 (2,5) 3 (1,5) ¹⁷
	červen–září 1525	konec září 1525–březen 1526
Třeboň – tesař	6,5 (3,25) 6 (3) 5,5 (2,75)	5 (2,5) 4 (2)
	21. 5.–8. 10. 1530	

- 12 Motiváční příplatky či spropitné jsou u mistra kováře, osazovačů, zedníků a nádeníků doloženy již v 70. letech 14. století; nádeníci též dostali explicitně na pivo a u příležitosti uzavření velkého (triumfálního) oblouku vysokého chóru byl dokonce zakoupen pro všechny stavební pracovníky sud piva (Suchý 2003, 29–30, 35; k průběhu stavby: Suchý 2019b).
- 13 Data pro Třeboň uvádí A. Stejskal (2001, 15). Plzeň na základě edice plzeňské knihy počtů (Bělohávek *ed.* / 1957, 130–163). Stejná data zpracoval již J. Čechura (1989, 157–170, tab. na 166), který však dospěl k trochu jiným výsledkům.
- 14 Délka pracovní doby se již od středověku vázala na délku slunečního dne (Binding 1993, 137–151; Salzman 1967, 58–59, 68–70; Knoop – Jones 1933, 116–118; Ebelová 2001, 112–114). Různá délka pracovní doby se ovšem nemusela nutně vždy odrazit ve vyšším či nižším letním a zimním tarifu, nepravidelosti pro pozdně středověkou jižní Anglii, Flandry a Brabantsko uvádí J. H. Munro (2005, 1030–1031).
- 15 Nepravidelnost denních sazeb se u tesařů a nádeníků objevuje i ve svatovítských účtech ze 70. let 14. století (Suchý 2003, 26–27, 30). Osazovači a zedníci však byli placeni týdenním tarifem, který reflektoval počet pracovních dnů v týdnu, přičemž čím byl týden delší, tím nižší byla průměrná denní mzda. To znamená, že jim fabrika fakticky částečně kompenzovala ušlý zisk ve chvíli, kdy si díky svátkům nemohli případně vydělat ani mimo svatovítskou stavbu. I zde se však objevuje celá řada nepravidelostí (Suchý 2016, 228–229).
- 16 Pro Třeboň (1525–1526) uvádí (procentuální) četnost tarifů A. Stejskal (2001, 15–16). Obdobně J. Langdon (2011, 25–44), který pracuje s termínem *mode* („the most commonly occurring value in the data“).
- 17 Jedná se o platbu uvedenou u tesařů (23. 10.), nicméně jednotlivé osoby se jinak objevují ve výplatách nádeníků. Lze je tedy považovat za nádeníky pracující při tesařích (podobně jako na Hradě v roce 1530). Denní mzda odpovídá nádenickému zimnímu tarifu. Viz též obdobné záznamy jinde, kde obojí rozepsáno: „Tesařim:.. Item tito jsú přidáni byli Jiříkovi tesařim“ (9. 10.).

Praha – tesař	(3,5)	
Zedníci		
	29. 6.–16. 10. 1524 a 30. 4.–30. 6. 1525	23. 10.–23. 10. 1525
Plzeň – mistr zedník	7 (3,5)	6 (3)
– zedník	7 (3,5) 6 (3)	5 (2,5)
	srpen–polovina října 1525	říjen (zimní?) 1525
Třeboň – zedník	7,4 (3,7) 7 (3,5) 6 (3)	4,7 (2,35)
	20. 8.–15. 10. 1530	22. 10.–29. 10. 1530
Praha – zedník	(4) (3,5) (3)	(3) (2,5)
Nádeníci		
	29. 6.–16. 10. 1524 a 30. 4.–30. 6. 1525	23. 10.–23. 10. 1525
Plzeň 1524–1525 – nádeník	4,5 (2,25) 4 (2)	6 (3) ¹⁸ 5 (2,5) ¹⁹ 3 (1,5)
	červen–září 1525	říjen 1525–březen 1526
Třeboň 1525–1526 – dělník	5,5 (2,75) 5 (2,5) 2 (1) ²⁰	4,5 (2,25) 4 (2) 3,5 (1,75) 2 (1) ²¹
	21. 5.–15. 10. 1530	22. 10.–29. 10. 1530
Praha 1530 – nádeník	(2)	(1,75) (1,5)
Pokryvači	léto / gr. míšeňské (české)	zima / gr. míšeňské (české)
	29. 6.–16. 10. 1524 a 30. 4.–30. 6. 1525	23. 10.–23. 10. 1525
Plzeň 1524–1525 – pokrývač	7 (3,5)	5 (2,5)
	21. 5.–15. 10. 1530	22. 10. 1530
Praha 1530 – pokrývač		(4)

V průběhu roku byl pro svatovítskou stavbu nakupován i stavební materiál, avšak ne vždy je uvedena jednotková cena. Jindy je vykázano několik různých položek pod jednou souhrnnou částkou, která neumožňuje zjistit cenu daných komodit.²² Je však zřejmé, že 1 korba vápna kupovaná v Mrázově vápenici stála i s dopravou 11 gr. č.²³ Mohlo se jednat o řemeslný provoz u Vltavy na Novém Městě, kde měly vápenice dlouhou tradici před staroměstskou branou sv. Štěpána (*Suchý 2014*, 350–352, 357, obr. 1). To by snad potvrdzoval i fakt, že jakýsi Ambrož Mráz zde přijal o tři roky později (1533) městské právo (*Mendelová 2011*, 84–85). Korba vápna tedy představovala zhruba náklady na tří denní plat předního zedníka či kameníka, popř. jednoho přidavače při pětidenním pracovním týdnu v letním období. Zdá se, že vápno bylo dováženo nehašené, neboť k vodě a vápnu byly pořízeny tři „strokvasy“ dubové za 15 gr. č., jejichž užití osvětluje zpráva z 16. století, podle které se vápno nemělo hasit kropením vodou, ale ve strokvasích lopatou míchat a rozpouštět tak, aby na dno padaly kamenité a nevpálené kousky. Kvalitní směs pak měla být vypouštěna čepem umístěným nad spodními obruči (*Winter 1890*, 421). Síta a 4 železné lopaty k vápnu byly ostatně také zakoupeny. Hašení vápna na stavbě by mohly odpovídat i tři konve na vodu, k nimž byly pořízeny dvoje necky k přidávání zedníkům, obojí v celkové ceně 3 gr. 1 d. č.

Tab. 4. Ceny stavebních materiálů a vybavení: Praha 1530.

Stavební materiál / gr. / d. české
1 vůz dřeva k lešení i s plavbou (z Podskalí) – 18 gr.
1 „velké dřevo“ k lešení – 20 gr.
15 tesanic k pokřtelům – s dopravou z Podskalí – 31 gr. (1 = 2,06 gr.)
1 jedlové prkno 2 gr.
dovoz 1 fúry (ca. 20 prken) ze mlýna (u Vltavy v Praze či okolí?) – 5 gr.
60 šindelů – 12 d. (1 gr. 5 d.); 13 d. (1 gr. 6 d.); 13,5 d. (1 gr. 6,5 d.); 2 gr.
1000 šindelových hřebíků – (koupeno 10000 ks): 8 gr.; (5500 ks): 8,27 gr.; (3000 ks): 8,5 gr.
60 latových hřebů – 1,5 gr.

- 18 Výplata Heřmanovi a Hanzlovi uvedena (22. 1.) pod nádeníky, zjevně se však jedná o dva tesaře a jejich zimní mzdu. Oba zmínění se skutečně o dva týdny později (5. 2.) objevují se stejnou mzdou jako tesaři.
- 19 Viz pozn. 18.
- 20 Výplata výjimečně robotujícím dělníkům, kteří byli opatřeni stravou za vrchnostenské peníze.
- 21 Viz pozn. 20.
- 22 Zjistitelné jednotkové ceny uvedeny v tabelárním přehledu (tab. 4).
- 23 V 70. letech 14. století bylo vápno účtováno po sudech, jichž se vešlo 8 na korbu vozu. Jeden stál 14–16 parvů, platilo se tedy ca. 9–10 gr. za vůz, jehož doprava z novoměstských vápenic přišla na další 2 groše. Zdá se tedy, že se cena vápna nominálně v podstatě nezměnila (*Suchý 2003*, 32).

3500 hřebíků pod břidlicí (střešní krytinu) – 30 gr. (1000 po 8,5 gr. = 29,75 gr.)

1 centněř železa i s dopravou ze Žďáru (nad Sázavou) – 80 gr.

1 vůz hlíny kovářovi k výhni – 2,5 gr.

1 vůz uhlí kovářovi do výhně – 30,5 gr.; 34,33 gr.

100 zdících cihel i s dopravou z vápenice (novoměstské?) – 9,5 gr.

1 korba vápna i s dopravou z vápenice (novoměstské?) – 11 gr.

1 dovoz vozu kamene a písku (z obory v Ovenci) – 3 gr.

1 štrokvas dubový k vodě a k vápnu – 5 gr.

Konve pochopitelně mohly sloužit i k přípravě maltové směsi. Písek prošel nádeník již u „vobory“, přičemž připravené kamenivo dovezl na stavbu „voborník“, čímž se evidentně šetřil výdaj za dopravu, která činila 3 gr. č. Zjevně se jednalo o královskou oboru v Ovenci a jejího správce, tedy o vzdálenost ca. 2,5 km (Váček 1911, 57, 83, 91–93; Durdík – Chotěbor 1999; 2002). Poměr pojiva k plnivu jen velmi rámcově naznačuje 17 dovezených korb vápna k 69,5 vozům písku (a kamene). 38,5 vozu bylo bohužel jednou vykázáno dohromady jako písek a kámen, a tak nevíme, o jak velké množství jednotlivých surovin šlo. Nicméně vzhledem k tomu, že se v létě zdilo hlavně z cihel, patrně šlo v případě kamene spíše o menší část.²⁴ Není ovšem bez zajímavosti, že obdobný rámcový poměr nakoupených surovin (1:2–3) vykazují i účty z let 1372–1378 (Suchý 2003, 33). Transport po kostele zajišťovaly dva škopky a tři necky „vápna nošení na kostele“, které byly pořízeny za celkovou sumu 3,5 gr. č. Vzhledem k tomu, že na kostel nebylo dopravováno vápno, ale vápenná malta, je zjevné, že účetní mezi nimi terminologicky nerozlišoval, podobně jako při výplatě nádeníkům, kteří „cihly tahali a vápno nahoru a přidávali“. Celkem bylo zakoupeno 9 050 zdících cihel z Mrázovy vápenice, což dokládá výrobu obojího artiklu v rámci jednoho řemeslného provozu.²⁵ Doprava byla zahrnuta v ceně, která činila 9,5 gr. č. za 100 zdících cihel.

Nezbytnou součástí stavebních prací bylo i konstrukční železo, které bylo nakupováno ve Žďáře (nad Sázavou), přičemž jeden centněř stál i s dopravou 80 gr. č.²⁶ Jednou byl zakoupen též svazek železa cáhlovského v pražském Ungeltu²⁷ za 1 k. 7 gr. č., a to spolu s *vocelí* za 17 gr. č., která sloužila k „*vocelování a ostření nádobí zedníkom*“. Písař měl patrně na mysli nářadí kamenické, které se při opracování kamene tupilo a muselo být ostřeno. To bývalo železné s ocelovou špičkou či ostřím, přičemž v 70. letech 14. století patřilo právě opravování a ostření kamenického nářadí k základním povinnostem svatovítských stavebních kovářů (Suchý 2003, 37–38).²⁸ Faktu, že písař terminologicky zaměňoval zedníky s kameníky, nasvědčuje i záznam z počátku října 1530, který uvádí výplatu „*pěti zedníkom při raumpausích nad sklepy dělání, každému za šest dní. Urbanovi na den po čtyřech a jednomu z kameníkuov po puol čtvrtu gr. a jiným zedníkom po třech gr.*“ (15. 10.).²⁹ K práci kováři potřebovali *výheň*, resp. pec (srov. Němec 1984, 168–170), pro niž byla zakoupena hlína (jeden vůz po 2,5 gr. č.), možná z hlinišť, které se nacházely směrem z Hradu ke královské oboře v Ovenci (Váček 1911, 83). Ve výhni se pak topilo (dřevěným) uhlím, které bylo také účtováno na vozy, přičemž jeden stál 30,5, resp. 34,33 gr. č.

Stavební práce by nebyly možné bez tesařské přípravy, která obnášela stavbu lešení, stavebního bednění a též pokrývačské práce šindelovou krytinou. Čtyři vozy dřeva k lešení byly koupeny po 18 groších i s plavbou, tj. dopravou po Vltavě (zřejmě z podskalského dřevního trhu), možná na Písky, kde se nacházelo překladiště obdobně plaveného dřeva v 70. letech 14. století (Suchý 2003, 21–23). Nespecifikovaných šest „velkých dřev“ k lešení od Soumara z Malé Strany stálo 2 k. gr. č., jedno tedy přišlo na 20 gr. č. Otázkou je, co si pod tímto termínem představit. Cenově odpovídá spíše vozu dřeva k lešení, nicméně v Plzni (1524–1525) byly trámy kupovány v ceně od ca. 4,5 do 15 gr. č. Nelze tedy vyloučit ani nákup šesti velkých trámů. Obojí v každém případě musel ještě vyvézt povozník na Hrad, za což účtoval 1 k. gr.

24 Viz oddíl Stavba.

25 Sepětí pálení vápna a cihel je v Praze doloženo již koncem 14. století (Suchý 2014, 351–358).

26 Centněř zřejmě vážil 61,728 kg. Účtovány byly i libry (0,5144 kg), kterých mělo jít do centněře 120. Suma uvedená v účtech však tomuto poměru neodpovídá. Buď tedy byla zaokrouhlena, nebo se jedná o početní chybu, neboť výsledná částka odpovídá poměru 1:105 (Sedláček 1923; podle rejstříku, který publikoval Krejčík 1933, 9; viz též Hofmann 1977, 25). Ke žďárským hutím: Zemek – Bartušek 1956, 127–319.

27 Jednalo se o rakouské železo dovážené do Čech přes Cáhlov /Freistadt/ (Kořan 1946, 74–75; Janáček 1955, 128–130; 1970, 131, 136). Ve staroměstském Ungeltu, tedy Týnském dvoře, se nacházela celnice a zároveň sem byl soustředěn obchod cizích kupců (Hrdlička 2005; Buňatová 2013, 54–68). Cáhlovské železo v soudobém Rakovníku uvádí A. Nachtmannová (2000, 17, 21). V Plzni se kupovalo železo od měšťana Víta Cáhlovského (Bělohávek /ed./ 1957, 55).

28 Podobně je k roku 1520 v lounských městských počtech uvedena výplata „*kováři od vostření nádobí do huti kameníkom*“ (Lůžek 1970, 96; Němec 1984, 170–171).

29 Viz pozn. 9. K terminologické nekonzistentnosti ve středověkých účtech: Suchý 2003, 41.

Patnáct „tesanic“ k obloukovému bednění /pokřtelu/ (*Kotrba 1960*, 579–583) stálo i s dopravou z dřevního trhu v Podskalí 31 gr. č., což by vycházelo na ca. 2 gr. č. za kus.³⁰ To byla stejná cena jako za jedno jedlové prkno, přičemž doprava vozu (ca. 20 prken) ze mlýna na stavbu činila 5 gr. Vzhledem k tomu, že transport písku z obory na Hrad (ca. 2,5 km) stál 3 gr., lze předpokládat mlyn a pilu u Vltavy v rámci pražských měst či bezprostředním okolí.³¹ Dřevo dovezl forman z Košir³² a tak by se mohlo jednat o lokalitu v této části předměstí, kde se skutečně mlyn nacházel nedaleko někdejšího kartuziánského kláštera, tedy ve vzdálenosti ca. 2,5 km (*Tomek 1891*, 227).³³ Kopa, tedy 60 šindelů bylo nakupováno v různých sazbách od 1 gr. 5 d. do 2 gr. č. Bohužel nevíme, zda různý tarif reflektoval také odlišný typ této dřevěné krytiny, neboť na svatovítské stavbě se v 70. letech 14. století objevuje vedle dvojího tarifu nespecifikovaných šindelů i platba explicitně za „dlouhé“ šindele (*Suchý 2003*, 27). K práci s nimi bylo potřeba hřebů. 1000 šindelových hřebíků se nakupovalo za 8–8,5 gr. č., přičemž se zdá, že cena klesala s množstvím zakoupeného zboží; 60 laťových hřebů stálo 1,5 gr. č. Pokrývač pracoval s břidlicí, k čemuž mu bylo pořízeno 3 500 hřebíků *pod skřidlu* za 30 gr. č., což vychází opět ve stejné cenové relaci, tj. 1000 kusů po 8,5 gr. č.³⁴

Pokud srovnáme ceny stavebního materiálu v Praze (1530) se situací v Plzni (1524–1525) (tab. 5), tak šindelové a laťové hřeby vycházejí levněji v metropoli. Šindele byly v obou městech nakupovány v různých tarifech, přičemž množství zřejmě nemělo na cenu vliv. Bohužel nevíme, zda se jednalo o různé typy této dřevěné krytiny, a proto je i přesnější srovnání cen obtížné. Některé jednotkové ceny vykazují srovnatelné hodnoty, jiné jsou v Plzni vyšší. Obdobný problém se týká i prken, která mohla být pochopitelně různého druhu a proto i v různých cenách, které jsou v Plzni rámcově srovnatelné i nižší. Zásadní rozdíl ovšem najdeme jen v případě cihel, kde je plzeňská cena zhruba třetinová. Není zde sice zmíněna doprava, která byla v Praze zahrnuta v ceně, nicméně se neobjevuje ani v rámci separátního vyúčtování. Takto výrazný cenový rozdíl zřejmě nelze vysvětlit jen možnými formátovými odlišnostmi,³⁵ ale snad by se mohlo jednat o příklad toho, že někdy byly ve městech prodávány cihlářské a vápenické produkty za poloviční cenu pro domácí spotřebitele (*Nechvátal 1966*, 435, 475), v tomto případě pro vlastní město Plzeň.

Tab. 5. Ceny stavebních materiálů: Praha 1530 a Plzeň 1524–1525. Údaje uvedeny v groších míšeňských a českých (hodnotu českých grošů označují kulaté závorky).

Materiál	grošů míšeňských (českých)			
	Praha	datace	Plzeň	datace
1000 šindelových hřebů (koupeno 10000 ks)	(8)	28. 5. 1530	22 (11)	26. 6. 1524
60 laťových hřebů (koupeno 240 ks)	(1,5)	28. 5. 1530	4 (2)	24. 7. 1524
100 zdících cihel i s dopravou (koupeno 2 750; 6 300 ks)	(9,5)	27. 5. 1530		
		22. 10. 1530		
100 zdících cihel (koupeno 2000; 2500; 3500; 5500ks)			6 (3)	26. 6. 1524 7. 8. 1524 18. 12. 1524

30 K pražským dřevním trhům: *Holec 1971*.

31 U mlýna byla zjevně i pila, což nebylo nic neobvyklého, neboť i v útech na stavbu kostela sv. Mikuláše v Lounech najdeme k roku 1517 výplatu „*Staňkovi mlynáři ješto na pile trámy k věži řezal 24gr.*“ (*Lůžek 1970*, 94). K obdobnému sepětí obou zařízení ve Zlaté Koruně /první zmínka k roku 1552/: *Hansová – Špinarová 2007*. Pila u mlýna je doložena k roku 1605 též v Hradci Králové (*Vojtišková 2015*, 444–445). Podobně se ke stavebním aktivitám na kostele v Libštátě (1788–1789) pořizovalo dřevo od mlynáře či mlynářů (*Novotný 2008*, 194, 207, pozn. 40).

32 Tedy ze vsi v západním sousedství Prahy /před malostranskou Kartouzskou bránou/ (*Profous 1949*, 330–331; *Sedláček 1998*, 445–446).

33 K dalším pražským mlýnům pak podle rejstříku: *Tomek 1891*, 527; *Soukup 1905*, 12–43; ke smíchovskému Kartouzskému mlýnu: *Soukup 1905*, 25–28 (zde také zmínka o pile k roku 1561); k tomuto mlýnu v 18. století: *Borská-Urbánková 2004*, 228–233; k pilám u jiných pražských obecních mlýnů: *Borská-Urbánková 2004*, 188, 192–194, 198, 209, 213–214, 216, 219, 225–226, 244; *Borská-Urbánková 2003*, 73, 80, 82–85, 96–98. Dvě pily byly v polovině 16. století i u mlýna v Ovenci (*Váček 1911*, 97–98). Obecněji k pilám: *Janák 2005*.

34 Srov. typologii archeologicky doložených hřebíků: *Krajic 2003a*, 61–70; *2003b*, 57–60, 153.

35 K různým archeologicky doloženým rozměrům cihel: *Krajic 2008*, 93–96, 117, obr. 157.

60 šindelů	(1,71) (1,85) (1,92) (2)	28. 5. 1530 27. 5. 1530 29. 7. 1530 14. 6. 1530 29. 7. 1530 4. 8. 1530	3,5 (1,75) 4,32 (2,16) 4,05 (2) 6,15 (3) 6 (3)	23. 6. 1524 16. 7. 1525 18. 6. 1525 25. 6. 1525 28. 5. 1525 23. 4. 1525 16. 7. 1525
1 jedlové prkno	(2)	24. 5. 1530		
1 prkno			2,28 (1,14) 2,5 (1,25) 2,71 (1,35) 2,85 (1,42) 3 (1,5) 3,14 (1,57) 3,34 (1,67) 3,42 (1,71) 3,5 (1,75) 3,59 (1,79) 3,85 (1,92) 3,91 (1,95) 4,28 (2,14)	05. 2. 1525 05. 3. 1525 19. 2. 1525 4. 6. 1525 11. 6. 1525 18. 6. 1525 25. 6. 1525 21. 8. 1524 12. 3. 1525 19. 2. 1525 21. 8. 1524 18. 6. 1525 25. 6. 1525 23. 4. 1525 23. 10. 1524 30. 4. 1525 21. 5. 1525 18. 6. 1525 25. 6. 1525 23. 10. 1524 23. 4. 1525
1 „velké dřevo“ k lešení	(20)	12. 5. 1530		
1 trám			30 (15) 24 (12) 22 (11)	21. 5. 1525 30. 4. 1525 23. 4. 1525
1 trám k stavění			20,75 (10,37)	26. 6. 1524
1 trám			20 (10)	23. 4. 1525
1 trám k hutí, jako kámen teší			19,5 (9,75)	23. 4. 1525
1 trám			19,5 (9,75) 17 (8,5) 14,5 (7,25)	23. 4. 1525 28. 8. 1524 21. 5. 1525
1 dubový trám			14 (7)	14. 8. 1524
1 trám			14 (7) 13 (6,5) 9,3 (4,6)	10. 7. 1524 11. 9. 1524 28. 5. 1525

Celá účetní složka je nadepsána jako „Registra kostela svatého Václava na Hradě pražském – Anno 1530“ a její obsah je na následujícím foliu ještě specifikován slovy „Znamenává se vydání na stavění aneb opravu kostela svatého Václava na Hradě pražském a to léta Božího 1530“³⁶. K tomu je třeba dodat, že zaznamenané výdaje nešly jen na svatovítskou katedrálu,³⁶ ale zároveň byl opravován i kostel Všech svatých.³⁷ V této souvislosti není bez zajímavosti, že spolupráce obou tehdy samostatných fabrik je doložena již v 1. polovině 70. let 14. století (Suchý 2003, 9). Nejvyšší částka za řemeslnou práci (tab. 6; obr. 1) byla vyplacena sklenáři za opravu oken, avšak v sumě 24,5 k. gr. č. (16 %) se zjevně skrývaly i výdaje na materiál, dopravu a jiné provozní výdaje.³⁸ To byly náklady, které v případě ostatních řemesel hradila stavba. Největší položkou zde byly výdaje na železo (včetně hřebíků), které zahrnovaly dopravu i vydání

36 Svatovítská katedrála byla běžně zvana minimálně od 2. poloviny 15. století kostelem sv. Václava (Šmahel 2010, 290). Srov. též listinu Bětky z Byšic, která v roce 1474 pamatovala v testamentu na opravu svatovítského chrámu, resp. „na kostel sv. Václava na fabriku, totižto na opravu tétož kostela, jakož znamenitě toho veliká potřeba jest“ (Eršil – Pražák 1986, 103, č. 284), k příkladům z jiných let: Eršil – Pražák 1986, 47, č. 110 (1447), 101, č. 279 (1473), 120, č. 337 (1483), 210–211, č. 607–608 (1523), 213, č. 612 (1524).

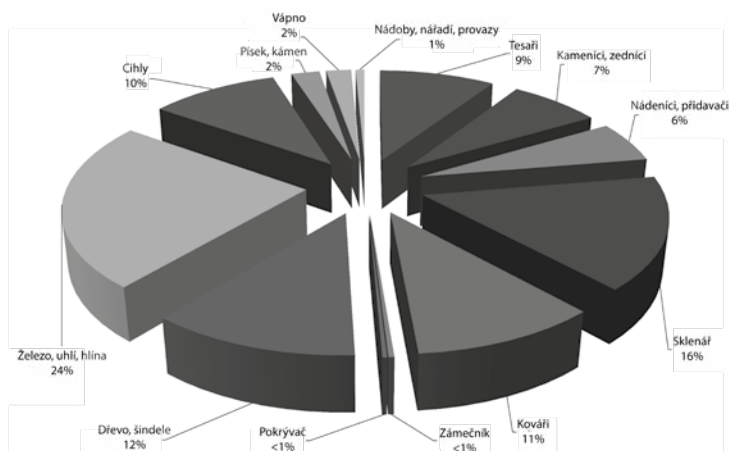
37 Viz oddíl Stavba.

38 K výrobě skla pro okna: Lněničková 2004, 13–15; Černá 2004; k pražským sklenářům: Lněničková 2003, zejm. 116–117, 128–129, 132, 134, 136, 139, 147, 156–157, 159, 161, 167, 170–171, 176–177, 188–191, 193, 202, 210, 239–240, 243, 248.

na kovářovu stavební výheň (bez zednických, tesařských a nádenických prací), tj. za hlínu a uhlí (36 k. 45 gr. č.). Spolu s náklady na mzdu dvou kovářů (16 k. 20 gr. 3,5 d.) pak tato položka činila 53 k. 5 gr. 3,5 d. č. (35 %). Srovnatelné mzdové výdaje byly na tesaře (14 k. 19 gr.), které spolu se dřevem, včetně šindelové krytiny (18 k. 11 gr. 1,5 d.), přišly rozpočet na 32,5 k. 1,5 d. č. (21 %).

Tab. 6. Celkové výdaje na opravu katedrály sv. Víta a kostela Věch svatých na Pražském hradě v roce 1530 (částky počítají s čísly uvedenými v účtech, tj. neopravují chybné součty).

Výdaje 1530 / kopy – groše – denáry české:	k.	gr.	d.
Železo, uhlí, hlína	36	45	
Sklenář	24,5		
Dřevo, šindele	18	11	1,5
Kováři	16	20	3,5
Cihly	15	54	2
Tesaři	14	19	
Kameníci, zedníci	11	20	
Nádeníci, přidavači	9		4,5
Písek, kámen	3,5		
Vápno	3	7	
Nádoby, nářadí, provazy	1	6	2,5
Zámečnick		30	
Pokrývač		24	
Celkem	154	58	4

Obr. 1. Percentuální vyjádření výdajů na jednotlivé stavební práce a materiály (1530).

O několik kop méně než tesaři stáli fabriku kameníci a zedníci (11 k. 20 gr. č.). I pro ně však byl zakoupen stavební materiál, zejména cihly v ceně 15 k. 54 gr. 2 d. č. Mnohonásobně méně pak stálo vápno (3 k. 7 gr. č.) a písek (spolu s kamenem 3,5 k. gr. č.). Zednické a kamenické práce pak i s materiálem přišly na 33 k. 51 gr. 2 d. č. (21 %). Pomocné práce při tesařích a zednicích zahrnovaly celých 9 k. gr. 4,5 d. č. (6 %). K zednickým pracím pak bylo potřeba různých nádob, lopat, prohazovaček a provazů („*prostranky*“ a „*lýčence*“),³⁹ což stálo 1 k. 6 gr. a 2,5 d. č. (1 %). Sporadickou částku 24 gr. č. spotřeboval pokrývač, který 6 dní ambulantně opravoval střechu krytou břidlicí. Vzhledem k tomu, že ta v účtech nefiguruje, bylo zřejmě využito stávající krytiny či jiných zásob. Není však bez zajímavosti, že náklady na 3 500 hřebíků „*pod skřidlu*“ (30 gr. č.) přesáhly cenu vlastní pokrývačské práce. Většinu oprav střech

39 Lounská kniha počtů uvádí (1462) výplaty pro „*funibus magnis et parvis dictis prostranky; pro funibus dictis liczenze*“ (Vaniš /ed./ 1979, 763–764).

ovšem provedli tesaři šindelem. Téměř stejnou částku jako pokrývač získal ještě zámečník za práce na zabezpečení dveří zámky, klíči a panty (31 gr. č.).

Celkové výdaje na opravu obou kostelů přišly na 154 k. 58 gr. a 4 d. č. V roce 1530 činila průměrná cena domu na Novém Městě, tradičně nejchudším z pražských měst, 45,5 k. gr. č., přičemž domek ve vlastnictví zedníků a nádeníků stál v letech 1518–1540 v průměru 24,5, resp. 21,5 k. gr. č. Domy nad 130 kop se zde vyskytovaly jen zřídka, byť nejdražší byl prodán roku 1535 na Koňském trhu za 450 k. gr. č. (Tomas 1972, 88–89). V roce 1538 činily personální náklady na provoz pražské panovnické rezidence 665 k. 56 gr. č., přičemž roční plat hejtmana Pražského hradu ve výši 150 k. gr. č. byl srovnatelný s výdaji na opravu dvou hradních kostelů o osm let dříve.⁴⁰ Není také bez zajímavosti, že oběd s noclehem pro krále Vladislava II. Jagellonského se synem Ludvíkem, dcerou Annou a doprovodem přišel v roce 1509 město Beroun na celých 51,5 k. gr. č. (Garkisch 2004–2007, zejm. 58–59), tedy na ca. 1/3 nákladů spojených s opravami obou kostelů na Pražském hradě v roce 1530. Abychom si však mohli udělat jasnější představu, bude nutné zjistit, co přesně bylo za utracené peníze vykonáno.

Stavba⁴¹

Stavební sezóna začala v polovině května roku 1530,⁴² kdy bylo dodáno dřevo k lešení prostřednictvím malostranského obchodníka či pilaře Soumara. Naplavený materiál, tj. čtyři vozy a šest „velkých dřev“ dopravil od řeky na Hrad povozník Pavel z Malé Strany, v čemž mu asistovali dva pacholci, kteří „les váleli na hromadu“.⁴³ Kromě kulatiny nebo trámů si však lešenařské práce měly vyžádat i 61 prken, které byly zakoupeny od Jakobové ze Mlýna, odkud je na třech fůrách dovezl povozník Kašpar z Košíř.⁴⁴ Zároveň byly pořízeny šindele a šindelové a laťové hřebíky pro kostel Všech svatých, jehož střechu počali pobíjet tesaři. Koncem května se jich na stavbě objevilo sedm, přičemž „dělali lešení a dříví tesali a kostel Všech svatých pobíjeli“.⁴⁵ Vzhledem k tomu, že se střecha začala opravovat okamžitě, tedy bez předchozí lešenařské přípravy, zdá se, že tehdy tesaři „tesali les k lešení“ pro jinou konstrukci.⁴⁵

Koncem června se na staveništi skutečně objevili dva kameníci, kteří se jali prorážet, prolamovat a vrtat díry skrze pilíře. Hned následující týden započaly práce na kovářově výhni, na kterých se podíleli tesaři a jeden zedník se dvěma přidavači, kteří také „vymazávali nad výhněmi pro voheň“ hlinou, jež byla dovezena na čtyřech vozech o týden dříve. K této zjevně kryté výhni umístěné „ve dvoře“ (patrně kamenické hutí) bylo dopraveno nezbytné množství uhlí, aby zde kováři mohli pracovat s železem, které bylo nakoupeno ve Žďárské hutí.⁴⁶ Nejen pacholkům, kteří uhlí složili z vozu na váhu, ale i kovářům bylo tehdy „dáno na pivo, aby pilněji a lépe dělali“.⁴⁷ Hanz a jeho kolega Rousek tehdy svařili dostatečně dlouhé pruty, ke kterým hotovili také zdící plechy a klíny ze svazku cáhlovského železa, jež byl dokoupen v Ungeltu. Také zde pořízená „voceľ“ pak jistě sloužila k „vostření a ocelování nádobí zedníkem“,⁴⁷ které prováděl stejný kovář, jenž účtoval i železa „do rampouchov nad sklep k svírání“. A skutečně se již na přelomu srpna a září objevuje šest tesařů „při železích tažení v kostele a také lešení přenášení“. Ve stejném týdnu přišla opět chvíle pro oba kameníky, kteří „železa vlačiovali skrze pilíře“.

Tím se vysvětluje celá akce, kterou dotáhli zedníci, když pod Urbanovou⁴⁸ taktovkou dělali „na rampouších na kostele“, popř. „při rampouších nad sklepy“, pro něž tesaři „strojili a táhli pokštele na kostel“, které

40 Dále jsou uvedeny výdaje na strážné, dvorního mistra tesaře, zedníka, stavebního písaře, účetního, povozníky, seřizovače hodin, dozor nad vodou a sklem, jímkami, vinným sklepem a stáji (Chmelář 2015, 198).

41 Postup prací lze sledovat (podle časového zařazení) v tabelárním přehledu (tab. 1). Následující text byl (bez příloh a s upraveným poznámkovým aparátem) již autorem publikován (Suchý 2019d).

42 Stavební práce byly klimaticky omezeny na letní polovinu roku, přičemž počátek a konec stavební periody se mohl v různých letech lišit, jak je doloženo pro svatovítskou katedrálu v 70. letech 14. století. V zimním období mohlo dojít na ambulanci zednické či kamenické zásahy, obvykle uvnitř rozestavěné budovy (např. opravu dlažby). Naopak celoročně probíhala práce v kamenické hutí, kde se připravovaly kamenné konstrukční kusy k letnímu osazování a zdění (Suchý 2003, 29, 99–103, tab. IX; 2019c).

43 Praxe se tedy příliš nelišila od 70. let 14. století, kdy nakoupené naplavené dřevo vyváželi na Hrad z meziskladu na Pískách najatí povozníci (Suchý 2003, 21–24).

44 U mlýna byla i pila, viz text u pozn. 31–33.

45 K tesařským činnostem srov. situaci v 70. letech 14. století (Suchý 2003, 24–27, 36–37).

46 Výheň na stavbě fungovala i v 70. letech 14. století (Suchý 2003, 36) – viz pozn. 26.

47 Míni se kamenické nářadí, které mělo ocelové hroty či ostří – viz pozn. 27 a text u pozn. 28.

48 Je otázkou, zda lze tohoto řemeslníka ztotožnit s novoměstským kameníkem Urbanem nebo stejnojmenným zedníkem, který je v letech 1538–1539 dosvědčen při práci na letohrádku na Pražském hradě (Vítovský 2004a; 2004b). Druhý ze jmenovaných bude patrně totožný se zednickým mistrem Urbanem Maurerem, který v roce 1538 dostával na Pražském hradě roční plat 20 k. 48 gr. č. (Chmelář 2015, 198).

zhotovili z „tesanic“ nakoupených na dřevním trhu v Podskalí. Ke zdění použili přes devět tisíc cihel, jež „na kostel svatého Václava táhli“ nádeníci, kteří též připravovali maltu ze 17 korb vápna koupeného (stejně jako cihly) z Mrázovy vápenice.⁴⁹ Písek jim „prokátroval“ nádeník u „vobory“, odkud ho i s kamenem přivezl „voborník“, zřejmě Říha.⁵⁰ Přidavači při tom „zajeli“ dvoje nové necky, k vodě a vápnu jim však byli dokoupeny také tři dubové sudy („štrokvasy“), stejný počet vodných konví, dále lopaty, prohazovačka („řešato“) a kolečko.⁵¹

Zdá se tedy, že během letní stavební periody byla konstrukce svatovítské katedrály zpevněna pod klenbou vysokého chóru příčnými železnými táhly kotvenými v meziokenních pilířích, přičemž byly nově vyzděny i oblouky z cihel v prostoru krovu vynášející nadezdívku nad klenbou.⁵² Stavební materiál bylo zřejmě nutno tahat nad klenbu střechou, která musela být dočasně otevřena, což dosvědčuje v posledním pracovním týdnu výplata pokrývači, „který skřidlou pokrýval na kostele“, k čemuž mu bylo pořízeno 3,5 tisíce „hřebikuov pod skřidlu“. To by mohlo potvrzovat skutečnost, že oprava proběhla v chórové části chrámu, kde lze předpokládat trvanlivější břidlicovou krytinu, na rozdíl od nedostavěných částí chráněných flexibilnějším šindelem (Suchý 2019a, 115), jehož nákup je toho roku skutečně dosvědčen nejen pro kostel Věch svatých, ale i pro katedrálu. Skutečnost, že tesaři „strojili lešení v kostele“, představovala jistou provozní nekomfortnost, se kterou si musel poradit liturgický provoz, stejně jako s cihlami, které byly před deštěm složeny přímo v chrámu, odkud je nádeníci nosili „k rumpálu, aby se táhly na kostel“.

Ještě než tesaři na podzim spustili lešení, sklenář dostal zapláceno „od opravování voken všudy po kostele“⁵³ a zámečník Hanuš dodal dva panty ke dveřím šnekového schodiště, dva zámky udělal nové, dva staré opravil a k jiným (patrně oněm novým) dodal dva klíče. Letní stavební perioda skončila definitivně 29. října, i když ještě 12. listopadu bylo vykázáno 6 gr. č. nádeníkovi „od prosívání písku“ a o měsíc později další dva „rum z kostela metali doluov“.⁵⁴ Otázkou je, zda tyto pozdní výplatní termíny odpovídají době výkonu,⁵⁵ neboť 30 grošů „Mistru Benediktovi kameníku ješto přihledal mezi zedníky a radu dával“, muselo být propláceno za inspekci realizovanou během letních stavebních prací, přestože je Benedikt Ried,⁵⁶ který měl vyztužit konstrukci katedrály, účetně inkasoval až na samém konci roku. Její zkoušky ohněm (1541) se však již nedožil.

Závěr

Kapitulní stavební účty dokládají opravu svatovítské katedrály během stavební sezóny roku 1530, na kterou dohlížel mistr Benedikt Ried. Konstrukce byla zpevněna příčnými železnými táhly umístěnými pod klenbou vysokého chóru, kotvenými v meziokenních pilířích. Nově byly vyzděny i oblouky z cihel v prostoru krovu vynášející nadezdívku nad klenbou. V chórové části, kde byla v souvislosti s letními pracemi otevřena střecha, došlo i na opravu krytiny břidlicí. Provizorní zastřešení rozestavěné části katedrály a sousední kostel Věch svatých byly vyspraveny šindelovou krytinou.

Práci vykonali tesaři, kameníci a zedníci s nádeníky placení denní mzdou. V případě zedníků a nádeníků dovoluje časový záběr pramene zjistit zimní a letní tarif, který byl v zimním období o 1 gr. č., resp. 1/4 až 1/2 gr. č. nižší. Sezónní mzda však nebyla jednotná a vykazovala v rámci kamenických, zednických a nádenických prací rozptýl 1/4 až 1 gr. č., což je situace srovnatelná se soudobou Plzní a Třeboní. Důvody těchto výkyvů však nelze zjistit, neboť je doloženo, že práce na stejném úkolu byly současně pracujícím kameníkům a zedníkům vypláceny různou sazbou. Proto v zásadě není možné přesnější srovnání mzdového ohodnocení v rámci Pražského hradu a jiných lokalit, například venkovského královského (Plzeň) a poddanského města

49 K terminologii pokřtu jako ramenátového obloukového bednění a (p)rampouchu ve významu zděného oblouku: *Kotrba 1960*; k termínu sklep ve významu klenby: *Kodera 2007*; k stavebnímu dřevu (včetně pokřtu) v souvislosti se stavbou katedrály v 70. letech 14. století: *Suchý 2003*, 21–24; k přípravě malty: *Suchý 2003*, 32–33. Též text u pozn. 23–25, kde je i zmínka o sepětí výroby vápna a cihel. K trhům se dřevem – viz také pozn. 30.

50 K oborníkovi: *Vacek 1911*, 82–83, 92–93; též text před pozn. 24.

51 K nádeníkům a jejich vybavení v 70. letech 14. století: *Suchý 2003*, 30–31, 40–41; ke „štrokvasům“ viz text za pozn. 23.

52 Za konzultaci při identifikaci prací na katedrále děkuji Petru Chotěborovi (*Chotěbor 2019*, 194–195; *Suchý 2019d*, 235, obr. s popiskou P. Chotěbora).

53 Viz pozn. 38.

54 O obdobném úklidu katedrály, resp. staveniště svědčí nákupy košťat v útech ze 70. let 14. století (*Suchý 2003*, 30).

55 Dátace navíc není zcela jednoznačná, neboť písař uvádí „V sobotu po Věch svatých, to jest 12. dne měsíce listopadu“, avšak první sobota po Věch svatých (1. 11.) vyšla v roce 1530 na 5. 11. – viz pozn. 6

56 Ztotožnit s ním *Mistra Benedikta* lze patrně s pravděpodobností hraničící s jistotou. K Riedovi např.: *Kalina 2009*; *Vítovský 2004c*.

(Třeboň), kde jsou srovnatelné tarify a jejich výkyvy taktéž doloženy. Komparace svatovítských účtů (1530) s platy uvedenými v normativních pramenech pražské provenience (1539, 1547) pak ukazuje, že se jich mzdy zedníků a kameníků v některých případech dotknou, ale jsou zde i tarify o ca. 1/2 až 1 gr. č. nižší, podobně jako v případě tesařů a nádeníků, kde rozdíl činí 1/2, resp. 1/4 až 1/2 gr. č. Jejich práce by nebyla možná bez podpory kovářů, kteří však byli, stejně jako sklenáři opravující okna, placeni úkolovou mzdou.

Stavební účty umožňují zjistit celkové náklady na opravu obou kostelů i výdaje na jednotlivé stavební práce a materiály (kování a železo, tesaři a dřevo, zedníci, vápno, cihly a písek a další). V některých případech lze určit i jednotkovou cenu stavebních materiálů, která v rámci pražských nákupů někdy vykazuje výkyv. Důvodem zde může být i množství nakoupeného zboží (šindelové hřebíky) nebo typová různost (šindele). Tento cenový pohyb v horizontu jednoho účetního roku ovšem znesnadňuje srovnání s jinými lokalitami, například se soudobou Plzní. Výrazný cenový rozdíl, který je zde doložen u zdících cihel, však patrně nelze vysvětlit jen různými parametry (rozměry), ale zdá se potvrzovat dříve zjištěnou skutečnost, že města mohla regulovat ceny stavebních materiálů (cihel a vápna), které pak byly prodávány vlastním měšťanům i za poloviční ceny. V neposlední řadě vykazuje stavební provoz na pražské katedrále a jeho organizace v roce 1530 výrazné shody se situací známou ze stavebních účtů z let 1372–1378.

Výzkum byl podpořen projektem „Vápenné materiály pro restaurování a konzervování autentických prvků historických staveb (DG161P02H012)“, financovaným z programu NAKI Ministerstva kultury České republiky v letech 2016–2020.

Prameny a literatura

APH: Archiv Pražského hradu. Archiv Metropolitní kapituly u sv. Víta (AMK), karton č. 275.

Binding, G. 1993: Baubetrieb im Mittelalter. Darmstadt.

Bělohávek, M. (ed.) 1957: Kniha počtů města Plzně 1524–1525. Příspěvek k hospodářství českých měst. Prameny a příspěvky k dějinám Plzně a Plzeňska. Svazek 11. Plzeň.

Borská-Urbánková, M. 2003: Pražské mlýny a mlynáři koncem 17. a v 18. století. 1. část. Pražský sborník historický 32, 65–104.

– 2004: Pražské mlýny a mlynáři koncem 17. a v 18. století. 2. část. Pražský sborník historický 33, 181–252.

Buňatová, M. 2013: Pražští kupci na cestách. Předbělohorská Praha a středoevropské trhy. Praha.

Čechura, J. 1989: Počet pracovních dnů v Čechách v pozdním středověku. Časopis Národního muzea v Praze. Řada A – oddíl věd společenských 158, 157–170.

Černá, E. 2004: Svědectví archeologických nálezů okenních skel. In: Ebel, M. – Hauserová, M. – Houšková, D. (eds.): Svorník 2. Okna a dveře. Sborník příspěvků z 2. konference stavebněhistorického průzkumu 3.–6. 6. 2003 v klášteře servitů v Nových Hradech v jižních Čechách. Praha, 21–32.

Durdík, T. – Chotěbor, P. 1999: Ke středověké stavební podobě a vývoji hradu v Královské oboře v Ovenci u Prahy. Zprávy památkové péče 59, 344–350.

– 2002: Der jagiellonische Umbau der Burg im Königlichen Tiergarten (Stromovka) in Ovenec bei Prag. In: Popp, D. – Suckale, R. (eds.): Die Jagiellonen. Kunst und Kultur einer europäischen Dynastie an der Wende zur Neuzeit. Wissenschaftliche Beibände zum Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums. Band 21. Nürnberg, 299–306.

Ebelová, I. 2001: Pražská a venkovská stavební řemesla v době renesance a baroka. Documenta Pragensia. Monographia 14. Praha.

Eršil, J. – Pražák, J. 1986: Archiv pražské metropolitní kapituly II. Katalog listin a listů z let 1420–1561. Praha.

Friedrich, G. 1997: Rukověť křesťanské chronologie. Praha (2. vydání).

Garkisch, M. 2004–2007: Potraviny a zemědělské produkty v nejstarší dochované berounské městské knize počtů. Středočeský sborník historický 30–33, 44–61.

Hansová, J. – Špinarová, M. 2007: Zlatokorunský mlýn. In: Gaži, M. (ed.): Klášter Zlatá Koruna. Dějiny – památky – lidé. Collections 1. České Budějovice, 118–135.

Heß, W. 1977: Rechnung Legen auf den Linien. Rechenbrett und Zahltsich in der Verwaltungspraxis in Spätmittelalter und Neuzeit. In: Maschke, E. – Sydow, J. (eds.): Städtisches Haushalts- und Rechnungswesen. 12. Arbeitstagung in Überlingen, 9.–11. November 1973. Stadt in der Geschichte. Band 2. Sigmaringen, 69–82.

- Hofmann, G. 1977:* K převodu českých měr a vah na metrickou soustavu. *Archivní časopis* 27, 20–26.
- Holec, F. 1971:* Obchod s dřívím v Praze ve 14.–17. století. *Pražský sborník historický* 6, 5–100.
- Hrdlička, L. 2005:* Týnský dvůr a středověká Praha. *Archeologický výzkum 1976–1986*. Praha.
- Chmelář, J. 2015:* Provozní náklady Pražského hradu v roce 1538. Analýza pramene k dějinám financí v době Ferdinanda I. *Historie – Otázky – Problémy* 7, 191–201.
- Chotěbor, P. 2019:* Použití konstrukčních železných prvků v hutí. In: Maříková-Kubková, J. et al.: *Katedrála viditelná a neviditelná. Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě I*. Praha, 194–203.
- Chotěbor, P. – Suchý, M. 2019:* Chrliče gotické katedrály. In: Maříková-Kubková, J. et al.: *Katedrála viditelná a neviditelná: Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě I*. Praha, 204–207.
- Janáček, J. 1955:* Dějiny obchodu v předbělohorské Praze. *Studie a prameny* 11. *Práce Československé akademie věd. Sekce filosofie a historie*. Praha.
- 1970: Česko-rakouské obchodní styky v 16. století. *Sborník historický* 17, 123–145.
- Janák, K. 2005:* Co může říci prkno (vývoj a trasologie řezných nástrojů). In: Bláha, J. (ed.): *Svorník 3. Krovky a střechy. Sborník příspěvků z 3. konference stavebně historického průzkumu uspořádané 8.–11. června 2004 v Muzeu Vysočiny v Třebíči*. Praha, 31–44.
- Kalina, P. 2009:* Benedikt Ried a počátky záalpské renesance. Praha.
- Knoop, D. – Jones, G. P. 1933:* *The Medieval Mason: An Economic History of English Stone Building in the Later Middle Ages and Early Modern Times*. Manchester.
- Kodera, P. 2007:* Sklep či klenutí? Pokus o historicko-sémantický rozklad staročeských výrazů pro klenbu. In: Houšková, D. – Novotná, D. – Veselý, J. (eds.): *Svorník 5. Klenby. Sborník příspěvků z 5. konference stavebně historického průzkumu uspořádané 6.–9. 6. 2006 v Louce u Znojma*. Praha, 5–12.
- Kořan, J. 1946:* *Staré české železářství*. Praha.
- Kotrba, V. 1960:* Příspěvek k terminologii gotického stavebnictví – pokštal, franpogn a prampouch. *Umění* 8, 578–586.
- 1972: *Zwei Meister der Jagellonischen Hofkunst. Meister Hanns (Hanusch) Spiess von Frankfurt und Meister Hanns (Hanusch) Schoeller von Nürnberg*. *Umění* 20, 248–267.
- Krajčič, R. 2003a:* *Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 3. Díl 1. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa*. Praha.
- 2003b: *Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 3. Díl 2. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa*. Praha.
- 2008: *Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 4. Středověké cihlářství. České Budějovice*.
- Krejčík, A. L. 1933:* Rejstřík jmenný a věcný k dílu Augusta Sedláčka *Paměti a doklady o staročeských mírách a vahách. Rozpravy České akademie věd a umění. Třída I. Číslo 80*. Praha.
- Langdon, J. 2011:* *Minimum Wages and Unemployment Rates in Medieval England: The Case of Old Woodstock, Oxfordshire, 1256–1357*. In: Dodds, B. – Liddy, Ch. D. (eds.): *Commercial Activity, Markets and Entrepreneurs in the Middle Ages. Essays in Honour of Richard Britnell*. Woodbridge, 25–44.
- Leminger, E. 1887–1889:* *Stavba hradu pražského za krále Vladislava II. Památky archeologické* 14, 625–630.
- Libal, D. – Zahradník, P. 1999:* *Katedrála svatého Víta na Pražském hradě*. Praha.
- Lněničková, J. 2003:* *Pražští sklenáři, skláři, rytci, brusiči, malíři a obchodníci sklem činní v Praze (I. část do roku 1861)*. *Historica Pragensia* 1, 93–263.
- 2004: *Vývoj technik výroby okenního skla od středověku do 20. století*. In: Ebel, M. – Hauserová, M. – Houšková, D. (eds.): *Svorník 2. Okna a dveře. Sborník příspěvků z 2. konference stavebněhistorického průzkumu 3.–6. 6. 2003 v klášteře servitů v Nových Hradech v jižních Čechách*. Praha, 13–20.
- Lůžek, B. 1970:* *Prameny ke stavbě chrámu sv. Mikuláše v Lounech*. *Umění* 18, 93–99.
- Mádl, K. B. 1893–1895:* *Řád zedníků a kameníků pražských v XVI. století. Památky archeologické* 16, 639–654.
- Mendelová, J. 2011:* *Libri civitatis V. Knihy měšťanských práv na Novém Městě pražském 1518–1581*. Praha.
- Munro, J. H. 2005:* *Builders' Wages in Southern England and the Southern Low Countries, 1346–1500. A Comparative Study of Trends in and Levels of Real Incomes*. In: Cavaciocchi, S. (ed.): *L'edilizia prima della rivoluzione*

industriale secc. XIII–XVIII. Atti della „Trentaseiesima Settimana di studi“, 26–30 aprile 2004. Pubblicazioni. Istituto Internazionale di Storia Economica F. Datini, Prato. Serie II – Atti delle „Settimane di Studi“ e altri Convegni 36. Prato, 1013–1076.

Nachtmannová, A. 2000: Stavební činnost v Rakovníku v letech 1515–1530 ve světle rakovnické knihy počtů. Rakovnický historický sborník 1, 7–25.

Nechvátal, B. 1966: Hospodářské postavení Loun v polovině 16. století. Sborník archivních prací 16, 420–497.

Neuwirth, J. (ed.) 1890: Die Wochenrechnungen und der Betrieb des Prager Dombaues in den Jahren 1372–1378. Prag.

Němec, I. 1984: Nejstarší české kovářské termíny. Listy filologické 107, 167–172.

Novotný, R. R. 2008: Příběh stavby jednoho obyčejného kostela. Z Českého ráje a Podkrkonoší 21, 185–209.

Piccard-Online, dostupné z <https://www.wasserzeichen-online.de>

Podlaha, A. 1902–1903: Ze starých účtů chrámu Svatovítského. Památky archeologické 20, 583–586.

– 1914: Z účtů kostela Svatovítského v Praze z konce XV. a poč. XVI. stol. Památky archeologické 26, 127–130.

Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. Ch–L. Praha.

Salzman, L. F. 1967: Building in England down to 1540. A Documentary History. Oxford (reprint 1. vydání z roku 1952 s opravami a doplňky).

Sedláček, A. 1923: Paměti a doklady o staročeských mírách a váhách. Rozpravy České akademie věd a umění. Třída I. Číslo 66. Praha.

– 1998: Místopisný slovník historický království českého. Praha (reprint 1. vydání z roku 1909).

Soukup, J. 1905: Pražské jezy, mlýny, vodárny a nábřeží. Knihovna Epoque 5. Obrazy z pražských břehů a vod. Díl 2. Praha.

Stejskal, A. 2001: Třeboňské opevnění z let 1525–1526 v písemných pramenech. Geneze a průběh stavby, pracovní síly, finanční náklady, jednotlivci. Průzkumy památek 8, 3–20.

Suchý, M. 2003: Castrum Pragense 5. Solutio Hebdomadaria Pro Structura Templi Pragensis. Stavba svatovítské katedrály v letech 1372–1378. Díl I. Praha.

– 2014: Vápno, katedrála sv. Víta a pražští vápeníci v pozdním středověku. Výpověď písemných pramenů. Archaeologia historica 39, 349–363.

– 2016: St Vitus Building Accounts (1372–1378): The Economic Aspects of Building the Cathedral. In: Zaoral, R. (ed.). Money and Finance in Central Europe during the Later Middle Ages. Basingstoke, 222–246.

– 2019a: Starý a nový kostel v 70. letech 14. století. In: Maříková-Kubková, J. et al.: Katedrála viditelná a neviditelná: Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě I. Praha, 114–117.

– 2019b: Příběh stavby Pražského kostela v letech 1372–1378. In: Maříková-Kubková, J. et al.: Katedrála viditelná a neviditelná: Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě I. Praha, 236–257.

– 2019c: Kameníci a kamenická huť v 70. letech 14. století. In: Maříková-Kubková, J. et al.: Katedrála viditelná a neviditelná: Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě I. Praha, 258–261.

– 2019d: Benedikt Ried a oprava kostela svatého Václava v roce 1530. In: Maříková-Kubková, Jana et al.: Katedrála viditelná a neviditelná: Průvodce tisíciletou historií katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Panny Marie na Pražském hradě I. Praha, 234–235.

– 2020: Svatovítské stavební účty a kapitulní archiv. Vznik a osudy dvou rukopisů. In: Halata, M. (ed.): Hradu a obci: Sto let Archivu Pražského hradu: 1920–2020. Praha, 115–130.

Šmahel, F. 2010: Úcta k svatému Václavu v husitských Čechách. In: Kubín, P. (ed.): Svatý Václav. Na památku 1100. výročí narození knížete Václava Svatého / Saint Wenceslas. On the 1100th Anniversary of the Birth of Duke Wenceslas the Saint. Opera Facultatis theologiae catholicae Universitatis Carolinae Pragensis. Historia et historia atrium 11. Praha, 281–295.

Tomas, J. 1972: Hospodářské a sociální poměry v pražských městech v letech 1518–1547. Pražský sborník historický 7, 62–96.

Tomek, W. W. 1891: Dějepis města Prahy. Díl VIII. Praha.

Vacek, F. 1911: Dějiny Bubenče, Dejvic, Šárky a okolí. Sborník příspěvků k dějinám královského hlavního města Prahy 2, 47–470.

- Vaniš, J. (ed.) 1979: Kniha počtů královského města Loun z let 1450–1472 a 1490–1491. Liber rationum regalis civitatis Lunae ad annos 1450–1472 et 1490–1491 pertinens. Praha.
- Vítovský, J. 2004a: Urban, dvorní zedník v Praze. In: Vlček, P. (ed.) et al.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha, 677.
- 2004b: Urban, kameník v Praze na Novém Městě. In: Vlček, Pavel (ed.) et al.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha, 677.
- 2004c: Ried z Piestingu, Benedikt. In: Vlček, Pavel (ed.) et al.: Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách. Praha, 544–547.
- Vojtíšková, J. 2015: Městští zaměstnanci zajišťující provoz obecního majetku. Případová studie z předbělohorského „Hradce nad Labem“. Sborník archivních prací 65, 388–460.
- Vorel, P. 2010: Peníze a peněžní početní jednotky v 16. století. *Theatrum historiae* 6, 219–233.
- Winter, Z. 1890: Kulturní obraz českých měst: Život veřejný v XV. a XVI. věku. Díl První. Spisů musejní čís. CLXIII. Praha.
- Zahradník, P. 1994: Stavební dějiny svatovítské katedrály od husitství do poloviny 19. století. *Zprávy památkové péče* 53, 295–304.
- Zemek, M. – Bartušek, A. 1956: Dějiny Žďáru nad Sázavou I. 1252–1617. Havlíčkův Brod.

Summary

Marek Suchý, Accounts of the Prague Chapter from 1530. Construction and economic aspects of the reconstruction of St. Vítus Cathedral and of the All Saints church in Prague Castle.

The building history of St. Vítus Cathedral does not only include glorious phases of actual building but also the more or less continuous process of maintenance. The construction history of the St. Vítus Cathedral from the period before the great fire of 1541 including its economic aspects can be complemented by the records of the Chapter account from 1530. The construction bills detail the expenses for material and workforce over the period of one building season

The expenses were counted in threescores of groschen (1 threescore = 60 gr.) or of their sub-denominations, i.e. in pennies/pfennigs or deniers (1 gr. = 7 d.) – both these terms are used interchangeably throughout the texts. In two isolated cases the accounts use the Meissen hellers as the counting unit.

While the building material was paid through the entire week, the craftsmen and labourers wages were only paid off at the end of each week. The number of workdays did not only depend on how many holidays there were in one week as the individual carpenters, masons, and labourers did not work the same number of days. The labourers were sometimes hired even for a half or a quarter of a day. The wages were based on a per-day tariff which, however, differed even within the crafts: carpenters were all paid the same while for the individual masons and stonemasons the daily tariffs were different even for the same task. Moreover, in the case of labourers and masons the tariffs were lowered in wintertime. Smiths and glassworkers were paid for specific tasks.

The wages listed for masons and stonemasons in the Prague towns in Wage orders, i.e. normative sources from 1539 and 1547, are sometimes close to those documented by the 1530 accounts but otherwise the tariffs listed in the accounts are by up to 0.5–1 gr. lower; the situation is the same with carpenters and labourers in which case the difference is 0.25–0.5 gr. Comparison of the data for carpenters, masons, and labourers with the almost contemporary accounts from the royal town of Pilsen from 1524–1525 and from the fief town of Třeboň from 1525–1526 confirms that in summertime with longer days the wages were roughly 0.5–1.5 gr. higher. There were, however, no universally valid summer- and wintertime tariffs and the sums paid by the clients oscillated in summer- and in wintertime within different ranges of 0.25–1 gr. These divergences, whose specific reasons are unknown to us, make it nearly impossible to compare the wage levels in the individual towns since also the values between them range in the same order of 0.25–1 gr.

Building material for the St. Vítus construction was purchased throughout the year, though the unit price is not always specified. In some cases, several different items are listed under a single price which prevents us from figuring out the price of the single commodities. One cartload of lime bought in Mráz's limeworks in Nové Město cost 11 gr. including the transport. The price of a cartload of lime was thus equal to a three-

-day wage of a first rank mason or stonemason or to a five-day summertime wage of a labourer. Preparing mortar moreover required the purchase of barrels, iron shovels, water cans, buckets, a trough, and a sifter.

Based on the purchased quantities of sand and lime, the binder-filler ratio seems to have been 1:2–3, similar to the ratio deduced from the St. Vitus construction bills from 1372–1378. Bricks were brought from the Mráz limeworks too, suggesting the production of both commodities in a single enterprise. Transport was included in the price of 9.5 gr. for 100 bricks. Construction iron was purchased in Žďár nad Sázavou at the price of 80 gr. for one Bohemian hundredweight (c. 62 kg) including transport. One bundle of iron imported by way of Freistadt in Austria was bought in Ungelt in Prague for one threescore and seven groschen together with steel (17 gr.) used for the maintenance and sharpening of stonemasons' tools. Clay necessary for the construction of the smiths' forge was bought for 2.5 gr. for a wagon-load. The charcoal needed for heating the forge was paid for by wagon-load too; one cost 30.5 or 34.33 gr.

Timber (beams and boards) was bought for the construction of scaffolding, falsework, and for roofing; their prices varied. It was procured in markets and mills in the Prague towns and their immediate surroundings. Shingles were bought in batches of 60 at prices ranging from 1 gr. 5 d. to 2 gr. The nails for attaching the shingles cost 8–8.5 gr for 1000 nails and the price seems to have gone down proportionally to the quantity of the nails bought. 60 lath nails cost 1.5 gr. Other nails were necessary for slaters covering the roofs with slate tiles; they cost the same as the shingle nails (1000 pcs for 8.5 gr.).

Comparing the costs of building material in Prague (1530) and in Pilsen (1524–1525), shingle and lath nails were cheaper in the capital. Shingles were bought at various prices in both towns; their quantity apparently had no effect on the final price. It is difficult to propose a more precise price comparison because we do not know whether the same shingle types were concerned in all these cases. Some unit prices are comparable, others were higher in Pilsen. The same issue concerns wooden boards which could have been of various kinds and therefore come at various prices which are broadly comparable or lower in Pilsen. The only significant difference can be found in the case of bricks, whose price in Pilsen is roughly one third of that in Prague. Such a remarkable difference cannot be explained simply by a size difference; it might be an example of the practice of some towns to sell brick-works and lime-works products at half-price for local purchasers.

The highest sum paid to a craftsman for the work on both Prague churches were the 24.5 threescores of groschen (16% of the overall budget) for the window repairs. However, the sum included also the costs of material, transport, and other expenses which were in other cases provided by the construction directors.

The largest share of the expenses was those of iron (including nails) which comprised also costs of transport and of the forge construction (excluding the mason, carpenter, and labourer share of it), i.e. the costs of clay and charcoal (36 threescores and 45 gr.). Together with the wages of two smiths (16 threescores and 20 gr. and 3.5 d.) it amounted to 53 threescores and 5 gr. and 3.5 d. (35 % of the entire budget). Expenses were comparable in the case of carpenters' wages (14 threescores and 19 gr.) which together with the costs of wood including shingles (18 threescores and 11 gr. and 1.5 d.) cost 32.5 threescores of gr. and 1.5 d. (21 % of the budget). The construction paid several threescores less for the wages of masons and stonemasons (11 threescores and 20 gr.). Also, their material was provided by the management including mainly bricks at 15 threescores and 54 gr. and 2d. Lime was far less expensive (3 threescores and 7 gr.) as was also sand (3.5 threescores of gr. together with stone). As a result, the masons' and stonemasons' work and material came to 33 threescores and 51 gr. and 2 d. (21 % of the budget). Auxiliary works associated with carpenters and masons cost as much as 9 threescores and 4.5 d (6 % of the budget). The masons needed various vessels, shovels, sieves, and ropes which cost one threescore and 6 gr. and 2.5 d. (1 % of the budget). A marginal sum of 24 gr. was paid to the slater who popped in for six days to repair a slate-covered roof. Almost the same sum was paid to a locksmith for fitting the doors with hinges, locks, and keys (31 gr.).

The analysis of the construction bills proves that the cathedral under construction was reinforced with iron rods placed under the high choir vault and anchored in the piers between the windows. In the truss area, the arches lifting the walls above the vaulting were masoned in bricks. In the choir area, in which the roof was open during the summertime works, the roof was repaired with slate. The temporary roofing of the Cathedral under construction as well as of the neighbouring All Saints church was repaired with shingles.

In total, the repairs of both churches cost 154 threescores and 58 gr. and 4d. It is worth pointing out that when in 1509 King Wladislaus Jagiello with his son Louis, daughter Anne, and their entourage stopped by in the town of Beroun, a lunch and one-night accommodation for them cost the town as much as 51.5 threescores of gr., that is roughly one third of the expenses necessary for the repairs of two churches in the Prague castle in 1530.

English summary by J. Kysela

NÁLEZY MINCÍ
NA ÚZEMÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

NÁLEZ KELTSKÉHO STATÉRU Z VÝROVA (OKR. PLZEŇ-SEVER)

Jiří MILITKÝ

Abstract – A Celtic stater found at Výrov (Plzeň-North district).

A Celtic stater was discovered in the cadastral area of Výrov, in the spring of 2020 during an amateur metal detector survey. Within the recent classification of Bohemian local coinage, the coin can be classified within the series II:16; it is the fourth documented piece of this series minted with a so-far undocumented reverse die. It was minted in the chronological horizon A2, i.e. in the second half of the 3rd century BC. The Výrov coin is remarkable also for its find-spot, located in an area in which Celtic coin finds are very rare.

 Bohemia, Plzeň region, Výrov, stater, Celts

Nové nálezy keltských mincí se s rozvojem moderních technologií, detektorů kovů, vyskytují oproti předchozím desetiletím mnohonásobně častěji a tato skutečnost již byla opakovaně zdůrazněna. Bohužel vysoké procento takto nalezených mincí zůstává nepodchyceno a mizí na numismatickém trhu jako exempláře bez doložitelného nálezového původu. O to cennější je zaznamenání zde prezentovaného statéru, který patří do kategorie mimořádně vzácných keltských mincí.¹

Při privátním průzkumu s detektorem kovů na jaře roku 2020 byla na k. ú. Výrov (okr. Plzeň-sever) nalezena jedna zlatá keltská mince. Místo nálezů leží v lese jihovýchodně od obce, poblíž hranice katastru, na mírném návrší na pravém břehu Bučeckého potoka.² Opakované průzkumy na místě již nepřinesly žádné další ražby či jiné soudobé artefakty a zdá se, že jde o nález jednotlivé mince na dobově neosídleném místě. Může se jednat o náhodný ztrátový exemplář, vyloučit však nelze ani možnost, že mince se do země dostala jako oběť – tuto možnost však zatím nelze nijak konkrétně doložit. Státér je uložen v soukromé sbírce.

ČECHY, „Bójové“, horizont A2 (LT C1)

AV státér, typ **obličej čelně / torques**, série (Militký 2019) **II:16** (II:16/1-16/0)

Av.: zcela stylizovaný zvířecí (nebo lidský?) obličej čelně (výrazně vysoký reliéf)

Rv.: torques, uvnitř zvlněná linie okolo ležícího oválného štítu s tečkou uprostřed a nepravidelnými liniemi v ploše štítu

1 Za poskytnutí statéru ke studiu a k publikaci děkuji nálezci.

2 GPS souřadnice jsou uloženy v archivu nálezů keltských mincí z českého území u autora.

Lit.: *Kolníková 2006*, jako obr. 10:4, 11:2 (rv. jiné razidlo); *Čížmář – Kolníková – Noeske 2008*, jako Abb. 12:4 (rv. jiné razidlo); *Kolníková 2012*, jako Abb. 10:163, 83:163 (rv. jiné razidlo); *Militký 2019*, jako č. II.16.1/1 (rv. jiné razidlo).
8,00 g; 15,1/15,9 mm; 12 h (ev. č. PS 429-2020-01)³

Sledovaný statér patří mezi ražby souhrnně označované jako tzv. české lokální emise. Jde o keltské mince ražené na českém území v rámci tzv. předoppidálního období v průběhu 2. poloviny 3. až ve 2. století před Kristem. Tato problematika byla před nedávnou dobou podrobně monograficky zpracována (*Militký 2019*). V této práci byly nově vyčleněny tři numismatické horizonty A1 až A3, v rámci kterých byly definovány série a typy mincí s jistotou či pravděpodobně vzniklé v Čechách.

Statér z Výrova patří mezi ražby série *Militký (2019) II:16*, kterou lze bez nadsázky označit velkým objevem posledních několika let. Do nedávné doby byly známy pouze 1/4statéry, ovšem dlouhou dobu považované za 1/3statéru (*Paulsen 1933*, Taf. 10: 222–225), které navíc K. Castelin (*1965*, 40–52) při definování mincí tzv. vedlejších řad do svého systému nezařadil. Tehdy ovšem ještě nebyl český původ mincí této série zcela zřejmý. Tento pohled se projevil znovu při zpracování mincí z centrálního sídliště v Němčicích nad Hanou, kde jsou zastoupeny zlaté nominály i oboly sledované skupiny (*Kolníková 2012*, 23, 51–52, č. 163–164, 881, Abb. 10:163–164, 83:163–164, 59:881, 84:881). Avšak při zveřejnění malé části němčického mincovního fondu a prvního obolu s torquesem byl již český původ sledované série zcela evidentní (*Militký 2012*, 173–174). Znovu byla tato série zhodnocena v rámci zpracování materiálu z centrálního sídliště Žehuň (*Militký 2018*, 185–186). Komplexně definována a vyhodnocena pak byla celá série II:16 v rámci výše zmíněného monografického zpracování (*Militký 2019*, 69–72, 136–145).

Nové nálezy z posledních let prokázaly, že mince s rubním motivem torquesu představují jednu z nejvýraznějších sérií předoppidálního období, vzniklou na českém území (*Militký 2019*, 71, obr. 12). Doposud bylo publikováno 31 exemplářů (*Militký 2019*, 70, tab. 6). K této sérii známe všechny nominály – statér, 1/4statér, 1/8statéru a stříbrný obol. Jde zároveň dosud o jedinou sérii, kde je tradiční bójská 1/3statéru nahrazena 1/4statérem.⁴

Všechny nominály mají principiálně shodnou ikonografii – na lící straně je to výrazně stylizovaný obličej čelně, na rubu je torques, vlnovka a oválný štít. Motiv se však směrem k nižším nominálům zjednodušuje a na obolu je místo obličeje jen hladká plocha (*Militký 2019*, 136–145). Tento jev jednoznačně souvisí s velikostí mincovní plochy, která u menších nominálů neumožnila zobrazení celého ikonografického programu. Na lici je zcela stylizovaný zvířecí (nebo lidský?) obličej čelně ve výrazně vysokém reliéfu. Spojení tohoto motivu s keltským bohem Cernunem je ovšem značně nejasné (*Kolníková 2012*, 24). Na rubní straně je zobrazen torques, uvnitř zvlněná linie okolo ležícího oválného štítu s tečkou uprostřed a nepravidelnými liniemi v ploše štítu. Jde o zcela specifickou keltskou ikonografii, ke které neznáme žádnou přímou analogii. Význam vlnovky na rubu není jasný, štít je zřejmě symbolem vojenské moci a síly, celý motiv je navíc lemován torquesem, který měl hluboký náboženský význam.

Doposud byly známy tři exempláře statérů reprezentované dvěma variantami raženými dvěma páry razidel (*Militký 2019*, 70, tab. 6:1–3). K prvé variantě (II:16/1/1) náleží dva exempláře. Jeden z nich pochází z areálu centrálního sídliště v Němčicích nad Hanou (*Militký 2019*, 136–137, č. II:16.1/1 /1/) a tato mince byla již opakovaně publikována (*Kolníková 2006*, 24–25, obr. 10:4, 11:2; *Čížmář – Kolníková – Noeske 2008*, Abb. 12:4; *Kolníková 2012*, 23, č. 163, Abb. 10: 163, 83:163). Druhý exemplář varianty 1 pochází ze sídliště v Sánech (*Militký 2019*, 136–137, č. II:16.1/1 /2/). Druhá varianta (II:16.1/2) je doložena statérem pocházejícím ze sídliště ve Velkých Chvalovicích (*Militký 2019*, 136–137, č. II:16.1/2 /1/). Mince je ražena jinými razidly s odlišnostmi v kresbě líce i rubu, ale motiv je shodný s variantou 1, stejně jako jeho vytvárné zpracování. Mince je bohužel zdokumentována jen podle fotografie a její metrologie je neznámá. Hmotnostní rozpětí statérů série II:16 je 8,124–8,083 g. XRF analýza exempláře z Němčic nad Hanou prokázala obsah zlata 96 %. Existence dvou párů dosud registrovaných razidel naznačuje rozsáhlejší produkci statérů tohoto typu, což dokládají i nižší nominály.

Nový a v pořadí již čtvrtý exemplář sledovaného statéru z Výrova potvrzuje dosavadní předpoklad o intenzitě ražby těchto nominálů. Jeho rubní strana byla ražena dalším dosud nezaznamenaným razi-

3 Evidenční číslo v rámci systému vedeného autorem tohoto příspěvku pro nálezový materiál z území České republiky deponovaný v soukromých sbírkách.

4 Další čtyři typy 1/4statérů v rámci tzv. českých lokálních emisí reprezentují zatím pouze tzv. individuální typy (*Militký 2019*, č. II:04, II:06, II:11–12).

dlem, lišícím se opět detaily kresby jinak shodného motivu. Jde zároveň o jasný doklad, že v mincovně (či mincovní dílně) bylo používáno v jednom okamžiku razidel více a docházelo k jejich křížení. Hmotnost výrovského exempláře je 8,00 g, což je zatím nejnižší zjištěná hodnota.

Jak již bylo konstatováno, nálezový výskyt ražeb série II:16 (*Militký 2019*, 70–71, tab. 6, obr. 12) zcela jednoznačně dokládá jejich český původ. Je zajímavé, že doposud se většina nálezů koncentrovala v severní polovině Čech, výjimku představují importované kusy v Němčicích nad Hanou a v hornorakouském Linci. Exemplář z Výrova je tedy v rámci České kotliny první, který leží mimo středočeskou oblast. Je dosti pravděpodobné, že právě někde ve středních Čechách lze hledat původ mincí sledované série, nicméně přesné místo jejich produkce zatím neznáme. Chronologicky spadají mince série II:16 do horizontu A2 (*Militký 2019*, 12–13), tedy rámcově do průběhu 2. poloviny 3. století před Kristem. Intenzita jejich produkce naznačuje, že mohly být raženy po delší období, které však zatím nelze přesněji vymezit.

Mince z Výrova je velice zajímavá také s ohledem na oblast jejího nálezového původu. Z regionu severního Plzeňska dosud nálezy keltských mincí téměř chyběly – registrována byla pouze 1/3statéru z Kozolup z Plzně (*Militký 2019*, 275, č. 109/1, TAB. 27:109/1). V průběhu posledního roku se však z této oblasti podařilo zachytit tři další dosud nepublikované nálezové exempláře (Černíkovice, Nebřežiny, Manětín), které naznačují daleko intenzivnější peněžní oběh v době laténské v tomto dosud jen málo poznaném regionu. A tento obraz výrazným způsobem doplňuje také zde prezentovaný statér z Výrova.

Příspěvek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/II.III.b, 00023272).

Literatura

Castelin, K. 1965: Die Goldprägung der Kelten in den böhmischen Ländern. Graz.

Čížmář, M. – Kolníková, E. – Noeske, H. Ch. 2008: Němčice-Viceměřice – ein neues Handels- und Industriezentrum der Latènezeit in Mähren. *Germania* 86, 655–700.

Kolníková, E. 2006: Význam mincí z moravského laténského centra Němčice nad Hanou pre keltskú numizmatiku. Numismatický sborník 21, 3–56.

– 2012: Němčice. Ein Macht-, Industrie- und Handelszentrum der Latènezeit in Mähren und Siedlungen am ihren Rande. Kommentierter Fundkatalog. Münzen. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 43. Brno.

Militký, J. 2012: Keltské mince z areálu obchodně-produkčního centra v Němčicích nad Hanou (okr. Prostějov). Příspěvek k průběžné dokumentaci nálezového fondu. Numismatický sborník 26/2 (2011), 163–178.

– 2018: Celtic coins from the central site of Žehuň. *Památky archeologické* 109, 179–231.

– 2019: Keltské mincovnictví ve 3. a 2. století před Kristem v Čechách. Praha (2. doplněné a upravené vydání).

Paulsen, R. 1933: Die Münzprägungen der Boier. Leipzig – Wien.

Summary

Jiří Militký, A Celtic stater found at Výrov (Plzeň-North district).

A Celtic stater was discovered in the cadastral area of Výrov, in the spring of 2020 during an amateur metal detector survey. It can be regarded as a coin lost individually in cadastral area which was not settled in the period.

Within the classification of Bohemian local coinage which was published in a recent monograph (*Militký 2019*), the coin can be classified within the series II:16 (*Militký 2019*, 69–72, 136–145). 31 coins of this series (all denominations included) have been published so far (*Militký 2019*, 70, tab. 6). All denominations are attested in this series – stater, 1/4-stater, 1/8-stater, and silver obol. It is also the only series in which the traditional Boian denomination of 1/3-stater is replaced with 1/4-stater. All the denominations basically share the same iconography – a stylised frontally depicted human face on the obverse, a torque, wavy line, and oval shield on the reverse. In lower denominations the motifs get

progressively simplified so that nothing remains of the face on the obols. This iconography is specifically Celtic; no direct parallels are known.

Three staters of the series were known, struck with two pairs of dies (*Militký 2019*, 70, tab. 6:1–3). Their weights ranged from 8.124 to 8.083 g. The new piece from Výrov with its 8.00 g brought evidence of a previously unknown reverse die. The origins of the series II:6 are probably to be looked for in central Bohemia though the exact place cannot be estimated. As far as chronology is concerned, the coin was minted in the chronological horizon A2 (*Militký 2019*, 12–13), i.e. broadly in the second half of the 3rd century BC. The Výrov coin is remarkable also for its find-spot, located in an area in which Celtic coin finds are very rare.

English summary by J. Kysela

NÁLEZ TAURISKÉ MINCE Z TOUROVA (OKR. STRAKONICE)

Jiří FRÖHLICH – Jiří MILITKÝ

Abstract – A Tauriscan coin discovered in Tourov (Strakonice district).

A Tauriscan Celtic coin was discovered in the cadastral area of Tourov in 2020. Altogether, nine finds of Tauriscan coins have so far been documented in Bohemia, newly joined by the Tourov find. Most probably, it is a fourrée of the type Brezelohr A. The tetradrachma from Tourov is quite an unexpected find in Southern Bohemia in which finds of local coinage largely prevail.

 Taurisci, Tourov, import, tetradrachm, Celts

Při privátním průzkumu s detektorem kovů 25. dubna 2020 našel pan Vladislav Pícha na k. ú. Tourov (okr. Strakonice) jednu keltskou minci. Místo nálezů se nachází na poli 900 m VSV od obce v trati „V Rovínách“, na pravém břehu Bavorovského potoka, GPS – 49°07'33.5335"N, 14°02'51.7250"E. Jde o náhodný ztrátový exemplář na dobově neosídleném místě. Ražba byla předána J. Fröhlichovi z Písku, který ji daroval do sbírek numismatického oddělení Národního muzea v Praze (inv. č. H5-259798).

ŠTÝRSKO / SLOVINSKO, Tauriskové, horizont LT D

AE stříbrem plátovaná tetradrachma (suberát), typ **Brezelohr A** (?), varianta jako Göbl (1973) razidla 80/156a (?)

Av.: v perlovci stylizovaná hlava doleva, drobné kuličkovité oko v negativním trojúhelníkovitém orámování, účes od obličeje oddělen trojitým perlovým diadémem (zachována levá část mincovní plochy)
Rv.: kůň ve skoku doleva s lineární konturou hlavy a špatně zřetelnou hřívou z oblých linií (zachována horní část mincovní plochy)

Lit.: Göbl 1973, jako Taf. 32:8–9 (?).

4,692 g; -/21,0 mm; 2 h; asi 50 % odseknuto s dochovanou stopou sekání na líci

Sídelní oblast keltského kmene Taurisků leží na území dnešního Slovinska a částečně i Štýrska. Jak prokázal především poklad z lokality Enemonzo v severní Itálii (Gorini 2005; Kos 2007; 2012), nejpozději v průběhu 1. poloviny 2. století před Kristem začali Tauriskové produkovat své mince – stříbrné tetradrachmy a oboly. Nálezový fond keltských mincí z území Slovinska je zpracován k roku 1977 (Kos 1977). Podrobnou typologii tauriských ražeb zveřejnil R. Göbl (1973), avšak značně nejasná je dnes chronologie těchto mincí a také otázka míst jejich ražby. Hlavním centrem Taurisků byla keltská

aglomerace *Kéleia*, předcházející římskému centru *Civitas Celeia* na místě dnešního města Celje (*Sievers – Urban – Ramsl /eds./ 2012a*, 318–321).

Kontakty Bójů usazených ve střední Evropě s Taurisky (a také s Noriky na území Korutanska) dokládají náhodné zmínky v písemných pramenech (*Sievers – Urban – Ramsl /eds./ 2012b*, 1566–1568). V roce 186 a 183 před Kristem Keltové z Norika přešli do severní Itálie, na území pozdějšího Benátska, kde se mohli setkat i s Bóji usazenými v Itálii. V letech 120 až 113 se střední a západní Evropou prohnaly výboje germánských kmenů – Kimbrů a Teutonů. Ti nepochybně prošli také bójským územím a ope- rovali také na území Norika. Právě zde byli Římany roku 113 před Kristem poraženi v bitvě u *Noreie* (*Dobesch 1994; 1995*). Za zmínku nepochybně stojí, že mezi Kimbry, Teutony a Ambrony je uváděn také náčelník se jménem Boiorix – velmi pravděpodobně se totiž ke germánským nájezdníkům v určité fázi konfliktu přidali také někteří Bójové. Znovu jsou Bójové jmenováni na území Norika kolem roku 58 před Kristem, kdy se neúspěšně pokusili dobýt tuto oblast. V letech 44/40 před Kristem vytvořili Bójové s Taurisky koalici proti dáckému králi Burebistovi – válku však prohráli a měli být Dáky strašlivě zdecimováni (*Dobesch 1994; 1995*). Právě předpokládaný úpadek bójské moci na středním Dunaji měl teoreticky umožnit rozšíření mocenského vlivu Noriků až do této oblasti (*Kolníková 1996*, 51).¹

O kontaktech s regionem Taurisků (a také Noriků) máme doklady také prostřednictvím vybraných archeologických nálezů (např. spony, kovové nádoby), které jsou však zpravidla jen velmi rámcově lokalizovatelné z hlediska oblasti svého původu. V kategorii hmotných nálezů tedy nejvýraznější skupinu předmětů dokládající vzájemné kontakty reprezentují mince. Tato problematika byla zpracována komplexně v nedávné době (*Militký 2016*) a na území Čech bylo doloženo celkem devět náleзовých tauriských mincí (tab. 1). Šest z nich pochází z areálu oppida Stradonice a těmto ražbám byla v rámci zpracování tamní mincovní kolekce věnována obsáhlá pozornost (*Militký 2015*, 142–144, 638–639, č. 2410–2415). Výrazná koncentrace těchto ražeb na stradonickém oppidu je odrazem mimořádného významu této centrální lokality a dálkových kontaktů, které se zde prostřednictvím importovaných mincí velmi dobře odrážejí.

Tab. 1. Nálezy tauriských mincí v Čechách (upraveno podle *Militký 2016*, 96, tab. 1).

Lokalita	Nominál	Typ	Göbl (1973)	Druh nálezu	Publikováno
1 Plzeň	AR tetradrachma	Gjurgjevac	60/128	ojedinelý nález	<i>Militký 2016</i> , č. 4.1
2 Zbečno – Sýkořice	AR tetradrachma	Gjurgjevac	?	ojedinelý nález	<i>Militký 2016</i> , č. 7.1
3 Stradonice	AE/AR tetradrachma (suberát)	Frontalgesicht	78?/148?	sídlíštní nález	<i>Militký 2015</i> , č. 2411; 2016, č. 1.2
4 Jevíčko	AR tetradrachma	Augentyp-Stamm	84F/172B	hromadný nález?	<i>Militký 2016</i> , č. 13.1
5 Stradonice	AR tetradrachma	Samobor C	96/191	sídlíštní nález	<i>Militký 2015</i> , č. 2410; 2016, č. 1.1
6 Stradonice	AR obol	Frontalgesicht	HH/1	sídlíštní nález	<i>Militký 2015</i> , č. 2412; 2016, č. 1.3
7 Stradonice	AR obol	Frontalgesicht	HH/2	sídlíštní nález	<i>Militký 2015</i> , č. 2413; 2016, č. 1.4
8 Stradonice	AR obol	-	-	sídlíštní nález	<i>Militký 2015</i> , č. 2414; 2016, č. 1.5
9 Stradonice	AR obol	-	-	sídlíštní nález	<i>Militký 2015</i> , č. 2415; 2016, č. 1.6

K doposud doloženým exemplářům tauriských ražeb přistupuje nyní nový nález z jihočeského Tourova. Jeho jednoznačné určení však komplikují některé skutečnosti. Především jde o suberát s bronzovým jádrem plátovaný silným stříbrným plechem. Je velmi pravděpodobné, že ražba je výrobkem neoficiální falzátorské dílny a její razidla pouze napodobují oficiální předlohu. Tento předpoklad potvrzuje také poměrně hrubé provedení mincovního obrazu, který je navíc místy nedoražený. Druhou výraznou komplikací přesného určení je přeseknutí mince, ze které se tak dochovala pouze polovina – zachována je část s obličejem na lici a na rubu pouze krk a hlava koně. Přesto se minci podařilo určit – jde se značnou pravděpodobností o tetradrachmu typu Brezelohr A. Vzhledem k tomu, že jde o suberát, razidlo není shodné

1 Otázka tzv. norické fáze na bratislavském oppidu je však předmětem diskuze a J. Militký (2015, 122) upozornil na její jen zcela hypotetickou podstatu.

s žádnou z doposud publikovaných kombinací razidel (Göbl 1973, Taf. 32–34) a pouze napodobuje kombinaci č. 80/156a. Důležitým prvkem je drobné kuličkovité oko vsazené do negativního trojúhelníkovitého orámování, které se vyskytuje právě u lícního razidla č. 80. Hlava koně na rubu je částečně nečitelná (nedoražená?) a pouze naznačující lineární konturu hlavy.

Tetradrachmy typu Brezelohr tvoří dvě skupiny (A a B), které do úrovně razidel roztřídil R. Göbl (1973, 105–107, Taf. 32–34). V rámci skupiny A je doložena kromě bez nápisových ražeb také varianta s nápisem DIIM (Göbl 1973, Taf. 33:33–47, razidla 81/157a). Obecně však platí, že většina tauriských tetradrachem, na rozdíl od ražeb západonorických (Göbl 1973, Taf. 1–18), obvykle žádné nápisy nemá. Přesné místo ražby tetradrachem typu Brezelohr neznáme a datace těchto mincí spíše jen obecně do průběhu horizontu LT D, tedy období od pozdního 2. až do 1. poloviny 1. století před Kristem. Pronikání tauriských mincí do středoevropské oblasti dokládají významným způsobem jejich nálezy v rakouském Podunají, přičemž typ Brezelohr je třemi exempláři doložen na oppidu/výšinném sídlišti Oberleiserberg (Militký 2016, 101, tab. 3:17–19) a sídlišti Ringelsdorf-Niederabdorf (Militký 2016, 101, tab. 3:30). Právě Oberleiserberg, kde je mimořádně výrazné zastoupení tauriských mincí (Militký 2016, 101, tab. 3:4–28), mohl být prostředníkem jejich další distribuce na území Moravy i Čech.

U exempláře z Tourova je vhodné se pozastavit nad skutečností, že jde o přeseknutý suberát. Patrně se sňahu jednoznačně identifikovat bronzové jádro mince souvisí její rozpůlení učiněné pravděpodobně úderem kladiva na nástroj s ostrým rovným ostřím (majzlík?). Podobně přeseknutá je také jedna tauriská tetradrachma typu Frontalgesicht pocházející z oppida Stradonice (Militký 2015, 638–639, č. 2414); také v tomto případě bylo dělení zřejmě iniciováno sňahou o ověření bronzového jádra. Pravděpodobně se tak dělo až na českém území, kde mohly být takto identifikované padělků vyňaty z peněžního oběhu. Na otázku, jak intenzivní byla produkce suberátů tauriských mincí, však zatím nelze uspokojivě odpovědět.

V jihočeské oblasti zatím dominantně převažují nálezy domácích bójských mincí (Militký 1995, 35–39) a tento trend se zřetelně projevil i při zveřejnění nových nálezových exemplářů pocházejících z tohoto regionu (Michálek – Chvojka – John – Jiřík – Fröhlich – Militký 2018). Importovaných ražeb je zde doloženo poměrně málo, ale jako příklad lze uvést depot dvou skordiských tetradrachem z Knína (John – Militký – Chvojka – Vlášek 2015). Ražba z Tourova v každém případě zajímavým způsobem rozhojňuje lokální nálezový fond keltských mincí. Jak již bylo uvedeno, jde o nález ve volně dobově neosídlené krajině² a lze jej nejspíše považovat za náhodnou ztrátu, možná související s nějakou lokální komunikací. Nelze však vyloučit, že mince byla prostě jen zahozena jako odhalený padělek.

Príspevek vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/11.III.b, 00023272).

Literatura

- Dobesch, G. 1994: Zur Chronologie des Dakerkönigs Burebista. In: Göbl, R. (ed.): Die Hexadremenprägung der Groß-Boier. Ablauf, Chronologie und historische Relevanz für Noricum und Nachbargebiete. Wien, 51–68.
- 1995: Die Boier und Burebista. In: Tejral, J. – Pieta, K. – Rajtár, J. (eds.): Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonaugebiet vom Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert. Materialien des VII. Internationalen Symposiums. Brno – Nitra, 15–19.
- Göbl, R. 1973: Typologie und Chronologie der keltischen Münzprägung in Noricum. Veröffentlichungen der Kommission für Numismatik. Band 2. Wien.
- Gorini, G. 2005: Il ripostiglio di Enemonzo e la monetazione del Norico. Numismatica Patavina 6. Padova.
- John, J. – Militký, J. – Chvojka, O. – Vlášek, M. 2015: Hromadný nález skordiských tetradrachem z Knína (okr. České Budějovice). Archeologické výzkumy v jižních Čechách 28, 139–150.
- Kolniková, E. 1996: Norische Münzen im Oppidum Bratislava und in seinem Hinterland. Slovenská numizmatika 14, 9–57.
- Kos, P. 1977: Keltski novci Slovenije / Keltische Münzen Sloweniens. Ljubljana.

2 Nejbližší sídliště z doby laténské (LT C–D) je doloženo u sousedního Bavorova ve vzdálenosti 1800 m jihovýchodním směrem (Michálek 1995, 10–11).

- 2007: The beginnings of the coinage of celtic tribes in the southeastern Alps. *Slovenská numizmatika* 18, 59–68.
- 2012: The VES• Group – the earlinest tauriscan tetradrachms. *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 45, 351–358.
- Michálek, J.* 1995: Bavorov, okr. Strakonice. *Výzkumy v Čechách* 1990/2, Praha, 10–11.
- Michálek, J. – Chvojka, O. – John, J. – Jiřík, J. – Fröhlich, J. – Militký, J.* 2018: Nálezy kovových předmětů z doby halštatské a laténské v jižních Čechách, dokumentované v letech 2014–2017. *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 31, 133–218.
- Militký, J.* 1995: Nálezy keltských a antických mincí v jižních Čechách. *Zlatá stezka* 2. Sborník Prachatického muzea, Prachatice, 34–67.
- 2015: Oppidum Hradiště u Stradonic. Komentovaný katalog mincovních nálezů a dokladů mincovní výroby. Praha.
- 2016: The coins of the Taurisci and Norici found in Bohemia and Moravia. In: Karwowski, M. – Ramsl, P. C. (eds.): *Boii – Taurisci. Proceedings of the International Seminar, Oberleis-Klement, June 14th–15th, 2012. Mitteilungen der Prähistorischen Kommission* 85. Wien, 91–115.
- Sievers, S. – Urban, H. – Ramsl, P. (eds.)* 2012a: *Lexikon zur keltischen Archäologie. A–K.* Wien.
- 2012b: *Lexikon zur keltischen Archäologie. L–Z.* Wien.

Summary

Jiří Fröhlich – Jiří Militký, A Tauriscan coin discovered in Tourov (Strakonice district).

A Tauriscan Celtic coin was discovered during an amateur metal detector survey in the cadastral area of Tourov in 2020. It is an isolated find in an area which was not settled during the coin's circulation.

Bohemia's contacts with the Tauriscan territories are exemplified mainly by coin finds. This issue has been recently discussed in detail (*Militký 2016*). Altogether, nine finds of Tauriscan coins have so far been documented in Bohemia (Tab. 6), six of them however come from the oppidum of Stradonice (*Militký 2015*, 142–144, 638–639, č. 2410–2415). These are now joined by the Tourov find. Even though the coin is in reality a silver plated fourrée cut in half, with little pronounced relief, we nevertheless managed to classify it. It is most probably a forgery of a tetradrachm of the type Brezelohr A imitating the die combination Göbl (1973) no. 80/156a. It was most likely made in a clandestine forgery workshop.

The Brezelohr type tetradrachms can be distinguished in two basic groups (A and B) which were further classified in the individual dies by R. Göbl (*Göbl 1973*, 105–107, Taf. 32–34). Within the group A there is – besides anepigraphic issues – also a variant with the legend DIIM (*Göbl 1973*, Taf. 33:33–47, razidla 81/157a); in general, however, most Tauriscan tetradrachms bear no inscriptions unlike the west Norican issues (*Göbl 1973*, Taf. 1–18). The precise place where the Brezelohr type tetradrachmas were minted is not known and their chronology can be only broadly set to LT D, i.e. the late 2nd and the first half of the 1st century BC. The penetration of Tauriscan coins in Central Europe is clearly documented by their find in the Austrian stretch of the Danube valley: the Brezelohr type is documented by three pieces in the oppidum/hill-top site of Oberleiserberg (*Militký 2016*, 101, tab. 3:17–19) and in the Ringelsdorf-Niederabdorf open settlement (*Militký 2016*, 101, tab. 3:30). It was Oberleiserberg, with its remarkable concentration of Tauriscan coins (*Militký 2016*, 101, tab. 3:4–28), that could have been the intermediary through whose mediation they were distributed further on into Moravia and Bohemia. The tetradrachm from Tourov is quite an unusual find in Southern Bohemia in which finds of local coinage largely prevail.

English summary by J. Kysela

NÁLEZ SASKÉHO KŘÍŽOVÉHO DENÁRU Z 2. POLOVINY 10. STOLETÍ V TÝNCI NAD LABEM (OKR. KOLÍN)

Jiří LUKAS

Abstract – A Saxon cross-denier from the second half of the 10th century found in Týnec nad Labem (Kolín district).

A Saxon cross-denier, type Dannenberg (1876) no. 1328 was found in 2019 in Týnec nad Labem. The rarity of finds of these coins in Bohemia bears testimony to the low frequency of commercial contacts between Bohemia and Saxony in the second half of the 10th century.

 Saxony, cross denier, Týnec nad Labem

Dne 24. listopadu 2019 byl na katastrálním území města Týnec nad Labem (okr. Kolín) nalezen saský křížový denár. Bohužel se nepodařilo zjistit přesné místo jeho nálezů a případné archeologické souvislosti. Mince byla odkryta amatérským hledačem pomocí detektoru kovů a není v současné době fyzicky dostupná. Určena byla na základě fotografie.

SASKO

mincovna: *Magdeburg* (?), AR denár z let 975–985

Av.: kaplice se sestavou písmen ODDO

Rv.: kříž, v úhlech po jedné kuličce

Lit.: *Dannenberg 1876*, 491, č. 1328, tab. LIX:1328; *Kilger 2000*, č. KN 2:1. metrologie neznámá

Datace ražby popsaného saského křížového denáru typu Dannenberg (1876) č. 1328 vychází z práce Ch. Kilgera (2000). Podle zastoupení denárů tohoto typu v polských raně středověkých mincovních nálezích Obiszow I (po 965; *FMP IV/2*, 345–347, č. 49), Wollin XXV (po 968/969; *FMP V/2*, 232–234, č. 305), Kaldus-Uscz (po 970; *FMP II*, 257–295, č. 95), Obrzycko (po 970/971; *FMP I*, 536–545, č. 166) a Obra II (po 973/974; *FMP I*, 517–536, č. 165) je však pravděpodobné, že k zahájení jeho ražby mohlo dojít již dříve, kolem roku 970.¹

Nález saských křížových feniků jsou na území Čech velmi vzácné. Několika exempláři byly zastoupeny v hromadných nálezích odkrytých v Čistěvsi v roce 1896 (*Polanský – Tomková 2006*, 96, č. B49–50; *Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 81–82) a v Chlístově v roce 1904 (*Smejtek – Lutovský – Militký 2013*, 116).² Jednotlivě, jako „ztrátové“ mince, byly nalezeny ve Vraclavi (*Lukas – Vich 2018*, 36, č. 25–27) a na ploše raně středověkého sídliště v Roudnici, západně od Hradce Králové (*Lukas 2016*, 173, č. 25). Jedná

1 Za upozornění na tuto možnost děkuj Ing. J. Videmanovi.

2 Na Moravě byly saské denáry křížového typu zastoupeny v nálezích Kelč (*Kučerovská 1996*), Kojetín-Popůvky (*Novák – Videman – Kouřil – Richtera – Zmrzlý 2016*) a Přerov (*Procházka – Kučerovská – Chuchmal – Kohoutek 2005*).

se však, až na jediný případ, o mince ražené až na počátku 11. století. Zmíněnou výjimkou je zlomek křížového denáru typu Dannenberg (1876) č. 1325b, ražený podle Ch. Kilgera (2000, č. KN 3) v letech 970–985 a nalezený na akropoli vraclavského hradiště. K založení a vybudování této lokality však došlo nejpravděpodobněji až v období vlády knížete Oldřicha (1012–1033, 1034) a zlomek výrazně starší mince se mohl na hradiště dostat v rámci mezinárodního obchodu již ve formě „váženého stříbra“ ze Slezska přes severní Moravu (Lukas – Vích 2018, 46–48).

Není náhodou, že saský křížový denár typu Dannenberg (1876) č. 1328 z Týnce nad Labem byl nalezen rovněž na významné obchodní trase spojující Čechy na východ s Moravou a na sever přes Slezsko s Pobaltím. Jeho ojedinělost a umístění ve středním Polabí nám však nedovolují jednoznačně určit, ze kterého směru se mince do místa nálezu dostala. Je však velmi pravděpodobné, že do Čech doputovala, podobně jako shora uvedené denáry z Vracavi a Roudnice, ze Slezska, zcela vyloučena však není ani cesta ze západu proti toku Labe. Unikátnost nálezů vypovídá o omezené intenzitě obchodních vztahů Čech se Saskem v průběhu 2. poloviny 10. století.³

Literatura

- Dannenberg, H. 1876: Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit. Band I. Berlin.
- FMP I: Szczurek, T. – Paszkiewicz, B. – Tabaka, A. – Bogucki, M. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. 2017: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Grosspolen. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar I. Warszawa.
- FMP II: Horoszko, G. – Piniński, J. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Nowakiewicz, T. 2016: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Pommern. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar II. Warszawa.
- FMP IV/2: Butent-Stefaniak, B. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Nowakiewicz, T. 2013: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Schlesien. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar IV. Warszawa, 19–222.
- FMP V/2: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Malarczyk, D. – Chabrzyk, P. – Kędziński, A. – Kulesza, M. – Nowakiewicz, T. – Wawrzak, R. 2016: Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen 2011–2013. Addenda Et Corrigenda. In: Bogucki, M. – Ilisch, P. – Suchodolski, S. (eds): Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen. Inventar V. Warszawa, 189–340.
- Kilger, Ch. 2000: Pfennigmärkte und Währungslandschaften. Monetarisationen im sächsisch-slavischem Grenzland ca. 965–1120. Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis. Nova series 15. Stockholm.
- Kučerovská, T. 1996: Kelčský nález. Folia numismatica 8–9 (1993/1994), 151–163.
- Kotyza, O. – Lukas, J. 2013: Nález otto-adelheidského denáru v Doksanech (okr. Litoměřice). Numismatický sborník 27/2 (2012–2013), 227–232.
- Lukas, J. 2016: Nálezy denárů z 11. a 12. století pomocí detektorů kovů (II.). Numismatický sborník 29/2 (2015), 162–182.
- Lukas, J. – Vích, D. 2018: Nálezy jednotlivých „ztrátových“ raně středověkých mincí z hradiště Vraclav (okr. Ústí nad Orlicí). Numismatický sborník 32/1, 26–53.
- Nálezy II/1: Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí denárového (10.–12. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 7–73.
- Novák, V. – Videman, J. – Kouřil, P. – Richtera, V. – Zmrzlý, M. 2016: Depot mincí a zlomkového stříbra z konce 10. století nalezený v Kojetíně-Popůvkách / Hacksilver hoard dating back to the end of the 10th century and found in Kojetín-Popůvky, Czech Republic. Monumenta numismatica 3. Praha / Prague.
- Polanský, L. – Tomková, K. 2006: Hromadný nález denárů a šperků z Čistěvsí. Revize popisu a dochované části depotu. Numismatický sborník 21, 83–124.
- Procházka, R. – Kučerovská, T. – Chuchmal, M. – Kohoutek, J. 2005: Raně středověké mince z hradu Přerov. Folia numismatica 20, 3–16.

3 O omezené intenzitě obchodních vztahů se Saskem v průběhu 2. poloviny 10. století svědčí rovněž pouhé dva nálezy jednotlivých „ztrátových“ denárů tzv. Otto-Adelheidského typu, ražených v mincovně v Goslaru po roce 983, odkrytých v Libici nad Cidlinou v roce 1909 (Nálezy II/1, 14, č. 1440; Radoměřský 1992, 54, č. 11) a v Doksanech v roce 2011 (Kotyza – Lukas 2013).

Radoměřský, D. 1992: Deutsche Münzen in frühmittelalterlichen Funden Böhmens und Mährens (10.–12. Jahrhundert). Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Disertační práce (nepublikovaný rukopis).

Smejtek, L. – Lutovský, M. – Militký, J. 2013: Encyklopedie pravěkých pokladů v Čechách. Praha.

Summary

Jiří Lukas, A Saxon cross-denier from the second half of the 10th century found in Týnec nad Labem (Kolín district).

Finds of Saxon cross-pfennigs are very rare in Bohemia. They were represented by several exemplars in the hoards unearthed in Čistěves in 1896 and in Chlístov in 1904, single individually lost pieces were found in the hill-fort of Vraclav (Ústí nad Orlicí district) and in the early medieval settlement of Roudnice (Hradec Králové district). Therefore, the find of a Saxon cross denier of the type Dannenberg (1876) no. 1328 in Týnec nad Labem is a significant contribution to this short list. Moreover, it is one of the earliest variants of this denier type, struck in the Magdeburg mint probably from as early as AD 970. The limited number of Saxon deniers of the cross-type, in particular their earliest variants, bears testimony to the low frequency of commercial contacts between Bohemia and Saxony in the second half of the 10th century.

English summary by J. Kysela

DROBNÝ NÁLEZ BRAKTEÁTŮ U MILETÍNA (OKR. JIČÍN)

Vojtěch BRÁDLE

Abstract – A small bracteate hoard discovered near Miletín (Jičín district).

In August 2019, a Bohemian medium-sized bracteate assemblage was discovered in the cadastral area of Miletín including three bracteates. In all cases they were Bohemian coins minted under Ottokar II (1253–1278). The finder donated the find to the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové.

 hoard, Bohemia, Ottokar II, 13th century, bracteate

Na katastrálním území Miletína (okr. Jičín) objevila paní Jitka Rejnartová v srpnu 2019 za pomoci detektoru kovů malý mincovní soubor, jenž byl tvořen trojicí brakteátových ražeb.

Mince byly nalezeny severně od Miletína na okraji pole, poblíž oblíbeného vyhlídkového místa na naučné stezce K. J. Erbena, v okolí bodu GPS – 50°24'57.50"N, 15°40'56.58"E. Nacházely se bezprostředně u sebe v hloubce cca 10–15 cm a dochovaly se různě poškozené. Zatímco jeden brakteát je již rozlomen, druhý je částečně olámaný a díky značnému naprasknutí blízko k rozlomení. Nejlépe se zachoval třetí exemplář, který vykazuje kromě prohnutí pouze menší naprasknutí. Ražby nálezkyně předala do Muzea východních Čech v Hradci Králové¹ a jsou po zpracování evidovány v numismatické sbírce pod inventárními čísly N/N 27103–27105.

ČECHY, Přemysl Otakar II. (1253–1278)

mincovna: Praha (?), AR střední brakteát, asi z let 1276–1278 (?)

Lit.: *Fiala 1895*, 403–404, č. 1963–1965, tab. XX:2; *Cach 1974*, 40, č. 817.

1. 0,53 g; 24,4 mm;² rozlomený (inv. č. N/N 27103)

2. 0,46 g; 23,0 mm; částečně olámaný, výrazně naprasklý (inv. č. N/N 27104)

3. 0,68 g; 21,8 mm; částečně prohnutý, naprasklý (inv. č. N/N 27105)

Obr. 1. Miletín – nálezy brakteátů (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto P. Kopecká).

Navzdory různému poškození je na všech mincích poměrně hezky vidět vyražený obraz, který tvoří korunované poprsí zpredu mezi dvojicí věžiček a střecha další budovy nad poprsím. Podle stávající typologie se jedná o české střední brakteáty Přemysla Otakara II. (1253–1278) typu Cach (1974) č. 817. V rámci mincovnictví zmíněného panovníka má spolu s typem Cach (1974) č. 816, jenž se vyznačuje totožným motivem, specifické postavení, neboť je na nich vyraženo na rozdíl od ostatních českých středních brakteátů jeho jméno. Díky tomu nemůže být o jejich přiřazení do doby Přemyslovy vlády sporu. Na žádné z ražeb objevených u Miletína sice není opis čitelný celý, ale na všech zjistíme alespoň některá písmena.³

1 Rád bych při této příležitosti poděkoval nálezkyni souboru za její přístup a za doplnění nálezkových okolností.

2 Uváděné rozměry představují maximální průměr.

3 Stejný motiv se objevuje rovněž na typu Cach (1974) č. 818, kde ovšem již jméno panovníka v opisu vyraženo není. Tato ražba je označována za poloviční nominál k typu Cach (1974) č. 817 (*Zaoral 2004*, 109; 2005, 82).

V literatuře je u obou velmi podobných typů upozorňováno na existenci drobných rozdílů ve ztvárnění obrazu (Cach 1974, 40). V rámci zpracování velkého depotu z rakouského Fuchsenhofu byly brakteáty rozříděny podle velikosti střížku a podoby střechy nad poprsím. Ražby s mřížkovanou střechou a větším průměrem byly přiřazeny k typu Cach (1974) č. 816, zatímco menší mince se střechou bez mřížkování k typu Cach (1974) č. 817 (Alram – Emmerig – Prokisch – Winter 2004, 176, Kat.–Nr. 157–158). Na miletínských brakteátech lze bez problémů zjistit absenci zmíněného mřížkování, s čímž korespondují jejich menší rozměry.

V pracích o pokladu z Fuchsenhofu byly oba typy (spolu s dalšími) potencionálně datovány až do samého závěru vlády Přemysla Otakara II., konkrétně asi do let 1276–1278 (Zaoral 2004, 108–109; 2005, 82–83). Tím bylo v zásadě zopakováno již mínění R. Nového (1974, 394, tab. 4). V minulosti byly ovšem kladeny i k roku 1261 (Turnwald 1949, 117) nebo dokonce do let vlády Přemysla Otakara I. (1192–1193, 1197/1198–1230; Fiala 1895, 199–200, 403). V citovaných studiích R. Zaoral a byly kromě uvedených dat s jistou výhradou připisovány pražské mincovně, ale další bádání ukazuje, že jednoznačné přidělení českých středních brakteátů jednotlivým mincovnám prakticky není možné provést (Schneider 2018, 90).

Depot z Fuchsenhofu není jediným dřívějším nálezem typu Cach (1974) č. 817. Z českých zemí je jeho výskyt uváděn u souborů: Doksy (Fiala 1895, 199–200, č. 141 a 403–404; Nález II/2, 85, č. 1789; Cach 1974, 66, č. 390), Opava (Fiala 1895, 216, č. 196 a 453–454; Nález II/2, 107, č. 1918; Cach 1974, 81, č. 462) a Praha – Krenovy sady (Fiala 1895, 199, č. 140 a 403–404; Nález II/2, 90, č. 1814; Cach 1974, 71, č. 419). K nim tedy můžeme připočítat nález u Miletína.

Miletínský nález má značný význam z hlediska regionu severovýchodních Čech. V této oblasti sice došlo v minulosti k objevu četných hromadných depotů brakteátů, které doplňují jednotlivé mince, ale nálezy se koncentrovaly především mezi středním Pocidliním a přibližnou spojnicí Hradce Králové a Pardubic (Petřyl 1967–1969, 101–116; Brádle – Bláha – Skala 2015, 73–77). Z prostoru severně (na Hořicku a v přilehlé části Podkrkonoší) ze starších dob spolehlivě podchycené nálezy brakteátových mincí zcela chyběly (Petřyl 1969, 9–28; 1970, 9–17).⁴ Změnu přinesl rok 1982, kdy došlo k objevení typově velmi bohatého depotu v Levínské Olešnici (okr. Semily) na Novopacku (Schneider 2018). Pro samotnou oblast Hořicka je však popisovaný miletínský soubor prvním prokazatelně zaznamenaným nálezem brakteátů.

Jeho objev právě zde není překvapením. V historické literatuře byla existence Miletína jako knížecího hradiště dávána do souvislosti s písemnou zmínkou již k roku 1124 a zabezpečením českého území před polskými vpády (např. Musil 2009, 172–173). To však zpochybňovalo archeologické bádání, které nemělo hmotné doklady zdejšího osídlení z 12. století. Navíc zcela jednoznačně není interpretován ani onen první písemný záznam. Naprosto spolehlivě (archeologickým i písemným materiálem) je Miletín prokázán až pro 13. století (Drnovský 2013, 33–36, 38–39), do něhož spadá rovněž v tomto příspěvku rozebíraný drobný mincovní nález. Ten tak představuje jeden z dokladů tehdejších širších se lidských aktivit v této oblasti.

Z hlediska samotných mincovních nálezů se nám díky němu na mapě lehce zaplnilo jedno atypické „bílé místo“, kde podobné objevy bylo možné očekávat. Můžeme doplnit, že s Miletínem je v literatuře spojováno několik dalších nálezů mincí, které však pocházejí až z grošového (Nález II/3, 158, č. 2192; Petřyl 1969, 19, č. 16) či tolarového období (Nález III/1, 175, č. 3780 a 183–184, č. 3829; Petřyl 1969, 23, č. 31 a č. 34).⁵

Je otázkou, zda popsání brakteátů představují celou někdejší drobnou hotovost, nebo jde o část většího souboru. Vzhledem k tomu, že mince byly nalezeny na poli, mohlo by se teoreticky jednat o doklad zemědělskou technikou rozvlečeného hromadného depotu. V okolí však žádné další ražby objeveny nebyly, takže v tuto chvíli je na místě nález interpretovat asi jako náhodný malý ztrátový soubor.

4 Je vhodné doplnit, že údajný objev brakteátů byl učiněn v lokalitě „Na Vartě“ u Batňovic (okr. Trutnov; Hejna 1960, 40; Slezák 2012, 453). Patrně kvůli spornosti Hejnovy informace nebyl tento nález zařazen do prací J. Petřyla (1967–1969, 101–116; 1969, 9–28).

5 Z důvodu úplnější informace o nálezevých situacích v regionu je třeba zmínit, že jedna mince Přemysla Otakara II. byla nejpozději v srpnu 2015 objevena na poli při detektorové prospekci rovněž na blízkém katastrálním území Zálesí u Dvora Králové (okr. Trutnov). V jejím případě nešlo ale o brakteát, nýbrž dvoustranný denár typu Cach (1974) č. 819. Mince se nachází v soukromé sbírce. Za poskytnutí informace děkuji jejímu nálezci.

Literatura

- Agram, M. – Emmerig, H. – Prokisch, B. – Winter, H. 2004:* Katalog der numismatischen Objekte. In: Prokisch, B. – Kührtreiber, T. (eds.): Der Schatzfund von Fuchsenhof / The Fuchsenhof Hoard / Poklad Fuchsenhof. Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich 15. Linz, 133–229.
- Brádle, V. – Bláha, R. – Skala, J. 2015:* Středověký depot z Radíkovice. Platidla 13. století. Fontes Musei Reginae-hradecensis 21. Hradec Králové.
- Cach, F. 1974:* Nejstarší české mince III. České a moravské mince doby brakteátové. Praha.
- Drnovský, P. 2013:* Středověké osídlení na horním toku řeky Bystřice. Ústí nad Orlicí.
- Fiala, E. 1895:* České denáry. Praha.
- Hejna, A. 1960:* Severovýchodní Čechy do poloviny třináctého století. Trutnovsko. Sborník vlastivědných prací a zpráv Okresního vlastivědného musea v Trutnově 7, 1–48.
- Musil, F. 2009:* Geografické podmínky, osídlení, hospodářské a sociální vztahy v 11.–12. století. In: Felcman, O. (ed.): Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526). Praha, 161–206.
- Nálezy II/2:* Radoměřský, P. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí brakteátového (13. století). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 75–111.
- Nálezy II/3:* Nohejlová-Prátová, E. 1956: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí grošového (1300–1547). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl II. Praha, 113–298.
- Nálezy III/1:* Nemeškal, L. 1957: České, moravské a slezské nálezy mincí údobí tolarového (1519–1900). In: Nohejlová-Prátová, E. (ed.): Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III. Praha, 5–230.
- Nový, R. 1974:* Organizace a vývoj českého mincovnictví v 13. století do měnové reformy Václava II. Sborník archivních prací 24, 366–425.
- Petrtyl, J. 1967–1969:* Nálezy brakteátů ve východních a severovýchodních Čechách (Rozbor nálezové struktury). Acta Musei Reginae-hradecensis. Serie B – Scientiae sociales 11, 101–116.
- 1969: Historická dokumentárnost nálezů mincí v podhůří Krkonoš (Rozbor nálezové struktury). Krkonoše – Podkrkonoší 4, 9–28.
- 1970: Nálezy mincí na Hořicku a jejich historický význam (Rozbor nálezové struktury). Krkonoše – Podkrkonoší 5, 9–17.
- Schneider, P. 2018:* Levínská Olešnice. Nález mincí ze 13. století. Praha.
- Slezák, M. 2012:* Archeologie pravěku a středověku na užším Trutnovsku. Krkonoše – Podkrkonoší 20, 447–465.
- Turnwald, K. 1949:* České a moravské denáry a brakteáty. Praha.
- Zaoral, R. 2004:* Die böhmischen und mährischen Münzen des Schatzfundes von Fuchsenhof. In: Prokisch, B. – Kührtreiber, T. (eds.): Der Schatzfund von Fuchsenhof / The Fuchsenhof Hoard / Poklad Fuchsenhof. Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich 15. Linz, 95–132.
- 2005: České a moravské ražby z pokladu Fuchsenhof. Numismatický sborník 20, 61–108.

Summary

Vojtěch Brádle, A small bracteate hoard discovered near Miletín (Jičín district).

In August 2019, a small coin assemblage was discovered in the cadastral area of Miletín including three bracteates. In all cases they were Bohemian medium-sized bracteates minted under Ottokar II (1253–1278) of the type Cach (1974) no. 817. Together with the type Cach (1974) no. 816 it plays a particular role within this ruler's coinage as they – unlike all the other medium-sized bracteates – bear Ottokar's name. The discussed coins are extremely important from the point of view of their find-spot, being the first reliably documented bracteate find in the Hořice region. The finder donated the find to the Museum of Eastern Bohemia in Hradec Králové where they are kept in the numismatic collection under the inv. nos. N/N 27103–27105.

English summary by J. Kysela

NÁLEZ DVOU PRAŽSKÝCH GROŠŮ KARLA IV. Z BOROVÉ U POLIČKY (OKR. SVITAVY)

Petr SCHNEIDER – Jana NĚMCOVÁ – David VÍCH

Abstract – Two Prague groschen of Charles IV found in Borová near Polička (Svitavy district).

On September 25, 2016, M. Olšan discovered two Prague groschen of Charles IV (1346–1378) via private metal detecting activities in the forest belonging to the cadastral area of Borová near Polička. The coins very likely date to the end of the reign of the mentioned ruler, i. e. to the period of 1376–1378.

 Bohemia, the 14th century, Charles IV, Prague groschen

Dne 25. září 2016 objevil Max Olšan při privátní prospekci detektorem kovů na k. ú. Borová u Poličky (okr. Svitavy) dva pražské groše Karla IV. (1346–1378). Místo nálezu je situováno v zalesněném svahu mezi cestou a místní drobnou vodotečí v prostředí značně zamořeném fragmenty vybuchlé munice z druhé světové války. Mince se nacházely ve vzdálenosti 2,5 m od sebe v hloubce do 10 cm od stávající úrovně terénu, v okolí bodu GPS – 49°44'46.96"N, 16°08'40.93"E. Oba exempláře jsou nyní uloženy v Regionálním muzeu v Litomyšli.

ČECHY, Karel IV. (1346–1378)

mincovna: *Kutná Hora*, mincmistr Martin Rotlev, AR pražský groš, cca 1376–1378

Av.: královská koruna, [★K]AROLVS:PRIMV[S], [★DCI]Ꝥ[GRA]TIA[★RCX★BOCMIC]

Rv.: český dvouocasý lev zleva, ★[★★GROSSI★PR]AGENSES¹

Lit.: *Pinta 2015*, 78, typ V.c/2.

1. 2,854 g; 26,9/27,1 mm; 11 h

–, Av.: královská koruna, ★[K]AROLVS:PRIMV[S], [★DCI]Ꝥ[GRA]TIA[★RCX★BOCMIC]

Rv.: český dvouocasý lev zleva, ★[★★GROSSI★PR]AGENSES¹

Lit.: *Pinta 2015*, 78, typ V.c/var.

2. 2,581 g; 26,6/26,6 mm; 2 h

Obr. 1. Borová u Poličky – pražské groše objevené při privátní prospekci (čísla odpovídají katalogu; 1:1; foto T. Smělý).

Podle nejnovějšího typologického a chronologického zpracování pražských grošů Karla IV. od Václava Pinty pocházejí oba exempláře až ze samého závěru vlády tohoto panovníka (*Pinta 2015*, 71), kdy úřad mincmistra v Kutné Hoře zastával Martin Rotlev, činný v letech 1377–1383 (*Smolík 1971*, 68) nebo 1376–1382 (*Leminger 1924*, 43). Oba nominály náleží do stejné typologické skupiny V.c (*Pinta 2015*, 62–66), pro kterou je s výjimkou varianty V.c/1 charakteristické užití dvou ležatých křížků nad sebou jako rozdělovacích znamének ve dvojitěm opise na aversu. Oproti starším typům *Pinta (2015)* I–IV vykazují také relativně nižší hmotnost, většinou pod 3 gramy.²

1 Fonty pro reprodukci opisů zhotovil RNDr. L. Kučera, Ph.D. (Česká numismatická společnost, z.s., pobočka Pražské groše).
2 V. Pinta (2012, 82) uvádí u typu V z let 1370–1378 průměrnou hmotnost 2,976 g.

Pravděpodobně se jedná o ztracenou drobnou peněžní hotovost, ale nemůžeme zcela vyloučit, že oba pražské groše byly původně součástí většího depotu a k jejich ztrátě došlo až v důsledku nepozornosti majitele při vyzvedávání úspor ze země.

Počátky dlouhé lesní lánové vsi Borová patrně souvisí se založením města Poličky (*Šimák 1938, 1262*), jejímž lokátorem byl podle privilegia krále Přemysla II. Otakara (1253–1278) z 27. září 1265 Konrád z Limberka, pozdější poličský fojt a rychtář disponující pravomocemi k okolním vsím v okruhu jedné míle (*advocaciam et iudicium civitatis eiusdem in Policzek et villarum omnium; CDB V/1, 673–677, č. 457; Kuča 2002, 355–356; Zemlička 2014, 261*). Ovšem Borová se v písemných pramenech výslovně jmenuje teprve roku 1349 (*Borouia; CDM VII/2, 677*); patrně kolem poloviny 14. století byl také v obci zbudován původně gotický jednolodní farní kostel zasvěcený svaté Markétě (*UPČ I, 106*). Nález dvou pražských grošů Karla IV. u Borové je tak důležitým svědectvím každodenních socioekonomických transferů probíhajících ve 14. století ve venkovském prostředí v mílovém okruhu kolem královského věnného města Poličky, která právě v lucemburské éře zaznamenala dynamický hospodářský a stavební rozvoj (např. budování kamenných hradeb, dláždění města), z něhož profitovaly i okolní venkovské obce.

Prameny a literatura

CDB V/1: Šebánek, J. – Dušková, S. (eds.) 1974: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae. Tomi V fasciculus primus. Pragae.

CDM VII/2: Chytil, J. (ed.) 1860: Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Siebenten Bände II. Abtheilung. Brünn.

Kuča, K. 2002: Města a městečka v Čechách, na moravě a ve Slezsku. V. díl. Par–Pra. Praha.

Leminger, E. 1924: Královská mincovna v Kutné Hoře. Dodatky. Praha.

Pinta, V. 2015: Typologie a chronologie pražských grošů Karla IV. (1346–1378). Praha.

Smolík, J. 1971: Pražské groše a jejich díly (1300–1547). Praha (doplnili Castelin, K. – Pánek, I.).

Šimák, J. V. 1938: České dějiny I/5. Středověká kolonizace v zemích českých. Praha.

UPČ I: Poche, E. (ed.) 1977: Umělecké památky Čech I. A–J. Praha.

Zemlička, J. 2014: Království v pohybu. Kolonizace, města a stříbro v závěru přemyslovské epochy. Praha.

Autorský podíl P. Schneidera na předloženém příspěvku vznikl za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národní muzeum (DKRVO 2019–2023/11.V.b, 00023272).

Summary

Petr Schneider – Jana Němcová – David Vích, Two Prague groschen of Charles IV found in Borová near Polička (Svitavy district).

On September 25, 2016, M. Olšan discovered two Prague groschen of Charles IV (1346–1378) via private metal detecting activities in the forest belonging to the cadastral area of Borová near Polička. The coins were found in some 2.5 m distance from each other, 10 cm deep. Both coins are recently preserved in the Regional Museum in Litomyšl. Based on the latest typological and chronological survey of the Prague groschen struck under Charles IV by V. Pinta, both specimens date to the very end of the Charles' rule. At that time, Martin Rotlev (active in 1377–1383 or 1376–1382) was the mint master in Kutenberg. Historical beginning of Borová is very likely connected with founding of Polička by King Ottokar II of Bohemia (1253–1278) in September 1265. But the written sources mentioned the village as late as in 1349. The presented coins can document everyday social-economic transfers in the country milieu of the 14th century, in a mile distance from the royal dowry town Polička.

English summary by V. Novák

OBSAH

Jiří Militký

Nálezy keltských mincí oppidálního období v širším okolí oppida Hradiště u Stradonic
*Finds of Celtic coins of the oppida period in the broad surroundings of the Hradiště
u Stradonic oppidum* 3–13

Jan Videman

Neznámý denár Boleslava III. ze Starého Plzeň (okr. Plzeň-město)
A so-far unknown Boleslaus III denier from Starý Plzenec (Plzeň-City district) 14–16

Miroslav Hus – Milan Metlička

Nález řezenských feniků v Kbelanech. Příspěvek k nálezům bavorských feniků 13. století
v jihozápadních Čechách
*Regensburg pfennigs discovered in Kbelany. Contribution to the finds of Bavarian 13th century
pfennigs in southwest Bohemia* 17–34

Petr Schneider – Filip Krásný

Nález brakteátů Přemysla II. Otakara a Václava II. z Vrátna (okr. Mladá Boleslav)
A hoard of Ottokar II and Wenceslaus II bracteates from Vrátno (Mladá Boleslav district) 35–65

Miroslav Popelka – Jan Videman

Depot pražských grošů a parvů ze Ptení (okr. Prostějov). Příspěvek k poznání drobné mince
Jana Lucemburského a Karla IV.
*A hoard of Prague groschen from Ptení (Prostějov district). Contribution to the knowledge
of small change issued by John the Blind and Charles IV* 66–75

Vojtěch Brádle – Pavel Gregor

Nález mincí z katastrálního území Horka u Chrudimi (okr. Chrudim)
A coin hoard from the cadastral area of Horka u Chrudimi (Chrudim district) 76–89

Marek Suchý

Účty Pražské kapituly z roku 1530. Stavební a ekonomické aspekty opravy katedrály
sv. Víta a kostela Všech svatých na Pražském hradě
*Accounts of the Prague Chapter from 1530. Construction and economic aspects
of the reconstruction of St. Vitus Cathedral and of the All Saints church in Prague Castle* 90–108

Nálezy mincí na území České republiky

Coin Finds in the territory of the Czech Republic

Jiří Militký

Nález keltského statéru z Výrova (okr. Plzeň-sever)
A Celtic stater found at Výrov (Plzeň-North district) 110–113

Jiří Fröhlich – Jiří Militký

Nález tauriské mince z Tourova (okr. Strakonice)
A Tauriscan coin discovered in Tourov (Strakonice district) 114–117

Jiří Lukas

Nález saského křížového denáru z 2. poloviny 10. století v Týnci nad Labem (okr. Kolín)
*A Saxon cross-denier from the second half of the 10th century found in Týnec nad Labem
(Kolín district)* 118–120

Vojtěch Brádle

Drobný nález brakteátů u Miletína (okr. Jičín)

A small bracteate hoard discovered near Miletín (Jičín district) 121–123

Petr Schneider – Jana Němcová – David Vích

Nález dvou pražských grošů Karla IV. z Borové u Poličky (okr. Svitavy)

Two Prague groschen of Charles IV found in Borová near Polička (Svitavy district) 124–125

SEZNAM AUTORŮ

PhDr. Vojtěch Brádle

Muzeum východních Čech v Hradci Králové,
Eliščino nábřeží 465, 500 01 Hradec Králové
e-mail: v.bradle@muzeumhk.cz

Jiří Fröhlich, dr. h. c.

Erbenova 1546, 397 01 Písek
e-mail: jiri@froll.cz

Pavel Gregor

Česká numismatická společnost, z.s., pobočka Pražské groše,
Arménská 1369/4, 101 00 Praha 10-Vršovice
e-mail: Pa.gregor@tiscali.cz

PhDr. Miroslav Hus

Západočeské muzeum v Plzni,
Kopeckého sady 2, 301 00 Plzeň
e-mail: mhus@zcm.cz; miroslav.hus@seznam.cz

Mgr. Filip Krásný

Muzeum Mladoboleslavska,
Hrad 1 - Staroměstské náměstí, 293 01 Mladá Boleslav
e-mail: filip.krasny@seznam.cz

PhDr. Jiří Lukas

Brdičkova 1919, 155 00 Praha 5
e-mail: jlukas@volny.cz

Mgr. Milan Metlička

Západočeské muzeum v Plzni, oddělení prehistorie,
Zborovská 40, 301 00 Plzeň
e-mail: mmetlicka@zcm.cz

doc. PhDr. Jiří Militký, Ph.D., DSc.

Centrum medievistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy v Praze,
Jilská 1, 110 00 Praha 1
Národní muzeum-Historické muzeum, numismatické oddělení,
Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
e-mail: militky.jiri@seznam.cz

Mgr. Jana Němcová

Regionální muzeum v Litomyšli,
Jiráskova 133, 570 01 Litomyšl
e-mail: nemcova@rml.cz

Mgr. Miroslav Popelka

Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.,
Kojetínská 1247/14, 767 01 Kroměříž
e-mail: kromeriz@uapp.cz

Mgr. Petr Schneider

Národní muzeum-Historické muzeum, numismatické oddělení,
Vinohradská 1, 110 00 Praha 1
e-mail: schneider.p@centrum.cz

Mgr. Marek Suchý, Ph.D.

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,
Letenská 4, 118 01 Praha 1
e-mail: suchy-m@seznam.cz

Ing. Jan Videman

Česká numismatická společnost, z.s., pobočka Kroměříž,
Stoličkova 1968/31, 767 01 Kroměříž
e-mail: jan.vid@seznam.cz

PhDr. David Vích

Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě,
A. V. Šembery 125, 566 01 Vysoké Mýto
e-mail: dvich@centrum.cz

POZNÁMKY

POZNÁMKY

POZNÁMKY